

KOROŠKI

svižinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXXIV

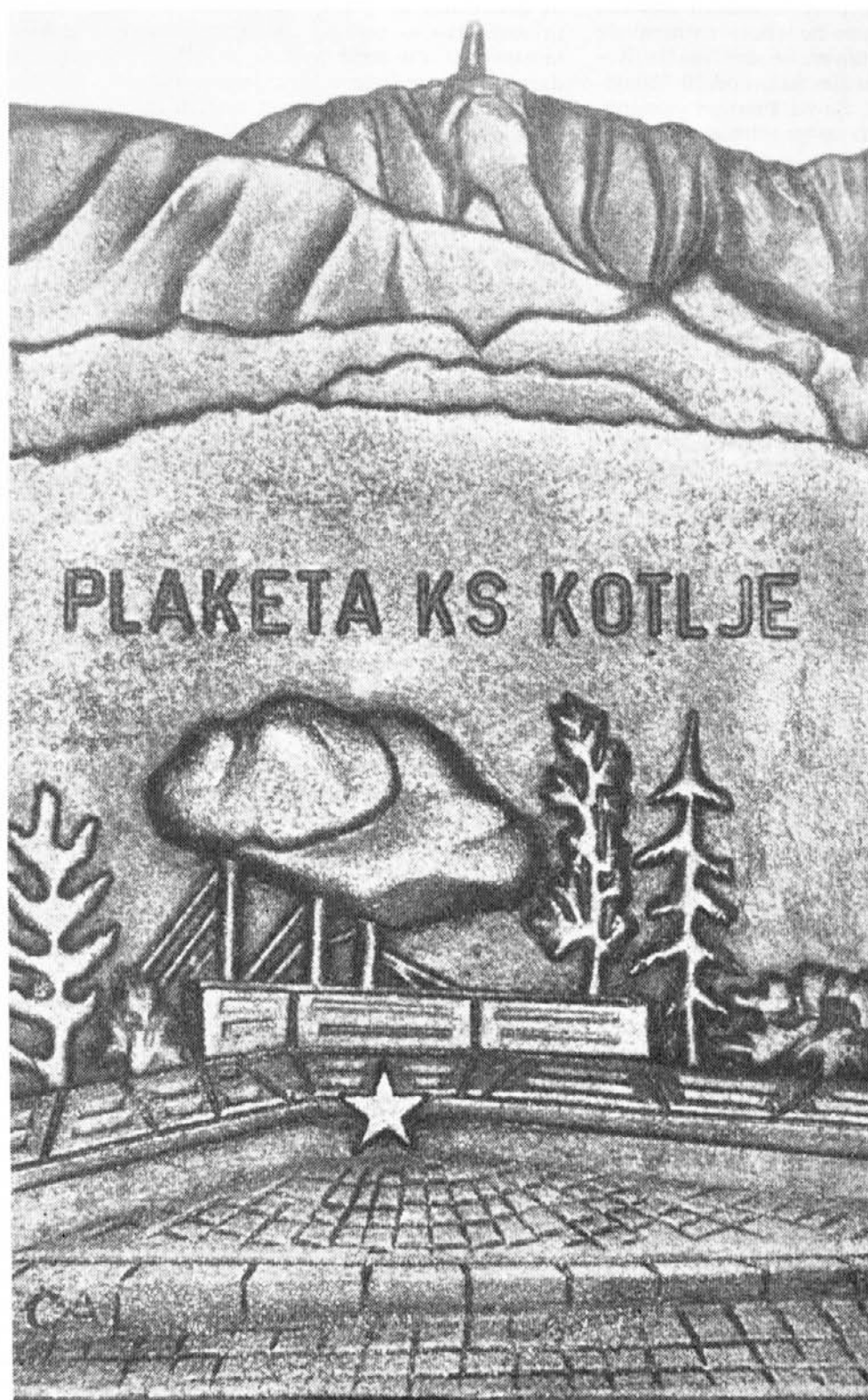
Ravne na Koroškem, 25. novembra 1984

Št. 4

REPUBLIKI
ZA
ROJSTNI
DAN
ISKRENO
ČESTITAMO!

Plaketa
za Železarno
Ravne

Odkritje spomenika ob 40. obletnici bojev Vzhodno-koroškega odreda

V občini Ravne na Koroškem smo z odkritjem spomenika na Pristavi pri Črni na Koroškem dobili še eno lepo zgodovinsko znamenje — spomenik velike zmagovite bitke, ki so jo vodile enote Vzhodno-koroškega odreda proti nemškim enotam.

Leta 1944 so nemške enote nameravale izseliti zavedne slovenske družine iz Koprivne; to namero jim je preprečil Vzhodno-koroški odred. Že na Pristavi je napadel prve enote, ki so prodirale proti Koprivni. Razbesnela se je srdita borba, ki je trajala od 19. do 24. avgusta 1944. Čeprav z veliko premočjo sovražnika, so se enote Vzhodno-koroškega odreda uspešno bojevale, preprečile izselitev slovenskih družin in prizadele sovražnim enotam hude izgube. 62 mrtvih in več kot 100 ranjenih je sovražnik utrpel v tej štiridnevni borbi.

Ko so se v soboto, 25. avgusta 1984, zbrali na Pristavi pri spomeniku še živeči borci Vzhodno-koroškega odreda, so izgovorili »SKUPNOST BORCEV VZHODNO-KOROŠKEGA ODREDA«. Več kot 250 še živelih borcev s pripetimi medaljami KOROŠKIH BORCEV in trobojnico se je udeležilo te slovesnosti. Vsem zbranim pa je ob odkritju spregovoril **Mitja Ribičič** in opisal razvoj partizanstva na Koroškem, ter dejal:

»Prva naša misel na partizanskih srečanjih vedno velja tistim, ki jih ni več med nami: v boju padlim tovarišem, ubitim talcem, umrlim v taboriščih smrti, tisočerm žrtvam fašističnega nasilja — vsem tistim, ki so zato, da bi mi in bodoči rodovi živeli svobodno — naroda in človeka vredno življenje — dali domovini največ — svojo kri in svojo mladost. Plemenitost njihove žrtve nas je spremljala, hrabrila in zavezovala v vsem povojnem razdobju naše socialistične graditve, dala nam je moči, da smo bili kos vsem preizkušnjam — zunanjim in notranjim. Bili so z nami kot naša vest in zaveza naše zvestobe velikim smotrom in pridobitvam osvobodilnega boja. Danes se nam borcem zdi, kakor da nam govore iz partizanskih grobov: »Če smo mi zmogli z žrtvovanjem naših življenj uresničiti, kar je bilo videti nemogoče, zakaj ne bi mogli vi v svobodi uresničiti lažje dosegljivih ciljev«. In res nas lahko včasih oblije rdečica sramu zaradi našega obnašanja, slabega dela, samovolje, razvajenosti in razvada, vsega tistega plevela, ki se bohoti na naši socialistični njivi. Ali bomo zmogli najti v sebi moč, da bi vsi skupaj v naši s toliko krvi in solzami priborjeni Jugoslaviji ozdravili razmere, da bi z drugačnim obnašanjem in boljšim delom odprli novo poglavje njenega političnega, gospodarskega in kulturnega napredka? Borci smo prepričani, da je v našem ljudstvu tista nepremagljiva sila, ki ni sa-

mo premagala okupatorske vojske, pač pa tudi na ruševinah stare družbe zgradila novo. Nismo samo podrli jezov, ki so jih med jugoslovanskimi narodi gradili ideologija fašizma, mračnjaka nacionalizma in šovinizma in jezov verske nestrpnosti in sovraštva — pač pa tudi zgradili nove mostove za vse širše povezovanje in solidarnost, za vse širše odpiranje, za izmenjavo materialnih in kulturnih dobrin naših narodov, za svobodno gibanje ljudi na naših mejah. S samoupravljanjem smo ustvarili možnost, da vsak narod suvereno razpolaga z viškom dela svojega delavskega razreda, z vso ustvarjeno vrednostjo združenega dela in znanja. V moč socialističnega samoupravljanja moramo zaupati, na te demokratične sile se moramo opreti, če hočemo biti kos preizkušnjam današnjega trenutka v razmerah epohalnega znanstvenega in tehnološkega napredka razvitega sveta pa tudi izredno težke svetovne politične, gospodarske in vojaške krize in brezobzirnega boja blokov in velesil za dominacijo in privilegije. Zdi se mi, da bi morali znati prav mi, stari partizanski borci in aktivisti Osvobodilne fronte, zaradi svojega, v okoliščinah borbe pridobljenega in izostrenega posluha za nevarnosti in nakane sovražnika, pokazati tiste čeri, ki grozijo naši svobodi in neodvisnosti v današnjem času. Lagodna malomeščanska miselnost, da se nam ne more nič zgoditi, je danes močno podobna nevarni propagandi v času NOB, da je treba mirovati in čakati, da bodo veliki po svoji zmagi nad fašizmom uredili vse naše probleme. Kako so veliki ravnali po zmagi, vemo. Še tisto, kar smo si z bojem pridobili, smo ohranili le z veliko voljo, hrabrostjo in modrostjo Titovega vodstva. In za pravico do svoje poti v socializem smo se morali potem trdo boriti, da smo lahko gradili podobo naše družbe tako, kot ustreza našemu obrazu, našemu izročilu in našim posebnim razmeram. Tudi danes bi morali vedeti, v kakšnem svetu živimo, kdo so naši prijatelji in zavezniki, kdo pa sega po naši svobodi, predvsem pa, da moramo trdo delati in marsikatero lastno željo in korist podrediti skupnemu interesu, kajti nihče, kot je dejal Kardelj, se ne obnaša tako, da bi zaradi kosa mesa ubil vola. Če pa hočemo v vsakem predelu naše domovine spremeniti nezdravi tok gospodarske politike, za katerega je značilen prevladujoč pragmatizem, to je iskanje trenutnih najugodnejših in čim lažjih denarnih koristi, zapiranje v plotove tovarniške in občinske meje, regionalizem in nacionalizem, potem moramo začeti dosledno uresničevati dolgoročni program ekonomske stabilizacije v sedanji prvi fazi. Sklicevanje na program je premalo, treba je ravnati usklajeno z njegovimi cilji. In to ne samo v

centru, ampak na vseh ravneh, predvsem z angažiranjem fronte organiziranih socialističnih sil in delegatskih skupščin. Brez socialistične zveze, široke vseljudske fronte vseh tistih delovnih ljudi, ki se zavzemajo za samoupravno demokracijo, ni mogoče ustvariti stabilizacijskega gibanja, brez takega gibanja množic pa se stabilizacijska politika spreminja v gole administrativne ukrepe države, ki mora z restriktivnimi ukrepi omejevati vse oblike porabe nad ustvarjenim dohodkom. To pa ni zdrava rast, ki jo vsi želimo, ker je v interesu ljudi, da bi bil jutrišnji dan boljši, srečnejši in svobodnejši.

V tej fronti organiziranih socialističnih sil je zveza komunistov nenadomestljiva in v tem trenutku izredno pomembna združevalna organizacija, ki v dolgoročnem zgodovinskem interesu delavskega razreda ustvarja že danes razmere, v katerih bi sile združenega dela in znanja dobile vodilno vlogo in vpliv na vseh področjih družbenega življenja. Zveza komunistov teži k temu, da bi gospodarska politika in razvoj družbe ustrezala osnovnim interesom ljudskih, v prvi vrsti delavskih množic. Neprekinjeno in dinamično gibanje, v katerem socializem napreduje in se krepi kot sistem demokracije in v katerem se stalno razširjajo razsežnosti svobode in demokracije delovnega človeka, je najboljši poročstvo za politično, gospodarsko, socialno in tudi mednarodno trdnost naše skupnosti. Z gospodarskim in kulturnim napredkom so nastala v naši družbi tudi nova nasprotja, nove oblike diferenciacije, močno se je povečala in okrepila fronta socialističnega samoupravljanja, razširile in okrepile pa so se tudi protisocialistične sile, pojavili novi advokati zasebne lastnine in večpartijskega sistema. Monopoli in privilegiji v razširjeni in družbeni reprodukciji so tudi glavni nosilci nacionalističnega hegemonizma, zagovarjajoč ali vsedrjavni centralizem ali pa separatistično egoistično obnašanje posamičnih enot federacije. Nikoli v naši partiji nismo podcenjevali odločnega boja in ukrepov proti vsem vrstam kontrarevolucije, vendar nikoli tudi nismo gradili naše perspektive samo na boju proti staremu in preživelemu. V poslednjem svojem govoru na 11. zboru jugoslovanskih komunistov je Edvard Kardelj dejal, da obstoji fronta socialističnega samoupravljanja in fronta nasprotnikov, vendar za komuniste ni poglavitni boj proti tej drugi fronti, pač pa boj za neprekinjen proces socialistične graditve in humanizacije družbenih odnosov. Seveda Kardelj ni podcenjeval razdiralnih sil sovražnikov socializma, toda zavedal se je, da jih lahko porazimo samo s široko javno politično aktivnostjo organiziranih množic, s politično in družbeno izolacijo nasprot-

Slavnostni
governik
Mitja Ribičič

nikov, s presekanjem izvorov, iz katere črpajo možnosti za svoja demagoška gesla v naši stvarnosti, z razkrivanjem njihove mednarodne vloge, zvez in podpore nazadnjaških blokovskih sil zunaj naših meja. Torej s političnimi sredstvi in ne samo s sredstvi revolucionarne prisile. Opozarjal je, da boj proti sovražniku ne bi smel v ničemer omejiti ustavnih pravic delovnih ljudi, najmanj pa neodtujljivih samoupravljaljskih pravic in odgovornosti naših državljanov. Glavne nevarnosti za našo revolucijo in njene nadaljnje uspehe ni videl v nastopu sovražnikov vseh barv in vrst, pač pa v birokratizaciji delavske avantgarde, v njenem odtujevanju od množice in povezovanju z nosilci tehnobirokratskega ali državno-lastniškega monopola. Zveza komunistov se mora krepiti kot neodvisna revolucionarna in idejna organizacija za vodilno vlogo delavskega razreda samega, za razvoj socializma kot svobodne skupnosti ustvarjalcev materialnih in kulturnih dobrin.

Naše današnje tovariško srečanje je namenjeno izvirnemu in pomembnemu poglavju zgodovinskega boja slovenskega naroda za obstoj, za samoodločbo in združitev, da bi bilo slovensko delovno ljudstvo edini gospodar na svoji zemlji, slovenska država pa pomemben član v enakopravni zvezi jugoslovanskih narodov in narodnosti. To izvirno in pomembno poglavje je ustvarilo koroško partizanstvo, napisali so ga s krvjo in junaštvom koroški borci in aktivisti Osvobodilne fronte. Izvirno — pravimo — zato, ker so bile razmere v tem

najzahodnejšem predelu naše domovine izredno težke in sta samo partizanska iznajdljivost in zavzeto podpiranje pretežno kmečkih koroških slovenskih ljudi mogli uresničiti tako široko osvobodilno gibanje, ter pomembno zato, ker je šlo za dele slovenskega naroda, ki so živeli odtrgani od svoje matice in so kot primorski Slovenci doživeli nacistično okupacijo že pred 1941. letom.

Koroški soborci so mi naročili, naj bi na tem zboru govoril o vlogi in pomenu Koroške grupe odredov, ki je bila formirana spomladi in bila razformirana jeseni pred štiridesetimi leti. Seveda se koroško partizanstvo ni niti začelo niti se ni končalo z oblikovanjem te posebne vojaške partizanske enote. Prve spopade malih, oboroženih, vendar neorganiziranih skupin na severnih obronkih Karavank in Savinjskih planin zasledimo že leta 1940, ko so zavedni koroški Slovenci bežali pred nacistično okupacijo v hribe. Jeseni leta 1941, pozimi in na pomlad se pojavijo male partizanske patrulje, nekakšni prvi izvidniki, iz katerih nastaneta dve četi, ena na zahodnem, druga v vzhodnem delu Koroške. V tem času, leta 1942, je znameniti boj Kranjčevega bataljona pri Apačah in pod Peco pomenil za Koroško to, kar so bili boji v Dražgošah za Gorenjsko ali boji na Tisju za Zasavje in Štajersko. Nacisti so kot odgovor na te akcije organizirali velike protiofenzive, močno so okrepili svoje postojanke ter začeli nečloveško preganjati, zapirati, uničevati in preseljevati zavedne slovenske družine. Marca 1943 je prišel na

Koroško komandant Stane Četa, ki je narastla v bataljon, je izvedla napad na Mežico. Tudi na zahodu je zrasel partizanski bataljon, ki je izvajal akcije v Rožu, okoliči Celovca in celo v Spittalu na Dravi. V oktobru 1943 smo na Koroškem ustanovili Vzhodni in Zahodni koroški odred. Meja med obema odredoma je bila cesta Jezersko—Železna Kaplja—Velikovec. Partizanstvo se je na vzhodu razvijalo pod vplivom štajerskega partizanstva, na zahodu pa pretežno s pomočjo gorenjskih partizanov. Politično vodstvo — oblastni komite partije in frontovsko vodstvo na Koroškem — pa je bilo enotno za vse ozemlje od koroškega Pohorja do zadnjih slovenskih zaselkov, ki so mejili na zemljo beneških Slovencev v Italiji. Posebno pogloblje je pomenilo prodiranje partizanov čez Dravo. Nemci so bili prisiljeni marca 1944 proglasiti celotno ozemlje južno od Drave za vojaško ozemlje, Banditen gebiet, velika nemška majska ofenziva ni mogla zavreti razmaha osvobodilnega gibanja.

V takšnih okoliščinah je Glavni štab NOV in POS na pobudo CK KPS ustanovil Koroško grupo odredov. Koroška je takrat prvič dobila enotno politično in vojaško vodstvo. To združitev je predlagal takratni oblastni komite KP za Koroško v svojem znamenitem pismu centralnemu komiteju. V tem pismu, ki so ga podpisali Pavle Žavcer-Matjaž, Stane Bizjak, Dušan Pirjevec in Bertonec, je izredno temeljita ocena političnega in vojaškega položaja na celovitem koroškem ozemlju, natančna presoja razpoloženja slovenskih ljudi in prvih močnejših znakov protifašističnega razpoloženja avstrijskega ljudstva. V pismu je načrtana perspektiva za nadaljnji razmah osvobodilnega gibanja na tem strateško tako pomembnem predelu naše domovine, pa tudi širše, za razvoj zavezniškega boja, za usodo Avstrije in njeno bodočo neodvisnost.

Čas, v katerem je bilo formirano na celovitem koroškem ozemlju enotno politično in vojaško vodstvo, je bil izredno pomemben, prelomno usoden za nadaljnji potek našega NOB. Zavezniške vojske so takrat na vseh bojiščih že dosegale odločilno prednost, porajalo pa se je tudi vse večje nezaupanje in prestižna ravnanja med Vzhodom in Zahodom. Že takrat lahko vidimo prve obrise razlik glede bodočih interesnih območij med obema blokoma, ki sta se, žal, rodila obenem z zmago človeštva nad fašizmom. Oblika slovenske republike je bila po kočevskem zboru že jasno načrtana. Dolomitska izjava, s katero je Osvobodilna fronta sprejela enoten program komunistične stranke, je bila ogromnega pomena za enotnost vseljanske vstaje in boja slovenskega naroda, saj je v kali zatrla vse mogoče protislovenske zarote. Prav te dni sem bral spominske zapiske znanega kulturnega in političnega delavca Izidorja Cankarja. Bil je živa priča vsega, kar se je pletlo takrat za hrbtom slovenskega ljudstva. Politična emigracija je računala, da bo z zavezniško oblastjo vzpostavila nekakšen center ali državico v Trstu proti naši svobodi in ljudski suverenosti. Čas bi že bil, da bi vse to objavili danes, ko ponovno slišimo glasove o nekakšni spregi med pogumom in strahom, partizanstvom in izdajstvom, junaštvom in

Spomenik na Pristavi

hlapčevstvom. To je bil tudi čas, ko so bili za nami zgodovinski sklepi AVNOJ, ko je slovenski narod svojo državno skupnost oblikoval v sklopu enakopravnih in svobodnih jugoslovanskih narodov. Bližal se je trenutek odločilnih bitk za osvoboditev Jugoslavije in oblikovanje nove države z novim nosilcem oblasti — delovnim ljudstvom.

Ko sem skupaj s komandantom Gašperjem Simončičem — namestnikom političnega komisarja Bogom Gorjanom in načelnikom Markom Primožičem prevzel povelje v štabu KGO, je bilo vseh partizanov na Koroškem okrog 230 z dvema bataljonom na vzhodu in enim na zahodu, onkraj Drave pa smo imeli 15 partizanov. Lahko rečemo, da je v kratkih treh mesecih koroško partizanstvo doživelo resničen razmah. 20. julija poročamo Glavnemu štabu, da je partizanov 450, ne da bi vanj šteli postaje TV, bataljon VDV in spremljevalce naših aktivistov. Severno od Drave sta delovali že dve enoti, septembra pa je prišla tja še tretja četa s 25 možmi. V vedno večjem številu so se vključevali v naše enote tudi Avstrijci in kmalu so bile ustvarjene možnosti za oblikovanje prvega avstrijskega partizanskega bataljona. Tako je partizansko gibanje prodiralo do skrajnih narodnostnih meja, obenem pa krepilo avstrijsko protifašistično razpoloženje. OF in ÖFF sta postajali vse pomembnejši politični organizaciji na mešanem narodnostnem ozemlju Koroške in Stajerske. Sredi avgusta 1944 so naše enote imele že več kot 700 dobro oboroženih partizanov. Tri bataljone in tri minersko sabotažne skupine na vzhodu in tri bataljone in dve minerski skupini na zahodu med Celovcem in Osojskim jezerom. Za te enote je postal okupator še posebej občutljiv. Kljub vsem porazom na svetovnih bojiščih je povečeval svoje postojanke in organiziral nove in nove hajke proti koroškim partizanom. Samo v Djekšah, kjer

je prej gospodaril en sam žandar, je nastala postojanka z dvesto esesovci. Boj je dobival vse ostrejšje oblike, vendar je partizanska organizacija premagovala vse te strahovite prepreke. Partizanstvo na Koroškem je doseglo vrhunec svoje rasti. Lahko bi to obdobje označili kot vstajo koroškega ljudstva.

Osvoboditev Gornje Savinjske doline pred 40 leti je bila velikega pomena za nadaljnji razvoj koroškega partizanstva. Iz Luč in Ljubnega nacistične vojaške sile niso mogle več organizirati svojih pohodov proti Koroški.

Naj omenim ob tej priložnosti dve pomembni pridobitvi koroških partizanov:

Zamisel obkoma in koroške grupe odredov, da bi postal vzhodni predel operativno izhodišče za partizanske operacije večjega obsega in za prodiranje na zahod in čez Dravo, se je v kratkem času uresničila. Prav v teh avgustovskih dneh pred štirimi desetletji so koroški partizani bili večdnevne frontalne boje ob vstopih v solčavsko Logarsko dolino. Na podlagi teh izkušenj so v štabu grupe nastajale težnje, da bi tudi Koroška dobila svojo večjo avtonomno partizansko enoto, sestavljeno iz domačinov slovenske in avstrijske narodnosti. Formiranje »koroške brigade« se nam je zdelo pomembno za zaščito slovenskih ljudi pa tudi zaradi približevanja zadnjih bojev za osvoboditev, ko bi partizanska vojska prevzela odgovornost za celotno slovensko svobodno ozemlje. Te zamisli so bile v skladu z razpoloženjem in težnjami koroških slovenskih ljudi in avstrijskih demokratov, niso pa vedno bile v skladu s širšimi interesi in načrti političnega in vojaškega vodstva Slovenije in Jugoslavije, z razvojem korpusov in armij ter operacijami pred koncem vojne.

Druga pomembna pridobitev koroškega osvobodilnega boja je bilo organiziranje svobodnega partizanskega zaledja na logarsko-solčavskem območju. Zaledna ko-

manda področja, ki je bila formirana 11. junija 1944, je obsegala dolino reke Savinje od Luč do Logarjeve planine in vse stranske doline med Raduho, Olševo do stare državne meje in Matkovega kota. Tu so bile organizirane delavnice, suha skladišča hrane, terenske prenosne bolnišnice, partijske tehnike, delovne skupine, ki so pomagale kmetom pri košnji in žetvi. Pomembna je bila socialna pomoč prizadetim družinam in požganim kmetijam. V »Komandi« je učitelj poučeval 61 otrok v štirih razredih. Na tem terenu je bila tako kot v okupirani Ljubljani 1941. leta država v državi Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Moč partizanske vojske je bila v tem, da je za vsakim partizanom obstajalo široko, zavedno in dobro organizirano ljudsko zaledje. Samo tako so partizani skupaj s slovenskimi in avstrijskimi protifašisti vzdržali in nenehoma napredovali.

Še eno posebnost koroškega partizanstva moram omeniti. Pri štabu koroške grupe odredov sta bili dve močni skupini zahodnih zavezniških sil, pri štabu IV. cone pa je bila tudi pomembna misija Sovjetske zveze. V štabu smo morali skrbeti za varnost teh oficirjev, obenem pa smo ustvarjali pogoje za njihove naloge. Partizani smo jim dali dragocene podatke o vojaškem položaju na Koroškem in v Avstriji in o gibanju okupatorskih vojska na tem strateško pomembnem stikališču treh držav. Obenem pa so se predstavniki zavezniških vojska lahko prepričali o moči našega osvobodilnega gibanja in o fašističnem zločinskem raznarodovalnem delovanju na Koroškem in v Avstriji. Z njimi smo tudi organizirali večje skupne partizanske akcije, kombinirane z bombardiranjem enot RAF. Na naša spuščališča, ki smo jih posebej zavarovali z enotami Vzhodno-koroškega odreda, so zavezniška letala s padali ponoči spustila devet pošilk orožja, zdravil in sredstev za radijske zveze. S to pomočjo so koroški partizani postali dobro in sodobno opremljena vojaška enota naše JLA. Vseh koroških partizanov na operativnem področju KGO je bilo po preverjenih naših in nemških dokumentih okrog 1500. Prek dva tisoč novih mobilizirancev, večinoma slovenske narodnosti, pa so Korošci poslali v druge slovenske brigade. Iz taborišč so partizani rešili 600 ujetnikov, v sabotažnih akcijah so naše enote uničile 44 vlakov, porušile 41 železniških in cestnih mostov, zavzele 19 postojank in imele 674 večjih spopadov z nacisti. Skoraj petino koroških enot so predstavljali pripadniki drugih narodov, Avstrijci 3%, pa Čehi, Poljaki, Rusi, rešeni zavezniški piloti, pobegli taboriščniki.

Po razformiranju Koroške grupe odredov so nadaljevali Korošci svojo borbena pot v štirih koroških bataljoni, v enotah 14. divizije, v Šlandrovi in Zidanškovi brigadi, v zaključnih operacijah 3. armije, do poslednje bitke v Evropi in na svetu 15. maja 1945 na Poljani.

Dovolite mi, da tukaj v bližini meje naše prijateljske sosedne spregovorim še nekaj besed spričo približajoče se 30. obletnice avstrijske državne pogodbe. Vsi se še dobro spominjamo, kolikšne obete je vzbudilo soglasje štirih zasedbenih sil, da Avstriji končno dodelijo status samostojne, neodvisne in nevtralne države. Pomlad le-

ta 1955 je pomenila tudi zaradi »avstrijske rešitve« upanje, da bodo napetosti med blokoma popustile in da se bo nevarnost tretje svetovne vojne zmanjšala, kar je bilo zlasti za nas Jugoslovane razlog za veliko olajšanje in zadoščenje, saj se je s tem potrjevala smotrnost in smiselnost naše lastne mednarodne pozicije in politike. Z odkritim navdušenjem smo takrat pozdravili podpis državne pogodbe in jo tudi sami podpisali, vedoč, da se z njo začne proces popuščanja napetosti v Evropi. Prav zato, ker smo videli v tej pogodbi predvsem njen mednarodni politični pomen, ker smo jo vrednotili torej predvsem kot celoto, se nismo posebej ustavljali pri njenih določilih, ki so se nanašala na zagotavljanje manjšinskih pravic koroških in štajerskih Slovencev ter gradiščanskih Hrvatov. Sedmi člen avstrijske državne pogodbe smo razumeli kot načelno obveznost republike Avstrije, da v skladu z mednarodnim pravom in sodobnimi pogledi na urejevanje demokratičnih odnosov med narodi dokončno reši probleme obstoja in nadaljnega razvoja narodnostnih manjšin ter njihovim pripadnikom zagotovi popolno enakopravnost. Pripravljenost demokratične in neodvisne Avstrije, da to stori, smo preprosto predpostavljali. Žal moramo ugotoviti, da po 30 letih določila 7. člena državne pogodbe še niso v celoti izpolnjena. Ni uveljavljeno načelo, ki ga Avstrija sicer razglasa za veljavno, kadar je govor o njeni manjšini v Italiji, namreč, da je mnenje manjšine in ne večine odločilnega pomena za oceno njenega položaja. V zadnjem času, ko nekateri krogi na Koroškem skušajo omejiti dvojezično šolstvo in slovensko govoreče otroke ločiti od nemško govorečih, se je položaj zaostрил. Vendar, na Koroškem in v Avstriji se je ustvarila dovolj široka demokratična fronta solidarnosti in podpore koroškim Slovincem, kar je dokaz, da se je s politično voljo in demokratično zavestjo mogoče zoperstaviti silam, ki jim enakopravnost med narodi ni po volji. Ta solidarnost in ta podpora povečujeta zavest pripadnikov narodnostnih skupnosti v Avstriji, da je dokončna zagotovitev njihovih manjšinskih pravic na podlagi določil državne pogodbe možna predvsem v povezavi z moderno, odprto in demokratično mislečimi ljudmi v njihovi državi. Za jugoslovansko državo je skrb za dele naših narodov, ki živijo onkraj meja, politična stalnica in ustavna obveznost. Avstrijska manjšinska politika je eden izmed temeljnih kriterijev za oceno stopnje in kvalitete avstrijsko-jugoslovanskih meddržavnih odnosov. Ti odnosi pa sodijo k najpomembnejšim stabilizacijskim dejavnikom v Srednji Evropi in tako je izpolnjevanje manjšinsko-političnih določil avstrijske državne pogodbe tudi širšega mednarodnega pomena.

Zgodovina koroške grupe odredov šteje samo 130 partizanskih dni in noči, vendar je njena kronika polna bojev in akcij, partizanskih pohodov, jurišev in umikov pred tremi sovražnikovimi ofenzivami. Med Peco, Raduho in Karavankami smo takrat partizani in se počutili kot ena sama partizanska družina. Vse koroško ljudstvo je takrat postalo ljudska vojska in vse naše ravnanje je bilo kot en sam utrip, da bi dosegli končno svobodo naših krajev,

Na proslavi

pa človeka in naroda vredno življenje. Tako sta mislila komandant Gašper in načelnik Marko, ki ju ni več med nami in tako mislimo koroški borci, kadar se tako kot danes srečujemo ob vznožju koroških planin z našimi zavednimi koroškimi ljudmi in aktivisti OF.»

Občinski odbor ZZB NOV občine Ravne na Koroškem, krajevna skupnost in druž-

benopolitične organizacije Črne na Koroškem, se ponovno zahvaljujemo vsem, ki so pomagali pri uresničitvi zamisli in postavitvi spomenika. Predvsem se zahvaljujemo Gradbenemu podjetju TOZD Stabenik Prevalje, Železarni Ravne, Rudniku Mežica, Gozdnemu gospodarstvu Črna na Koroškem in Komunalnemu podjetju Prevalje.

Alojz Kolar

Spominska slovesnost ob 40. obletnici okupatorjevega zločina pri Rakitniku

Kot le malokdaj je bilo 28. septembra 1984 v Breznici nad Prevaljami nadvse slovesno. Okrog 450 učencev-pionirjev in več učiteljev skupno z ravnateljem osnovne šole Franja Goloba Prevalje se je ob pionirskem prazniku Slovenije podalo na enourni spominski pohod s Prevalj k Rakitnikovi domačiji na Breznico, kjer je nemški okupator 28. novembra 1944 na najbolj zverinski način pobil devet nedolžnih Rakitnikovih domačih ter jih v njihovi hiši s hišo vred zažgal. Da bi ob 40. obletnici tega krutega zločina kar najbolj slovesno obudili spomin na žrtve Rakitnikovih domačih in ostale žrtve kraja Breznice, je šola FRANJA GOLOBA pred spomenikom žrtev na Rakitnikovem dvorišču priredila pester kulturni program.

Slovesnosti so se udeležili tudi krajanje Breznice, Prevalj, predstavniki družbenopolitičnih organizacij v krajevni in občinskem merilu ter gasilsko društvo, RK in ZZB NOV Prevalje s prapori.

V slavnostnem govoru je predsednik aktivistov OF dravograjskega okrožja Franc Pori-Lazar na kratko opisal zgodo-

vino kraja Breznica med NOB ter obširneje spregovoril o žrtvah Rakitnikovih in ostalih žrtvah tega kraja.

Po kulturnem programu, ki so ga izvedli učenci in pionirji šole, je sledilo še pomembno opravilo, podpis listine za predajo spomenika v varstvo pionirski organizaciji — pionirskemu odredu TONETA OKROGARJA-NESTLA na osnovni šoli FRANJA GOLOBA Prevalje. Listino je prva podpisala predsednica pionirskega odreda Polona Čarf s Prevalj, nato podpredsednik KO ZZB NOV Prevalje Vinko Gerdej ter tajnik krajevne skupnosti Prevalje Alojz Kavtičnik. Listino je odredu izročil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ravne na Koroškem Ivan Močnik ter naročil, naj spomenik dobro oskrbujejo, ter s spominskimi pohodi tudi v prihodnje nadaljujejo. Ko je predsednica pionirskega odreda Polona Čarf sprejela listino, se je vsem navzočim prisrčno zahvalila za zaupanje.

Podatke je zbral in sestavil dokument za podpis listine za predajo spomenika v stalno varstvo član komisije za negovanje

Spominska svečanost pri Rakitniku, kjer pionirji podpisujejo spominsko listino

in ohranjanje tradicij NOB pri KO ZZB NOV Prevalje diplomirani veterinar Alojz Kolar s Prevalj.

SLAVNOSTNI GOVOR OB SLOVESNOSTI

»Drage tovarišice, dragi tovariši, draga mladina in pionirji. Danes, ko smo zbrani na tej slovesnosti, na kateri bo ta skromni spomenik Rakitnikovim žrtvam predan z obljubo v stalno skrb in nego pionirskemu odredu »TONETA OKROGARJA-NESTLA« osnovne šole »FRANJA GOLOBA« na Prevaljah, je prav, da ob 40-letnici osvoboditve izpod fašističnega jarma, katere velika proslava bo drugo leto, to je 1985. na Poljani, malo obširneje spregovorimo o zavednosti ljudi, o njih delu ter o borbah in žrtvah na območju Šentanela, Strojne, Suhega vrha, Breznice in drugih obrobni krajev severnega dela Mežiške doline, kjer se je osvobodilno gibanje razmahnilo že spomladi leta 1943. Aktivisti Prvega koroškega bataljona so kmalu po napadu na Mežico (3. 4. 1943) pričeli aktivirati tudi ta izrazito kmečka območja. Skupina pod vodstvom Toneta Okrogarja-Nestla in Milana Mrzela-Mileta je imela nalogo pridobivati ljudi za cilje narodnoosvobodilnega gibanja.

Zdrav razum kmečkega človeka je kmalu dojel veličino osvobodilnega boja ter se z vsem srcem predal upor in zoper zavojevalca. Ker na omenjenem območju terenske in geografske razmere niso bile primerne za delovanje večjih partizanskih enot, se je tu odvijalo zlasti terensko politično delo — seveda z vsemi partizanskimi akcijami in dejavnostmi, kot so obveščevalna služba, kurirske zveze in druge diverzije, ter zbiranje hrane za potrebe partizanskih bolnišnic in drugih forumov.

Kmetje na Breznici so skoraj vsi že od začetka sodelovali v osvobodilnem gibanju. Zlasti Rakitnikova družina je bila poznana po sodelovanju s partizani že od začetka leta 1943. Tu je bila partizanska javka, sodelovali pa so tudi vsi člani družine. V bližini domačije v gozdu so terenci

zgradili bunker. Kmalu pa je tudi okupator začutil razmah odpora na tem območju. Z vso krutostjo in agresivnostjo se je začel znašati nad vsemi, ki so mu bili količkaj sumljivi. Uporabljal je vsa sredstva in načine, da bi zatrl narodnoosvobodilno gibanje. Gestapo in SS policija sta z vso silovitostjo pustošila po teh krajih ter z najbrutalnejšim terorjem uničevala vse, kar je bilo zavojevalcem v napoto. Nemci so svojo očiščevalno taktiko prilagodili partizanskemu delovanju. Često so pošiljali na teren okrepljene patrulje. Ponoči in podnevi so postavljali zasede partizanskim kurirjem in terencem.

Okupatorju so bili v veliko pomoč njihovi zaupniki in izdajalci, ki jih tudi tu ni manjkalo. Že zelo kmalu so padale žrtve — mnogo ljudi je bilo aretiranih in odgnanih v taborišča smrti, od koder se mnogi niso več vrnili. Z Breznice so bile naslednje žrtve:

Matevž Čas, roj. 1872, je umrl 18. 2. 1945 v Dachauu,

Vincenc Ebner, roj. 1919, je umrl 27. 2. 1945 v Hamburgu,

Pavel Komar, roj. 1922, je bil že leta 1941 odpeljan neznano kam in umorjen, Lovrenc Vavh, roj. 1905, je umrl 1944. v Dachauu.

V taborišču Rattenbach je bila zaprta Angela Močilnik, roj. 1924, žena padlega partizana Mirka Močilnika.

V Dachauu je bil interniran Maks Mozgan, roj. 1919, pa je padel kot borec Koroškega odreda v Koprivni 20. 8. 1944.

V gozdu blizu Čegovnika na Breznici je jeseni leta 1944 umrl težko ranjen borec RIŠA iz ZSSR. Čegovnikovi so mu stregli. Jožefa Šterban, p.d. Trobova, roj. 1898. na Breznici, je bila izseljena v Ravensbrück in je tam novembra 1944. umrla.

18. junija 1944 je Bergmanovo, p.d. Ocvirkovo domačijo nenadoma obkolila nemška policija in vnela se je borba. Partizani, ki so bili pri hiši, so bili zadnji trenutek obveščeni in so srečno ušli skozi skedenj nad hlevom v spodnji gozd. Tudi hčerka Gretka in posvojeni 10-letni Rudi

sta le po naključju in z veliko požrtvovalnostjo ušla skozi obroč policije. Sin Roki, ki je prav tako sodeloval s partizani, pa je bil na srečo prav takrat od doma nekje na Prevaljah, in se je aretaciji izognil. Seveda so vsi trije takoj odšli v partizane na različne strani, predvsem za terensko delo.

13. decembra 1944 zjutraj so nemški SS policisti obkolili domačijo Ivana Komarja, p.d. Kuveznikovo na Breznici. Ubit je bil partizan Mirko Močilnik, roj. 1920, terenski politični delavec. Herminca Mesner, 4-letna deklica z Raven je bila ravno takrat s svojo materjo Štefko pri Kuvezniku. Rafael jo je smrtno zadel. Ranjen pa je bil partizan Krpan, ujet in odpeljan neznano kam. Takrat so bili v taborišče odpeljani tudi starši Kuveznikove družine.

Prebivalstvo kraja Breznice je za osvoboditev domovine prispevalo velik krvni davek.

Na Breznici pa se je zgodil tudi najhujši zločin, ki ga daleč naokoli ni bilo enakega. Nemci so s pomočjo svojih zaupnikov in izdajalcev osumili Rakitnikovo družino na Breznici, da je vsa predana partizanskemu gibanju. Zlasti so postali pozorni, ko so zvedeli, da je sin Andrej pobegnil iz nemške vojske, kamor je bil mobiliziran kot njegovi vrstniki. Nemcem je prišlo na uho celo to, da je Andrej kurir in v skupini za mobilizacijo v NOV na tem območju.

Dne 28. novembra 1944 proti večeru je v spremstvu izdajalcev pridivila naravnost k Rakitniku enota SS policije iz Kotelj, ki je bila nastanjena in utrjena na Rimskem vrelcu. Policija je takoj obkolila domačijo ter nenadoma z orožjem napadla hišo in začela pobijati vse, kar je bilo v hiši. Doma je bil takrat tudi sin Andrej.

Policisti so v tem svojem zločinu ustrelili očeta Antona Merkača, roj. 1886. leta, mater Frančiško, roj. 1880. leta, sinove: Jožeta, roj. 1911. leta, Silvestra, roj. 1918. leta, Andreja, roj. 1924. leta, hčerki Frančiško, roj. 1906. leta, Apolonijo, roj. 1922. leta.

Smrt pa sta našli v tej tragediji tudi Elizabeta Košakova — Perovska mati iz Podkraj, roj. 1884. leta, ki je bila prav takrat na obisku pri Rakitnikovih, ter takrat 12 let staro dekletce — Rakitnikova pastirica Angelca Fužir s Prevalj, roj. 1932.

Ob srditem navalu nemške policije sta se oče in mati zatekla v njun »štible«, kjer sta obležala mrtva. Sin Jože kot bodoči gospodar je bil zadet z rafali v poslovski sobi. Lonka, čedno, krepko kmečko dekle, ki je storila največ za partizane, se je v najhujši stiski objela s pastirico Angelco ter tako sprejela mučeniško smrt. Še mrtvi objeti so ju našli v ženski sobi. Ker Francike niso našli v hiši, so domnevali, da je smrtno zadeta odtavala proti gozdu in tam izdihnila. Andrej je obležal mrtev na gorici ob ograji. Sin Silvester pa je v času, ko so policisti opravljali svoje zločinsko delo nad domačimi, krmil živino pri Hudopisku. Ob streljanju, ki ga je slišal, je takoj ugotovil, da to ne more biti nikjer drugje kot pri njih doma na Rakitnikovem. Čeprav mu je ofrca Lona svetovala, naj ne hodi domov, je pustil delo v znak

in odhitel domov k svojim domačim, morda že tisti čas mrtvim. Komaj je vstopil v hišo, že ga je zadel rafal nemških krvnikov, obležal je mrtev v veži. Na katerem mestu pa je doletela smrt Perovsko mater, se ne ve, ker je hrabri sosedje, ki so se po končanem SS-ovskem pokolu in njih odhodu sploh upali na kraj zločina, niso našli. Sosedje si tudi niso upali ničesar ukrepati. Že zgodaj zjutraj naslednjega dne so se krvniki vrnili na kraj zločina. Odvlekli so v hišo vse zunaj ležeče mrtve in hišo zažgali, tako je zgorelo devet trupel, devet pogumnih in zavednih Slovencev — mučnikov, ki so pri svojem delu za NOV vsak dan smrti gledali v oči, vendar se je niso bali.

Po tem okrutnem dejanju pa je okupatorski krvnik izropal še shrambo in hlev.

Ko se ob 40-letnici zločina nad Rakitnikovo družino in ob 40-letnici osvoboditve

poklanjamo spominu Rakitnikovih žrtev ter drugih na tem območju, nam mora biti jasno, da so narodno zavedni ljudje tudi v teh krajih v težkih časih hudih preizkušenj veliko tvegali in žrtvovali za pravičen boj ter svetlo prihodnost — za svobodo.

Zato, drage tovarišice, tovariši, draga mladina in pionirji, ne dovolimo, da kdaj okupator še prestopi naše svobodne meje in mori nedolžno prebivalstvo na naših tleh.

SLAVA RAKITNIKOVIM IN SLAVA VSEM PADLIM ZA OSVOBODITEV NAŠE DOMOVINE!

Na Rakitnikovem dvorišču, kjer je stala prej hiša, stoji spomenik — na njem je napisano:

ZVESTI ZEMLJI SMO DOMAČI PADLI, DA NAŠ ROD ŽIVI.

Za spomin žrtvam fašistov pobitih in zažganih 28. novembra 1944.

Najbrž lahko poiščemo in najdemo ob priložnosti našega današnjega zbora tako tudi pomen in smisel srečanja. Mislim pa tudi na prihodnje ustavljanje mladih in pač mimoidočih ob pomniku. Mogoče bomo komu omogočili trenutke za hipen razmislek na njegovih vsakdanjih poteh, ne vselej najprijetnejših in najlahkotnejših.

Ne čisto tako, a vendar kakor so nekdaj postavljali znamenja ob poljih in križiščih, znamenja v zahvalo ali pa zoper kugo in lakoto. Znamenj upornim ljudem niso smeli postavljati.

Ne da bi mogel ali pa hotel kaj več, kakor pa skromno opozoriti na nekaj osnov o nekdanjih snovanjih, iskanjih, željah in dejanjih mladih ljudi v obdobju med obema vojnama.

Ne kaže seveda naštevati vsega tistega, kar vemo.

Naj omenim le nekaj posebnih dogodkov, ki so se ohranili v književnosti in zgodovini. Tako je na primer pisateljica Gusti Stridsbergova zapisala o svojem prvem srečanju z našim mestom 1918. leta, da je videla, kako so razburjeni, glasno govoreči kmečki fantje iz okolice sneli staroavstrijskega pozlačenega orla s stavbe okrajnega glavarstva in ga strmoglavili na tla v razbitino (tako v življenjepismu romanu *Mojih pet življenj*, Obzorja 1971 in ponatis 1983).

Mladi komunisti, ki jih pomnimo posebej današnji dan, so se rodili dve, tri, štiri in pet let po tistih takrat tako imenovanih prevratnih dneh.

Če sežemo precej naključno 99 let nazaj, najdemo v **Pravem Slovencu**, slovenskem časopisu, sporočilo (1. oktobra 1849) z naslovom **Slovinci posnemajte!** Iz objavljene novice zvemo o dogajanju »iz nekiga sela blizu Slovenj Gradca«, da se pri Juriju Lečniku (po domače Vohnetu) ob nedeljah in praznikih »kmetje shajajo, da slovenske časopise berejo ali jih brati poslušajo« (To najdemo v opombi v zbranem delu Prežihovega Vrancea k njegovi **Skrivni bralnici**, ZD VIII, 334.)

Mogoče ni odveč, da današnji človek, ki je kdaj kdaj prenasiten s tistim, kar mu posredujejo množična občila, časniki, časopisi, radio, televizija in že sporočila s pomočjo računalnikov — kakšen čas razmisli o davnih korakih in prehojeni poti. Dlje nazaj preberimo, kako so se v 16. stoletju meščani zavzemali za luteranskega mestnega pisarja, češ da je več slovenskega jezika, ki ga pri nas govore (tako je zapisal zgodovinar Josip Mravljak v razpravi **Protestantizem v Slovenj Gradcu**, objavljeni v brošurici ob 700-letnici mesta, 1951).

Po teh utrinkih bi lahko sklepali, da gre tudi v našem mestu in v vsej koroškoštajerski krajini za težnje k slovenski jezikovni in kulturni bitnosti, ki pa je kakšenkrat dobivala močne zunanje in drugorodne, narodnostno različne impulze, medtem ko je mestna okolica in tudi vsa krajina vnašala prav čedalje pomembnejše slovenske sestavine.

Ne bi bilo prav, če bi prenatrpali naše predavanje s preveč razmišljanji, sklepanji, predvsem pa s pojasnili in gradivom, ki si ga lahko poiščemo v leksikonih.

Preteklo dogajanje pa naj nam bo vendarle pred očmi vsaj v obrisih, ko želimo

Drago Druškovič

Ob odkritju pomnika mladim komunistom v Slovenj Gradcu

22. avgusta 1941 so Nemci aretirali prav vse člane Golobove skupine, jih 1. septembra prepeljali v Begunje, 3. septembra pa sedem ustrelili. Tedaj sta padla kot talca Ferdo Januška in Oskar Slemenik... (Bogdan Žolnir, O razvoju partije in SKOJ v Slovenj Gradcu, Odsevanja 1980, 7.)

Ko odpiramo in postavljamo pomnik nekdanjim mladim revolucionarjem in odpornikom našega kraja in krajine, naj varčno pomislimo, da ima to naše dejanje

mnoge vsebine, predvsem našega domačega okolja, vsebine iz zgodovine in pač čisto določenega kulturnega okolja. Razumljivo, da gre pretežno za slovenske sestavine v naših krajih, čeprav ne manjka niti drugorodnih vplivov. Obenem moramo pomisliti tudi na novejšo družbene zasnove, med njimi na tiste, ki segajo še naprej, v današnje čase, a so se porodile tedaj iz nekdanjih družbenih sprememb in novejših teženj k nadaljnjemu usposabljanju našega socialnega ustroja. Le-ta naj ustreza sprotnosti sodobnega človekovega življenja.

Pri Rakitniku nad Prevaljami po zločinu

Poljana

obnoviti spomin na mlade komuniste, vajence, dijake, ki so se srečevali v našem mestu od dvajsetih do tridesetih let, najprej skupaj drsali šolske klopi, se kasneje znašli v različnih osebnih in družbenih položajih in se postopoma začeli seznanjati z mislijo o socialni prenovi, ki je postajala čedalje bolj oprijemljiva in pomembna za širše družbene sloje. Tako so se začeli združevati mladi ljudje v vrste in za zamisli komunistov v številčno neznatnih skupinicah. To so bili Ferdo Januška (elektroinstalater), Oskar Slemenik (čevljar), Ervin Mlekuž, Pavle Juvan, Franc Konečnik in nekaj dijakov in študentov domačinov. Zgodnje pobude so dobili od Franca Vrunča-Balcija, ki je kot brezposelni učitelj nekaj časa poučeval telovadbo, in to tudi najmlajše, naraščajnike.

Kasneje je skušal združiti vajence pri krščansko socialni mladini Jugoslovanske strokovne zveze šmiklavški župnik Jože Lampret.

Ne le da so mladinci izvedeli, da so obsojili na protikomunističnem procesu njihovega nekdanjega telovadnega vaditelja Balcija, žandarji so kmalu po poskusu, da bi se organizirali vajenci, vodili skozi mesto tudi uklenjenega šmiklavškega duhovnika, kasnejšega borca pri znanem pohodu štirinajste divizije na Štajersko.

O takratnem neprijaznem ozračju nam priča tudi dogodek s slikarjem Franjem Golobom, ki je na mestnem trgu slikal maviljo, sedaj je v njej umetniški paviljon, a ga je odvedel žandar, češ da upodablja javno poslopje in se s tem vede sumljivo (Koroški fužinar 1973, 1).

Poti k osveščenosti je bilo več, stiki z nekdanjimi sošolci, z dijaki in študenti so omogočali nova znanja in spoznanja, kakor sta jih posredovali dve knjigi, Speranova o slovenskem vprašanju in Prežihova Požganica. To je čedalje bolj oblikovalo osebnosti mladih ljudi, tudi ko so zvedeli za boje in obrambo revolucije v Španiji, posebej še, ko sta se mednarodnim brigadistom pridružila študent Sigmund Boštjančič, domačin, in inž. Karel Barle, doma iz Šmart-

na pri Slovenj Gradcu. V tistih časih ni bilo dovolj znano dogajanje v Španiji, tako, kakor vemo to dandanes.

Skrivoma so prodirala med ljudi tudi sporočila o nečloveških ravnanjih s političnimi jetniki, revolucionarji po raznih ječah in zaporih po državi.

Očitno se mlad človek rad odzove prav nasprotno, kljub pritiskom, ki naj ga zavro v njegovih spoznanjih. Zdi se mi, da se to še kar naprej ponavlja. Tudi današnji rod je še občutljiv za človekove pravice, za človeškost in nečloveškost v medsebojnih odnosih.

Vemo, da si sleherni rod vedno znova ustvarja svoje predstave, merila in zamisli, si oblikuje svoj okus in skuša potisniti stvari vsaj za drobec naprej. Včasih se nam zdi, da gre le za nadaljevanje. Če pa se razmere med ljudmi zapletejo tako, da le-ti ovirajo drug drugega na njih poteh, pride do odporov in spopadov, kjer so spredaj zmeraj mladi; tako je bilo tudi z našimi mladimi tovariši.

Od 1937. leta naprej je mesto kdaj kdaj doživelo, da so bile potke čez noč posute s hudo prepovedanimi komunističnimi in narodnoobrambnimi letaki. Majhna skupina mladincev je skrbela nekaj časa tudi za skriven prenos prepovedane literature in agitacijskega gradiva po Mislinjski dolini — in pa tudi sporočil med organizacijo v mestu in dogovorjenim srečanjem v Hudi luknji.

Študentska mladina pa ni pripravila le vsakoletne igralske prireditve, s katero je zbrala nekaj skromnih sredstev za revnejše tovariše. Svoje delo je namenila v letih 1939—1940, ko je bilo moč zaznati nacistično agitacijo s severa — združevanju in zbiranju vseh domačinov ne glede na njihovo strankarsko opredelitev — z neposrednim ciljem, da v mestu postavijo pomnik Francetu Prešernu.

V tem času so se v našem mestu sestali uredniki neodvisnega levo usmerjenega časopisa, dijaškega glasila Slovenska mladina, ki se ga je udeležil tudi pesnik Karel Destovnik-Kajuh.

Še pred nacistično zasedbo severne sosesede pa so se prav mladi ljudje iz našega mesta izkazali s tem, da so pomagali pri prenosu zlata in raznih osebnih vrednosti Židom, ki so bežali pred nacisti.

V takratnih razburkanih časih so se mladi ljudje srečevali tudi z njihovimi željami in pričakovanjem neljubimi dogajanja v svetu, kakor je bila pogodba med takrat prvo socialistično državo in nacističnim rajhom, katerega grožnje so čutili še celo, ker so živeli ob meji.

A vendarle — ko je prišlo do vpada 27. in 28. marca v Jugoslavijo in je v tistih dneh bojni letalec iz sovražne države kakor za zabavo prestrelil na bližnji njivi človeka pri delu na polju — je bilo jedro mladih v mestu, če že ne doraslo, da ohrani in obrani svoja življenja, pa trdno dovolj za sleherno žrtev pri odporu in teh žrtev zatem ni bilo malo.

Že v septembru je padlo sedem skojevcev pod osvajačevimi streli z Januško in Slemenikom na čelu in za njima so streljali Ervina Mlekuža, ki še ni dosegel 18. leta in ki se je trpko poslovil v svojem zadnjem pismu od matere in domovine, kakor nam poroča zgodovinar koroško-štajerskega območja Bogdan Zolnir.

V že navedenem Zolnirjevem spisu o razvoju partije in Skoja (Odsevanja 1980) zvemo mnoge podrobnosti o delu v prvih dveh letih odporniškega, osvobodilnega gibanja v naši dolini, o osvajačevem divjanju, o stikih in zvezah z ljudmi iz drugih delov Slovenije, o žrtvah mladih pa tudi članov partije, o Valentinu Francetu pa Radu Iršiču, Zdravku Čebularju, komunistih, ki so padli zunaj domačega kraja, kakor sta to bila Vinko Železnikar in Jože Druškovič, in naposled, kako so se spraznjena mesta padlih odpornikov vedno znova in znova napolnila z novimi borci.

Rekli smo, da ne moremo in niti nimamo namena obnoviti s podatki celostne podobe, temveč smo namenili naš spomin samo odbranim označitvam, ki jih čas ob odkrivanju pomnika dopušča.

Ne želim pa, da bi se spominjanje na naše mlade komuniste spremenilo le v nekakšen simbol in kasneje v kliše v našem skupnem pomnjenju. Prepričan sem, da je njihova plemenita žrtev vredna ne le našega spominjanja, ker so pač zavestno darovali, mladi kakor so bili, svoja življenja. S tem so se namenili nečemu ne čisto znanemu in dobremu med ljudmi, v tem bi kazalo tudi z naše strani, da se jim pridružujemo.

Pisatelj Prežih, samorastnik z onstran gore, ki je v času, ko so naši mladi komunisti še kot kratkohlačniki prepevali »Stoji učilna zidana« — že odšel v širni svet zaradi istih zamisli o boljšem svetu — je po vojni odgovoril uredniku Mladinske revije Herbertu Grünju, ki ga je zaprosil za mladincem namenjeno posvetilo: pravzaprav takih stvari nimam rad. Zdelo se mu je to najbrž papirnato in nestvarno. Dodal pa je: če služijo **dobremu namenu, naj bo, zadelj mladine**. In tako je zapisal: »... rast naše mladine dela največjo revolucijo v zgodovini našega naroda...« (Zbrano delo X, 553)

Mislím, da se temu pisateljevemu upanju in misli lahko tudi ob našem pomniku pridružimo.

Franjo Hovnik-Staško

Spomenik zadnji veliki bitki za svobodo

V prepričanju, da sicer ne bom edini, ki se oglašam na vaš poziv, ki ste ga zapisali v Fužinarju, da naj damo občani oziroma bralci svoje mnenje glede predvidenega spomenika, ki bi ga postavili — poleg sedanjega na Poljani — ob 40-letnici zloma nacistične Nemčije, ko so borci Titove armije še teden potem, ko je Nemčija podpisala popolno kapitulacijo, še vodili težke boje z umikajočimi nemškimi divizijami in kvislingi. Padale so žrtve. Padali so borci, ki so se že veselili zmage...

Resda že dolga leta več ne živim med mežiškimi »knapi« in guštanskimi »fužinarji«. Povsodi sem delal, si služil svoj kos vsakdanjega kruha, v mislih pa sem pogosto med rojaki. Prav zato še kako z veseljem preberem »Koroškega fužinarja«, ko ga prejmem.

Prav zato se tudi oglašam v zvezi s postavitvijo spomenika, ki ga boste postavili ob 40-letnici dokončnega zloma Nemčije in zadnjih bojev, ki so bili v Evropi in na Balkanu. Menim, da je k že sedanjemu spomeniku treba postaviti še enega. Osnutek, ki ga je izdelal arh. Stojan Batič, zanj pravite, da se je tudi sam udeležil teh bojev na Poljani, je brez dvoma že izrazil bistvo: razpočena ročna bomba, iz nje pa vzletijo golobi miru. To je res enkratna simbolika. Spomenik bo torej vsakemu razumljiv. Povedal mu bo, da so tu bili borci naše revolucije poslednje boje, zadali sovražniku še zadnji — odločujoč udarec, ko je moral še enkrat — lahko bi dejal — drugič kapitulirati.

Osnutek je še toliko bolj hvale vreden, če vemo, da imamo danes širom po naši domovini vse polno spomenikov nemogočih, da ne zapišem že kar absurdnih oblik, ki še zdaleč ne »povedo«, za kakšen namen so bili postavljeni, še zlasti tam, kjer na spomeniku ni nobenega primerne »podpisa«.

Prav je tudi, da bo sedanjí spomenik ostal. Nanj smo že navajeni. Pripomnil bi le, da je za nov spomenik treba pač poiskati najbolj ustrezno mesto. Škoda, da niste zapisali tudi njegovih mer, razsežnosti. Menim, da bi moral biti malce večji, impozantnejši od sedanjega, kar je mogoče doseči z ustreznim podstavkom.

Ker precej razmišljam o Mežici oziroma sploh o Koroški, kjer mi je tekla zibelka, imam še eno zamisel, ki bi jo po moje kazalo uresničiti.

Menim namreč, če kje, bi brez dvoma kazalo ravno na Poljani, kjer so Titovi partizani prisilili sovražnika, da je dokončno položil orožje, podpisal kapitulacijo, da bi bilo treba tu postaviti tudi spomenik tovarišu Titu v vsej njegovi impozantnosti (primer iz Titovega Velenja), ki bi naj stal nekoliko odmaknjen od sedanjih dveh (enega boste postavili, eden že stoji) — na bližnjem hribu, ki bi naj bil primerno urejen, oziroma bi ga bilo mogoče v večernih urah osvetliti.

Upam, da bodo ustrezne komisije moj predlog obravnavale, ga dopolnile in poskrbele, da se uresniči. Ker Poljana leži ob meji z Avstrijo, bi spomenik imel še toliko večji pomen.

konca aprila do 9. 5. 1945 na Slovenskem, Razvoj dogodkov na Štajerskem in Koroškem med 9. in 12. 5. 1945, Boji na območju Doliča, Dravograda in Poljane od 12. do 13. 5. 1945, Boji na območju Doliča, Dravograda in Poljane 14. 5. 1945, Razmere na Koroškem 15. 5. 1945, na prvi dan svobode, Razmere v zamejski Koroški 15. in 16. 5. 1945, Razorožitev sovražnikove vojske in njeno vračanje v ujetniške zapore v Jugoslaviji

— do konca leta 1984 je treba pripraviti fotodokumentarno gradivo, osnutek scenarija in izrisa razstave, opraviti konzultacije z zgodovinarji, ki se posebej ukvarjajo z raziskovanjem zaključnih bojev, in navezati stike z vsemi osrednjimi muzeji revolucije v Sloveniji in Jugoslaviji

— od januarja do februarja 1985 bi sledilo pisanje vodilnih legend in priprava gradiva za fotokopiranje

— od marca do aprila 1985 bi gradivo kaširali oz. lepili na razstavne panoje

— maja 1985 pa bi bila otvoritev razstave

— v spomin na 15. maj 1945, na prvi dan osvoboditve celotne Jugoslavije, pa bi v počastitev 40. obletnice našega življenja in dela v svobodi Hrastovo domačijo preimenovali v »Muzej 15. maj«.

Žal kljub izrednemu prizadevanju vseh dejavnikov, predvsem v občini Ravne na Koroškem, Hrastove domačije ne bo mogoče pripraviti oziroma v celoti prenoviti do maja 1985. Vzroki za to so finančne narave. Toda kljub problemom bodo pripravljala dela tekla. Upamo, da bo ta projekt uresničen do 1. 1987.

Zaradi omenjene problematike je naš odbor sprejel dodaten sklep (sprejel pa ga je tudi razširjeni zbor delavcev Koroškega pokrajinskega muzeja revolucije v Slovenj Gradcu), da pripravimo prenosno razstavo o zaključnih bojih 1. 1945, ki bo obsegala 25 m² razstavne površine, odprta pa bi bila maja 1985 na Poljani, ko bo osrednja proslava ob 40. obletnici osvoboditve. V zvezi s to razstavo smo v Koroškem pokrajinskem muzeju revolucije v Slovenj Gradcu (delno v sodelovanju z osrednjimi muzeji revolucije v Sloveniji in Jugoslaviji) zbrali oz. uredili okrog 400 fotografij in drugih dokumentov o zaključnih bojih. Razstavo že pripravljamo in jo bomo v celoti oblikovali do maja 1985 po rokovniku, ki ga je sprejel odbor za urejanje »Muzeja 15. maj«. Hkrati pa bomo zbirali in urejali tudi gradivo za »Muzej 15. maj« na Poljani.

Odbor za urejanje »Muzeja 15. maj« je na eni izmed svojih sej razpravljal tudi o predlogu za pripravo oziroma izdajo Zbornika »Poljana '85«, v katerem bi bili vključeni tudi izbrani dokumenti o zadnjih bojih 1. 1945. Uvodni del o zaključnih bojih bi napisal dr. Tone Ferenc, vsebinski del pa Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu. Tudi ta predlog je bil na seji odbora sprejet.

Finančna sredstva za dokončno oblikovanje omenjene razstave so v bistvu že zagotovljena pri občinski kulturni skupnosti Ravne na Koroškem in kulturni skupnosti Slovenije v Ljubljani, in sicer v višini 263.000 din, tj. za fotokopiranje in kaširanje gradiva ter za tisk plakata in kataloga o razstavi.

Risto Stojanović

O delu odbora za urejanje „Muzeja 15. maj“ na Poljani

Kot je že znano, je skupščina občine Ravne na Koroškem imenovala organizacijski komite za ureditev spominskega območja »Svobodi in miru« na Poljani pri Prevaljah. V organizacijskem komiteju deluje poleg sekretariata organizacijskega komiteja še 15 odborov za razna delovna območja omenjenega projekta. Eden izmed teh odborov je tudi odbor za ureditev »Muzeja 15. maj« na Poljani. Odbor šteje 8 članov. Doslej je imel 5 sej in sprejel naslednje sklepe:

— v počastitev 40. obletnice zadnjih bojev enot NOV oz. JA proti sovražniku in zadnje bitke II. svetovne vojne v Evropi, ki je bila 14. 5. 1945 na Poljani, naj bi maja 1985 odprli stalno razstavno zbirko v prostorih Hrastove domačije na Poljani, kjer so bila pogajanja o vdaji sovražnikove vojske

— ta stalna razstavna zbirka z ustreznim fotodokumentarnim gradivom naj bi bila v spodnjih prostorih Hrastove domačije, v zgornjih pa naj bi bila učilnica oziroma prostor, kjer bi z ustreznimi avdiovizualnimi pripomočki predavali o zaključnih bojih naših enot v času NOB oz. II. svetovne vojne

— sama stalna razstavna zbirka za »Muzej 15. maj« na Poljani (v Hrastovi domačiji) o zadnjih bojih naših enot za osvoboditev domovine bi obsegala okrog 70 m² razstavne površine, fotodokumentarno gradivo pa bi bilo razvrščeno na naslednja tematska poglavja: Razmere v Mežiški dolini v času od 1937/38 do 1941, NOB v jugoslovanskem delu Koroške oz. protinacistični boj v zamejski Koroški, Boji enot NOV oz. JA od 12. 4. 1945 (preboj Sremske fronte) do konca aprila 1945, Boji od

Marjan Kolar

Tragično in človeško v književnosti o boju proti fašizmu

Zadnji teden v septembru sta zvezi čeških in slovaških pisateljev v okviru proslav 40-letnice vstaje slovaškega ljudstva proti okupatorju priredili mednarodno pisateljsko srečanje na temo »Antifašizem, boj za mir in literaturo«. Udeležilo se ga je okoli 50 pisateljev iz 12 držav. V tričlanski jugoslovanski delegaciji je slovenske pisatelje zastopal naš delavec Marjan Kolar. Objavljamo njegov referat na tem srečanju.

Pojav fašizma v Evropi po zmagi buržoaznih revolucij in oktobrske revolucije v Sovjetski zvezi je surov anahronizem. Anahronizem zato, ker uvaja v stoletje demokracije ideologijo rimskih patricijev — antičnih nadljudi (übermenschev) nasproti sužnjem in enako ideologijo fevdalnih gospodov proti tlačanom. Surov je zato, ker je bil suženj za patricija in tlačan za grofa človek nižje vrste (untermensch).

Žalostno bilanco fašistične ideologije in napadalnosti v 2. svetovni vojni poznamo, prav tako tudi obsežno literaturo, ki opisuje to obdobje in še danes črpa iz njega. Zato vemo, da dilema pisatelja-umetnika nikoli ni bila in tudi danes ni: antifašizem da ali ne, ampak kako ubesediti boj proti fašizmu na umetniški način s stališča človečnosti in kulture.

Najprej se soočimo z resnico, da opis velikega števila smrti še ne pomeni avto-

matično velikega števila tragedij in velike literature. Tudi ni formule, ki bi dejala: popis velike bitke — velika umetnost, popis malih bitk — mala umetnost. Bolj res je, da pisateljsko iskanje človeškega in tragičnega praviloma pomeni premik zanimanja od velikih množic k posamezniku, od splošnega k posebnemu.

Toda tudi tragično in sploh umetniško ne dobi svojih kakovostnih razsežnosti na področju: boj med zlikovcem fašistom in junakom antifašistom, ne iz boja med golim načelom zla in načelom dobrega. Literatura, ki vseeno izhaja iz preprostega ubesedovanja takšnih stalnic in jih uporablja dosledno, ne more dati drugega kot črno-belo slikanje. To sicer lahko ima določene vzgojne in propagandne vrednosti, ne pa estetskih.

Takoj ko namreč zapustimo velike armade in bitke, raven generalov in politikov, se znajdemo pri navadnih ljudeh. Ti pa so večinoma istočasno in v eni osebi veliki in majhni, močni in šibki, malo dobri in malo zli. Vemo: noben bataljon, ki šteje nekaj sto vojakov ali partizanov, pa naj je še tako dober, ne šteje hkrati tudi nekaj sto junakov. Fašističnemu »nadčloveku« se stoji nasproti antifašistični »nadčlovek«. In vemo tudi: čisto psihološko in človeško ni mogoče niti, da bi bil katerikoli zgodovinsko resnični heroj dejansko zmožen biti štiri leta vojne (to pomeni 1460 dni in noči) non-stop heroj. Moral je biti vmes tudi človek iz mesa in krvi.

Pisatelja torej zanima predvsem t. i. mali človek. Človek pa je čuden »material« in vojna velikanska sila, ki pritiska na ta material z vseh strani. Pod to silo se en človek zlomi, drugi se samo nakrha, tretji celo le upogne pa spet zravna. Eni propadejo, drugi preživijo.

Takšna »defektoskopija« — raziskovanje človeka, kako se obnaša sredi silnic in pritiskov vojne, to, se mi zdi, je hkrati dobro izhodišče in delovna metoda za pisatelja antifašista, humanista in esteta.

Seveda pa se ob sleherni vojni tematiki takoj soočimo še z eno resnico, in sicer s to, da vsaka vojna, pa naj bo še tako sveta in pravična, v bistvu vendarle povzroča hudo in spodbuja surovost. Vsaka vojna namreč oživilja v človeku določene lastnosti, ki mu dajejo večje upanje za preživetje, a so bistveno drugačne od onih, ki jih cenimo v miru.

Vsaka vojna hoče vojake, ne tenkočutne civiliste, humaniste ali celo mislece. Vojak je dober le, če je discipliniran, ubogljiv, ne preveč občutljiv. Izpolnjuje ukaze in nima pravice razmišljati o njihovi pravilnosti ali nepravilnosti. Mirnodobni ideal človeka pa je nasprotno kultivirana, ustvarjalna, samostojno misleča osebnost. Ker nobena armada ne koraka in ne juriša na zvoke violine, ampak vse po taktih trobente in bobna, pisatelj skoraj obvezno zadene ob osnovni element razkola že med zahtevanimi lastnostmi vojaka in civilista pri svojih ljudeh.

Tako se torej znajdemo v kateremkoli od številnih človekovih majhnih svetov (mikrokozmosov), ki se imenujejo vas, ulica, četa v partizanih ali na fronti, baraka v lagerju itn. Spoznamo npr. od vseh spoštovano mater — junakinjo, ki so ji v boju proti fašizmu padli trije sinovi partizani, spoznamo pa tudi drugo, ki skriva obraz pred ljudmi, ker ima enega sina pri partizanih, drugega pri kvizlingih. Prva je vzorec matere — heroinje, njen lik je model za spomenik, popis njene usode berilo za učbenike, njena tragika zunaj dvoma kristalno čista. — Toda: ali je mati, ki je rodila partizana in kvizlinga, umetniško manj zanimiva ali pa je prav zaradi svoje razdvojenosti, ker ljubi enako sina partizana in sina izdajalca celo bolj pretresljiva in večdimenzionalna od prve? In: tako partizani kot kvizlingi so imeli ljubeče žene, njihovi otroci pa še danes — nič krivi — pogosto nosijo na sebi Kajново znamenje.

Ali drug primer. Fašistični cinizem v lagerjih smrti je dognal resnico o tem, da more lakota do izstradanosti povzročiti v možganih deformacije, ki naženejo človeka v boj za kos kruha. Nad takšnimi dejanji se lahko čistunsko zgrozimo in jih obsodimo v imenu šolsko premočrtnih predstav,

Pohod Tomšičeve brigade na Koroško maja 1945

Iz Pliberka nazaj v ujetništvo

kako antifašist nikoli ne klone, lahko pa tudi onemimo in se priklonimo strašni volji do preživetja teh trpinov, ki je enaka volji semena, da bi pognalo na skali ali betonu.

Vsak človeški mikrokozmos je po svoje odlikaval resničnost vojne, vsak po svoje je lomil in dopolnjeval šablonske predstave o junaštvu in nejunaštvu. Zato ni nobenega razloga, da ne bi verjeli, kako je človek 20. stoletja v svojem aktivnem ali pasivnem boju proti fašizmu še vedno tudi človek Sofokleja in Shakespeara, Cervantesa in Dostojevskega, le da je moral svoje vzpore in padce doživljati veliko bolj zgoščeno in v mnogo več nadaljevanjih. Najprej v boju za lastni obstoj, potem za svobodo svojega naroda, vmes in kasneje za svojo osebno svobodo in identiteto je bil ta človek večinoma zelo ubog junak, ki je moral zmeraj najprej premagati svoj strah, da je dosegel upanje in pogum, potlačil svojo sebičnost, da se je dvignil do dobrote, in preseči svojo šibkost, da je postal močan.

Na koncu pa omenimo še eno stvar, ki jo poznamo pisatelji mnogo bolje kot kdorkoli drug. Ko namreč dokončamo svoje delo o vojni, ko vsak svojo zgodbo zaokrožimo po najboljši vesti in moči, na zadnji strani pa napišemo KONEC, se polagoma zavemo, da je medtem življenje teklo svojo pot. Naj kritiki ocenijo, da je naša povest ali roman dober, slab ali odličen, naj smo se trudili za avtentičnost v kateremkoli slogu, zavemo se, da imamo že dolgo mir, zraven pa sto in sto priložnosti videti, kako junaki in nejunaki iz našega romana živijo v svobodi in miru peto, deseto, dvajseto leto.

Čas pa je najbolj neusmiljen ocenjevalec literarnega dela. In ko nam hladno kaže na eni strani našo knjigo, na drugi pa njena nadaljevanja v življenju, priznajmo, ali nismo marsikdaj malo razočarani nad enim in drugim? Ali ni tako, da bi (bogatejši za ta spoznanja) danes opisali iste ljudi in

dogodke iz večje časovne razdalje vendarle nekoliko drugače?

Ali pa je res le to, da se znajdemo spet na začetku našega razmišljanja in da očitno ni mogoče biti junak v vojni in miru, da pa je zato zmeraj mogoče biti za silo človek.

Zato globoko verjamem, da je ta človeška stalnica prvo vodilo za pisatelja, v bistvu pa tudi njegova poklicna poštenost in osebna modrost.

Anton Ikoč

Dogodivščina intendanta Svita

Štab VKO (Vzhodno Koroški odred) se je konec marca 1944 zadrževal na kmetiji Jekl v Zgornji Koprivni. Intendant odreda je bil takrat Franc Štifter-Svit. Štab odreda je imel na več mestih pri kmetih tudi po nekaj zaloge hrane, tako tudi pri Lipoldu v Koprivni. Intendant je organiziral skupino še dveh: Franca Pahovnika in Ratihevega Kristija, ki je bil v štabni zaščiti, da gredo k Lipoldu po hrano.

Pridejo do kolovoza v dolini — tam je bila manjša kmetija, ki je imela konja. Svit je od kmeta zahteval konja in sanke. Kmet je pripomnil, da si z njegovim konjem ne bodo mogli nič kaj pomagati. Ker pa je Svit vztrajal pri svoji zahtevi, je kmet vpregel konja v sani — »poke«. Intendant Svit se je vsedel na sredino, ostala dva pa vsak na eno stran in Svit je pognal konja. Konj je potegnil morda sto metrov daleč in se uprl, nič ni pomagalo ne vpitje, ne tepežka. Približno uro hoda do Lipolda so ga porivali in vlekli. Ko so z veliko muko prispeli k Lipoldu, se je konj ulegel na pot, bil je izmučen, kar kadilo se je od nje-

ga. Spravili so ga v štalo. Franc je ostal na straži, Svit in Kristl pa sta odšla k Lipoldu. Tam so takoj pripravili žgance, kot je bila navada. Ko sta se najedla, je Kristl zamenjal Franca, da se je tudi on najedel. Med tem so naložili hrano na sanke in vpregli. Konj se je od strahu ves tresel in tudi nazaj proti domu so bile iste muke kot prej. Ko je konj privlekel sanke do mesta, kjer je prej obstal in se uprl, je stekel in tekel do štale. Ko je prišel kmet, je zopet dejal: »Saj sem rekel, da si ne boste mogli z njim nič pomagati, ker ga je strah, posebno še ponoči.« Ker se z njim ni dalo peljati dalje, so hrano zložili s sank in jo prenesli v štab. V štabu odreda je bilo nekaj ozebljih ali ranjenih borcev iz 14. divizije, ki so čakali na kurirsko zvezo. Franc Pahovnik in še nekaj drugih je bilo določenih, da gredo v neke kurze Glavnega štaba Slovenije. Ko so odšli, so z njimi šli tudi borci 14. divizije do Šlandrove brigade, ki je bila na Kranjskem. Franc Pahovnik pa je odšel v Bosno in v Drvarju dočakal desant in se pozneje boril v teh predelih Bosne v 7. krajiški brigadi.

V taborišče Vojšperg

Bilo je 20. avgusta 1944. Gosta jutranja megla se je začela počasi dvigati. Nebo se je jasnilo. Sem pa tja so z medlo svetlobo zasijale zadnje zvezde. Ušovnikov sin Lojze — star 15 let, Majdačev Rok in oče Majdač so tiho stopali proti Olševi, da ne bi spodili tropa gamsov, ki so se pasli na Olševi. Imeli so namen jih zalesti in tudi katerega ustreliti, da bi imeli kaj boljšega za pod zob, saj je večkrat primanjkovalo hrane. Sicer pa je že sam pogled na skalne grebene in police, ki jih zjutraj požive tropi gamsov, tudi vreden vsega truda. Tisti dan jim lovski blagor ni bil namenjen. Gamsi so jim kljub streljanju odnesli zdravo kožo.

Okrog dvanajste ure pa je gorski mir prekinil dolg rafal iz mitraljeza nekje v bližini Šent Lenarta nad Železno Kaplo. Najprej so mislili, da morda partizani preskušajo orožje. Počasi so se pomikali proti domu. Ko so prišli v podnožje Olševe, jih je srečal Macesnikov oče in jim povedal, da je videl mnogo Nemcev, ki gredo iz Šent Lenarta proti Sv. Duhu.

Ker so zavezniki nekaj dni poprej prinesli z avioni za VKO orožje, strelivo in obleko ter tovor odvrgli v okolico Lojzovega doma, so imeli doma na podstrešju še vse polno padal in štabni arhiv. Zato je moral Lojze pohiteti, da poskrije, kar se da. Lojzove matere ni bilo doma. Doma sta bila le dva partizana, Jože Kotnik, železničar s Prevalj, z ženo Matildo, ki sta delala na kmetiji, ker za vojsko zaradi starosti nista bila sposobna. Ko je Lojze prihitel domov, je takoj obvestil oba o prihodu Nemcev, sam pa je hitel poskrivati partizanske reči. Komaj je skril zadnje padalo in hotel zbežati in se skriti pred Nemci, so že vstopili z naperjenimi puškami v hišo.

Skupina hiš »Taborišča Vojšperg«

Za beg je bilo prepozno. Tudi Kotnika sta tako dolgo odlagala, da so zajeli vse. Vse skupaj so nagnali v kuhinjo, kjer sta jih stražila dva policista. Ostali pa so delali preiskavo po vsem gospodarskem poslopju. Pretaknili so vse kote, vendar v hiši niso našli nič. V bližnjem gozdu pa so našli padala, ki jih je odred zadeponiral. Med preiskavo so vse zasliševali, kaj so zavezniki odvrgli s padali. Koliko in kakšno je bilo orožje, koliko je bilo partizanov in kje so. Seveda jim je Lojze povedal, da je bilo partizanov mnogo več kot v resnici. Orožja pa sploh ni hotel poznati. Ker niso zvedeli, kar bi radi, so začeli s pretepanjem. Jože je kmalu priznal, da je partizan in dela pri kmetu, ker je za vojsko prestar. Tudi za ženo Matildo je povedal, da je partizanka. Vendar Matilda ni hotela priznati, zato so njo najbolj pretepali. Po daljšem mučenju je tudi ona priznala. Čeprav je bil Lojze šele v petnajstem letu, ni Nemcem ničesar priznal. Da so napolnili svoje lačne herenfolkovske trebuhe in nahrbtnike, so zaklali tri prašiče in nekaj kokoši. Poklali bi vse kokoši, pa so jim nekatere odnesle cele kljune in kokodakale proti hosti. V hiši pa so pobrali vso boljšo obleko in vse, kar se je dalo nesti, ostalo pa razbili in uničili.

Lep sončen dan, prežet s strahom in pretepom, se je nagibal h kraju. V daljavi se je sonce počasi pomikalo za goro. Čudovit sončen zahod, nebo prepleteno s tankimi oblaki, skozi katere je sonce še pošiljalo zadnje rdečkaste žarke.

Odginali so jih do sosednjih kmetov in jih pri Martinu zaprli v kaščo, kamor jim je včasih na skrivaj prinesla hrano Martinčeva mati. Ves čas so jih zasliševali in pretepali. V torek zjutraj, 22. 8. 1944, so jih odgnali v Solčavo. Lojzu so nabasali dva zaboja streliva in poln nahrbtnik, da se je kar krivil pod težo. Le s težavo je prinesel vse skupaj skoraj uro hoda daleč. V Solčavi so ostali en dan. V vasi so Nemci pozivali tudi po Lojzovi materi Elizabeti in jo hoteli imeti. Ker pa je ostala v Lučah pri kmetu Logarju, je niso dobili. Lojza in ostale so zaprli v avtobusno garažo. Šele v sredo so odšli iz Solčave. Od nekod so prignali še Franca Kuharja, kmečkega de-

lavca, in nekako opoldne prispeli v Rob. Ves začuden je Lojze zagledal med Nemci zvezanega kmeta — partizana Roka Suhadolnika, p. d. Covnika iz Logarske doline, ki so ga Nemci ujeli v bližini njegovega doma. Ko je Lojze šel pit vodo, je naskrivaj spregovoril z Rokom in mu povedal, da tudi njega ženejo neznano kam. Roku sploh niso dali jesti.

Kmetu Robniku so Nemci pobrali med kar iz čebeljih panjev in nekaj hrane. Gospodinja Kristina je morala skuhati kosilo za nemške oficirje. Popoldne pa so Nemci z ujetimi odšli proti Prosenčevemu vrhu. Lojze je moral biti na čelu kolone. Ko so prispeli na prelaz Prosenčev in Robnikov vrh, so se še lepo videli znaki borb s partizani, ki so jih napadli na vrhu. Bilo je vse krvavo daleč naokrog in po stezi. Ko so prispeli do Haderlapa v Koprivni, so se Nemci ustavili in pripravili na počitek. Toda partizani jim niso privoščili oddiha. Proti večeru so partizani VKO ponovno napadli ostanek kolone. Nemci pri Haderlapu so začeli streljati kar tja v dan, ker so bili partizani daleč. Pri Haderlapu so prespali na hlevu. Rano zjutraj se je nemška kolona pomaknila v Bistvo. Ko so šli po neki ozki stezi čez strmino proti Bistri, se je konj, ki je nesel radijski oddajnik, nad prepadom spotaknil in zvalil čez prepad v jarek in se ubil. Radijski aparat je bil ves zmečkan. Lojze se je že bal, da bodo morda njemu nabasali pokvarjeni aparat, a mu ga k sreči niso. Konju so pobrali opremo in odšli. Ko so prispeli do ceste v Bistri, so nekaj minut počivali, nato pa odšli proti Črni. Roku so nabasali polne »gare« zabojev s strelivom in še dva Nemca, ki sta bila verjetno ranjena, da jih je moral peljati do Črne. Ko so prispeli v Črno, so Lojza postavili pred zid z obrazom proti zidu in moral je tako stati okrog 10 minut. Medtem so se policisti nabasali na avtomobile in tudi Lojza in ostale nagnali na avto ter odpeljali proti Dravogradu, kjer so ga zaprli za šest dni. Moral je čistiti policijske avtomobile. Po šestih dneh so ga poslali v taborišče Vojšperg, od koder je moral hoditi na delo v tovarno papirja. V tem taborišču je bilo mnogo internirancev raznih narodnosti. Maja 1945, ko je zasi-

jala svoboda, se je Lojze vrnil domov. Tudi brat Rudolf, ki je bil v partizanih, je prišel. Toda tri brate: Janeza, Joža in Roka, ki so jih Nemci aretirali februarja 1944 in poslali v taborišče Sterntall (Strnišče pri Ptuj), je Lojze zaman pričakoval. Janez in Rok sta ob nekem zračnem napadu na taborišče pobegnili in se priključila Tomšičevi brigadi. Janez je zaradi bolezni, ki si jo je nakopal v taborišču decembra 1944, podlegel v Slatini na Ajdernici pri kmetu Mihaelu Polhu. Roka pa so Nemci ujeli in odpeljali v Dachau. Jože je v taborišču Strnišče zbolel in v ptujski bolnišnici oktobra 1944 umrl.

Roka Suhadolnika so odpeljali v Dachau, od koder je še dvakrat pisal domov, potem pa ni bilo od njega nobene vesti več.

V tej ofenzivi so Nemci odgnali s Klemenškove planine planšarico Marijo Logar in jo poslali v taborišče Rawensbrück, od koder se ni vrnila. Pastir Franc Glojek pa se iz Auschwitza tudi ni vrnil.

Kmet Ciril Klemenšek, p. d. Ložekar, je v tej ofenzivi hotel iti v Luče na ženin dom in se prikriti Nemcem. Ker ni vedel, da so se Nemci vrnili v Logarsko dolino, je zašel pred nemško zasedo, kjer je bil na mestu ustreljen. Po nekaj dnevih so ga našle pionirke: Nina Suhadolnik, Liza Poličnik in Vida Selišnik. Komanda mesta mu je dala napraviti krsto in 10. 9. 1944 so ga pokopali na pokopališču v Solčavi. Pogreba se je udeležila tudi četa komande mesta Solčava.

Ivan Hamun

Spomin

Ko strmim v strmi breg
kjer se smuča vnuk in sin,
se naenkrat mi povrne
vojnih let nazaj spomin.

Ko sem še kot fantič mlad
hodil smučat v tisti breg,
sem nekoč zagledal v snegu,
da bila je krvava sled.

Grem po sledi do potoka,
tam kot mrtev sem obstal,
ob potoku v belem snegu
mlad je partizan ležal.

V roki imel je kos papirja,
nanj napisal je s krvjo:
»Ljuba mama, ostani zdrava,
mene več nazaj ne bo.

Za domovino dam življenje,
grob bo moj kar tu ob vodi,
bodi ti še dolgo srečna,
in uživaj v svobodi.«

Anton Ikovic

Spomini na 2. koroško četo VKO

Sredi januarja 1944 se je druga četa Koroškega odreda zadrževala pri kmetu Bukovniku nad Solčavo. V tej četi je bil tudi Franc Pahovnik iz Ljubnega ob Savinji, ki se spominja raznih akcij čete: »Četa je imela v načrtu, da od Solčave do Slovenj Gradca naredi nekaj pomembnih akcij — bilo je dosti fantov na dopustu iz nemške vojske, nekaj mobilizirancev, ki jih je kmet Revs — partizanski dezertar — uporabljal za svoje akcije, pozneje je bil sodelavec gestapa.

Po treh dneh bivanja pri Bukovniku je četa odšla v Koprivno. Bil je lep, sončen dan, ko smo prispeli v Koprivno — bila je nedelja. Pri Sv. Jakobu je bila maša, po maši pa je bil organiziran partizanski miting. Okolico smo zavarovali in postavili zasede. Politični komisar Rudolf Hohkraut-Dolf je imel politični govor, ko so prišli ljudje iz cerkve. Pohvalil je kmete, da lepo sodelujejo s koroškimi partizani, bodril jih je, da ne smejo obupati in da bo vojne kmalu konec. Po govoru je bilo tudi malo veselja. Imeli smo muzikanta Korošca, ki je dobro igral na harmoniko; tudi zaplesali smo. Proti večeru smo se poslovili in šli h kmetu Hedu, »Golažu«, kjer smo se ustavili čez noč. Albert Konečnik-Modras je bil dežurni, jaz pa sem prevzel drugo izmeno straže. Ko sem stal na straži, sem zagledal kolono, ki je šla proti nam. Prepričan sem bil, da so Nemci, ker mi Modras ni povedal, da so naši spodaj. Spustil sem jih v bližino, da bi jih lažje razločil. Bila je lepa mesečna noč. Zaklical sem: »Stoj, kdo tam?« Nekdo je odgovoril: »Bole — vosovci.« Poklical sem Boleta naprej. Povedal je, da se vračajo z akcije. Bilo jih je 7 do 10. Večina je bila iz Solčave. Med njimi sem spoznal Petra Štifterja, Jožeta Klemenška, p. d. Majdačevega in še nekatere. Nekje v dolini so dvignili iz trafike tobak in še druge reči. Del te zaloge so dali tudi naši četi. Vsak je dobil zavitek tobaka, dva zavitka cigaret in tako smo imeli dobro zalogo za kajenje, kajti že nekaj časa smo bili brez cigaret in v sili smo rezali tudi štibele in liste domačega tobaka.

Naslednji dan smo šli k Ratihu v Bistru, kjer je bil doma partizan Jožko in se nam je pridružil še njegov brat Krist; ostali smo čez noč. Naslednji dan smo šli mimo Bele peči, kjer je bilo že okrog enega metra snega. Bili smo izmučeni od gaženja snega in treba se je bilo odpočiti. Pri prvem kmetu v Konjskem vrhu smo se ustavili. Komandir Dragutin in komisar Dolf sta kmetu napravila ostro politično uro in mu izprašala vest, ker nekaj ni bilo v redu z njim. Na ta račun smo tudi mi tam dobro jedli. Borci so bili zelo veseli in so ob dobri hrani kar pozabili na težko pot. Od tod smo šli mimo kmetij h kmetu Barclovniku,

kjer smo se ustavili in dobili navodila. Modras je odšel s svojo desetino v Primoški vrh, kjer je imel Revs v raznih zemljankah skupino fantov, ki so jih Nemci mobilizirali v nemško vojsko, pa so se raje pridružili Revsu, in so bili zabiti; le če je Revs napravil kako akcijo, jih je vzel s seboj.

Druga skupina pod vodstvom Ivana Šteharika-Džoka je šla više k nekemu kmetu, kjer naj bi se tisti večer pojavil Revs, in res, podatki so bili točni. Revs je bil v sobi, in ko ga je Džok pozval, naj se preda, je med njiju stopila gospodinja in Džoku preprečila, da bi streljal. V tem trenutku pa je Revs skočil skozi okno. Džok je odrinil kmetico in streljal na bežečega Revsa ter ga ranil, a vseeno je pobegnil. Ko se je Džokova skupina vrnila, je prinesla tudi precej hrane. Modras pa je takrat iz Revsovih skrivališč pripeljal okrog 20 fantov.

Od Barclovnika smo šli mimo kmetije Murc in čez Primoški vrh na ljubensko stran proti planini Komni in se ustavili pri kmetu Dekmerju, ki je bil ob nemških hajkah pri terenskih delavcih, drugače pa doma. Ko smo šli mimo kmeta Murca, je skočil iz štale, kjer je spal in pred nami zbežal, in prišel do kmetije Dekmer. Ko smo se bližali kmetiji, je nekdo ustrelil v zrak in s tem dal znak, da se bližamo. Ko smo se razporedili okrog domačije, je domača hči Dekmerjeve sestre jokala, ker ji je Džok rekel, da je brat padel zunaj. V resnici pa je Dekmer bežal z Murcem proti drugim kmetijam na Rabone.

Ko smo naslednji dan prišli na Rabone, so se nam terenci pridružili. Na Modrasovo zahtevo sta Dekmer in Murc ostala v naši četi. Ostali terenci pa so imeli druge naloge na tistem terenu. Šli smo naprej do Repelšaka — polovica čete je ostala pri Repelšaku, polovica pa pri Rožmanu. Takrat nas je bilo že okrog 50. Modrasu ni uspelo najti vseh skrivačev, ker so bili doma. Pri Repelšaku smo čakali obveščevalce, da bi nam prinesli podatke, kakšna je situacija na Ljubnem v trgu. Tistega dne je pripeljal obveščevalec Franc Lihtineger starejši novega prostovoljca Martina Marolta mlajšega, ki bi moral v nemško vojsko. Ostal je na terenu, ker je poznal veliko kmetij in terenske delavce. Pri Repelšaku me je četni sekretar SKOJ Vili sprejel v SKOJ in še dva borca čete. Na račun sprejema v SKOJ je bila tudi skromna pogostitev. Tudi Dolf in Vili sta spregovorila nekaj besed o SKOJ in dala novo sprejetim smernice za delo. Od kmeta Repelšaka smo čez dva dni šli k Ramšaku, tam smo se ustavili; začelo je snežiti. Kmet je imel veliko štalo in na njej so borci 2. čete imeli tudi vojaške vaje. Komandir Dragutin, ki je bil Bosanec, vojaške komande pri

eksiciru ni dobro obvladal, mešal je slovenščino in srbohrvaščino, zato ta poskus vežb ni dobro uspel, zato sta komando pri vežbi prevzela Džok in Modras. Ko je bila prva vežba končana, smo se odpravili čez Smrekovec na Kramarico. Med pohodom smo se ustavili na neki kmetiji, bila je lesena hiša — pozneje požgana. Tam smo pustili tudi nekaj hrane in nadaljevali pohod na koroško stran čez Kramarico. Dolf je gazil sneg, hodili smo zelo dolgo. To je bila stara pot 2. čete VKO, ki je operirala tod okrog. Prispeli smo na Sleme, kjer je prehod Šoštanj—Črna. Pod Slemenom smo se nekoliko ustavili, da bi si odpočili. Na stražarskih mestih nismo mogli zdržati dalj kot pol ure, ker je tako medlo in je pihal močan veter, da je prišel do kože. Ko se je nevihta poglobila, sta prispeli iz Šoštanja dve deklini s kanglico za zimsko pomoč nemškimi vojakom na fronti. Džok in Dolf sta jima vzela kanglico, jo uničila in odprla. V njej je bilo le nekaj pfenigov. Deklini pa sta dobili nove napotke, da ne smeta več pobirati denarja za Nemce. Iz te kanglice, ki je bila rdeča, pa sem narezal partizanske zvezde za borce.

Od tam smo šli zopet naprej. Četa je dobila obvestilo, da mora neki kmet visoko na Uršlji gori oddati Nemcem prašiča, ki bi ga pa raje dal partizanom. Vreme se je zopet poslabšalo, ostali smo pri tem kmetu, ki je dal prašiča, toliko časa, da smo prašiča menda tudi pojedli. Pot smo nato nadaljevali proti Kotljam in Selam. Imeli smo slabega vodiča in ker je pritiskala močna megla, smo se vrteli v začaranem krogu. Končno sta Džok in Modras, ki sta poznala teren, spravila četo iz megle in jo usmerila proti dolini. Pod Uršljo goro je bila neka revna bajta, tam smo se ustavili — vreme se je izboljšalo — in poslali smo patrole na vse strani, na Sele in proti Kotljam. Ostali pa so čistili orožje, bila je tudi politična ura. Ko so se vrnila patrole in sporočile, da ni kake posebne nevarnosti, me je Modras vzel s seboj. Ustavila sva se v Selah, bila je noč in Modras mi je naročil, naj ostanem nekaj časa na straži pred hišo. V tej hiši, kamor je Modras rad zahajal, so nama napolnili oba nahrbtnika hrane za četo, posebej pa so nama dali še vsakemu po en kos mesa za osebni priboljšek. Ko sva se vrnila v četo, sva oddala polna nahrbtnika — priboljšek — kos mesa pa sem si pridržal za hujše čase. Ko sem bil poslan na stražo, sem imel ta kos mesa pri sebi in sem ga tudi načel. Pri zamenj straže je Tarzan opazil, da nekaj žvečim, zato me je vprašal, kaj imam. Povedal sem mu, od kod imam še zlato rezervno. Tarzan me je takoj prijavil komandirju Dragutinu in komisarju Dolfu, ki sta me poklicala na zagovor, zakaj sem kos mesa iz kolektivne hrane obdržal zase. Odkrito sem povedal, kje sem dobil meso. Na ta račun sem dobil le opomin in pripombo, da se za take primere tudi izvrši smrtna kazen. Najbolj pa me je vzel v »roke« komandant odreda Dušan, ki je odhajal na Pohorje. Četa ga je pospremila čez cesto proti Slovenj Gradcu. Pozneje je padel. Tudi na tem terenu se je pridružilo 2. četi precej Korošcev.«

Peter Tomazin-Skala

Spomin na borca iz leta 1943

Leta 1943, meseca marca ali aprila, smo skupino partizanov prišli iz Tople v Podpeco na prehranjevalno akcijo h kmetu Začnu. Ker so pri njem že bili partizani, smo bili dobro postreženi. Po večerji sva bila dva odrejena na stražo, in sicer jaz k lipi nad hišo, drugi stražar pa v kozolec blizu hiše. Noč je bila lepa, mesečna in hladna.

Druga dva ali trije borci so ostali v hiši in se pogovarjali. Nisva bila dolgo na straži, ko se iz gozda prikaže lisica in oprežno nadaljuje pot mimo mene h gospodarskemu poslopju. Kmalu zatem stopim k stražarju pri kozolecu in se začneva pogovarjati, od kod je in če je že dolgo v partizanih. Povedal je, da je iz bližine Slovenj Gradca doma in da je kratko časa v NOV. Tudi jaz sem mu povedal, da sem iz Mežice, ter da sem že dober mesec v partizanih.

Ko sva se tako spoznala, sem ga opozoril, da se moraš na stražarskem mestu bolj zakriti; da te sovražnik ne bo prej opazil, stopi za steber in mirno stoj.

Vrnil sem se na svoje stražarsko mesto in opazoval teren z druge strani. Kar naenkrat čujem klic »stoj« in zatem še enkrat, nakar sledita dva strela. Nisem vedel, od kod, ker nisem videl drugega, kot da se je stražar zgrudil.

Tovariši so takoj prišli iz hiše in vprašali, kaj je bilo. Povedal sem, da je nekdo streljal na stražarja v kozolecu, ki je ležal na tleh in vpil, da je ranjen v trebuh. Takoj so ga odnesli v hišo in pogledali, kako je z njim. Nudili smo mu prvo pomoč, vendar se veliko kaj ni dalo ukreniti, saj tudi nismo imeli izkušenj. Strel skozi trebuh se reši edino z operacijo, za to pa nismo mogli poskrbeti. Gospodarju smo naročili, naj takoj zjutraj poskrbi za zdravnik in naj ranjenca spravi na varno mesto, da ga ne dobijo Nemci. Prav takrat so bili na Najbrčevem v Podpeci Nemci in je bilo zelo nevarno. Lahko bi slišali strel in se pojavili zgodaj zjutraj tam. Mi smo zapustili ranjenega partizana in se vrnili v Toplo. Čez dva dni smo poslali patroljo, da bi poskrbela za ranjenega partizana. Vrnila se je z žalostno vestjo, da je naslednje jutro umrl v velikih mukah.

Gospodar ga je zakopal pod obronki Pece. Po svobodi so šli iskat njegov grob, vendar ni ostalo od njega ničesar, ker ga je divjad raznosila in požrla.

Vsa leta po svobodi sem iskal njegove sivoce, vendar jih nisem našel.

Bil sem na zdravljenju v Radencih, prav tako tudi Alojz Slemenik-Zvone iz Slovenj Gradca. Imela sva dovolj časa za pogovor, pa me vpraša, če vem, kje in kako je bilo v Podpeci leta 1943, ko je partizan Metod ustrelil borca novince iz našega kraja. Vprašam, zakaj se po toliko letih zanima zanj. Povedal je, da mu je Marjetka svetovala, naj se obrne na mene. Njegovi podatki so se ujeli s primerom, ki se ga še spominjam. Bil sem zelo vesel,

da sem prišel v stik s človekom, ki dobro ve za njegove podatke, saj je njegov sorodnik.

Bil je kmečki sin Alojz Slemenik-Benjamin iz Vrh pri Slovenj Gradcu, rojen leta 1921, v NOV je vstopil marca ali v začetku aprila 1943 v prvo Koroško četo, oziroma bataljon. Bil je zelo kratko časa v enoti, ko je podlegel rani. Na njegovem domu so se partizani pojavili že v začetku 1943, in tako je bil seznanjen z narodnoosvobodilnim gibanjem. Njegov bratranec Alojz Slemenik-Zvone je že sodeloval s partizani na Vrhah. Zato mu je tudi pomagal dobiti zvezo s partizani na Koroškem.

Ko je dobil poziv za nemško vojsko, mu je bratranec Zvone pomagal napisati pismo, v katerem je sporočil svojcem, da se ne strinja z okupatorjevo mobilizacijo in da bi služil nemškemu rajhu, rajši si sam vzame življenje in konča v reki Dravi. Pismo je oddal na pošto v Dravogradu. Tako so imeli svojci dokaz, kaj je napravil njihov sin. Nekaj dni po vpoklicu so prišli policisti na njegov dom in vprašali za sinom, vendar je mati pokazala pismo; odnesli so ga in nihče več ni spraševal za njim. Domači so bili brez skrbi, sin pa je poiskal zvezo prek Dulerja in naprej v Peco, kjer so se zadrževali partizani. Srečala sva se in se poznala samo en dan, pa vendar dovolj, da po 41 letih pišem o njem.

Slemenikova družina in kmetija je imela ilegalno ime »Pri črešnji«. Zvezo z njimi je vzpostavil terenec Poldo Eberle-Jamski. Leta 1943 je bil vključen v NOV še drugi sin Tone Slemenik-Urh. Družina je veliko prispevala materialno kakor tudi s pravočasnim obveščanjem. On pa je padel pri opravljanju vojaške dolžnosti.

V Dalmaciji je postavljeno spominsko znamenje sinovoma in drugim borcem, ki so padli za svobodo v Vrhah.

Sedaj bom opisal, kako je prišlo do tega, da je partizan ustrelil partizana. Manjša patrolja je šla na teren pod Peco h kmetu Začnu. Partizan Benjamin je bil tam ustreljen popolnoma slučajno.

Iz prejšnje akcije v Mežici je ostal borec Janez Pandev-Metod in se sam prebijal nazaj v enoto. Ker je dobro poznal Šumahovo nad Igerčevim in Žačnovo v Podpeci, se je slučajno hotel oglasiti tisti večer pri kmetu Začnu, ne vedoč, da smo mi tam. Zato se je previdno približal kozolecu, v katerem je stal stražar. Presenečen, da ga zaustavlja nekdo sredi noči, je uporabil taktiko: nimaš kaj čakati na drugi poziv stoj, kdo je. Oba sta istočasno sprožila puške in nesreča je bila tu. Benjamin je dobil strel v trebuh, Metod pa je pobegnil. Šele pozneje, ko smo prišli skupaj, je Metod pripovedoval, da ga je pri Žačnu nekdo zaustavljal in streljal nanj. Takrat še ni vedel, da je prav on zadel Benjamina in ga smrtno ranil. Nam pa je bilo takoj jasno, kako je prišlo do tega.

Alojz Slemenik

Strašno je bil Metod razočaran in potrpet več dni in si je hotel tudi sam vzeti življenje, vendar smo ga pregovorili in potolažili. Počasi se je umiril in bil zelo dober borec, vse do tragedije, ki jo je dočakal. V Bistri so Nemci selili Adamičevo družino v leto 1944. Partizani so napadli Nemce in preprečili selitev.

Metod je hotel izkazati svojo borbenost, padlemu Nemcu odvzeti brzostrelko in daljnogled. Medtem je padla granata blizu njega in ga omamila. Ko so Nemci ponovno napadli, so ga ujeli živega. Odgnali so ga v Črno na Koroškem in zginila je sled za njim.

S tem spominom na padle in umrle borce hočem opozoriti, kako so bili naši fantje zavedni in so žrtvovali življenje za svobodo.

Ana Erjavc

Ranjen partizan

Leži tam ranjen partizan,
v temnem gozdu čisto sam,
iz prsi mu teče rdeča kri,
opešale so mu vse moči.

Kje si, ljuba mati moja,
kje je mehka roka tvoja,
tvoj sin s smrtjo se bori,
pridi in zatisni mi oči.

Ivan Modrej

Odlomki iz Koroške zgodovine

Za uvod nekaj besed o političnem in gospodarskem položaju prebivalstva južne Koroške v obdobju od 15. do 18. stoletja. Vojvodina Koroška je spadala v sklop dednih notranjeavstrijskih dežel pod absolutistično vladavino Habsburžanov.

Kakor po vsej Evropi je prevladoval tudi v koroški deželi fevdalni red, to se pravi, da je bila vsa zemlja razen nekaj izjem kmetov — svobodnjakov v rokah fevdalne gospode.

Razen tega je bilo prebivalstvo razdeljeno na sloje. Avstrijski vladarji so izdali več uredb, v katerih so z izjemo najvišjega plemstva, najvišjih cerkvenih dostojanstvenikov in pravih dvornih svetovalcev razdelili prebivalstvo na pet slojev in za vsak sloj predpisali, kako se sme oblačiti in koliko sme izdajati denarja pri porokah, krstih in drugih podobnih praznikih.

Podeželski prebivalci, ki so ga sestavljali povečini podložniki zemljiških gospodov, so se ukvarjali razen s poljedelstvom in živinorejo tudi z domačo obrtjo, predvsem s tkalstvom in z varjenjem piva — kame-nega ola, nemško Steinbier. Vsi nemški pisci na Koroškem, ki opisujejo izdelovanje tega piva, so enotnega mnenja, da so izdelovali in pili to pivo izključno v tistih krajih, kjer so prebivali Slovenci in da je to bila nekaka koroška domača obrt. Zakaj so to pivo imenovali kameni ol? V velika lesena vedra ali »čebre«, v katerih je bila zmes surovin, obstoječih iz vnaprej določene količine ječmena, ovsa, hmelja in kvasa, so namreč vrgli posebno vrsto kamenja, ki se je dala segreti do take stopnje, da je potem pripravljena zmes v vedrih nekaj ur vrela.

Se v zadnjih desetletjih 19. stoletja je bilo v nekaterih slovenskih krajih v bližini Celovca ugotovljeno, da so varili to pivo. Po letu 1900 pa je taka domača obrt popolnoma prenehala, ker so jo izpodrinile vedno številnejše tovarne piva. V urbarjih koroških gospodstev, cerkev in župnij in v raznih listinah se najde za merico žita slovenski izraz »piskrič«. Po tej meri so oddajali podložniki zemljiškim gospodstvom davek v žitu in desetino. Ta mera se še danes uporablja pri nas na Koroškem za merjenje žita in krompirja na kmetijah. Leta 1581 je bila izdana za deželo Koroško nova uredba o merah. Po tej uredbi je znašala merica žita 3,41 litra, pol merice pa 1,75 litra. To merico so pa še v današnji čas uporabljali mlinarji kot plačilo za nekaj mletje žita.

Vidno vlogo na podeželju je imela duhovščina. Posebno v času rekatolizacije, ko je postala Avstrija po izreku »cuius regio, eius religio« izrazito kataloška država, so imeli duhovniki nad prebivalstvom ne le materialno, temveč tudi družbenopolitično in duhovno nadoblast.

Ker je imela vsaka farna cerkev, vsaka podružnična cerkev, in vsaka župnija eno ali več podložnih kmetij kot dotacijo za svoje vzdrževanje, je spadala duhovščina med fevdalno gospodo. V teh časih je dr-

žava priznavala zakon kot zakrament, zato je bilo vse zakonsko in rodbinsko pravo v rokah cerkvenih oblasti. Razen tega je moralo vse prebivalstvo, staro nad 12 let, ob veliki noči opravljati spoved in obhajilo.

Med prebivalstvo so razdelili spovedne listke in kdor ga ni oddal, je lahko zapadel cerkveni kazni — izobčenju, ki je bilo v tistih časih ena najhujših cerkvenih kazni in so ga podpirale tudi posvetne gosposke. Cerkev pa je imela v tem obdobju nadzorstvo tudi nad vsem šolstvom.

Na podeželju je bilo malo šol, duhovniki pa so pri verouku poučevali tudi druge predmete, kakor pisanje in računanje, nadarjene dečke pa tudi v latinščini in jih pripravljali za duhovniški poklic. Po letu 1900 so spovedne listke razdelili pred Veliko nočjo gospodarjem za njihove družine in služinčad. Gospodar pa jih je v družini razdelil. Bili so to listki v velikosti 6×10 cm, na vrhu v sredini je bila slika križani Jezus z črno obrobo, v sredini pa napis »Pojdite, pokažite se duhovnikom«. (Crna 1916.)

Pri spovedi je vsak oddal duhovniku ta listek. Po končani spovedi pa je duhovnik dal ravno tak listek z rdečo obrobo in napisom: »Velikonočno spoved je opravil (v Crni l. 1916.«) Te spovedne listke je uvedel ljubljanski škof Hren in so se uporabljali do leta 1941.

Ljubljanska škofija je bila ustanovljena leta 1461 z listino cesarja Friderika III, izdano v Gradcu dne 6. decembra 1461, papež Pij II. pa je ustanovo nove škofije potrdil z bulo, izdano v Piacenci dne 4. septembra 1462. Obe listini pa sta zanimivi le toliko, da sta bili dotacija nove škofije med drugimi tudi koroška župnija sv. Mihaela pri Pliberku s pripadajočimi vikariati in župnija sv. Mihaela v Beljaku s sosednjimi vikariati, prva v dotacijo škofovi menzi, druga kot beneficij škofijskemu kapitlju. K nadžupniji Šmihel pri Pliberku sta spadala vikariata Pliberk in Črna ter župnija Vogrče. Kmalu po ustanovitvi škofije je bil sedež nadžupnije Šmihel pri Pliberku prenesen v Pliberk, tako je vikariat Pliberk postal vodeči za ta okoliš. V drugi polovici 18. stoletja pa sta bila iz župnije Pliberk izločena okoliša Mežice in Šent Daniela, kjer sta nastali samostojni župniji.

V Pliberku je imel leta 1239 svoj grofovski sedež vovbrški grof Viljem drugi. Ko je rodbina vovbrških grofov izumrla, so gospostvo Pliberk podedovali grofje Pfannenberški, za njimi pa je prišlo mesto in gospostvo Pliberk v last grofov Auffenstein. Leta 1368 so bili Auffensteini zaradi veleizdaje oblegani v gradu Pliberk in poraženi. Tedanja grofa Konrad in Friderik sta bila obsojena na dosmrtno ječo. Mesto, grad in gospostvo Pliberk pa so prišli v last Habsburžanov. Mesto Pliberk je prejelo mestne pravice leta 1370, pravico do volitve mestnega sodnika iz vrst meščanov in do znanega »jarmaka« pa leta 1393. Habsburžani so dajali grad in gospostvo Pliberk v zakup. Leta 1523 je prišlo to gospostvo v zastavno posest Andreja barona Ungnada, po njegovi smrti pa na njegove vdove Ane Marije in sina Davida barona Ungnada, ki je bil zakupnik do leta 1573. Leta 1601 pa je avstrijski nadvojvoda Ferdinand grad in gospostvo Pliberk predal Ivanu Ambroziju grofu Thurnu, lastniku gradu in gospostva Radovljica za visoko kupnino 80.000 goldinarjev, medtem ko je mesto Pliberk ostalo še nadalje deželnoknežje.

Ti dve veji koroške visoke fevdalne družbe omenjam zato, ker se njeni člani niso sramovali slovenskega jezika. Člani rodbine baronov Ungnadov, ki so bili od leta 1444 dalje lastniki gradu in gospostva Žaneg (Sanneg) med Globasnico in Žitaro vasjo v Podjuni, so postali v 16. stoletju protestanti in so, kakor je znano, podpisali izdajo in tiskanje slovenskih protestantskih knjig, ki so jih razpečevali tudi med slovenskim prebivalstvom Koroške. Baron David Ungnad je bil dolgo avstrijski diplomatski zastopnik na turškem dvoru v Carigradu in mu je znanje slovenščine v njegovi službi mnogo koristilo. Janez Ambrož grof Thurn, ki je leta 1601 kupil pliberško gospostvo, pa je bil v svoji mladosti, kakor je razvidno iz njegovega življenjepisa, posebno nadarjen za študij jezikov. Tako se je na dunajskem dvoru razen dveh jezikov, ki sta mu bila prirojena, to je nemškega in slovenskega, učil latinščine, italijanščine in češčine. Ta visoki funkcionar na dunajskem cesarskem dvoru je bil tudi najvišji dedni dvorni mojster za kranjsko in slovensko marko ter najvišji dedni maršal goriške grofije, in se ni sramoval, da se po narodnosti ni

Ivarčko jezero — nekdanj

čutil le Nemca, temveč tudi Slovenca. Starost je preživel na pliberškem gradu, kjer je 14. septembra 1621 umrl, star 84 let in je tam pokopan v grajski kapeli.

Enajsti ljubljanski škof Oton Friderik grof Buchheim, ki je v začetku leta 1641 nastopil to službo, se je napotil 1. julija 1641 iz Gornjega grada, da opravi škofijsko vizitacijo svojih štajerskih in koroških župnij. Ker je njegovo potovanje zanimivo, ga bomo opisali: 1. julija je bil v Ljubnem, 2. julija v Solčavi in v Lučah, 3. julija v Rečici, 4. julija v Braslovčah in na Vranskem, 5. julija v Preboldu in v Trbovljah, 8. julija v Mozirju, 9. julija na Sladki gori, 10. julija v Podčetrtku in Sv. Petru pod Svetimi gorami, 11. julija je obiskal Podsredo, Kozje in Pilštanj, 12. julija Planino, 19. julija Šoštanj, Stari trg pri Slovenj Gradcu ter 20. julija prispel popoldne v Pliberk. Tu so ga slovesno sprejeli in so ga med drugimi pozdravili tudi mestni sodnik s člani mestnega sveta, ki so škofu najprej čestitali za imenovanje, nato pa so ga med drugim prosili pri avdienci, če bi smelo biti ob nedeljah in praznikih bogoslužje v župni cerkvi tudi v nemškem jeziku. Škof jim je odgovoril, da to ni tako težka zadeva, da bi se ji ne moglo ugoditi. Iz te prošnje sledi, da je bilo do leta 1641 v vsej pliberški župniji, tudi v mestni cerkvi, bogoslužje le v slovenskem jeziku.

Patrik Kolar

Kakšna je kakovost koroških vod

Patrik Kolar je z raziskovalno nalogo Trdota vod v Mežiški in Mislinjski dolini sodeloval na republiškem tekmovanju iz kemije, ki sodi v akcijo Znanost mladini. Z njo je dosegel prvo mesto. Zelo dobro je reševal tudi teste znanja in se uvrstil v osemčlansko ekipo, ki je predstavljala Jugoslavijo na mednarodnem tekmovanju mladih kemikov v Veliki Britaniji. Tudi tam so se naši fantje odlično odrezali. Z veseljem objavljamo povzetek Kolarjeve raziskovalne naloge z rezultati, ki so zanimivi tudi za bralce Koroškega fužinarja. Obenem z našimi iskrenimi čestitkami.

Ce hočemo odgovoriti na vprašanje, zastavljeno v naslovu, moramo najprej vedeti, za katero vodo lahko trdimo, da je kvalitetna. Za ugotavljanje kakovosti različnih vod imamo različna merila, pri katerih moramo najprej vedeti, v kakšen namen nameravamo vodo uporabljati. Tako seveda veljajo za opredelitev kakovostne industrijske vode povsem drugačna merila kot za opredelitev kvalitete pitne vode.

Pri kemični analizi vod najpogosteje ugotavljamo trdoto vode, količino v vodi raztopljenega kisika in kemično potrebo po kisiku. S temi tremi analizami lahko o neki vodi dobimo že precej natančno

Vikariata Črna pa ni mogel vizitirati osebno, zaradi slabih cest, ampak je dal poklicati v Pliberk vikarja v Črni Matija Križaja, da mu je poročal o stanju v Črni in vseh šestih cerkvah, ki jih je upravljal vikar. Župnije Javorje in Koprivna so bile v tedanji dobi še podružnice vikariata Črna.

Leta 1680 je razsajala po vsej Koroški huda kuga, ki je prizadela vse prebivalstvo na podeželju in v mestu Pliberk ter po vseh vaseh Mežiške doline. Pozneje, leta 1714 in 1715, je zopet razsajala po Koroški kuga, ki je terjala še več človeških žrtev. V vikariatu Črna je leta 1714 umrlo 122 ljudi, leta 1715 pa 132 ljudi, med temi kar 62 otrok.

Koprivna in Javorje sta postali samostojni župniji l. 1787. V letih 1786 do 1789 so popolnoma preuredili škofijske meje na predlog cesarja Jožefa II. in ljubljanskega škofa Karla grofa Herbersteina, da se meje škofij uskladijo z mejami dežel in okrožij. Župnije Črna, Javorje in Koprivna so bile dodeljene krški škofiji v Celovcu, enako ostala Mežiška dolina. Vikariat Črna je bil pod ljubljansko škofijo od leta 1461 do 1787, to je 326 let.

Viri: Koroški koledar 1982. Dr. Anton Svetina: Odlomki iz koroške zgodovine

Vir: Cerkev na Slovenskem 1970

Vir: Slovenski Vestnik 1977

Količino v vodi raztopljenega kisika ugotavljamo zaradi morebitnega onesnaženja vode, saj je kisik eden najbolj občutljivih pokazateljev onesnaženosti vode. Kisik pride v vodo skoraj samo iz zraka, na količino raztopljenega kisika pa največ vpliva razgibanost terena, po katerem voda teče, temperatura vode in reducenti (snovi, ki porabljajo kisik). Kisik je tudi najpomembnejši pogoj za življenje vodnih organizmov; če pade količina raztopljenega kisika pod 6 mg/l, že lahko poginejo občutljivejše vrste rib, pod 5 mg/l pa življenje skoraj ni mogoče.

S kemično potrebo po kisiku (KPK) pa lahko še natančneje kot z analizo raztopljenega kisika ugotavljamo onesnaženost vode. Ker so v onesnaženih vodah največkrat organske snovi (iz različnih vrst odpadkov), te snovi potrebujejo za svojo oksidacijo kisik, raztopljen v vodi. Pri analizi organske snovi oksidiramo z močnim oksidacijskim sredstvom (kalcijskim permanganatom, KMnO_4), pri čemer ugotavljamo količino permanganata, ki je potreben za oksidacijo, iz česar sklepamo na količino organskih snovi v vodi.

Ce želimo kvalitetno industrijsko vodo, bomo izbrali vodo z nizko trdoto in majhno količino raztopljenega kisika (v vodi prisotne soli se pri segrevanju in izparevanju izločajo na stenah grelcev in kotlov kot kotlovec, veliko kisika v vodi pa pospešuje korozijo), če pa bi radi dobro pitno vodo, bomo izbrali vodo z visoko trdoto in nizko kemično potrebo po kisiku (veliko kalcija in magnezija je koristno za oskrbo organizma z rudninskimi snovmi, malo organskih snovi pa pomeni precejšnjo čistost vode).

Pri analizi koroških vod sem raziskoval Mežo in Mislinjo ter njune pritoke. Vzorci so bili odvzeti na 64 odvzemnih mestih, od tega 36 v porečju Meže in 28 v porečju Mislinje. Kvaliteto obeh rek sem kontroliral na 9 odvzemnih mestih na Meži in na 8 na Mislinji. Raziskal sem še 10 pritokov Meže in 6 pritokov Mislinje. Odvzemna mesta sem izbiral tako, da sem lahko spremljal kvaliteto vod v obeh rekah po celem toku, pri čemer pa sem izbiral odvzemna mesta tako, da sem lahko zasledoval vplive kanalizacij iz posameznih krajev na vodo, prav tako pa tudi vplive pritokov na obe reki.

Odvzemna mesta na reki Meži

1. v Koprivni (pri šoli)
2. na Pristavi pred Črno
3. v Žerjavu
4. na Poleni
5. na Poljani
6. pred Prevaljami (pri bencinski črpaliki)
7. pred železarno (v Dobji vasi)
8. na Dobrijah
9. pri izlivu v Dravo

Analizirani pritoki Meže

Topla
Bistra
Javorski potok
Jazbinski potok
Šumc
Šentanelška Reka
Leški potok

predstavo, prav tako pa lahko predvidimo tudi možnosti njene uporabe.

Trdoto vode sestavljajo v vodi raztopljene soli kalcija in magnezija (na trdoto vode vplivajo tudi druge soli: npr. železa in natrija, teh pa je po navadi tako malo, da govorimo le o kalcijevih in magnezijevih solih). Te soli pridejo v vodo predvsem z raztapljanjem različnih kamnin v podtalnici, ko prodira na površino. Količina soli, ki se raztopi v vodi, je odvisna od več dejavnikov; predvsem od **geološke sestave tal** — če voda prodira na površino skozi karbonatne kamnine (apnenec), bo trša, kot če prodira skozi nekarbonatne kamnine, ki se slabo raztapljajo v vodi; **od vremena** — če v času, ko opravljamo analizo vzorca, ali pa pred tem močno dežuje, deževnica razredči vodo, kar ima za posledico nižjo trdoto. Pri ugotavljanju trdote vode največkrat opravljamo analizo karbonatne trdote in skupne trdote vode. Karbonatna trdota pomeni količino vseh v vodi raztopljenih karbonatov in hidrogen karbonatov, skupna trdota pa upošteva poleg karbonatov še druge soli (nitrati, sulfati in kloridi). Trdoto največkrat izražamo v nemških trdotnih stopinjah (n. t. st.), pri čemer pomeni 10 mg kalcijevega oksida (CaO) na liter vode eno nemško trdotno stopnjo.

Strojnska Reka
Suha
Kotuljščica

Odvzemna mesta na reki Mislinji

1. v Mislinjskem grabnu
2. v Mislinji
3. v Turiški vasi
4. v Šmartnem pri Slovenj Gradcu
5. v Slovenj Gradcu (pod tovarno usnja)
6. v Bukovski vasi
7. v Šentjanžu
8. pred izlivom v Mežo

Analizirani pritoki Mislinje

Dovžanka
Tunglav
Kremžarjev potok
Suhadolnica
Lakužnica
Selčnica

Analiza vseh vzorcev je potekala od 10. avgusta do 1. novembra 1983.

REZULTATI OPRAVLJENIH ANALIZ

1. Trdota vod v Mežiški dolini

Reka Meža	karbon. trdota	skupna trdota
Koprivna	5,0	6,2
Pristava	6,2	7,4
Žerjav	10,5	12,5
Polena	11,4	13,2
Poljana	13,1	14,7
Prevalje	9,4	11,6
Dobja vas	8,7	14,1
Dobrije	9,7	12,5
Dravograd	8,9	12,5

Pritoki Meže (pri izlivu v Mežo)

Bistra	5,4	6,2
Topla	8,0	9,0
Javorski potok	3,9	5,1
Jazbinski potok	9,9	11,6
Šumc	13,4	13,3
Šentanelška Reka	4,1	4,2
Leški potok	12,5	13,2
Strojnska Reka	5,0	5,2
Suha	12,7	13,2
Kotuljščica	13,5	15,5

2. Trdota vod v Mislinjski dolini

Reka Mislinja		
Mislinjski graben	2,5	2,7
Mislinja	2,9	2,9
Turiška vas	3,8	4,7
Šmartno	3,9	5,6
Slovenj Gradec	5,5	5,8
Bukovska vas	7,7	7,8
Šentjanž	8,2	8,3
izliv v Mežo	8,2	8,2

Pritoki Mislinje (pri izlivu v Mislinjo)

Dovžanka	3,2	3,2
Tunglav	5,5	5,5
Kremžarjev potok	3,3	3,9
Lakužnica	8,3	8,5
Suhadolnica	14,6	14,7
Selčnica	10,3	10,6

3. Raztopljeni kisik in kemična potreba po kisiku v porečju Meže

Reka Meža	mg O ₂ /l	mg KMnO ₄ /l
Koprivna	10,13	9,63
Pristava	9,17	5,52

Reka Meža	mg O ₂ /l	mg KMnO ₄ /l
Žerjav	9,12	10,57
Polena	7,75	8,37
Poljana	8,91	10,24
Prevalje	8,88	26,06
Dobja vas	9,15	29,37
Dobrije	9,15	15,16
Dravograd	8,87	19,1

Pritoki Meže (pri izlivu v Mežo)

Bistra	10,14	7,57
Topla	9,42	6,31
Javorski potok	9,60	5,35
Jazbinski potok	9,65	7,58
Šumc	9,42	24,79
Šentanelška Reka	10,27	16,1
Leški potok	9,41	14,05
Strojnska Reka	8,72	12,47
Suha	9,25	9,79
Kotuljščica	8,65	8,68

4. Raztopljeni kisik in kemična potreba po kisiku v porečju Mislinje

Reka Mislinja	mg O ₂ /l	mg KMnO ₄ /l
Mislinjski graben	10,22	6,79
Mislinja	9,65	6,0
Turiška vas	9,56	8,05
Šmartno	9,64	6,74
Slovenj Gradec	8,73	5,93
Bukovska vas	8,37	33,49
Šentjanž	9,81	34,75
izliv v Mežo	9,82	39,5

Pritoki Mislinje (pri izlivu v Mislinjo)

Dovžanka	6,47	5,23
Tunglav	9,41	10,42
Kremžar. potok	10,17	5,68
Lakužnica	10,47	13,10
Suhadolnica	10,10	8,84
Selčnica	10,31	11,53

Kemična analiza trdote vod kaže naslednje:

— Na trdoto vod vpliva geološka sestava tal: vode, ki tečejo po starih kameninah, so mehke. V Mežiški dolini so to: Meža v Koprivni in Pristavi, Bistra, Javorski

potok, Šentanelška in Strojnska Reka. V Mislinjski dolini pa so to vode: Mislinja do Slovenj Gradca, Dovžanka, Tunglav in Kremžarjev potok.

— Vode, ki tečejo po mlajših kamninah (apnencu), so trše. V Mežiški dolini so to: Meža pod Žerjavom ter njeni pritoki: Topla, Jazbinski potok, Šumc, Leški potok, Suha in Kotuljščica. V Mislinjski dolini pa so to: Mislinja v Šentjanžu in pri izlivu v Mežo ter njeni pritoki: Suhadolnica, Lakužnica in Selčnica.

— V obeh dolinah, posebno še v Mežiški, uporabljamo v industrijske namene precej trde vode, ki jo je treba mehšati, medtem ko večina naravno mehkih vod ni izkoriščena. Razmisliti bi kazalo o njihovi uporabi (predvsem Šentanelške in Strojnske Reke ter Mislinje v zgornjem toku).

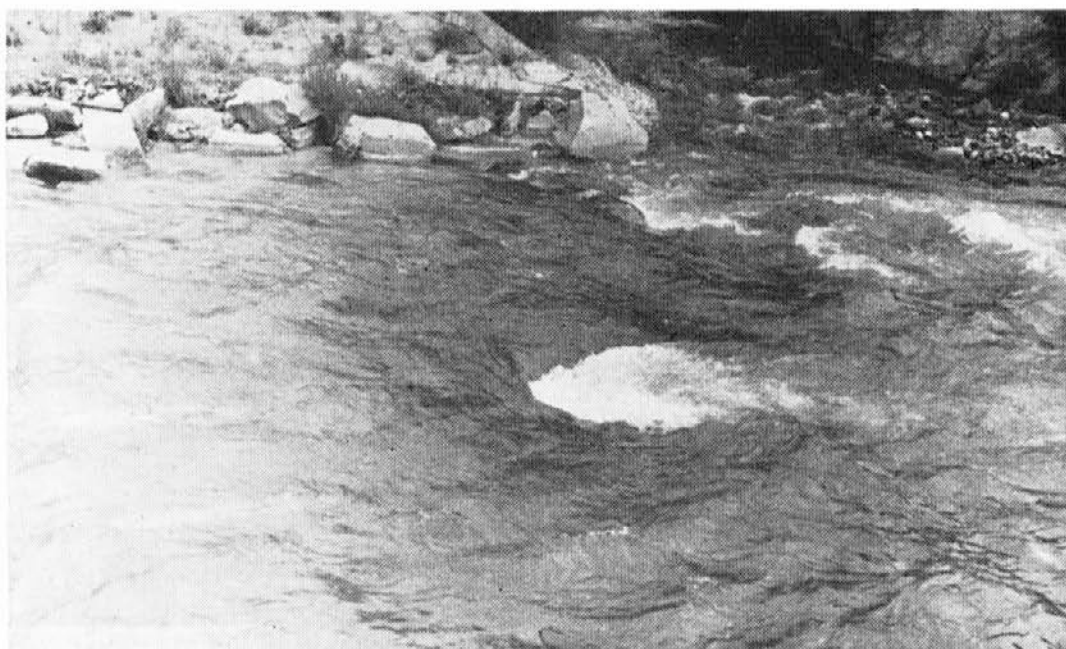
— Kot zanesljive vire pitne vode bi mogli v prihodnosti izkoriščati vode z veliko količino kalcijevih in magnezijevih soli, ki sodelujejo pri procesih v organizmih. Take vode so v Mežiški dolini Bistra, Topla, Jazbinski potok, Šumc in Kotuljščica. V Mislinjski dolini sta to Suhadolnica in Selčnica.

Analize vrednosti kisika in kemične potrebe po kisiku pa kažejo:

— Količine v vodi raztopljenega kisika največkrat ne kažejo organske onesnaženosti vode, saj je bila pri večini vod izmerjena količina od 9 do 10 mg O₂/l, medtem ko je bila KPK precej različna.

— Vode v Mežiški dolini so precej čiste in imajo nizko količino organskih snovi, kar je dobro razvidno iz nizkih vrednosti KPK.

— Tudi vode zgornje Mislinjske doline so dokaj čiste, toda pod Slovenj Gradcem količina organskih snovi v Mislinji precej naraste, saj doseže v Bukovski vasi kar 33,49 mg KMnO₄/l, medtem ko je še v samem Slovenj Gradcu izmerjena vrednost le 5,93 mg KMnO₄/l. Na te rezultate verjetno vplivajo Tovarna usnja v Slovenj Gradcu, Tekstilna tovarna v Otiškem vrhu in Klavnica v Otiškem vrhu.

Meža

Maks Dolinšek

NASELITEV SLOVENCEV V MEŽIŠKI DOLINI IN NJENI OKOLICI

(Nadaljevanje in konec)

Na območjih, kjer morfološke in klimatske razmere dajejo z ozirom na gojenje žit prednost travnemu gospodarstvu, je zemljiška gospoda postavljala švajge in tako tudi v naše gore vključila ta način selišč. Predvsem so nastale švajge v višinah, v katerih mora tudi rž zaradi prenizke poletne toplote prenehati z vegetacijo, ki se nahaja v višini 1000—1500 m — v območju uspešne rasti macesna, umakniti. V vzhodnih Karavankah (tudi v Savinjskih planinah) so bile te švajge le v višinah 700—1300 m. Možnosti živinoreje so bile zaradi strmih pobočij (gosto zaraščenih gozdov v sev. Karavankah in Kam. planinah) le majhne. Tako najdemo med potokom Treibach in Mežo le 4 švajge, od katerih odpade četrtina na severno pobočje Pece. Tu pa prestopimo v tipično področje švajg tako imenovane koprivske zone, kjer so razmere dosti bolj ugodne. Medtem ko so švajge segale na strmih severnih pobočjih Pece in severnih Karavank le nekaj nad 1000 m, so bile možnosti za travniško gospodarstvo v prostoru Železne Kaple (položna dolinska zona) mnogo bolj ugodne. Tu nudijo gornje plasti razpadlega tonalita zelo ugodna tla, kopaste oblike te kristalinske zone pa omogočajo stalno naselitev v dokajšnjih višinah. Položnejše oblike tal omogočajo pašo tudi večjemu govedu. Poleg tega pa je tu tudi več vode kakor v apnenčastem svetu.

6 koprivskih švajg gosposčine Žovnek je ležalo v višini med 1100—1300 m v visokodolinskem predelu, na gornji meji stalne naselitve Mežiške doline. Precej podobne razmere kakor območje ob gornjem toku Meže ima tudi območje Jezerskega, a kljub temu v gornjem toku Bele (Žel. Kapla) ni dokazane nobene švajge.

V območju Drete je samostan Gornji grad ustvaril za ondote razmere nenavadno veliko število švajg, že 1278. poznamo tu imena Volovljek, Podvolovljek, Zavolovljek. Ležijo 650—850 m visoko, kar je za ta selišča zelo nizko. Tu je mlado terciarno gričevje; v deloma apnenčastem visokogorju ležeča naselja Ljubno, Luče, Solčava nimajo izrazitih švajg (drugače je to v jugozahodnih obronkih Kamniških planin, ki so jih v 13. stol. ustanovitelji Spanheimi) Ulrik III. (podarili samostanu Vetrinji) 1500 hlebov sira, kar bi ustrezalo 5 švajgam (5 gospodarstev). Še l. 1500 je tod dobil Vetrinji od 6 kmetij po 150 hlebov sira. — Švajge so nastale v dokaj poznem naselitvenem obdobju, na kar kaže lega v gornji meji stalne naselitve — v notranjosti dolin in na višjih pobočjih. (Najbrže so nastale v 12. in 13. stoletju, na Tirolskem sto let prej). Švajge in novine so nastale v pozni dobi naselitve — toda

krčili so še dalje. Medtem je bila rast švajg zaključena. Na območju samotnih kmetij se lahko določa izvor naselnikov skoraj povsem na osnovi hišnih imen (vulgo). Klebel je mnenja, da zaradi premoči cerkvenih osebnih imen že v II. polovici 14. stoletja ta možnost ne obstaja več. (t. j. iz imen določati narodnost.)

V vseh teh predelih se pojavljajo tudi imena obrtnikov, (Šoštar, Buchwald), ki pa imajo večinoma nemško osnovo. V II. polovici je krčenje z obeh strani prebilo gozdni pas in s tem se je poseganje v gozd v glavnem končalo.

S severa so proti izvirom Savinje silili Spanheimi in pri tem naleteli na domene krčenja Gornjega grada. 1268. pride zaradi tega tudi do mejnih sporov med knezom Ulrikom III. — Koroškim in gornjegrajskim samostanom. Zaradi pritožbe gornjegrajskega opata se je prodiranje Spanheimov ustavilo. Ulrik III. je takrat potrdil pravice samostana do solčavskih gozdov do Ložekarja in Olševe.

Leta 1255 je prav tako prišlo do mejnih sporov (na platoju Dobrovelj) med Gornjim gradom in sosedom Sovneškim, kjer pa so nato zarisali mejo po razvodnici. Že zelo zgodaj so bili v gorah naseljeni nemški kmetje, ki pa jih je slovenski živelj vsrkal.

V vsem tem prostoru (severni obranki Pece, Ojstre kakor južno pobočje Obirja)

tu so pobočna in terasasta naselja z gorskimi kmetijami in skupnih planin in ne skupnih gozdov. Zato je tu v veliki meri zastopan lastninski privatni gozd, kot pašnik pa služi pogosto skrčena planina (Einzelmalm). Posesti so velike (med 40—100 joh).

Razen da manjkajo pri tej obliki posesti skupni gozd ter pašniki, se razlikuje ta oblika polj (Flur) še po slabše izoblikovanimi in vzporedno se med seboj križajočimi poljskimi površinami od pravih celkov (Bergbauerflur). Posebno zaradi izredno razgibanega reliefa ter gričevnatega sveta so tu redke možnosti skupinskih naselij (Siedlungsbänder), kar bolj omogočajo od zahoda na vzhod se razširjajoče podolžne doline kristalinske visokogorske zone Železne Kaple, kjer najdemo večkrat dvojne naselbine ali kmečke dvorce drugega nad drugim, a nikakor več.

V nasprotju s temi neenakomernimi samotnimi kmetijami pa so na območju Bele in Meže (Kokre in Savinje) odprti celki (Streifeneinöflur). Ti sestavljajo bolj ali manj široke trakove (Geländestreifen), ki segajo od potokov navzgor čez kulturne površine in gozdove tja do pašnikov, mnogokrat celo v skalnat svet, in imajo včasih obliko prav dolgih pasov. K temu načinu poljedelske razdelitve spadajo predvsem kmečki lastninski gozdovi — tudi ogromnih površin, in celo lastne planine (kmetje na južnih strminah Olševe). Njive in polja so le v neposredni bližini gospodarskih poslopij in še te v majhnih površinah. Zrnja je v veliki meri le za samopreskrbo. Takšne samotne kmetije imajo tudi več kot 100 joh, vrsta pa je takih (v dolini Kokre, Tople, Bistre — gornjem delu Meže), ki so po 6—7 krat večje (732 joh). Seveda odpade pri teh velikih posestih mnogo na neproduktivna tla (grušnate pašnike, strme gorske gozdove — Roban), v veliki meri pa je od vseh površin največ gozda. Zato bi bila oznaka »Waldbauern höfe« za te naselbine najbolj primerna. Območje teh odprtih celkov je v glavnem sreda pradolin

Slovenska vas na Koroškem »SELE«. V ospredju stara in nova cerkev. V levem kotu ljudska šola v Selah. V ozadju planina Žetiče 1990 metrov

Bele in Meže, Kokre in Savinje. Kmetje segajo v območju Jezerskega v višine do 1100 m in tudi čez 1200 m, v področju kristalinskih skriljevcev Koprivne celo nad 1300 m (gornja meja obdelovalnih površin je tu 1350 m). Ta območja spadajo med najvišja naseljena območja v Karavankah, kajti v predelu apnencev je ta meja naselitve mnogo nižja. Zemljiščem v odprtih celkih v vzhodnih Karavankah in Kamniških planinah ustreza (Wismanis) »Grabenbauernflur«, ki jih časovno povezuje z novelinami — novimi krčevinami, nastopajočimi v 13. stoletju.

Na območju Pliberka nastopa okoli leta 1228 veliko število novih krčevin, kot lastniki desetine teh pa grof Vilhelm Vovbrški, ob spodnji Beli (l. 1286), vojvoda Bernard Koroški, nato pa samostan Vetrin kot lastnik 20 novih krčevin. Prav tako je novih krčevin polno na tem območju, nekatere pa spominjajo na poznejšo kolonizacijo — krčenje.

Z gotovostjo lahko trdimo, da so zaradi izboljšav v poljedelstvu konec XII. stoletja ravninska območja zopet poseljevali, kar je povzročilo iztrebljanje ravninskega gozda.

Zaradi nemških imen kmetov je razvidno, da so bili ti priseljenci iz nemških krajev in da je bilo to priseljevanje novega življa plod kolonizacijske dejavnosti šempavelskega samostana in Spanheimov. Najbrže pa so se ti deli že do 15. stoletja popolnoma poslovenili.

Mežiške doline in Slovenjgraške kotline, ki sta predstavljali področje stare kulturne zemlje, val nove naselitve ni zajel. S slovenskim življem nasičeni dolini sta dajali dovolj viška, da se je obrnil val v višja pobočja, bolj sončna, z gozdom prekrita položna pobočja hrbtov naših Centralnih Alp.

Vidimo, da je pred koncem 12. stoletja pričelo primanjkovati poljedelske zemlje na ravninskem svetu in da se je naselitveni tok obrnil v višje, hribovite, bolj z gozdom pokrite predele tja do 1000 m visoko. Še močnejše je bilo to naseljevanje v dobi mlajše kolonizacije po XIV. stoletju — predvsem na sončnih pobočjih Golice, v goratem delu Podjune, Mežiške (Strojna) in Dravske (Kobansko) doline, na pobočjih Karavank, pod Peco. V bližini Savinjskih Alp je naseljeval kmete predvsem v gozdnat svet gornjegrajski benediktinski samostan, ki ga je ustanovil oglejski patriarh leta 1140. Pozneje sta ga prevzela v varstvo Konrad III. in Friderik I. Kljub oddaljenosti pa je za našo gornjo dolino predvsem svet pod Raduho in Olševo le primeren in pomemben za naseljevanje.

Mejo med posestjo gornjegrajskega in dobrlavškega samostana je trdneje določil vojvoda Ulrik v letu 1368 zaradi pritožbe gornjegrajskega opata, češ, da si dobrlavški samostan nepošteno lasti 10 kmetij pod Olševo. To nam utrjuje domnevo, da so bila področja zahodno od glavnih gornjegrajskih posesti (Olševa, Raduha) prej in močnejše izkrčena kakor predeli na vzhodu, da se je v tem času pot v gornjo Savinjsko dolino proti Solčavi nehala že pri Igli. Tedaj določena meja, ki je tako končala spor, je potekala po razvodnici nad planino Zavrtnik pod Raduho, se na-

Ali se je še spominjate?

to spustila vzdolž hrbta Prosenčevega vrha (1989) čez Sleme in čez greben Olševe tja do zadnjega travnika v sončni Koprivni, zahodno od kmetije Kos, v Železno Kaplo. Koprivna je bila poseljena že v 12., 13. stoletju. Kolonizirali so jo Junekarji, za njimi pa v 13. stoletju Spanheimi iz smeri Železne Kaple. Poselitev Koprivne je v zvezi z intenzivnim krčenjem in kolonizacijo Karavank v 12. in 13. stoletju. Tu so tedaj močno uvajali švajce (živinorejski obrati). Tako je postala Koprivna najvišje naselje samotnih kmetij (na izkrčenih požganicah je bilo dosti »kopriv«). Cerkevica je tu stala že v 13. stoletju.

Že v 13. stoletju so pri nas nastajale nove naselbine sredi gozda v višinah nad 1200 m. Krčili pa so lahko le pod vodstvom zemljiškega gospoda, saj je spadal visoki gozd med regale (predprava knežje oblasti — daje oglje, rude) ki jih je lahko uporabljal le on sam. Od 14. stoletja dalje je bil gozd posebno pomemben. Potreba po lesu je hitro naraščala. Potreben je bil za gradnjo, povečala se je potreba po kurjavi, oglje pa je postajalo za razvijajoče se fužinarstvo vse bolj pomembna surovina.

Prvenstvena oblika kolonizacijskega dela v tem obdobju so samotne kmetije. Predele samotnih kmetij na Slovenskem, tako tudi pri nas, imamo za kolonizacijo mlajšega izvora od predelov z nemško naselitvijo. Te samotne kmetije so se pozneje združevale ali cepile v majhne zaselke. Posebna oblika kolonizacije tega obdobja so švajce (sirnice, živinorejski dvori). Nastale so kakor novine v pozni dobi naselitve — najbrže v 12. in 13. stoletju. Rast švajc je zaključena, medtem ko krčijo še naprej.

POSESTI V DRAVSKI IN MISLINJSKI DOLINI

Dravska dolina med Dravogradom in Radljami v 11. stoletju ni spadala v Ptujsko marko, ampak v kneževino Karantanijo (zahodno od Wurmatgrabna). Največji lastniki so bili tu Spanheimi in šempavelski samostan. V glavnem je spadalo

to v »Herrschaft östlich vom Drauwald« in je bilo veliko gozdno in izkrčeno področje. Radlje so se delile v zahodni in vzhodni del, meja je šla po tako imenovani Hudi luknji iz katere teče potoček. Kraj se je delil v predele: notranji in zunanji trg. Podolgovato obcestno naselje, na katerega zahodnem koncu je stal grad, nekdanji samostan dominikancev in nad njim razvaline stare utrdbe — medtem ko je tržni prostor s farno cerkvijo bolj na vzhodnem robu, od koder vodi nato cesta proti nekdanjemu dravskemu mostu. V srednjem veku je nekdanja rimska cesta ostala pomembna prometna linija (»1278 via regia«), označena kot »kraljeva cesta« in bila zaščitena za potujoče trgovce, bila je pod varstvom nemškega kralja. Zaradi prekrškov so bili postopači in roparski vitezi hudo kaznovani.

V času investiturnih bojev je bil na strani cesarja (1100) variant von Windischgraz. Po zmagi papeževе stranke 1105/06 se je moral s cerkvijo pobotati in nadškofu Konradu odstopiti 32 hub v provinci, da pa se je rešil izobčenstva, je podaril samostanu v Admontu čez 100 kmetij v provinci Radelach (1122), ta pa Bernardu v Spanheim, ki so vse ležale med Dravogradom in Breznom.

V 12. stoletju (1168) je bil ta gozd močno izkrčen. Zaradi mnogih nemških imen se da sklepati, da je bil kultiviran zelo zgodaj od kmetov iz Nemčije. V marenberški fari (vikariat), prafari Labota, ki so jo imeli po l. 1164 Trušenjčani, so bili Spanheimi najbolj imoviti. Albert je na posesti samostana zgradil grad Marenberg, njegov sin »Siegfried« pa je daroval 1189. samostanu v Šempavlu hubo pri Radljah, za kar je izstavil potrdilo za samostan v Gornjem Gradu.

Pred 1147 na vzhodu Velka (Wurmatgraben) in ves zahodni del ni spadal v Ptujsko marko, ampak v ožji del kneževine Koroške (v glavnem gospostvo Vuzenica in Marenberg). Tudi Slovenj Gradec je prešel v posest grofa Werianta (1105/06) Slovenjgraškega, ki je bila po virih dokaj naseljena že v 12. stoletju. Po letu 1164 pa je v glavnem prešla v roke Kola Trušenj-

skega, ki je s svojimi ljudmi to okolico močno naseljeval. V 12. stoletju sta bila Dobrava in svet proti Vratom (Dravogradu) že kolonizirana. Albert je na posesti šempavelskega samostana zgradil grad »Marenberg«. Njegovega sina je dal Otokar v Pragi usmrtiti in daroval mnoge posesti novoustanovljenemu ženskem samostanu, njegova žena pa po njegovi smrti še mnoge posesti v okolici. Po obdobju protireformacije so se razmere v samostanu zboljšale, leta 1782 pa je bil ukinjen. Kraj se je prvotno imenoval (1122) Radelach in je bil središče enako imenovane province.

Prvotni prebivalci so imeli svoje posesti ob potoku Huda luknja, Siegfried je kraj prvotno imenoval »Markt Radelach«, po l. 1271 pa »Markt Marenberg«, t. j. trg pod gradom.

Konrad je obdržal le dve kmetiji, (ostale je daroval samostanu v Admontu) in jih prepustil Bernardu Spanheimu in njegovi ženi Kunigundi za vse življenje. Po smrti pa naj 30 kmetij in posest Bernarda, ki je ležala med Dravogradom in Breznom (v celoti 100 kmetij) preide zopet v last Admonta. Kljub pravni osnovi je samostan vseeno izgubil vso posest.

Veliko gozdno področje grofov v. Spanheim je prešlo v roke vazalov Trušnjanov, kar je med 1147 in 1161 dokazano. Tudi Slovenj Gradec je tako prešel v posest grofa Werianta (1105/06).

Grofica Matilda — drugič omožena s Henrikom Trušnjanskim (po 1163) — je razdelila okoliške posesti med svoje sinove (Cholo, Gottfried, Albert, Otto, Konrad). Vsak od bratov je dobil posesti v območju skupne posesti (Otto pri Dravogradu, Gottfried von Grafenstein prav tako tu 12 kmetij. Cholo Vuzeniški je zgradil trdnjavo Vuzenica in dosegel za svojo župnijo vse župnijske pravice pred 1238. 1265. je patriarh odklonil zahtevo župnije Šmartno pri Slovenjem Gradcu do cerkve sv. Nikolaja, priznal pa je odškodnino, kar dokazuje, da je to vuzeniško župnijsko območje, nekoč vikariat šmartinske župnije.

1374. je Cholo kot zadnji Trušnjčan umrl. Ulrik v. Stubenberg je poročil vdo vo in izročil gradove in gospostvo 1377. glavnim dedičem, za kar je prejel 1500 funtov. Nato so prodali Walsi pravice na gospostvo, lastnino in fevde, ki so jih prejeli od deželnega kneza, od škofov v Brežah in drugih cerkvenih gospostev (Šent Paul). Isto je napravil Wiljem iz Glaneka (Gline), deželnoknežji fevd Chola je podelil grofu Celjskemu, vojvoda Albrecht III. Jörgu v. Lichtenstein, samostanu Št. Paul pa na priporočilo vojvode pravice na Pohorju in desetino na Remšniku.

1378. pa je vse zopet odkupil za 500 funtov Pfennigov. Tako so celjski grofje prišli do velike posesti južno od Drave. Plačali so tudi dolgove Židom (v Slov. Gradcu, Celju). Vazalna odvisnost šempavelskih gradov je ostala. 1451. leta sta Friderik in Ulrik Celjski za primer, če izumrejo sklenili, dati gradove in trge Dravograd in Vuzenico kakor grad Muto z vsemi pripadajočimi uradi gospodom Walsee.

Po Ulrikovi smrti 1456. si je deželni knez priključil vso preostalo celjsko posest (Vuzenico, Muto).

Po kralju Frideriku so se upravniki teh gospostev in sodišč naglo menjavali. Za Sigmundom v. Eibiswald je Vuzenica z mitninsko pravico prešla v roke Krištofa v. Kolnitz, z njegovim sinom je zopet izumrla ena starih rodbin.

Njegovi dediči so prodali nato Vuzenico in Muto s trgov 1588. Matiji Ammanu. Tedaj je bil grad že v slabem stanju, saj je imel Amman svoj sedež v bližnjem Bukovju (Buchenstein). Njegova sinova sta umrla kmalu za njim od skrbi zaradi dolgov. Upnikom so bili zapisani veliki deli gospostva. (Neposredna okolica, ki je spadala h gradu) grad s hribom (pobočjem) vinograd, pravica do lova so bili ocenjeni na 4300, pravica sodišča na 600, dolgov v Trbnjah, Vuzenici in Ribnici s 500 goldinarji. Je pa vdovi Ivani mnogo tega uspelo kupiti nazaj in je tako lahko Vuzenico zapustila sinu brez dolgov. Le pravica

sodstva, desetina, kakor urad Trbnje s 14 tlačani in pravico prevoza, »Wiel«, (68 tlačanov), Muto (6) in Ribnico (10 tlačanov) prešli na Bukovje. Po smrti Sigmunda Friderika Ammana (1644) pa sta to podedovala njegova vdova in njen tretji mož Ivan Karl Kometer. Ta je 1663. prodal močno okrnjeno posest samostanu v Marenbergu in je od tedaj le v vlogi urada. 1661. imajo Puhštanj tudi gospodje von Gaisruck. Tokrat je že skoraj v drugih rokah. 1662. je bila obdarjena s Puhštajnom gospa Zofija Kompinsky, rojena svobodnjakinja v. Falbenhapt. Med 1681 in 1789 dobijo posest svobodnjaki v. Jabor-negg, nato 1817. Kometer, katerega naslednik je 1926. umrl. V njihovem času je bil grad zopet obnovljen. Posest je bila prvotno majhna, Ammani pa so mu priključili Vuzenico z deželnoknežjimi pravicami in tudi »Burgfried«, ki je do tedaj spadal pod Slovenj Gradec.

1754. ima 127 tlačanov in posestnikov v uradih Puhštanj, Vuzenica tudi 1 steklar, Trappenhof, Anžič in Purgraf na Ribnici. Imela sta svobodnjaško pismo — torej gospoda od njiju ni mogla jemati davkov — temveč plačujeta le po šiling varovalnine. Odkup je 1848 znašal 33.053 goldinarjev. V slovenjegraški kotlini je pomemben še Vodriž, ki je varoval prevozno pot čez Graško goro, Salek, Progl na Koroško. Bila je sosedu v sramoto (Verdruss) postavljena. 1338. so si utrdbo delili Henrik Hebenstreit, ki je dobil zunanji stolp in tretjino preddvora (Bertoldhaus), Friderik pa notranji stolp. Utrdba je bila, razumljivo, oglejski fevd in ostane tudi, ko je gospostvo Slovenj Gradec že habsburško. Zadnji lastnik je bil Ivan Šuler.

Rottenturm v Slov. Gradcu je prešel od Aufensteinov na Habsburžane (patriarhov fevd), nato pa ga je prejel oskrbnik Schult-hauzinger, ki ga je preuredil za obrambo (turški časi). Po njem je dobil tudi svoje ime, ki ga je dalj časa obdržal.

1542. so njegovi lastniki Seifried in Štefan Rottenberger I., ki ga dalj časa obdrža in šele pozneje preimenuje v Rottenturm. Leta 1900 je v njem šola. Imel je urade: Črneče (Gastfried), Pirkhof (Bukovje), Anžič in Valdek s skupaj 137 podložniki in 28 lastniki.

Turm Trapp (stolp v obzidju) v Slovenj Gradcu. Prejeli so ga bratje Trappi od Konrada Fürholzerja in I. Windischgräza ter imeli okrog 1450 štajerske fevde in 11 kmetij v Kotljah (Jurij Trapp). Leta 1562 sta Jakob in Ožbalt Trapp prodala stolp Andreju Helleneggu s 13 hubami, tudi eno v Št. Ilju, Buchenstein in mnoge pustote v Mežiški in Mislinjski dolini. Kot fevd patriarha preide Puhštanj na Aufensteine in za njimi kot »Afterlehen« v deželnoknežje roke.

Ditrich, sin Burggrafa von Schmiernberga, in brat sta prodala v Mariboru Ulriku Sovneškemu 33 kmetij pri Kotljah in hube v Črnečah in Podklancu, ki jih je 1296. patriarh Markvard poklonil samostanu v Št. Paulu. 1322. je patriarh Markvard podelil fevd Nikolaju Gallu »Pottenstein« v Slovenj Gradcu, ki preide nato v last (1361.) gospodov v. Aufenstein (Pli-berk), nakar pa je prešel Puhštanj v deželnoknežje roke. Knez ga je dodelil Niklasu

Kašta

v. Gallu. Nato se je imenoval »von Buchenstein«.

1393. se je pogodil z grofom Hermanom, da bi utrdbo zaradi pomembnosti prodal le njemu.

1516. je prešla utrdba že na Gaisrucke, 1593. dobi to posest Amman. 1593. jo je prodal svojemu bratu kot lastnino, ta pa takoj Matiji Ammanu, ker pa vse vsote ni prejel, je zahteval utrdbo nazaj. V bojih je septembra 1595. utrdba pogorela. Amman si je obdržal gospostvo z uradi Trbonje, Puhštanj, Wiel, Muto, Haag, Kronach kar je označeno v njegovem nasledstvu. Tudi Gaisrucki so se imenovali 1639 in 1661 v. Buchenstein. 1662. je gospa Kempinsky, rojena v. Felbenhaupt, dobila v dar Puhštanj (deželno knežja podelitev) 1681, 1705, 1789. pa dobijo posest svobodnjaki v. Jabornegg, ki jo imajo do 1794., nato pa 1817. Kometer, katerega zadnji potomec je umrl 1926. V njihovi dobi je bil grad (1870.) obnovljen. Posest je bila prvotno majhna, Ammani pa so ji priključili Vuzenico z deželnosodnimi pravicami in »Burgfried«, ki je do tedaj spadala pod Slovenj Gradec. 1754. ima 127 tlačanov.

Lehen se pojavi šele 1629., dediči pa so ga prodali 1659. grofici v. Schrottenbach. 1754. obsega 4 urade: Lehen, Turn, Valdek in Slovenj Gradec, ki ima tedaj 198 hiš, 56 v mestu.

Leta 1900 ga je odkupil grof Vinzenz Thurn.

Hartenstein je malo pred letom 1600 postavil B. Gall iz Vodriža, 1848. preide v roke J. Pahernika, nato postane lastnik Hüttenberška družba, 1918. pa je bil lastnik Avgust Jerko.

Mislinska dolina je bila zgodaj poseljena, saj se je tu razprostiralo prvotno naseljeno območje Slovencev, od tod so naseljevali Mežiško dolino. V veliki meri so to ozemlje kultivirali plemiči v. Graz in Spanheimi ter samostan Št. Paul (tudi Otokar III). Razpolagali so s posestmi v Mislinski dolini in tudi s cerkvijo sv. Pankraca. Izpodrinili so jih pa Andeški z vsemi posestmi. Spanheimi z Otokarjem vred so bili stalno obdarovani s posestmi v Mislinski dolini. Po smrti Španheimov (1204) si delita dediščino mejni grof Istrski in brat Bertold, poznejši oglejski patriarh, ki mu preide 1228. Slovenj Gradec popolnoma v roke, da razpolaga s trgom, sodnimi pravicami, denarništvom, mitnino ter ljudmi svoje cerkve. Toda za doto nečakinje Neže zahteva Slovenj Gradec za nasledstvo in ga 1261 prejme za vse življenje. Plemstvo je bilo podrejeno deželnemu glavarju kranjskemu. 1311. pa je vključeno v območje koroškega vojvode, ki so si to deželo 1335. obdržali kljub patriarhovim pritožbam. Sredi 14. stoletja je imel to varstvo Cholo Vuzeniški v zakupu. 1473. ga je imel Schultz Hauzinger, ki so ga ubili Turki. 1489. so ga zavzeli Madžari, ki so ruševine uporabili za stolp in ga pojačali za obrambo. 1585. je vse kupil Volf Sigmund v. Gaisruck, katerega urbar je izkazoval urade v Razpotju, Golavabuki, Šentilju s skupno 58 kmetijami, 3 polkmetijami 23 dvori in 67 pustotami. Imel je svoje gospostvo na Gradišču ter ga prodal župniku v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. Ker

je bil protestant, se je moral izseliti 1626. Imel je 60 podložnikov, ki jih je kupil Gaisruck. L. 1754 je Katarina v. Jabornegg imela 74 podložnikov in stanovalcev v uradih Gradišče, Selovec in Kotlje. 1780. je prešlo pod gospostvo Lehen, ko je bil gospodar gradu kmet.

Javornik (Galenhofen) je imel 1754 38 podložnikov, pri Slovenj Gradcu 6 podložnikov in posest Šrotnek s 7 podložniki.

Kupil pa je nato vso posest F. Schmied (tudi Feldenhofen, enklava Kotelj, za štajerske podložnike (Anžič). 1714. je baron Kulmer vključil vse v gospostvo Rottenturm. 1542. so lastniki v. Rottenberg. Leta 1652 pa postane sedež v. Kulmerjev. L. 1830 ga dobi I. Pahernik, 1900 pa je tu šola. Rottenturm ima 1784. pet uradov (Rottenturm, Črneče, Pirrmkhot, Anžič in Valdek s skupno 137 kmetijami.

Tone Sušnik

Dobrije z okolico

Med Ravnami in Dravogradom, v kotlinici, kjer je bilo nekoč jezero, najmanjše, kar jih je bilo tod, leži gručasta vas kmetij in bajt: Dobrije. Zelovec in Tolsti vrh, Grobarjev vrh in Brdije obdajajo vaški svet. Dobrije so Jugi in Županci in Juriči, onkraj Meže so Blatniki, Kumri, Rutniki...

»Če je res ali ni res, da sta šla v nedeljo stari Juh in stari Potočnik z Dobrij v Guštanj, prej ta dan je toča pobila, in sta šla in sta molče modrovala, in ko prideta mimo Blatnika, reče Juh: »Pšenico je pa čisto potolkla!« In sta šla in molčala, in ko sta bila čez obilne četrte ure pri Jagru, je dodal in spregovoril Potočnik: »Pa rž tuj!«

»Videti z Dobrij ni kam, pa misliti je kje,« je pisal o Dobrijah dr. F. Sušnik.

To so tihi ljudje in bistri in narodno trdni.

V začetku našega stoletja so bile Dobrije del

Marenberžan Albert je na posesti samostana zgradil grad Marenberg, kar je priznal njegov sin Siegfried 1251. in je zato daroval samostanu v Šempavlu hube pri Radljah pa še posesti pri Trbonjah, Bukovju in drugod (Slovenj Gradec, Ruše).

Na skrajnem zahodnem koncu Dravske doline je stal grad Bukovje (Buchenstein), ki ga je imel že v 14. stol. Amman, ki je naselil severozahodni del Pohorja z znanimi švajgami do višine 1200 m. Prafara Tolstega vrha in Strojne, ki je bila kolonizacijsko področje šempavelskega samostana, zahodni del Ojstrice in Kobanskega, in to že v 11. in 12. stoletju.

Literatura po delih: Orožna, Zahna, Kosa, G. Glauerta, Pircheggerja.

novonastale tolstovrške občine. Prvi župan je bil stari Županc, Dominik Kotnik. Ta kmečki, predvsem pa slovenski okoliš: Dobrije, Tolsti vrh do Strojnske Reke (izg. Rieka!) in Klošternika, Šelenperg (uradno Zelen breg!), Zelovec, Javornik nad Ravnami — se je že od leta 1880 boril za svojo občino. Občina je bila samostojna vse do tlej, ko so jo s Kotljami pridružili veliki guštanski (Ravne!) občini. Združeni občini je županoval Dominik Kotnik, Županc, zdaj že sin.

Z enako vnemo so se potegovali za šolo. Prvo petico so naslovili leta 1883 na c. kr. deželni svet v Celovec. Šele 3. novembra 1906 so odprli samostojno šolo, bila je ob robu nemškega jedra ob farni cerkvi. Tako so se vsaj do neke mere odtegnili nemškemu trškemu vplivu.

Cerkveno so spadale do 14. stoletja pod šmartinsko faro pri Slovenj Gradcu, od 14. stoletja

Oblaki

dalje pa h Kotljam. Leta 1861 so jih dodelili novoustanovljeni guštenjski fari.

Svoj čas je bil »slaven« Blatnikov klanec: mimo Blatnika, čez železnico in mimo Kumra. Prežih je o klanecu pisal v svojem potopisu Od Meže do Poljane:

»Ta klanec je bil svoje dni, ko še tod ni bilo železnice, in tudi pozneje, pravi križev pot. Pred vojno je občina Tolsti vrh, znana po svoji slovenski trdobočnosti, v deželni odboru v Celovcu desetletja molodovala za preložitve tega klanca. Nazadnje je slovenskemu poslancu Grafenauerju le uspelo prepričati deželni zbor, da se mora klanec preložiti. Znal je tako pretresljivo opisati trpljenje živine in voznikov na tem klanecu, da so celo poslanci nemško nacionalne večine vzklikali: 'Nehajte! Preložitev je sama po sebi razumljiva stvar.' Grafenauer je že triumfirал. Preden so pa začeli glasovati, je neki nemški poslanec nenadoma vprašal, v kateri občini leži ta nesrečni klanec. 'V tolstovrški!' mu pojasni Grafenauer. 'V tolstovrški! V občini teh trdobočnejšev,' se začudi nemški poslanec. 'Tem pa klanca ne bomo prelagali.' In predlog je padel pod klop.«

Na vrhu klanca so vozniki počivali, v Kumrovi gostilni, ki jo je dolga leta imel Andrej Oset, narodnjak iz Šentjurja pri Celju. »Bil je član vseh narodnih društev na Štajerskem. Prišedši na Koroško... (je) bil član mnogih društev, nabiral je naročnike za slovensko časopisje. Med vojno je bilo pri Osetu zbirališče tako imenovanih zloglasnih slovenskih koroških veleizdajalcev. Njegova gostilna postane pravcato središče slo-

venskega narodnjaštva in kulture že od leta 1910. Oset je dal pobudo leta 1918, da je prispel Malgaj in zasedel Koroško, še prej pa pomiril nered v Mežiški dolini« (Jugoslovanski Korotan, 30. III. 1919). Tu so bile igre, predavanja, veselice. Oset je bil predsednik Narodnega sveta za Mežiško dolino v letih 1918/19. Bil je tudi lastnik tolstovrške slatine od leta 1912, prej pa dve leti oskrbnik Slovenskega konzorcija (1910), odkupili so jo od nemškega lastnika Tobiasa Navratila. Tolstovrška slatina je tako postala v teh letih edina slatina v slovenskih rokah. Ob slatini je raslo malo letovišče in je bila prijetna izletniška točka prebivalcem iz bližnjega Guštanja. Volkswhevrovi so se (maja 1919!) znašli tudi nad slovenskim vrelcem. Kasneje ga niso več obnovili, Oset pa se ni vrnil in je gostilno prodal.

Vrh tega klanca je v bojih za Koroško padel Franjo Malgaj (1894–1919) 6. maja 1919 v ofenzivi volkswehra. Postavili so mu spomenik z Maistrovimi verzii:

O, jaz ne spim, le čakam čas
in čakam vas,
da gremo skupaj čez Šentvid
med brate naše Zilo pit.

Ob vdoru leta 1941 so nacisti spomenik razstrelili. Po vojni so postavili nov spomenik in dodali še Kajuhove verze:

Lepo je, veš, mama,
lepo je živeti,
toda za kar sem umrl,
bi hotel še enkrat umreti.

Klanec in spomenik so premaknili v ravnino.

Stara Jugova strina, Miklova z Jamnice pri Šentanelu, pa je vedela za celo knjigo storij, tako tudi tisto o vodnem možu, ki je bival pri Votli peči pa je Brusnikovo hčer zvalil v svoj demantni grad. Imela sta že troje otrok, kar se ji je tožilo po domu. Pa jo je spustil, privezal jo je okrog pasu z vrvjo. Ko bo potegnil za vrv, ji je naročil, se mora vrniti. Pa so Brusnikovi privezali vrv okoli starega hrasta. Končno le vodni mož potegne za vrv, a privleče hrast s koreninami vred. Jazen razdeli otroke: enega da ženi, enega obdrži, tretjega razpolovi.

Dobrije in Kotniki. Iz Zarazbora za Uršljo goro so prišli, od Kotnika. Ime so torej s seboj prinesli, najprej na Zelovec, k Rudafu. Benedikt Kotnik je patriarh dobrijske družine Kotnikov. Od Juga se je širil rod. Otroci pa so tile: Luka je ostal na Jugovem, Dominik je dobil Župančevo, kar je že oče prej kupil, Franc je postal uradnik in nadzornik pri železnici, tudi v Trstu, Jerica pa se je poročila h Glavarju nad staro ravnensko železniško postajo, k spodnjemu Tičlerju.

Korenine rodu so se globoko razrasle v rodovito zemljo, da so polja rodila in redila številne poganjke mogočnega drevesa — KOTNIKOV.

Dominik se je rodil v »pomladi narodov«, leta 1848. Ženo si je poiskal na sončnem Prežihovem vrhu nad Kotljami, pri Prežihu. Nevesta je bila Helena Skidek. Bila je hči Jožefa Skidka (Skitek?), po domače Prežih. To so bili zadržni kmečki lastniki Prežihovega grunta, potem je šel iz rok v roke. Župančevo je trden grunt: rodovitna polja, sadovno, lesa (gozda) zadosti. Vsak teden je Županc hodil en dan v Traber (Dravograd!) uradovat v slovensko hranilnico, enkrat pa županovat v tolstovrško občino pri Guštanju. Župančevo je povečal s sosedovim Juričevim. Največje bogastvo so mu bili otroci: najstarejši je bil Franc, študiral je slavistiko v Gradcu, doktoriral; Janko, slavist in romanist, doktoriral; Dominik je prevzel dom; Šiman je postal duhovnik; Beno se je šolal pa se je poročil z Lobasovo edinko, s Floro Lečnik; Andrej je dobil del Juričevega pa delal v tovarni; Zorko je bil učitelj. Umrli je v spoštovanem spominu leta 1926.

Luka Kotnik, Jug, se je poročil z Elizabeto Kert, Miklovo z Jamnice. To je Jugova strina, tista, ki je nečaku dr. Francu storije pripovedovala. Dva sina, Luki in Vestri, sta v prvi svetovni vojni padla, Pavlika se je k Dóbrovniku nad Prevalje poročila, z Ivanom Kordežem iz Plešivškega rodu, Janko je postal duhovnik, Ludvik je dobil dom, Tončka je bila med vidnimi dekletimi na šentjanskem taboru leta 1918, aprila meseca, kot sad majske deklaracije, njena gostilna sredi guštenjskega trga, pri Dalmatincu (Cvitanich se je po poroki pisala!), je bila shajališče slovenskih narodnjakov; Rezika pa se je poročila v znano slovensko guštenjsko družino Petračev, s sinom Ivanke Skidek, sestre Helene Župančke. Zanimivo pretakanje rodu!

Franc Kotnik, železniški nadzornik, prvi gent v Guštanju ob zlomu Avstro-Ogrske konec oktobra 1918, žena mu je bila Nemka, iz okolice Beljaka, Marija Unterberger. Imela sta celo kopico otrok: Ivanka, Ciril, Rajko, Mirko, Jožica, Marija, Franc (bil je učitelj, za ženo si je poiskal domačinko, Gabrijelo Petrač), Bogomil. Otroci so se razkropili, do Rima.

Bridko smrt pa je delal sin njegov, Rajko. Nacisti so ga obsodili na smrt in ga septembra 1944 v Gradcu obglavili; bil je vnet slovenski in jugoslovanski nacionalist; Prežih ga omenja v romanu Požganica.

Teta Jerica, ki se je k spodnjemu Tičlerju poročila, je bila izvrstna pevka in je nečaku Janku,

Kontrasti

Jože Kert

Čebelarstvo društvo Ravne je praznovalo 70-letnico

Vsako leto se v prvi polovici oktobra teden dni krajani Raven spominjamo nekaterih pomembnih dogodkov iz časa narodnoosvobodilne vojne. V spomin na te dogodke praznujemo krajevni praznik s številnimi prireditvami, pri katerih sodelujemo tudi čebelarji. Pred tremi leti smo ta praznik počastili s srečanjem s šmihelskimi čebelarji in se z njimi pobratili, letos pa praznujemo 70 let delovanja našega društva. Visoki jubilej dokazuje, da so se čebelarji našega kraja kmalu po organiziranem pričetku čebelarjenja v Sloveniji vključili v razvoj čebelarjenja z ostalimi slovenskimi pokrajinami.

Proslavljanje se je pričelo z otvoritvijo razstave v petek, 12. oktobra, ob 18. uri v osnovni šoli Prežihov Voranc na Ravnah. Na otvoritvi je bil tudi predsednik Zveze čebelarskih društev Slovenije Andrej Petelin.

Z razstavljenimi čebelarskimi potrebščinami, ki so jih uporabljali že naši predniki, do modernjših naprav in pripomočkov, smo občanom prikazali to, s čimer se srečuje čebelar pri čebelarjenju in s tem omogoča čebelar boljše pogoje dela, boljši razvoj, preprečuje razne kužne bolezni, kar mu čebele poplačajo z večjim pridelkom medu, voska in matičnega mlečka.

Uspešnost pridobivanja teh proizvodov pa je v veliki meri odvisna od čebelarja, predvsem od načina čebelarjenja, strokovnega znanja in vrste orodja in naprav, ki jih uporablja.

Razstavljeni predmeti so last naših čebelarjev, zato smo lahko ponosni, da smo na njej videli poleg zgodovinskih primerkov najnovejše naprave, kot so: električno točilo, stroj za posnemanje satnic, električna točila, električni puhalnik, kotel za kuhanje voščin. To pomeni, da gredo naši čebelarji v korak s časom. Razstavo si je ogledalo več sto ljudi, ki so se o njej pohvalno izrazili.

V soboto, 13. oktobra, ob 9. uri se je začela proslava z razvitjem prapora. Poleg ravenkih čebelarjev so ji prisostvovali tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij Raven, predstavniki sosednjih čebelarskih društev, Slovenskega čebelarskega društva iz Šmihela nad Pliberkom, pozdravil pa jo je tudi predsednik Zveze čebelarskih društev Slovenije Andrej Petelin.

belarskih društev Slovenije Andrej Petelin.

V uvodnih besedah sem, kot predsednik društva, orisal zgodovino čebelarstva na Ravnah.

Znano je, da smo Slovenci že od nekdaj radi čebelarili, proti koncu prejšnjega stoletja pa so se napredni čebelarji začeli organizirati. Najprej so se organizirali v okolici Ljubljane, nato pa tudi drugod. V Ljubljani so leta 1897 ustanovili Slovensko čebelarstvo društvo za Kranjsko. Sčasoma so ustanovili tudi nekaj podružnic v Rožu in Podjuni na Koroškem. Zaradi velike oddaljenosti od matičnega društva te podružnice niso imele posebnih uspehov. Zato so v naslednjih letih ustanovili čebelarska društva na Goriškem, Štajerskem in leta 1913 Koroško s sedežem v Celovcu.

V letu 1914 so na Koroškem ustanovili kar 24 podružnic, med njimi tudi čebelarsko podružnico Guštanj (sedaj Ravne), v katero so se včlanili tudi napredni čebelarji iz Kotelj in s Tolstega vrha. Njen prvi predsednik je bil Franc Rožej, tovarniški delavec, ki je stanoval v Lubasovi bajti v Podkrajju, kjer so bili tudi pogosto sestanki odbornikov društva. Društvo je bilo registrirano pri okrajnemu glavarstvu v Velikovcu.

Med prvo svetovno vojno je delo podružnice nekoliko zamrlo, takoj po vojni pa se je na pobudo šolskega nadzornika Petra Močnika in še nekaterih prizadevnih čebelarjev znova poživilo.

Ustanovljeno je bilo osrednje čebelarsko društvo za Slovenijo. V odboru je bil tudi naš član Peter Močnik.

Po nesrečnem plebiscitu je ostalo na naši strani meje le pet koroških podružnic,

in to Črna, Mežica, Prevalje, Guštanj in Dravograd z Ojstrico. Te so se povezale v Zvezo čebelarskih podružnic za Mežiško dolino. Leta 1922 so ustanovili še podružnico v Šentanelu.

Med starejšimi člani našega območja velja Peter Močnik za pionirja razvoja čebelarstva Mežiške doline. Zelo agilni in požrtvovalni čebelarji pa so bili še Zorko Kotnik, Janko Gačnik, Maks Tomažič in nekoliko pozneje še prejemnik posebnega priznanja Rudolf Galob. Vsi ti so bili po svojem poklicu učitelji. Med prizadevne je šteti tudi Janka Rozmana, ki je bil uradnik pri grofu Thurnu, tudi grof Thurn je bil član društva.

Prva leta po prvi svetovni vojni je osrednje čebelarsko društvo Slovenije namenjalo čebelarstvu na Koroškem posebno skrb. Spomladi leta 1919 je poslalo na Koroško dva vagona sladkorja, brezplačno pa so razdeljevali AŽ panje, organizirali so strokovna predavanja, vsaka podružnica v Mežiški dolini pa je prejela točalo.

Na novo leto 1922 je bil občni zbor Čebelarske podružnice Guštanj pri Lužniku v Kotljah. Podružnica je štela 17 članov. Večina je takrat čebelarila v kranjičih, kmečkih panjih, vsi skupaj so imeli le 18 AŽ panjev. Leta 1925 se je število članov znižalo na 10. Na občnem zboru naslednje leto so ugotovili, da je čebelarjev sicer veliko, vendar se ne včlanijo, ker so premalo zavedni, nekateri pa so trdili, da je članarina previsoka. Znašala je 40 dinarjev.

Podružnica je skrbela tudi za preprečevanje kužnih bolezni. Leta 1928 so poslali vzorce sumljivih čebel na preiskavo v veterinarski zavod, kjer so ugotovili nosema-

še študentu, pela Lesičjakovo »Pesem od rojstva« pa tudi o Lesičjaku mu je pripovedovala.

Zanimivo je razčlenjevati vse družine, ves rod: eni so umni kmetijci, drugi pa so profesorji, učitelji, iz mlajšega rodu pa so še zdravniki, inženirji, zdrav rod, trdnih korenin...

Iz zdravih korenin je zrasel rod z vejami v zvedave višine!

Dalje sledi!

Otvoritev čebelarske razstave

vost. Starejši, neorganizirani čebelarji so ta čas čebelarili še v koših, ki so jih jeseni cele prodali medicinarjem.

Tak način predelave čebeljih pridelkov je bil zelo nevaren za širjenje hude gnilebe čebelje zalege — kuge. Zato je podružnica spodbujala uvajanje sodobnejših panjev. Skrbela je za nakup čebelarskih potrebščin ter za prodajo medu in voščin. V letih gospodarske krize so splošne gospodarske težave vplivale tudi na delo čebelarske podružnice v Guštanju. Poročilo na občnem zboru leta 1931 govori o splošnem mrtvilu med čebelarji. Zahvala, da je podružnica za silo le delovala, gre posameznim prizadevnim čebelarjem. Leta 1933 je podružnica že zopet štela 18 članov, ki so imeli 106 panjev, od tega 22 AŽ panjev. To leto je bil v Celju tečaj o vzgoji matic.

Povezava med podružnico v Guštanju in Osrednjim čebelarskim društvom za Slovenijo je bila ves čas pristna in zelo uspešna. Osrednje društvo je skrbelo, da so bili občni zbori pravočasno opravljani, izdajalo je glasilo Slovenski čebelar, oskrbovalo člane z drugo literaturo, organiziralo prodajo medu, voščin in rojev, nabavljalo sladkor, kar pa je bilo prav v času gospodarske krize zelo težavno in omejeno na manjše količine (verjetno zaradi državnega monopola).

Leta 1936 je bil za tajnika podružnice izvoljen Alojz Mager, ki je to funkcijo uspešno opravljal še dolga leta. Število članov se je leta 1938 povečalo na 24. Imeli so že čez 60 AŽ panjev.

V obdobju med vojnami je podružnica zelo skrbela za prosvetljevanje čebelarjev, saj so se zavedali, da bo čebelarstvo lahko napredovalo le, če bodo poznali življenje čebel in tehnologijo čebelarjenja. Glavno breme izobraževanja so nosili učitelji. Pri vsaki šoli je bil vrt, katerega sestavni del je bil tudi šolski čebelnjak.

Na našem območju so delovali naslednji učitelji, ki so bili tudi vzorni čebelarji: Peter Močnik, Adolf Sokol, Zorko Kotnik in Janko Gačnik. Predavatelji, kot npr. Rudolf Galob, so prihajali tudi iz sosednjih podružnic. Po nemški okupaciji leta 1942 je čebelarska podružnica v Guštanju nehala obstajati. Narodno zavedni čebelarji so se pridružili kulturnemu molku in čebelarili v ilegali.

Leta 1947 zasledimo ponovno dejavnost društva, kateremu je še vedno predsedoval Franc Rožej, tajniške posle je vodil Alojz Mager, blagajniške pa Valentin Jevšnikar. Društvo je bilo na novo registrirano kot Čebelarsko društvo Slovenj Gradec, »čebelarska družina Guštanj«. Dejavnost čebelarskega društva se je pričela ponovno krepiti. Število članov se je povečalo, strokovna predavanja so bila bolj pogosta in razširjena na večjem območju, v katera so se vključili tudi strokovnjaki ostalih krajev. Eden od pogostih predavateljev je bil tudi Gašper Šnabel, poznan kot napredni čebelar iz Dravograda.

V letu 1961 zasledimo ponovno organizacijsko spremembo čebelarskih družin v Mežiški dolini, kjer so se vse združile v eno društvo s sedežem v Mežici. Društvo je imelo upravni odbor, v katerem so bili zastopniki vseh čebelarskih družin Mežiške doline. S sprejetjem novega zakona o

Razvitje prapora

društvi, ki je bil sprejet na osnovi splošne decentralizacije v naši družbi, pa je bila dana možnost, da se društva decentralizirajo po teritorialnem načelu. Tako se je tudi naša družina preimenovala v »Čebelarsko društvo Ravne na Koroškem«, sprejela svoj statut in pravila in se registrirala pri skupščini občine Ravne na Koroškem.

Na čelu društva je upravni odbor, ki v svoji mandatni dobi izvršuje vse sklepe letnih konferenc in skupščine vseh članov društva, daje pobudo za razne akcije s področja zdravljenja, predavanj, nabave sladkorja za prezimovanje čebel, izletov, prijateljskih srečanj z drugimi čebelarji in rešuje ostale sprotne zadeve, ki se nanašajo na čebelarjenje.

S popisom listine o pobratenu med Slovenskim čebelarskim društvom Šmihel nad Pliberkom smo svojo dejavnost razširili tudi prek naših meja. Po triletnem sodelovanju lahko rečemo, da se prijateljski stiki odvijajo zadovoljivo in ob obojestranskem spoštovanju listine o pobratenu.

Po večletnem prizadevanju nam je v začetku lanskega leta uspelo ustanoviti Občinsko zvezo čebelarjev občine Ravne. Zveza je ustanovljena po delegatskem principu ob upoštevanju najširših družbenih interesov in po skoraj dveletnem delovanju lahko delo občinske zveze pohvalimo.

Vsa čebelarska društva, zveze in družine pa so združene v enoto in uspešno Zvezo čebelarskih društev Slovenije. Na rednih letnih konferencah dajemo svoje predloge, ki se obravnavajo demokratično, suvereno in humano.

V zvezo je včlanjenih 208 organizacij, oz. 8227 čebelarjev, ki imajo 111.200 ekonomskih čebeljih družin, ki letno dajo velike količine dragocenih čebeljih proizvodov, ki so za prehrano prebivalcev nujno potrebni in koristni. Z našim skupnim prizadevanjem zmanjšujemo uvoz dobrin in se, kot proizvajalci dragocene prehrane, vključujemo v uresničevanje tako imenovanega zelenega programa. Zveza čebelar-

skih društev Slovenije je vključena v Zvezo čebelarskih organizacij Jugoslavije.

Kot vse organizacije pa se tudi čebelarska bori z različnimi težavami. Naj jih omenim samo nekaj:

— vremenske razmere za čebelarjenje so z leta v leto slabše, kar zmanjšuje donos

— cene reprodukcijskim materialom nenehno rastejo

— prevoz čebel na pašo postaja zaradi dražje goriva vsako leto manj rentabilen in oskrbovanje čebel vedno težavnejše

— zatiranje varoze povzroča vsem čebelarjem dodatne stroške, skrb in več dela

— vključevanje novih članov v vrste čebelarjev postaja težavnejše, ker so investicijski stroški visoki.

S skupnimi prizadevanji, s tesnim sodelovanjem z organizacijami in ob nekaj več družbene podpore, bomo tudi tem težavam kos.

Smo v težkem gospodarskem položaju, ki od nas vseh zahteva skrajne napore na vseh področjih, kjer delujemo, tako se moramo tudi čebelarji sprijazniti s tem, da z našimi prizadevanji za ohranitev močnih, zdravih družin in izkoriščanjem vseh čebeljih paš prispevamo kar največji delež k stabilizaciji našega gospodarstva.

Skrb naše organizacije bo še naprej naslednja: Vse čebelarje bomo usmerjali v večjo predelavo medu in drugih čebeljih pridelkov, zato:

1. Čebelarsko društvo si mora s pomočjo čebelarskih zvez, občinske in republiške, prizadevati za čvrstše sodelovanje z organizacijami združenega dela pri širitvi tržnega pridelovanja medu in drugih čebeljih pridelkov. Ustvariti se morajo bolj čvrsti kooperacijski odnosi. Skleniti bo treba pogodbe ali sporazume za odkup tržnih viškov, ki bodo osnovni na osnovi pravičnih kriterijev pri ustvarjanju dohodkov.

2. Večjo skrb moramo posvetiti vzreji matic in odbirati matice najboljših rodov. Le dobre matice so pogoj zdrave in močne družine.

3. Za večjo pridelavo moramo pospešiti sodobno čebelarjenje ne glede na panjske sisteme. Zato moramo vso skrb posvetiti strokovnemu izobraževanju članov. V ta namen moramo organizirati strokovna predavanja, ekskurzije, tečaje, ustanovljati čebelarke krožke po šolah in izven njih.

4. Zdravstvenemu varstvu čebel bo treba posvetiti več pozornosti. Storit bo treba, kar se da, da bi omilili posledice kužnih bolezni. Društvo si bo še naprej prizadevalo, da bo pravočasno oskrbovalo čebelarje z zdravili po znižani ceni in nudilo vsem članom pomoč pri oskrbi z reprodukcijskim materialom.

Z dobro voljo vseh čebelarjev, posebno še vseh funkcionarjev društva, in ob sodelovanju in pomoči občinske in republiške zveze čebelarjev lahko računamo na naše nadaljnje uspehe, ki bodo v ponos nam in širši družbenopolitični skupnosti.

Sledilo je svečano razvitje prapora. Razvil ga je predstavnik pokrovitelja proslave KKZ TO »Trata« Prevalje Zorko Kotnik in ga izročil predsedniku, ki se mu je zahvalil in pozval na upravnem odboru izvoljenega prapoščaka Franca Rožaja, da ga prevzame v oskrbo. Franc Rožaj je s svečano izjavo prevzel prapor v trajno varovanje.

Ob visokem jubileju je društvo odlikovalo najzaslužnejše člane z odlikovanjem Antona Janše II. in III. stopnje. V postopku za podelitev odlikovanja I. stopnje pa je predlog za dva najzaslužnejša člana, Rudija Orešnika in Alojza Magra. Ta odlikovanja podeljuje Zveza čebelariskih društev Slovenije.

Odlikovanja so prejeli:

Priznanje Antona Janše II. stopnje

Ivan DRETNIK, Mirko ERJAVEC, Albert GOSTENČNIK, Jože KERT, Jože OREŠNIK, Ivan REZAR, Franc ROŽAJ.

Priznanje Antona Janše III. stopnje

Alojz GORENŠEK, Jože GORENŠEK, Maks GORENŠEK, Rudi GORENŠEK, Pavel GOSTENČNIK, Štefan HUDOPISK, Jože JERNEJ, Jakob KOLMAN, Štefan KRESNIK, Rudi MRAVLAK, Anton OBLAK, Ivan OSOVNIKAR, Anton PIRNAT, Andrej ŠTEFIČ.

Društvo se je spomnilo tudi tistih družbenopolitičnih organizacij in društev, ki so sodelovali pri razvoju čebelarstva na Ravneh in jim dalo posebno priznanje.

Prejeli so ga: skupščina občine Ravne, Zveza čebelariskih društev Slovenije, Zveza čebelarjev občine Ravne, krajevna konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Ravne-Čečovje, krajevna skupnost Čečovje, krajevna skupnost Trg-Ravne, Kmetijska zadruga Trata Prevalje, Koroški veterinarski zavod Dravograd, delovna enota Prevalje, Lesna Slovenj gradec, TOK Gozdarstvo Ravne, Lovska družina Strojna, Lovska družina Prežihovo, Kotle, čebelarstva Črna na Koroškem, Dravograd, Mežica, Prevalje, Radlje ob Dravi, Slovenj Gradec, Žerjav ter Slovensko čebelarstvo Šmihel nad Pliberkom.

Rudolf Golob iz Mežice je edini posameznik, ki je prejel tovrstno priznanje. Kot eden najstarejših čebelarjev je veliko

prispeval za razvoj čebelarstva v Mežiški dolini.

Proslavo so popestrili Harmonikarski orkester KUD Prežihov Voranc Ravne pod vodstvom Alojza Rebernika ter odlični recitator Stanko Arnšek. Posebna zahvala za odlično sestavljen program gre pred-

Jerica Skrivarnik

70 let aktivistke in borke Avguštinove Micke-Lenke

Marija Potočnik, rojena 24. 12. 1914 v Kotleh, je povsod bolj poznana pod imenom »Avguštinova Micka« s partizanskim imenom Lenka, saj je svoja otroška leta preživela pri Avguštinu v Podkrajju. Letos 24. decembra pa praznuje 70-letnico trdega in borbenega življenja. Kot otrok je prišla za rejenko k Avguštinu v Podkrajju. Prelazila je vse hotuljske hribe, doline, kotanje, mogoče je vtaknila svoj nos še v »pekel«, kjer je Prežihov Voranc nabiral solzice? Trdo je morala garati v svojih otroških letih, da si je prislužila svoj kos kruha. Bila ji je poznana vsaka stezica, ki je vodila v okoliške hribe in tudi na Uršljo goro.

Marija Potočnik-Avguštinova

Bosopeta je pasla krave po pasovnikih in gmajnah. Seveda pa pri hiši, kjer je odrasčala kot rejenka, v predvojni Jugoslaviji tudi ni bilo dovolj kruha za vse, zato je morala od hiše, služila je pri razni gospodi v Guštanju in na Prevaljah vse do leta 1941, ko je okupator zasedel našo domovino. Takrat se je zopet vrnila k Avguštinu in se zaposlila v Železarni Ravne na Koroškem, kjer je bila do jeseni 1943, ko je vstopila med borce NOV. V železarni je bila povezana v trojki, kjer je bil tudi Avgust Slemnik, doma z Raven, in Košak (Hribarski Gustl), doma izpod Uršlje gore. Tako so organizirali razne akcije, nasprotovali fašistom, prenašali pošto, hrano in vršili obveščevalno

stavnikom KUD Prežihov Voranc, tovarišema Mirku Angeliju in Petru Miheliču, za kar se jima zahvaljujemo.

Zahvaljujemo se tudi KKZ TO Trata za pokroviteljstvo in vsem, ki so na kakršenkoli način, tudi z najskromnejšim prispevkom, pomagali k uspešni proslavi.

službo že od pomladi 1943. Ker pa so bili izdani, so se morali umakniti v partizansko vojsko.

Micka je vstopila v II. koroško četo, ki sta ji poveljevala Dušan Grabner in Dolf Hohkraut iz Trbovelj. Partizanila je po obronkih Uršlje gore, Koprivne, Pece. Bila je postavna partizanka, saj je še danes, pri 70 letih, polna življenja in humorja kakor tudi delavna.

Decembra 1943 so se sestale vse tri čete pod Groharco, večina je bila potem dodeljena na Pohorje. Tako se je Micka, ki je imela partizansko ime Lenka, znašla na Pohorju. Dne 8. januarja 1944 so na Primožu na Pohorju ustanovili Pohorsko brigado Miloša Zidanška. V tej brigadi je bila naša partizanka Lenka. Borila se je v teh vrstah, prehodila Mislinjsko, Savinjsko dolino, Dolenjsko, Belo krajino. Bila je borba, pomočnica mitraljezca, kuharica, bolničarka, kjer je bilo treba poprijeti, je bila vedno prva hrabra partizanka Lenka — Avguštinova Micka izpod Uršlje gore.

V »Zidanškovi« brigadi je bila do januarja 1945, takrat pa se je vrnila na domači teren. Bila je politična delavka za AFŽ. Po osvoboditvi je bila na okraju Prevalje v komisiji za ugotavljanje vojnih zločinov, sekretarka AFŽ, v odboru OF blagajnik, nekaj časa pa je tudi delala v vložišču, delegat okraja Maribor, član ZKJ, bila je porotnica okrožnega in okrajnega sodišča; leta 1946 se je prijavila za delo pri agrarni reformi, tako je bila poslana v Zg. Kungoto, kjer je delovala in opravljala še razne druge dolžnosti do leta 1960. Skratka, to je bila in je še danes vsestransko agilna družbenopolitična delavka. Tudi danes si še oprta nahrbtnik in hajd na Obretanovo pod Uršljo goro, kjer je spomenik padlim pri Mokrem jopiču, ki ga imajo v varstvu ravenski taborniki. Njihov član je že vrsto let in je dobila že več visokih priznanj, med drugim tudi »odliček tovariša Tita« in srebrno značko Zveze tabornikov Slovenije ter naziv »tabornik partizan«. Prejela je tudi značko I. kongresa Osvobodilne fronte Slovenije v Ljubljani, nadalje Štajerska v boju — 40. letnica — 4. julij 1984, priznanje izvršnega odbora Zveze tabornikov Slovenije. Imenovana je bila za častnega člana taborniškega odreda XI SNOUB — MZ v Mariboru, dobila je priznanje OF Krajevne konference SZDL Prevalje. Nadalje ima spominski znak Koroška v boju 1941—1945. Spominski znak št. 64 XI SNOUB »Miloš Zidanšek« ji je bil dodeljen ob 40-letnici brigade 8. 1. 1984. Nadalje je nosilka orde-

na republike z bronastim vencem, ordena zaslug za narod s srebrno zvezdo in medalje za hrabrost. Je tudi ena izmed borcev, ki tekmujejo za bralno značko Karel Prusnik »GAŠPER«. Osvojila je že bronasto značko.

Pripovedovati zna zanimivo in pristržno, žalostno in veselo. Tako vam bom opisala dogodek, ki mi ga je že večkrat pripovedovala.

Ko so se z brigado vračali z Dolenjske nazaj na Štajersko čez Savo, je bilo ravno za novo leto 1945. Povsod so bile nemške zasede, tako so se morali razformirati neke nad Lučami v Savinjskih planinah. Nekaj jih je šlo s I. bataljonom naprej proti Solčavi, premikali so se zelo počasi, ker je bilo snega do pasu, se je predhodnica morala stalno menjavati. Čevlji so jim kar zmrzovali na nogah. Ker niso imeli vodiča, so zašli na greben, zato se je glasilo povelje — nazaj po isti težavni poti. Krenili so okrog hriba, zamaskirali sled, prišli so do drče, po kateri so se spustili. Nekaj časa je šlo po sreči, naenkrat pa so se znašli pred 15-metrskim prepadom. Zvezali so koce in šotorska krila in se tako pričeli spuščati. Naenkrat pride od zadaj povelje »hitreje naprej«. Zadaj drsijo snežni plazovi — ženske, naprej! V tem bataljonu nas je bilo šest. Eno tovarišico je zasul snežni plaz še prej, da so jih spustili čez prepad. Na vsaki strani so bile navpične stene, tako se ničesar niso mogli izogniti. Ko so bili že večidel vsi spuščeni čez prepad, je zadnje borce prineslo kar s plazom vred dol. Neki borec je zmrznil, kajti zima je bila huda in mraz, da je kar škripalo. Od tam naprej pa se niso mogli več spuščati, ker so bili še večji prepadi in pričelo se je temniti. Nemci so pričeli metati rakete, ker so šli po sledi na greben, tam pa jim je zmanjkalo sledi. Zakuriti si niso smeli, vso noč so ostali na tem previsu nezaščiteni pred mrazom, tudi niso vedeli, kje so, dokler se ni zdanilo. Bili so že dva dni brez hrane, zato so zjutraj zakurili in stopili snega in skuhali čaj iz smrečja brez sladkorja. Od tod so se morali vzpeti na drugi hrib, da so se lahko spustili proti Solčavi. Tu pa je bilo vse požgano. Nekje so staknili belo repo, ki so jo skuhali z malo ovsene mete kar v svinjskem kotlu. Kljub temu, da je bila to čorba, so jo slastno pojedli in postali kar boljše volje. Veliko borcev je bilo nepokretnih zaradi ozeblin na nogah, zato jih je nekaj ostalo na bolovanju v pokretni bolnici v bližini Solčave.

Bila je trdnega zdravja, da je prenesla vse napore, ki so jih borci prestali v tej borbi, saj dneve in dneve niso imeli strehe nad glavo, v dežju in snegu na prostem, pa še tak mraz.

Zato zaželimo naši Micki ob njeni 70-letnici, da bi ostala še dolgo med nami, saj je še trdnega zdravja, včlanjena pri vseh organizacijah, posebno rada dela pri tabornikih, saj jo imajo vsi radi in jo ubogajo in poslušajo njene nasvete. Koliko ima še danes dolžnosti in funkcij v organizacijah, ne vem, vem pa, da pri organizaciji Zveze borcev Prevalje že vrsto let pridno dela v odboru in vse naloge, ki so ji zadane, vedno vestno opravi.

Vsi, ki jo poznamo in vemo za njeno delo, ji kličemo »ŠE NA MNOGA LETA«.

Analiza učinkovitosti dela in poslovanja srednje šole tehniško-naravoslovne in pedagoške usmeritve v šolskem letu 1983/84

USTANOVITELJ VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNE ORGANIZACIJE:

Skupščina občine Ravne na Koroškem in Zelezarna Ravne na Koroškem

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA ORGANIZACIJA JE ORGANIZIRANA KOT izobraževalna organizacija, ki v svoji sestavi nima temeljnih organizacij.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA ORGANIZACIJA IZVAJA NASLEDNJE VIP, KI SO JIH SPREJELE POSEBNE IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI:

— PRIDOBIVANJE IN PREDELAVA KOVIN (SKR), pridobivalec kovin, predelovalec kovin, strojni livar in jedrar, PIS ZA METALURŠKO IN KOVINARSKO USMERITEV

— METALURGIJA (SR), talilec-livar, kalupar-livar, livarski modelar, preoblikovalec, metalurški tehnik, PIS ZA METALURŠKO IN KOVINARSKO USMERITEV

— OBRATNI METALURŠKI TEHNIK (NAD), obratni metalurški tehnik, PIS ZA METALURŠKO IN KOVINARSKO USMERITEV

— OBDELAVA KOVIN IN UPRAVLJANJE STROJEV (PR), vzdrževalec in upravljalca strojev, obdelovalec kovin, spajalec in rezalec kovin, PIS ZA METALURŠKO IN KOVINARSKO USMERITEV

— KOVINARSTVO IN STROJNIŠTVO, oblikovalec kovin, preoblikovalec in spajalec kovin, monter in upravljalca energetskih naprav, vzdrževalec vozil in strojev, strojni tehnik, PIS ZA METALURŠKO IN KOVINARSKO USMERITEV

— OBRATNI STROJNI TEHNIK (NAD), tehnolog, PIS ZA METALURŠKO IN KOVINARSKO USMERITEV

— UČITELJ, razredni pouk, družboslovno-jezikoslovna smer, naravoslovno-matematična smer, PIS ZA PEDAGOŠKO USMERITEV

— NARAVOSLOVNO MATEMATIČNA TEHNOLOGIJA, IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SRS

Skladno z določili 20., 210., 211. in 212. člena zakona o usmerjenem izobraževanju (Uradni list SRS, št. 11. 716/80) je svet srednje šole obravnaval analizo dne 30/10-1984 in je svoja stališča, mnenja in predloge ukrepov posredoval posebni izobraževalni skupnosti in ustanovitelju.

NAČRTOVANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA ŠOLE

Letni delovni načrt vzgojno-izobraževalnega dela za šolsko leto 1983/84

— zajema vse elemente, ki jih določa 85. člen zakona o usmerjenem izobraževanju

— je bil sprejet na seji sveta srednje šole dne 28/10-1983

— je bil enkrat dopolnjen oziroma spremenjen zaradi kadrovskih sprememb.

Problematika pri pripravi in realizaciji letnega delovnega načrta srednje šole za šolsko leto 1983/84:

Delovni načrt je bil pripravljen in sestavljen v sodelovanju z učiteljskim zborom in dogovori v strokovnih aktivih.

Letni delovni načrt je bil realiziran.

POGOJI ZA IZVAJANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA ŠOLE

Verifikacija VIO

Šola je verificirana z odločbo o vpisu srednje šole v razvid izobraževalnih organizacij št. 022-304/81 z dne 9/7-1984.

Šola je v glavnem odpravila vse pomanjkljivosti, navedene v verifikacijskem zapisniku (strokovne, pedagoške in andragoške izpite), le učitelji, ki poučujejo v prilagojenem programu, se morajo še dopolnilno izobraževati.

Kadrovski problemi

Šola je v razpisnih rokih objavila več prostih delovnih mest (za splošno-teoretične predmete in strokovno-teoretične predmete ter praktični pouk). Za poučevanje splošno-teoretičnih predmetov se je prijavilo zadostno število kandidatov, medtem ko ni bilo prijavljenih kandidatov za kemijo, obrambo in zaščito, strojne in metalurške strokovne predmete.

Med letom je prenehalo na lastno željo delovno razmerje profesorju tehnologije in smo morali nadomestilo poiskati z zunanjimi sodelavci v Zelezarni Ravne. Prav tako smo morali poiskati ustrezno nadomestilo za poučevanje kemije (bolniški stalež).

Proti koncu šolskega leta je prenehalo delovno razmerje učitelju samoupravljanja s temelji marksizma, ker sta disciplinska komisija in svet šole ugotovila, da ne izpolnjuje vzgojnoizobraževalnih nalog in je s tem odgovoren, da je hujše kršil delovne obveznosti.

Spomini

Neustrezno usposobljeni učitelji so poučevali naslednje predmete:

Predmet	Letno št. ur	VIP, SMER, LETNIK	Dejanska vrsta in stopnja izobr.
Obramba in zaščita	210	Kovinarstvo in stroj. 1. letnik oblikovalec kovin	srednja
Kemija	210	kovinarstvo in stroj. 1. letnik oblikovalec kovin	visoka
Organizacija in ekonomika dela	140	kovinarstvo in stroj. metalurgija 4. letnik strojni in metal. tehnik	visoka
Praktični pouk	2405	kovinarstvo in stroj. 2. in 3. letnik oblikovalec kovin	srednja

Izboljšanje materialnih razmer v šolskem letu 1983/84

Vzdrževanje prostorov
V obeh šolskih stavbah vzdržujemo prostore in osnovna sredstva v skladu z razpoložljivimi finančnimi sredstvi. Opravljene so adaptacije nekaterih prostorov, menjave pločevinastih nadstreškov, strešnih žlebov in odtočnih cevi. V stavbi Na gradu 4 je zamenjanih 94 dotrajanih radiatorjev. Redno se vzdržujejo stroji, električne, plinske in vodovodne ter kanalizacijske naprave. V programu je tudi toplotna izolacija šolske kovačnice v Železarni Ravne in nakup šolskega ozvočenja.

Pridobitev novih učilnic in delavnice
V preteklem šolskem letu so bile urejene:
— učilnica za OTP — normirano opremo
— foto temnica z učilnico s 16 sedeži
— preurejena je učilnica, ki je hkrati knjižnica.

Urejena je tudi mladinska soba.
Adaptirana je učilnica za strokovne predmete.

Nakup nove opreme in pomembnih učil:
— dve garnituri učilniške opreme za dve splošni učilnici
— 1 garnitura (35 kosov) risalnih mizic za tehniško risanje
— 2 stružnici, vrtni in brusilni stroj za učilnico OTP in tehnologijo
— 3 barvni TV sprejemniki za šolsko televizijo z ustreznimi omaricami
— 6 kosov video terminalov PAKA 2000
— 1 kos tiskalnik TRS 835
— 2 video terminala in tiskalnik so priključeni na procesni računalnik v Železarni Ravne.

V programu je priključitev ostalih aparatov na računalnik.

— grafični stroj 35×80 cm
— sitotiskarski stroj — za likovni pouk
— sproti nabavljamo učila za posamezne predmete — fiziko, energetiko, foto opremo in sredstva za pouk OTP in drugo.

Ocena pogojev za:

a) učence — vozače
Število učencev vozačev po usmeritvah v šolskem letu 1983/84

1. Kovinarska usmeritev	438
2. Metalurška usmeritev	118
3. Pedagoška usmeritev	208
4. Nar. matemat. usmeritev	176
	940

Na šoli je bilo v preteklem letu okrog 70 % vozačev, ki so se vozili v šolo z avtobusi in z vlakom.

Omogočili smo jim, da bi po končanem pouku in interesnih dejavnostih ostajali do odhodov avtobusov in vlakov v šolskih prostorih, za kar pa med učenci ni bilo prevelikega zanimanja.

b) Prehrana učencev — ocena stanja in možnosti

Šola ima zadovoljive prostorske in kadrovske zmogljivosti za pripravo in razdeljevanje malic.

Ze dalj časa opažamo, da je interes učencev za toplo in zdravo prehrano zelo majhen. Zato smo med letom pričeli nuditi učencem tudi

sendviče, za katere je sploh Na gradu 4 večje povpraševanje. Za topli obrok je interes slabši, saj se ga poslužuje le od 150 do 180 učencev. Na tak odziv vpliva vsekakor visoka ekonomska cena obroka. Učenci bi lahko tudi kosili, vendar interesa ni (v mesecu oktobru 1983 je kosilo le 20 učencev), zaradi neekonomičnosti smo opustili pripravo kosil.

c) učence — štipendiste
Število kadrovskih štipendij po posameznih usmeritvah

— kovinarska usmeritev	353
— metalurška usmeritev	166
— pedagoška usmeritev	91
— naravosl. matemat. usmeritev	12
	622

(8 štipendij ISS za programe splošne gimnazije)

Štipendije iz združenih sredstev je prejelo 96 učencev, največ iz kovinarske usmeritve.

Na šoli prevladujejo kadrovske štipendije v kovinarski in metalurški usmeritvi za nižje stopnje zahtevnosti. Interesi učencev so delno neusklajeni z možnostmi štipendiranja oziroma z interesi delovnih organizacij. Menimo, da bi morala štipendija imeti večjo vzgojno oziroma motivacijsko vlogo v izobraževanju mladih. Zato v celoti podpiramo predlog nekaterih delovnih organizacij na Koroškem, da bi sproti spremljali delo učencev v šoli in višino štipendije določali glede na kraj bivanja in šolanja učenca.

Ocena pogojev za udeležence izobraževanja ob delu

V šolskem letu 1983/84 smo izvajali pri izobraževanju odraslih naslednje programe izobraževanja:

1. letnik kovinarske in metalurške usmeritve

	moški	ženske	skupaj
— kovinarji	11	2	13
— metalurgi	5	—	5
skupaj slušateljev			18

Od tega so samoplačniki 4 kovinarji. Ostalim 14 plačujejo šolnino delovne organizacije.

1. letnik — obratni tehniki			
— strojniki	31	2	33
— metalurgi	10	1	11
skupaj slušateljev			44

Šolnino sami plačujejo — 20 strojnikov in 3 metalurgi.

DO v celoti pokrivajo stroške 7 strojnikov in 7 metalurgom.

Poklicno rehabilitacijo ima priznано 5 strojnikov in 1 metalurg.

2. letnik — obratni tehniki			
— strojniki	23	4	27
— metalurgi	5	—	5
skupaj slušateljev			32

Od tega je samoplačnikov 11 strojnikov. Delovne organizacije plačujejo v celoti šolnino 13 strojnikov in 4 metalurgom.

Poklicno rehabilitacijo imajo priznано 4 strojniki in 1 metalurg. Izobraževanje so zaključili še 4 metalurški in 16 strojnih tehnikov.

Usposabljanje za delo in izpopolnjevanje smo izvajali na tečajih, predavanjih in seminarjih. Izvedli smo 42 tečajev, predavanj in seminarjev. Funkcionalnega izobraževanja se je udeležilo 540 udeležencev. Za izvedbo programov smo porabili 3566 ur; izstavili smo 493 potrdil o usposobljenosti za delo. Pri izvajanju programov je sodelovalo 57 predavateljev, pretežno srednje šole in delno strokovnjaki Železarne Ravne. Ugotavljamo, da poteka izobraževanje odraslih na primerni stopnji zahtevnosti, kar potrjuje tudi delovna praksa, kjer so absolventi naše šole uspešni.

URESNIČEVANJE VZGOJNOIZOBRAŽEVALNEGA DELA

Vpis, usmerjanje in preusmerjanje

Akcijski načrt vpisa je obravnaval in sprejel svet Srednje šole tehniško-naravoslovne in pedagoške usmeritve Ravne.

Zajema vse aktivnosti, nosilce, roke za izvedbo usmerjanja in vpisa. V akcijo vpisa so zajeti strokovni delavci šole, kadrovske službe v delovnih organizacijah, skupnostih za zaposlovanje, ustrezne PIS in Zavod za šolstvo, osnovne šole.

Razpis za vpis je bil objavljen v skupni objavi razpisov za vpis v izobraževanje po programih v srednjem izobraževanju ter razpisov za sprejem učencev v domove učencev.

Komisija za vpis se je sestala 5-krat in obravnavala:

Gasilski pozdrav

— pregled usklajenosti vpisa z razpisom
— ustreznost prijavljenih kandidatov za vpis
— nadaljnje usmerjanje in preusmerjanje
— nosilce in roke za akcije.

Glede na razpis so se pojavila neskladja na področju metalurgije in kovinarstva, pedagoške in delno naravoslovno-matematične usmeritve. Programi, ki zahtevajo dolgotrajno izobraževanje, so postali manj privlačni, splošna družbena situacija v veliki meri pogojuje interese in izbor poklicev pri mladih oziroma njihovih starših.

Informativni dan

Informativni dan smo organizirali po usmeritvah. Učence smo seznanili s potekom vpisa, vpisnimi pogoji ter izkušnjami o uspešnosti učencev prejšnjih generacij, z vsebino posameznih programov in smeri, možnostmi prehajanja in napredovanja. Predstavili smo jim poklice, za katere je možno izobraževanje po programu oz. smeri izobraževanja, možnosti štipendiranja in zaposlovanja. Seznanili smo jih z interesnimi dejavnostmi na šoli ter s šolsko samoupravo. Organizirali smo ogled šole, študijske knjižnice in doma telesne kulture.

Izvajalci: ravnateljica, pomočniki ravnatelja za pedagoške zadeve posameznih usmeritev, delavke ŠSS, predstavniki učencev.

Problemi v zvezi s preusmerjanjem

Zaradi neusklajenosti med razpisom in vpisom v metalurški usmeritvi smo skupaj s kadrovske službe Železarne Ravne izvedli obsežno akcijo usmerjanja in preusmerjanja in pridobili zadostno število kandidatov za vpis v 1. letnik metalurške usmeritve. Možnosti zaposlovanja in štipendiranja so v veliki meri vplivale na spremembo interesov pri mladih. Pri preusmerjanju so nastopile določene težave zaradi neusklajenosti med kadrovskimi potrebami delovnih organizacij in interesi učencev v stopnji zahtevnosti, za katero se želijo izobraževati, večji je interes za višje stopnje zahtevnosti, kot pa je potreb v delovnih organizacijah.

Usmerjanje in preusmerjanje v pedagoški usmeritvi smo vodili skupaj z osnovnimi šolami in posameznimi kandidati predvsem v obliki razgovorov. Interes za to usmeritev zaradi že znanih problemov (družbeni položaj učiteljev, vrednotenje njegovega dela, malo možnosti za štipendiranje, dolgotrajno in zahtevno izobraževanje) iz leta v leto upada.

Omejitev vpisa ni bilo.

Usmerjanje učencev po 1. oziroma 2. letniku

Problemi v zvezi z usmerjanjem in preusmerjanjem učencev.

Poleg že znanih težav, ki se pojavljajo pri usmerjanju od začetka uvedbe reforme srednjega usmerjenega izobraževanja (preslaba vertikalna in horizontalna povezanost programov, vezanost na štipendijske pogodbe, različnost proizvodnega dela in delovne prakse) so letos v večji meri izstopili še naslednji problemi:

1. Neusklajenost med različnimi programi v zahtevnosti za napredovanje. N.p.: kovinarstvo in strojništvo ter metalurgija, naravoslovno-matematična tehnologija in elektronika.

2. Uresničevanje enotne SVIO ni možno ne glede na zahtevnostne stopnje v okviru istega programa — diferencirano delo pogojuje diferencirano znanje in vpliva na možnosti napredovanja.

3. Izvedba akcije usmerjanja in preusmerjanja je v končni fazi odvisna od odločitve staršev in otrok. Sklepov in nasvetov učiteljskega zbora starši večkrat ne upoštevajo, čeprav so strokovno utemeljeni. Pogoje za napredovanje v različnih VI programih bi bilo treba poenotiti.

Pregled preusmeritev med šolskim letom in ob koncu šolskega leta

Med šol. l. 83/84	preusm. na šoli	preusm. iz drugih šol
PED. USM. NAR. MAT. TEH.	1 + 3 = 4 0 + 5 = 5	
Konec šolskega leta		
KOV. USM. — SR	2 + 0 = 2	6 + 3 = 9
MET. USM. — SR	2 + 1 = 3	
PED. USM. NAR. MAT. TEH.	0 + 2 = 2 1 + 0 = 1	1 + 1 = 2

Učenci so prenehali z izobraževanjem

V šolskem letu je prenehalo z izobraževanjem 17 učencev, med šolskim letom 6 učencev in ob koncu šolskega leta 11 učencev.

1. letnik:	med letom — 4 učenci na koncu — 9 učencev
2. letnik:	med letom — 2 učenca na koncu — 1 učenec
3. letnik:	na koncu — 1 učenec

Učencem, ki so prenehali z izobraževanjem, smo že ob vpisu oziroma med izobraževanjem svetovali preusmeritev oziroma zaposlitev. Po naših kriterijih so bili neustrežni in neuspešnost pri izpolnjevanju zahtev po VI-programu je bila največkrat razlog za prekinitev izobraževanja. Vsem učencem smo svetovali oziroma pomagali pri zaposlitvi v dogovoru s skupnostjo za zaposlovanje.

Na šoli v tem šolskem letu ni bilo nobenega učenca, otroka jugoslovanskih državljanov, ki se vračajo iz tujine in nadaljujejo izobraževanje v domovini. Prav tako ni bilo nobenega učenca iz drugih naših republik in pokrajin, ki bi nadaljevali šolanje na naši šoli.

Učni uspeh učencev ob koncu šolskega leta 1983/84

Splošni pregled po popravni in drugih izpitih

a) po VIP in smereh 1., in 3. letniku

I. letniki:

VIP — KOVINARSTVO IN STROJNIŠTVO

1. letn. SR pozitivnih	161 učencev 86,8 %
Z negativno oceno iz tujega jezika napreduje 10 učencev, skupaj	171 učencev 91,4 %
1. letn. SPK (obdelava kovin in upravljanje strojev) pozitivnih	11 učencev 100 %

VIP — METALURGIJA

1. letn. SR pozitivnih	50 učencev 80,6 %
Z negativno oceno iz tujega jezika napreduje 5 učencev, skupaj	55 učencev 88,7 %
1. letn. SM pridobivanje in predelava kovin pozitivnih	25 učencev 100 %

VIP — NARAVOSLOVNO MATEMATIČNA TEHNOLOGIJA

pozitivnih	66 učencev 100 %
VIP — UČITELJ	
pozitivnih	62 učencev 100 %

d) Notranja struktura uspeha po VIP

Usmer.	Štev. učencev				I z d e l a l i					Niso izdelali					Uspeh v šol. l. 82/83	
	M	Ž	Sk.	Pon.	Odl.	pdb.	db.	zd.	Sk.	z 1 nez.	z 2 nez.	z 3 nez.	Sk.			
KOV.	422	167	589	13	22	101	305	131	559	95 %	19	5	6	30	5 %	89,7 %
MET.	158	45	203	1	6	42	105	36	189	93 %	7	2	5	14	7 %	96,4 %
NMU	97	185	282	—	82	126	71	3	282	100 %						99,1 %
PU	26	218	244	1	36	83	112	8	239	98 %	2	1	2	5	2 %	94,7 %
Sk.																
ŠOLA	703	615	1318	15	146	352	593	178	1269		28	8	13	49		93,7 %
%					11,1	26,7	45	13,5	96,3	2,1	0,6	1				

Število izpitov po VIP in smereh:

Popravni izpiti — prijavljenih	209 učencev
pozitivnih	82 učencev

Ugotovili smo, da se je v avgustovskem roku prijavilo k opravljanju različnih izpitov 117 učencev.

24 učencev se je prijavilo k opravljanju dopolnilnih izpitov iz različnih predmetov, največ iz matematike in fizike. 10 učencev je do-

Izdelali oz. izpolnili pogoje za napredovanje (vsi VIP)	390	94,4 %
niso izdelali letnika	23	5,6 %
Skupaj	413	100 %

II. letniki:

VIP — KOVINARSTVO IN STROJNIŠTVO

V. stopnja — pozitivnih	41 učencev 100 %
IV. stopnja — pozitivnih	127 učencev 100 %
II. stopnja — SKR — obdelava kovin in upravlj. strojev — pozitivnih	9 učencev 100 %

VIP — METALURGIJA

V. stopnja — pozitivnih	31 učencev 96,9 %
IV. stopnja — pozitivnih	15 učencev 93,7 %
II. stopnja — SM pridobivanje in predelava kovin — pozitivnih	42 učencev 100 %

VIP — NARAVOSLOVNO MATEMATIČNA TEHNOLOGIJA

V. stopnja — pozitivnih	60 učencev 100 %
VIP — UČITELJ	
— pozitivnih	58 učencev 98,3 %

Izdelali letnik	383	99,2 %
Niso izdelali letnik	3	0,8 %
Skupaj	386	100 %

III. letniki

VIP — KOVINARSTVO IN STROJNIŠTVO

V. stopnja — pozitivnih	50 učencev 100 %
IV. stopnja — pozitivnih	125 učencev 96,8 %

VIP — METALURGIJA

V. stopnja — pozitivnih	26 učencev 100 %
-------------------------	------------------

VIP — NARAVOSLOVNO-MATEMATIČNA TEHNOLOGIJA

V. stopnja — pozitivnih	60 učencev 100 %
-------------------------	------------------

VIP — UČITELJ

V. stopnja — pozitivnih	74 učencev	97,9 %
Izdelali letnik	335	98,2 %
Niso izdelali letnik	6	1,8 %
Skupaj	341	100 %

b) stari programi 4. letnika

strojni tehniki — poz.	35 učencev	100	0/0
splošna gimnazija — poz.	96 učencev	100	0/0
pedagoška gimnazija —			
— družbosl. jezikov. smer	24 učencev	100	0/0
— naravosl.-mat. smer	21 učencev	91,3	0/0
Izdelali letnik	176	98,8	0/0
Niso izdelali letnik	2	1,2	0/0
Skupaj	178	100	0/0

c) Skupaj

Letnik	1	2	3	4	Skupaj
Izdelali letnik oz. izpolnili pogoje za napredovanje	390	383	335	176	1284
Niso izdelali letnika	23	3	6	2	34
Skupaj	413	386	341	178	1318

Število izpitov po VIP in smereh:

Popravni izpiti — prijavljenih	209 učencev
pozitivnih	82 učencev

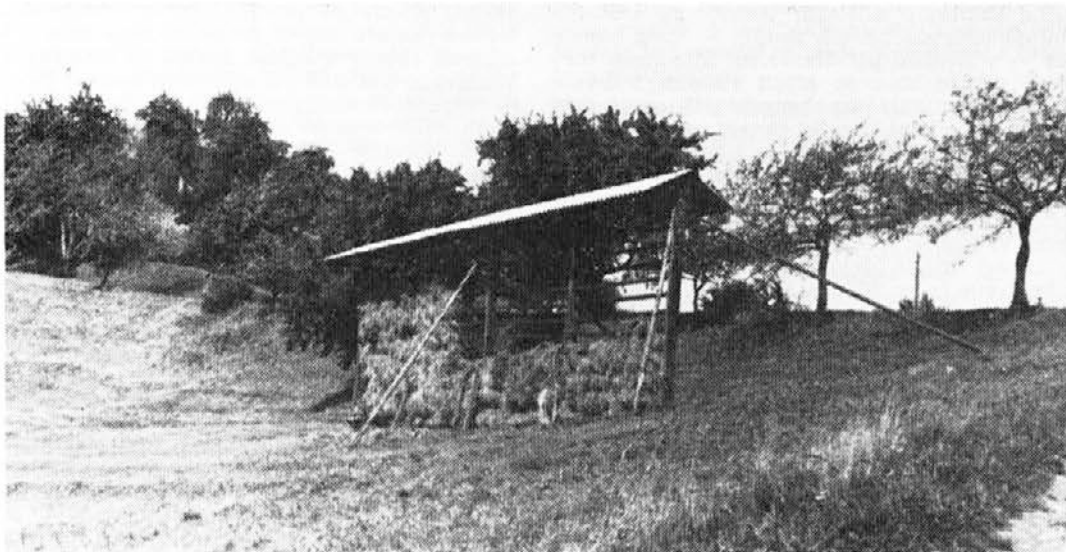
Ugotovili smo, da se je v avgustovskem roku prijavilo k opravljanju različnih izpitov 117 učencev.

24 učencev se je prijavilo k opravljanju dopolnilnih izpitov iz različnih predmetov, največ iz matematike in fizike. 10 učencev je do-

seglo na izpitu oceno dobro (3), 9 učencev oceno zadostno (2), 3 učenci oceno nezadostno (1), 2 učenca pa na izpitu nista prišla.

83 učencev se je prijavilo k opravljanju popravnih izpitov; prednjači matematika, sledi fizika, slovenski jezik, zgodovina, angleščina

Med šol. l. 83/84	preusm. na šoli	preusm. iz drugih šol
KOV. USM. — SR	5 + 5 = 10	1 + 0 = 1
— SKR		0 + 1 = 1
MET. USM. — SR	2 + 1 = 3	
— SKR		

»Kozovc«

in še nekaj drugih predmetov. 5 učencev je izpite opravilo z oceno dobro (3), 38 učencev je doseglo oceno zadostno (2), 28 učencev je bilo neuspešnih (ocena — nezadostno 1), 22 učencev ni prišlo. Uspešnost učencev na popravni izpiti v avgustu 1984 je naslednja: pozitivnih je 43 učencev (46 %), pri dopolnilnih izpiti pa je 19 učencev pozitivnih (79 %).

V junijskem razpisnem roku se je prijavilo k opravljanju različnih izpitov 130 učencev — od teh 14 k dopolnilnim izpitom. Njihova uspešnost je naslednja: 4 učenci so dosegli oceno dobro (3), 3 učenci oceno zadostno (2), 6 učencev je bilo neuspešnih, 1 učenec pa k izpitu ni prišel.

116 učencev je bilo v juniju prijavljenih k opravljanju popravni izpitov. Uspešnost je naslednja: 3 učenci so dosegli oceno dobro (3), 36 učencev je doseglo zadosten uspeh, 59 učencev je bilo nezadostnih, 18 učencev na izpit ni prišlo.

Uspešnost učencev v juniju 1984: na dopolnilnih izpiti — 7 učencev (50 %), na popravni pa 39 učencev (33 %).

Ze na konferenci učiteljskega zbora šole 5. 7. 1984, kot tudi na konferenci konec avgusta 1984 smo ugotavljali veliko neuspešnost učencev pri izpiti, saj je bila v juniju le tretjina uspešnih, v avgustu pa slaba polovica. Glede na slabe rezultate in nekritičnost učencev pri ocenjevanju lastne pripravljenosti in znanja smo sklenili, da v prihodnje učencem dovolimo opravljati v prvem izpitnem roku največ dva izpiti, pa še tu je uspeh vprašljiv. Pri izvajanju izpitne dejavnosti nastopajo težave kot neresnost pri prijavljanju k izpitu, zamude, različna opravičila zaradi odsotnosti itd.

Interpretacija učnega uspeha pri posameznih VIP

Pedagoška usmeritev:

Rezultati učnovzgojnega dela so v primerjavi z lanskim šolskim letom boljši za celotno usmeritev (lani 95 % uspeh, letos 98 % uspeh).

To je posledica vloženega truda učencev in učiteljev in priliva učencev v 1. letnik z višjim učnim uspehom. Struktura ocen kaže na kvaliteten vzpon (npr. v 2. letniku razen dveh nezadostnih ocen sploh ni zadostnih uspehov). Učiteljski zbor usmeritve si je vseskozi prizadeval za boljše učnovzgojne uspehe. Že v septembru 83 so sklicali skupen roditeljski sestanek usmeritve, kjer so s starši obravnavali situacijo na začetku šolskega leta. Na vseh oddelčnih roditeljskih sestankih (36) so razredniki sproti obveščali starše o učnovzgojnih rezultatih otrok in reševali tekočo problematiko. Zaradi nastalih večjih težav so sklicali oddelčne konference (2). Izredne rezultate in prizadevanja so pohvalili (15) in nagradili (12), prestopke pa kaznovali skladno z določili pravilnika o pravicah in dolžnostih učencev (6).

Naravoslovno-matematična usmeritev

Analiza učnovzgojnih dejavnosti skozi celo šolsko leto kaže na to, da je končni splošni uspeh zelo visok 100 %, povprečen učni uspeh

med letom je bil 96 %, nihanja so bila minimalna.

Dobra četrtina učencev je izdelala z odličnim uspehom, le malo jih je zadostnih ali negativno ocenjenih. Pri 1. letniku opažamo običajne težave pri prehodu iz OŠ na srednjo šolo, ocene so za stopnjo nižje kot v OŠ, težišče uspeha je na prav dobrem in dobrem uspehu. V 2. letniku se poveča vsebinska zahtevnost pri posameznih predmetih, v 3. letniku smo opazili, da so učenci zaskrbljeni zaradi vertikalne prehodnosti, možnosti izbire študija in kasnejše zaposlitve. Na delovni praksi se uspešno uveljavljajo, predvsem v tistih tozidih, kjer imajo razvito ustrezno tehnologijo, zato je pomanjkanje štipendij v teh usmeritvah še toliko bolj zaskrbljujoče.

Delo učiteljskega zbora usmeritve je potekalo na rednih konferencah, redno so obravnavali učnovzgojne rezultate učencev, analizirali učinkovitost dela na šoli v preteklem šolskem letu, sprejeli letni delovni načrt šole, opozorili na delo učitelja v razredu in izven njega, na razvijanje ustvarjalnosti. Člani učiteljskega zbora so nakazali na dejstvo, da se učenci te usmeritve zaradi svoje bolj tehnične usmerjenosti manj vključujejo v humanistične dejavnosti, pevski zbor, krožke MKUD. Oddelčnih konferenc niso sklicevali, posamezne negativne primere (manjkanje pri pouku in pri različnih dejavnostih) so razredniki reševali sproti. Za aktivno delo med šolskim letom v organizacijah in društvih so pohvalili 27 učencev, nagradili pa 16 učencev. Kaznovanih je bilo 5 učencev, predvsem zaradi neopravičenega izostajanja.

V usmeritvi so za starše učencev sklicali nekaj skupnih roditeljskih sestankov. Predstavili so jim uspeh v preteklem šolskem letu, prizadevanja šole za nakup sodobne učne opreme, izboljšanje prehrane učencev; starše učencev 4. letnikov so seznanili z akcijo usmerjanja maturantov v študij na visokih in višjih šolah, možnosti zaposlovanja in štipendiranja.

Spomladi 1984 sta bila sestanka za starše NMU in pedagoške usmeritve namenjena seznanjanju z možnostmi razvoja srednjega šolstva na Ravnah, predvsem v okviru aktivnosti za pripravo referenduma.

Kovinarska in metalurška usmeritev

Učiteljski zbor usmeritve je na svojih konferencah redno obravnaval učni uspeh in vzgojno problematiko, poudarjal delo razrednika in učitelja. Oddelčne konference so bile predvsem v tistih oddelkih, kjer je bil učni uspeh slabši (npr. v 1.bM, 1.dK, 3.dK) — vseh je bilo 8. Za uspešno delo v interesnih dejavnostih je bilo pohvaljenih 37 učencev, 7 pa nagrajenih. Vseh vzgojnih ukrepov je bilo 121, od ukorov razrednika do ene izključitve iz šole. Vzroki so predvsem neopravičeno izostajanje od pouka (posamezne učne ure; ves dan, izogibanje uram telesne vzgoje, neprimerno obnašanje pri pouku, tatvine, uživanje alkohola, vlom v šolske prostore).

Organizirali smo šest skupnih roditeljskih sestankov, na katerih so obravnavali učnovzgojno problematiko, pripravnštvo, mladost-

nikove težave. Med šolskim letom je bilo vsega 130 roditeljskih sestankov.

Učni uspeh v kovinarski usmeritvi je kar 95 %, kar 14 oddelkov je izdelalo 100 %. Metalurška usmeritev je dosegla 93 %, kar predstavlja tudi izredno visok učni uspeh; 4 oddelki so 100 %.

Učitelji so pri svojem pedagoškem delu upoštevali načelo diferenciacije in individualizacije, prilagajali so zahtevnost programov stopnji sposobnosti učencev (predvsem to velja za prve letnike). Precej težav je bilo med šolskim letom pri matematiki in tujem jeziku, nekoliko manj pri strokovno-teoretičnih predmetih.

Razredniki so uspeli skupaj z oddelčnimi skupnostmi povečati aktivnost učencev in se je tako izboljšal tudi učni uspeh. Kaj več se v kovinarski in metalurški usmeritvi verjetno ne bo dalo doseči.

Izvenšolska aktivnost ni takšna, kot si želimo. Vzrok je predvsem v pasivnosti mladine in seveda tudi zaradi velikega števila vozačev. Treba je upoštevati preobremenjenost učencev z rednim šolskim delom (večja aktivnost je v športni dejavnosti). Tudi v tem šolskem letu so učitelji v kovinarski usmeritvi spremljali učne načrte in učbenike. Še vedno predstavljajo velik problem učbeniki za strokovno-teoretične predmete, tako za programe kovinarstva in strojništva, še slabše je za metalurgijo. Prav tako je pereča opremljenost učilnic za strokovno-teoretične predmete in praktični pouk.

Ocena uspešnosti pouka tujega jezika v 1. letniku (napredovanje z negativno oceno)

Učenci v 4. zahtevnostni stopnji so slabo motivirani za učenje tujega jezika, ker so že v OŠ doživljali več neuspehov kot uspehov pri tujem jeziku, predvsem tisti, ki so že v OŠ lahko napredovali z nezadostno oceno iz tujega jezika. Zaradi tega imajo res malo predznanja, na katerem bi lahko gradili naprej in trdno prepričanje o sebi, da se niso sposobni naučiti ničesar.

Po štirih letih dela s takimi učenci smo spoznali, da so sposobni osvojiti minimalne standarde in da se tudi oni lahko usposablajo za minimalno komuniciranje s tujci (novi učbeniki nam pri tem dobro pomagajo). Zato menimo, da bi bila zadostna ocena kot pogoj za napredovanje v 2. letnik zanje dodaten motiv tako pri šolanju na šoli kot verjetno tudi v OŠ.

Menimo tudi, da bi se naši delegati v PIS morali odločno zavzemati za ukinitev člena zakona o UI, ki omogoča učencem 4. zahtevnostne stopnje prehod v 2. letnik z oceno nezadostno iz tujega jezika (posredno pa tudi za ukinitev člena 67, zakona o OŠ, ki prav tako omogoča napredovanje z nezadostno oceno iz tujega jezika). Tuj jezik naj bo enakovreden vsem ostalim predmetom tudi v 1. letniku UI.

Vzgojna problematika (pohvale, nagrade, priznanja in vzgojni ukrepi)

Vzgojni ukrepi po usmeritvah na šoli

Pohvale	15, 27, 37 =	79
Nagrade	12, 16, 7 =	35
Priznanja		30 — ena odd. skupnost
Ukori	6, 5, 120 =	131
Izključitve	1 =	1

V tabeli so zajeti vzgojni ukrepi, ki so bili izrečeni na šoli. Prav pa je, da vključimo v to poglavje tudi vse dosežke in priznanja, ki so jih naši učenci dobili za svoje delo izven šole. Število priznanj z različnih področij, širjenje in poglobljanje znanja, kulturnega in športnega udejstvovanja, je večje kot število tistih vzgojnih ukrepov, ki grajajo in kaznujejo. Učiteljski zbor šole je celo šolsko leto budno spremljal aktivnost učencev med rednim vzgojno-izobraževalnim procesom v šoli in spodbujal njihovo dejavnost tudi po zvonjenju. Posebej je treba poudariti vlogo učiteljev-mentorjev organizacijam, društvom, različnim krožkom, saj so k uspehu učencev prispevali velik delež svojega znanja.

V aprilu in maju potekajo v Sloveniji različna tekmovanja srednješolcev v znanju matematike, fizike, tujih jezikov, materinsčine, računalništva in drugih predmetnih področij. Naši učenci so se jih udeleževali in dosegli dobre uspehe. Na 8. republiškem tekmovanju srednješolcev v računalništvu je sodelovalo 9 učencev naše šole; učenec Mitja Močilnik iz

Atleti obljublajo drugo leto več tekmovalci, le stadion bo treba začeti obnavljati

4. aN pa je osvojil drugo nagrado med 148 tekmovalci. Na srečanju mladih raziskovalcev in mentorjev Slovenije je z nalogo — Jezik lokalne radijske postaje Slovenj Gradec — sodelovala učenka Marta Kos iz 4. aN in si delila 1. mesto z učenecem iz Ljubljane. Učenec Gvido Jančar iz 3. aN je bil za svoje pesmi izbran za srečanje jugoslovanskih srednješolskih pesnikov v Kikindi. Na področnem tekmovalstvu za Cankarjevo nagrado je tekmovalo 14 učencev, štirje so se uvrstili na republiško tekmovalstvo, Anja Knez je dosegla 9. mesto.

Učenci naše šole so se udeležili tudi republiškega tekmovalstva v tujih jezikih — nemškem, angleškem, francoskem. Učenec Matjaž Vogel iz 2. bN je med mladimi anglisti dosegel 11. mesto. Tudi mladi matematiki in fiziki so se pripravljali na republiška tekmovalstva. Organizirali so najprej šolska predtekmovalstva, na republiškem tekmovalstvu sta bila 2 matematična uspešna; Darja Grah iz 4. aN je dosegla 7. mesto. 4 fiziki so sodelovali na republiškem tekmovalstvu v Murski Soboti in se uvrstili nad 5. mestom.

Na republiškem tekmovalstvu srednješolcev v okviru gibanja — Znanost mladini — je sodelovala 5-članska skupina kemikov naše šole. Patrika Kolarja iz 2. aN je strokovna komisija ocenila za najboljšega kemika v Sloveniji med stoterimi vrstniki. S svojo raziskovalno nalogo — Raziskovanje voda — povirja Meže in Mislinje je prav tako dosegel prvo mesto v tej kategoriji. Kot najboljši Slovenec je sodeloval na pripravah na zvezni ravni v Beogradu, potem pa se je skupaj s svojim mentorjem prof. Stankom Lodrantom udeležil kemijske olimpiade v Norwichu v Angliji, kjer je za svoje znanje prejel srebrno medaljo. Ostali kemiki so dosegli na republiškem tekmovalstvu 16., 24., 29. in 41. mesto iz kemijske tehnologije med 200 sodelujočimi.

Sportne ekipe naših učencev so sodelovale na različnih regijskih in republiških prvenstvih, predvsem v košarki in odbojki. Fantje so v odbojki postali republiški srednješolski prvaki, dekleta pa so dosegla drugo mesto.

Poleg teh tekmovalj ima SSD v letnem programu dela redna srečanja s ŠŠ »Pedagog« s Srednje družboslovne šole v Celju, Kluboma koroških študentov v Mariboru in Ljubljani in srednjimi šolami v Slovenj Gradcu, na Muti v Mežici. Prav tako so ekipe našega SSD sodelovale na vseh športnih turnirjih v občini (n. pr. na turnirju, ki ga je organizirala OO ZSMS Železarne Ravne so košarkarji in rokometarji dosegli prvo mesto). Kot vsako leto poprej smo tudi letos sodelovali na republiškem tekmovalstvu za najbolj samoupravno organizirano SSD v Sloveniji. Društvo je dobilo najvišje priznanje — zlato plaketo, predsednica društva Marta Kos iz 4. aN pa posebno priznanje za uspešno vodenje društva.

V MKUD Franci Paradiž je delovalo več kulturnih umetniških krožkov; med najbolj aktivnimi je bil gledališki krožek, ki je pripravil dve predstavi. Aprila so se z Linhartov-

vim Matičkom udeležili območnega srečanja mladinskih gledaliških skupin — Naša beseda 84 — v Svečini pri Mariboru. Mladinski mešani pevski zbor je kljub stalnim težavam zaradi sestajanja uspel predstaviti svoje delo na tradicionalni koroški pevski reviji Od Pliberka do Traberka. Literarni krožek je izdal glasilo Misel mladih in izvedel literarni natečaj. Prav tako so tudi maturanti literarno obeležili zaključek svojega šolanja z almanahom Vresje.

Izmed drugih dejavnosti na šoli, ki so se uveljavile izven regijskih meja, je treba omeniti še naslednje:

Marksistični krožek je sodeloval z učenci srednje šole Miloša Zidanška v Mariboru. Pripravili so okroglo mizo o odnosu mladih do vrednot NOB, na kateri so sodelovali tudi borci.

Člani krožka OZN so se novembra in decembra 1983 intenzivno pripravljali na občinsko, regijsko in področno tekmovalstvo klubov OZN, kjer so dosegli tretje mesto in le za las zgrešili republiški finale. Članici kluba sta se udeležili mednarodnega srečanja krožkarjev OZN v Švici, v avgustu pa sta dve učenki obiskovali poletno politično šolo klubov OZN v Ankaranu.

Na naši šoli skrbimo za bralno kulturo mladih tudi izven rednega šolskega programa. Učenci tekmujejo za Prežihovo in Kajuhovo značko (116 učencev v tem šolskem letu), za Gašperjevo in Kidričevo bralno značko (obe zajemata področje družboslovne literature).

Število bralcev Gašperjeve bralne značke na šoli je v letošnjem šolskem letu sicer nekoliko manjše od prejšnjih let (28 bralcev), akcija GBZ pa se uspešno širi po Sloveniji. Letos smo podelili 619 bronastih, 224 srebrnih in 67 zlatih značk. Na naši šoli ima ta aktivnost svoj dom, zato vlagamo dodatne napore za širjenje kroga bralcev družboslovne literature, mladine in starejših, po Sloveniji. V treh letih smo podelili že 1631 bronastih, 419 srebrnih in 67 zlatih bralnih značk Karla Prušnika-Gašperja.

Pedagoško vodenje (delo strokovnih organov šole, uresničevanje VIP, ocena uspešnosti)

Realizacija pedagoških ur po usmeritvah

usmeritev	št. odd.	planirane pedagoške ure	realizirane pedagoške ure	
KOV	21	36.193	35.827	98,9 %
MET	8	11.784	11.742	99,1 %
NMU	9	11.099	10.863	97,8 %
PU	9	12.954	12.362	95,4 %
ŠOLA	47	72.030	70.794	98,3 %

Ugotavljamo, da nobeno šolsko leto ni možno 100 % realizirati predpisanega plana vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Vzroki so v objektivno pogojenih odsotnostih pedagoških delavcev (obvezno strokovno izpopolnjevanje, seminarji, aktivni, strokovni izpiti, delegatske in druge družbenopolitične zadolžitve, bolniški in porodniški dopusti). Natančen izračun opravljenih pedagoških ur smo na posebnih obrazcih že poslali strokovni službi Izobraževalne skupnosti Slovenije.

Pedagoške konference

Učiteljski zbori usmeritev — 3x5 (skupaj 15) učiteljski zbor šole

Skupaj 24

Hospitacije pri pouku

Ravnatelj — 11 (slov. jezik in OTP)

Vodja VIP — 12, 5, 20, skupaj 37

Vodja aktivov — 4

učitelji — 17 (slov. jeziki, STM, tuji jeziki, telesna vzgoja, strokovni predmeti)

Skupaj 69

Glede na izvajanje različnih VIP v treh usmeritvah je učiteljski zbor šole deloval ločeno po usmeritvah in kot celota. Delo je potekalo usklajeno. Ravnatelj in pomočniki ravnatelja za pedagoške zadeve posameznih usmeritev so se sestajali redno, skupaj načrtovali delo, kratko in dolgoročno ter pre-

verjali realizacijo planiranega. V letnem delovnem načrtu zajeti program dela smo realizirali skoraj v celoti. Izmed 10 planiranih študijskih tem smo jih realizirali sedem; teme — uspešnost naših maturantov pri nadaljnjem študiju in socialno-ekonomske razmere naših učencev — nismo obravnavali zaradi tega, ker zbrani podatki doma kot na regijskih ustanovah še niso obdelani, za predstavitve aktualnih vprašanj mednarodne pozicije SFRJ pa je bil predavatelj zadržan. Na študijskih konferencah v zimskih počitnicah smo obravnavali stabilizacijske napore gospodarstva na Koroškem, položaj verskih skupnosti pri nas, aktualnosti preobrazbe šolstva v Sloveniji in zgodovinski pogled na razvoj partizanstva na Koroškem. Pri izvedbi je pomagala Medobčinsko študijsko središče. Program dela učiteljskega zbora šole je zajemal tudi srečanje z učiteljskim zborom Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, kar smo realizirali v decembru 1983, obisk nekaterih tozdov v Železarni Ravne (konec avgusta 1984) in enodnevno ekskurzijo po slovenski Koroški (začetek julija 1984).

Na šoli je v šolskem letu 1983/84 delovalo 14 strokovnih aktivov, ki so se redno sestajali in obravnavali strokovno in pedagoško problematiko. Občasno so se teh sestankov udeležili tudi nekateri učitelji s šol na Muti, v Mežici in Slovenj Gradcu. Člani aktivov so se redno udeleževali republiških in regijskih posvetov, aktivov oz. seminarjev, ki so jih sklicevali Zavod SRS za šolstvo, ZKO Slovenije, posamezne kadrovske šole (VTS Maribor in fakultete v Ljubljani) in strokovna društva. Prav tako so se nekateri strokovni aktivni povezali z osnovnošolskimi aktivni učiteljev v občini Ravne na Koroškem (n. pr. tuji jeziki), saj lahko oboji le s povezovanjem dosežemo boljše delovne rezultate.

Glede na strukturo pedagoškega kadra na naši srednji šoli je problem pripravnosti oziroma mentorstva prav gotovo zelo pereč. Menimo, da bi bilo treba pripravništvo enotno urediti, pripraviti strokovne programe, jih ustrezno finančno ovrednotiti in nuditi šolam pomoč. Zaenkrat pa je to prepuščeno šolam samim, glede na naravo pedagoškega dela so vsi učitelji — začetniki aktivno vključeni v vzgojno — izobraževalni proces.

Strokovne izpite je v tem šolskem letu opravilo 9 učiteljev od 11 delavcev. V procesu vrednotenja VIP, ki smo jih izvajali v tem šolskem letu, je potrebno opozoriti na nekatere ugotovitve strokovne narave kot tudi na objektivne težave, ki močno vplivajo na realizacijo programov.

Tuji jeziki. Problematično je napredovanje brez ustreznega znanja tako v OŠ kot na srednji šoli. Opozarjajo na ustreznost zakonskih določil, ki tako napredovanje uzakonjajo.

Slovenski jezik. Ugotovitev vseh učiteljev, da sta 2 uri materinščine v višjih letnikih kovinarstva in metalurgije odločno premalo, kar močno vpliva na slabo pisno izražanje učencev.

STM. Potrebni so nekaj premikov vsebin iz nižjih v višje letnike (razlog ena tedenska ura, ni vedno realizirana — prazniki in druge dejavnosti).

Psihologija v PU. Določena poglavja so obdelana le informativno, ker je učni načrt zelo natrpan in ni možna poglobljena obravnava. **Matematika in računalništvo.** Problem je osnovno matematično znanje učencev na IV. in II. stopnji zahtevnosti (poštevanje in osnovne operacije) in preveč teoretično zastavljen program uporabne matematike.

Fizika. Učni načrti za 2. in 3. letnike pedagoške in kovinarsko-metalurške usmeritve so preobsežni za predpisano število ur. V NMU pa so težave predvsem pri fizikalnih merjenjih zaradi pomanjkanja učil (beri: finančnih sredstev za njihov nakup).

Zgodovina — geografija. Težave so z delovnimi zvezki pri pouku geografije (1. in 2. letnik); pri zgodovini so problemi podobni kot lani — prenatrpan program, premalo zastopana nacionalna zgodovina. Učbenik je pretežak za učence IV. stopnje kovinarske in metalurške usmeritve.

Umetnostna vzgoja. Večje težave nastopajo pri realizaciji predpisanih ur filmske in ple-sne vzgoje.

Biologija — kemija. Celoletne izredne kadrovske težave (bolniški in porodniški dopusti).

Telesna vzgoja. Prostorske težave! zaradi specifičnih vremenskih razmer ni možen pouk na zunanjih igriščih (oktober — april).

OTP — Prostorske težave ovirajo realizacijo smotrov predmeta (potrebe po učilnici za kovinarje in dodatnih učilnih), opozoriti pa je treba tudi na sestavo učnega načrta in problem ustreznosti kadrov.

Strokovno teoretični predmeti — Še vedno je najbolj problematično delo brez učbenikov (nujno je kopiranje in razmnoževanje strokovne literature), prostorska stiska, ni specializiranih učilnic, kadrovske problemi — pomanjkanje ustreznih učiteljev, kar vse vpliva na kvaliteto pouka.

Praktični pouk — Najbolj problematično je izvajanje predpisanih VIP, ki sicer vsebujejo strokovne vsebine bivšega poklicnega usposabljanja, vendar so pretežno informativne narave in ne dovolj formativne. Gre predvsem za usposobljenost učencev II. stopnje zahtevnosti za delo v proizvodnji. Potrebne so spremembe učnih programov v prid boljšega poznavanja tehnologije poklica, pridobitve več delovnih spretnosti, bolj kontinuirane vzgoje mlade osebnosti. Poleg vsebinskih problemov so stalno prisotne kadrovske težave (ni dovolj učiteljev praktičnega pouka) in prostorska stiska, opremljenost delavnic (dotrajani stroji, pomanjkanje finančnih sredstev za nakup novih).

Strokovna vprašanja, ki jih je obravnavala šolska svetovalna služba:

- stališča učencev naše srednje šole do izobraževanja, učiteljev in življenja nasploh
- problematika vedenja in osebnostnega zorenja mladostnika
- operacionalizacija akcije poklicnega informiranja, svetovanja in usmerjanja učencev.

Podatki o šolski knjižnici

Delo v knjižnici je potekalo po predvidenem programu, dobili smo okrog 550 novih strokovnih in leposlovnih knjig. Tako se je število knjig povečalo na 16.000. V finančnem planu smo temu namenili 200.000,00 din.

Izposodili smo okrog 2000 izvodov knjig; frekvenca izposoje pa je od uvedbe SUI zelo padla. Ugotavljamo, da je temu kriva preobremenjenost učencev z rednim delom.

Težave z oskrbo z učbeniki za SUI se nadaljujejo že od lanskega leta (naročanje, prodaja, skladiščenje). Dejavnost šolske knjižnice se je razširila, pojavile pa so se tudi izgube (do 60.000 SM), predvsem zaradi razkoraka pri cenah učbenikov, 2,5 % popusti založb, učenci neredno plačujejo učbenike. Učiteljski zbor je nekajkrat kritično pretehtal akcijo oskrbe učencev z učbeniki na šoli, upošteval tudi finančni vidik, saj v stabilizacijskem času delovni kolektiv šole ne more nositi dodatnih finančnih bremen. Odločili smo se za razprodajo učbenikov. Ob začetku novega šolskega leta pa bo šolska skupnost organizirala sejem rabljenih knjig.

Zaradi specifičnih razmer na nekaterih predmetnih področjih — pomanjkanje učbenikov + socialni vidik — strokovno teoretični predmeti, zdravstvena vzgoja, zgodovina in slovenski jezik (zadnja dva predmeta v skrajšanih programih kovin. in metal. usmeritve) bomo na šoli imeli stalen fond učbenikov, ki jih bodo učenci rabili pri rednem pouku.

Uresničevanje kulturnih, naravoslovnih, telesnovzgojnih in obrambnih dejavnosti.

Naravoslovne dejavnosti

1. letniki:

1. naravoslovni dan 24. 11. 1983

Del učencev je prihajal skozi oddelke tehničnega muzeja na Ravnah. Tu so mentorji pojasnjevali eksponate iz fužinarstva, rudarstva, gozdarstva in etnoloških zbirk. Del učencev se je seznanjal na združenem posestvu z živinsko proizvodnjo. Tu so jim kmetijski inženirji govorili o delovanju živinorejske farne. Po ogledu muzeja in posestva sta se skupini zamenjali. Tretja skupina učencev je istočasno delala v laboratorijih kemije, fizike, biologije, matematike in geografije. Učenci so pod vodstvom učiteljev ustreznih strok delali primerne vaje.

Vsebine tega naravoslovnega dne so posegale predvsem v področje proizvodnje hra-

ne, surovin in energije. Pri laboratorijskem delu so bili učenci aktivni izvajalci, ogledu muzeja in posestva so lahko sledili bolj z lastnim zanimanjem.

2. naravoslovni dan 20. 4. 1984

Tudi sedaj smo učence delili v tri skupine in jih usmerili v Črno, Žerjav in na Navrški vrh. Skupini v Črni in Žerjavu sta si izmenoma ogledali film »Prerokba v svincu«. Po filmu je potekal razgovor o ogroženosti Mežiške doline z rudniškim tehnologom v Žerjavu o dosežkih pri sanaciji reke Meže in skrbi za izboljšanje zraka. Z gozdarji, geologi in geografi sta si skupini v okolici Črne in Žerjava ogledali posledica dosedanjega zadrževanja ozračja, ki se kažejo na posušenih, gozdnih ekosistemih. Na nekoliko manj ogroženem ozračju v okolici Raven je gozdove raziskovala tretja skupina na Navrškem vrhu.

3. Naravoslovni dan 13. 6. 1984

V bližini šole smo označili več raziskovalnih postaj. Učenci so izmenoma preučevali sestavine tal, vodno in sončno energijo, življenje v vodi, v prsti, rastline, kemizem prsti in vode. Učitelji so usmerjali delo in pojasnjevali ekološke zakonitosti na travniku, v gozdu in v potoku. Vsebine tega dne je obsegala življenjski prostor in njegove značilnosti.

4. naravoslovni dan 20. 6. 1984

Prehodili smo pot z Raven na Uršljo goro. Spotoma smo spoznavali geografske, ekološke in botanične posebnosti. Glavni namen pohoda je bil: zdravje, vzdržljivost in volja, da so se učenci povzpeli na hrib, ki zahteva 3—4 ure zmerne hoje.

2. letniki

1. naravoslovni dan

V začetku oktobra so učenci obiskali razstavo elektronike v Ljubljani. Čas smo izrabili še za ogled naravoslovnega in etnografskega muzeja. Oba naravoslovna razreda sta bila v Volčjem potoku. Vsi učenci so šli tudi skozi obrate Litostroja.

2. naravoslovni dan

V marcu in aprilu so učitelji fizike posamično vodili razrede v elektrarno Dravograd. Spoznavali so pridobivanje energije in izkoriščanje reke Drave.

3. naravoslovni dan

V aprilu so učenci naravoslovnih in pedagoških razredov spremljali tehnologijo pridobivanja barvnih kovin na separaciji in v topilnici v Žerjavu. Učenci kovinarskih, metalurških razredov so v obratih Železarne Ravne spoznavali pod vodstvom učiteljev ustreznih strok delovne postopke.

4. naravoslovni dan

Učenci so sodelovali pri očiščevalnih akcijah v maju in skrbeli za lepši videz okolice šole.

3. letniki

V septembru so učenci kovinarskih razredov obiskali zagrebški velesejem. Med letom pa so z učitelji strokovnih predmetov ogledali posamezne proizvodne procese v tovarni. Učenci pedagoških in naravoslovnih razredov so naravoslovni dan izrabili za ogled razstave obrtnih dejavnosti v Slovenj Gradcu.

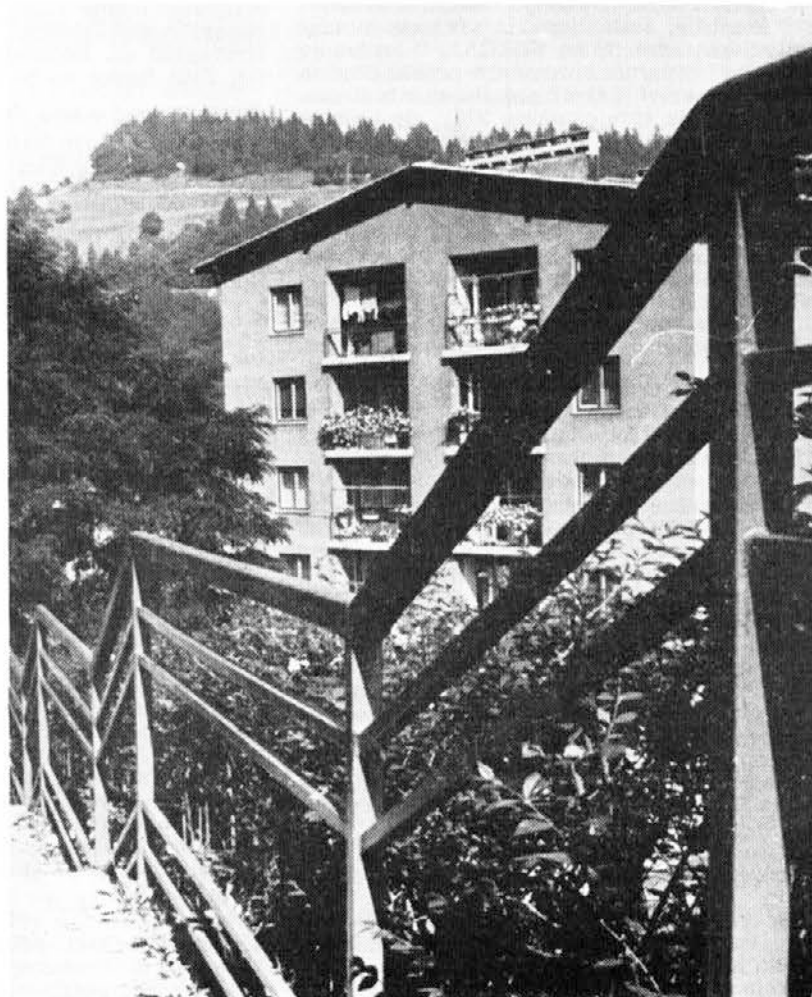
Kulturni dnevi in kulturna dejavnost

V program smo zapisali 3 kulturne dneve: 30. decembra, 8. februarja, 26. aprila, in jih v celoti realizirali.

Priprave za 1. kulturni dan so se začele že mesec prej. Zbrali smo po dve razredni skupnosti (združeni po lastni odločitvi), ki sta si izmenjali program. Tem posebej nismo predpisali, vendar se jih je največ odločilo za kviz, ki so ga popestrili s krajšimi skeči, glasbenimi točkami in recitacijami; drugi so prebirali svoje pesmi in prozne sestavke.

Kot uvod v kulturni dan je 3.a naravoslovne usmeritve pripravila »Praznovanje Slovencev ob novem letu« s kolednico. Drugi del kulturnega dne pa smo razdelili po interesih. Ena skupina (največ) so spremljali uspele točke razrednih skupnosti (kulturni maraton); drugi so še naprej ostali v razredih in nadaljevali z lastnim kulturnim programom; tretji pa so si ogledovali film s Charlijem Chaplinom.

Ocena: Uspelo nam je za ves dopoldan zaposliti 1200 učencev (42 oddelkov); še več — pripravili so zelo kvaliteten program in ponekod sodelovali vsi učenci v oddelku. V izmenjavi programa sta pogosto sodelovali razredni skupnosti različnih usmeritev (n. pr. pedagoška in metalurška). Pouk imamo v dveh precej oddaljenih stavbah, ta dan pa je celotna dejavnost potekala v eni stavbi.

... po stopnicah

Zima prihaja

Učenci in učitelji so pohvalili takšno obliko dela. Seveda so potrebne ogromne priprave in sodelovanje vseh učiteljev.

II. kulturni dan — 8. februarja

Tudi za ta dan so se priprave začele že prej, posebej so aktivno sodelovali člani MKUD. Pred zimskimi počitnicami je vsaka razredna skupnost dobila okrožnico, da bi se lahko tudi osebno pripravili na kulturni praznik.

S tem dnevom smo imeli nekaj organizacijskih težav, saj smo s poukom začeli šele 6. februarja in je bilo za obveščanje in pripravo učencev malo časa.

Po delovnem načrtu imamo februarja tudi Prežihovo proslavo in v občini Prežihove dneve, na katerih učenci aktivno sodelujejo.

III. kulturni dan — 26. aprila

Imenujemo ga tudi SREČANJE NA NAVRŠKEM VRHU (kraj je pomemben iz zgodovine NOB) in pomeni vsakoletno srečanje učencev, učiteljev in vabljenih predstavnikov družbenopolitičnih organizacij.

Program spet pripravijo oddelčne skupnosti, komisija, sestavljena iz učencev in učiteljev, ga oceni in na SREČANJU nastopijo najboljši; program spremljata pevski zbor in šolski ansambel. Takrat podeljujemo tudi različne nagrade, sprejemamo v ZK... Po kulturnem dnevu je ples, ki lahko traja v pozno popoldne.

Zelimo, da v kulturnih dnevih učenci aktivno sodelujejo, kar nam je letošnje leto v precejšnji meri uspelo.

Cetrli dan pa izkoristimo po urah za ogled filmskih in gledaliških predstav, za glasbene prireditve...

a) filmske dejavnosti: Maratonci tečejo častni krog — ogledali so si ga vsi 1. letniki.

Na zlatem ribniku (4. letniki)

Burleska (Charlie Chaplin) — nekateri 1. in 2. letniki. Tretji letniki pedagoške usmeritve so se seznanili z video sistemom (predaval režiser Igor Prodnik).

b) gledališke: Vsi drugi letniki so si ogledali gledališko predstavo Samorastniki KUD Prežihov Voranc.

Šolski MKUD Franci Paradiž je pripravil Linhartovo komedijo Ta veseli dan ali Matiček se ženi in so si jo ogledali vsi 1. letniki, nekaj 2. in 3., 4. letniki pa so gledali Črno komedijo, ki so jo igrali Dravograjčani, sicer pa učenci šole.

c) glasba: 1. letniki so se udeležili komentiranega koncerta MPZ Fužinar: glasbena dejavnost je vključena v redni program.

Na šoli imamo akademskega slikarja (Benjamina Kumpreja), ki poučuje umetnostno vzgojo in skrbi za likovno dejavnost, vodi krožek in je tudi somentor MKUD. Tudi glasbo poučuje profesor (Branko Čepin) in vodi šolski zbor.

Se vedno imamo težave s plesno dejavnostjo, kar pa bomo s prihodnjim šolskim letom rešili, saj se bo daljšega seminarja za plesno vzgojo udeležila Irena Pepevnik.

Poleg naštetega se učenci udeležujejo proslav, ekskurzij (Gorenjska, Dolenjska), sodelujejo v kroških MKUD ter so zelo aktivni v kulturnih društvih v domačih krajih.

Sportne in obrambne dejavnosti

V šolskem letu 1983/84 so bili planirani 3 športni dnevi in 1 obrambni dan, kar smo tudi v celoti izvedli.

V prvem polletju športni dan v obliki pohoda in obiska kulturnih in zgodovinskih spomenikov iz NOB, v drugem polletju pa najprej februarja zimski športni dan v smučanju, sankanju in za preostale dijake zimski pohod v zasneženo naravo. Tretji športni dan je zajemal atletiko (II. letniki) in športne igre (nogomet, odbojka), izvedli pa smo ga 20. junija. Na obrambnem dnevu 5. maja 84 smo preverjali usposobljenost, znanje in veščine s področja SLO in DS.

Komite za SLO in DS srednje šole je analiziral obrambno tekmovalni dan in ugotovil, da je bil kljub težavam organizacijske narave uspešno izveden. Aktivno je sodelovalo okoli 1100 učencev (83 %), vzroki za odsotnost so različni (športna in druga tekmovanja, delovna praksa 2. letnikov, nekaj neopravičenih izostankov). Vsi učitelji in povabljeni predstavniki rezervnih vojaških starešin z Raven in Prevalj, gasilskih društev Ravne, Prevalje in Kotlje, štabov teritorialnih enot in sekretariata za LO občine Ravne na Koroškem so na kontrolnih točkah uspešno opravili svoje delo. Preverjanje usposobljenosti znanja in veščin s področja SLO in DS je zajemalo streljanje z zračno puško, metanje ročne bombe, poznavanje minsko-eksplozivnih sredstev, poznavanje puške M-48, topografijo, orientacijo po azimutu, poznavanje prometnih predpisov, zdravilnih zelišč, prvo pomoč, gašenje požarov in preizkus fizične sposobnosti in zdržljivosti v hoji.

Analiza obrambnega dne opozarja na preverjanje zahtevnosti posameznih prog (časovne zamude) in smotrnosti združevanja tras (zastoji na kontrolnih točkah).

Vključili smo kar največ sodelujočih, spodbujali čim boljše rezultate in na tak način prispevali k usposabljanju občanov — mladine za obrambne in samozaščitne naloge. Ugotavljamo, da ni prav, da regijskih tekmovalnih mladine v SLO in DS spomladi ni bilo, saj sodelujejo take manifestacije motivacijsko. Komite za SLO in DS je pripravil bilten obrambno-tekmovalnega dne in ga poslal vsem zunanjim sodelujočim, Zavodu za šolstvo, OE Dravograd in Komiteju za SLO in DS pri OK ZKS Ravne na Koroškem.

Športni dnevi v letu 1983/84

Prvi športni dan je bil načrtovan kot pohod v štiri različne smeri, kjer so bili zajeti vsi štirje letniki, ne glede na usmeritev. Med potjo smo obiskali kulturne in zgodovinske spomenike iz NOB in se na dostojen način spomnili naše bližnje zgodovinske preteklosti. Športni dan je v vseh pogledih uspel.

Zimski športni dan v smučanju, sankanju in za preostale dijake pohod, se je odvijal v petek 10. februarja 1984 v prekrasnem sončnem, vendar dokaj mrzlem in vetrovnem dnevu. Na šoli je nad 1300 učencev, ki so združeni v štiri usmeritve, vendar na ta dan ni bilo čutiti raznolikosti usmeritev, saj so jih povezovala veselje do športa, mladostne razigranosti in lepo vreme. Da ni bilo več smučarjev in sankarjev, je krivo to, da imamo na šoli 2/3 vozačev, kar otežuje prinašanje športnih rekvizitov na tekmovalje.

Smučanje — Tekmovalje v smučanju je potekalo na terenih tozda Družbeni standard ob šoli, kjer smo za ta dan najeli vlečnico. Pred tekmovaljem so se smučarji prosto smučali in si v tem času ogledovali tudi prog, ki so jo postavljali nekateri učitelji in učenci. Ta prog je bila v času pripravljavanja zaprta za vožnjo. V dveh urah se je po njej spustilo 86 tekmovalcev in tekmovalk. Hujših padcev ni bilo, pa je tako tekmovalje minilo brez poškodb. Po tekmovalju so smučarji nadaljevali s prostim smučanjem. Tekmovalo je 86 smučarjev, smučalo pa je vsega skupaj približno 120 učencev.

Sankanje — po eni uri prijetne hoje so učenci — sankarji prispeli na start pri Ivarčkem jezeru. Profesorji in učenci — sodniki, so v treh urah spustili proti cilju 334 sankarjev.

Tudi to tekmovalje se je končalo brez poškodb, le sodnike je malo zeblo v noge, ker je bilo precej hladno.

Pohod za preostale učence — Učenci brez športnih rekvizitov so najprej spremljali sankarje do njihovega starta, potem pa so v družbi učiteljev nadaljevali še 1 uro hoje do Poštarskega doma pod Uršljo goro. Pot ni bila preveč naporna. Na Poštarskem domu so se učenci okrepili s čajem (točenja alkohola ni bilo) in se nato vrnili domov.

3. športni dan

(Atletika — 2. letniki, nogomet — 3. letniki, fantje, odbojka — 3. letniki, dekleta).

Atletika za druge letnike se je odvijala na stadionu blizu šole. Dan je bil sončen, vzdušje na stadionu primerno, v nekaterih disciplinah prav tekmovalno, navijanje pa bučno. Vsak učenec je nastopil v eni atletski disciplini. Zal je precej dijakov manjkalo, kar pa je že standardna slabost zadnjega športnega dneki je bil doslej organiziran vedno čisto ob koncu šolskega leta. V bodoče bomo morali to spremeniti.

Nogomet — fantje, 3. letniki. Prizorišče v parku ob srednji šoli. Vsi razredi razen enega. Vzdušje na tekmi je bilo borbeno, vendar fair, saj se je tekmovalje končalo brez kakršnihkoli poškodb.

Odbojka — dekleta, 3. letniki. Dekleta so tekmovala v telovadnici v DTK in so nastopile tudi vse ekipe, razen ene.

Športni dan je po tekmovalni strani zelo uspel in so bili tudi smotrni doseženi. Tekmovalje je spremljal Niko Slana iz Ljubljane, pedagoški svetovalec Zavoda SRS za šolstvo, ki je športni dan zelo ugodno ocenil.

Smotrni so bili na vseh športnih dnevih in obrambnem dnevu v celoti doseženi.

Uresničevanje interesnih dejavnosti učencev

Mladina je bila na šoli organizacijsko povezana v koordinacijskem svetu OO ZSMS, ki so ga tvorile tri OO ZSMS, predsedstvo šolske skupnosti pa je vodilo in usmerjalo delo šolske skupnosti posameznih usmeritev. Program dela, ki so ga predvideli za šol. leto 83/84, je v pretežni meri realiziran.

Poročilo o delu šolske skupnosti

Delo je potekalo po programu, ki smo ga izdelali v začetku šolskega leta in je obsegal:

1. Izvajanje učnega načrta in sodelovanje pri ocenjevanju doseženih rezultatov
2. Graditev in sprejemanje družbenopolitičnih stališč in norm obnašanja, razvijanje konkretne socialne dejavnosti
3. Sodelovanje na področju samoupravljanja
4. Izvajanje družbeno koristnih dejavnosti
5. Skrb za družbeno, kulturno in športno življenje učencev
6. Izvedba medoddelčnega tekmovalja.

Za boljše izvedbo programa smo ustanovili disciplinsko komisijo, komisijo za prehrano in organizirali dežurstvo na šoli.

Program je bil v glavnem realiziran.

Pojavile so se določene težave in napake. Delegati učencev za svet šole so bili premalo aktivni, na svetu šole so bili večkrat nesklepni, pred sestankom niso pridobili stališč učencev, pomanjkljiv je bil tudi prenos informacij o sklepih. V prihodnje moramo posvetiti več pozornosti izbiri delegatov in njihovemu delu.

Slabo je bilo sodelovanje s ŠS kovinarske usmeritve, ki je zaradi dveh stavb šole prostorsko ločena od oddelkov, ki spadajo v ŠS pedagoške in ŠS naravoslovno-matematične usmeritve.

V ŠS kovinarske usmeritve so sestanki odpadali zaradi nesklepnosti, zato program ni bil v celoti uresničen.

Veliko smo se ukvarjali s problemi discipline na šoli, precej je bil predvsem problem kraj. Kljub prizadevanju, da bi preprečili asocialne pojave med učenci, smo bili na tem področju skoraj nemočni.

Poročilo o delu OO ZSMS

Delo je potekalo po načrtu. Nerealizirane naloge: — obisk delovne organizacije v februarju

— izdaja glasila.

Problemi pa so se pojavljali predvsem pri realizaciji naslednjih nalog:

— družbenopolitično delo (evidentiranje in sprejem v ZK, mladinska politična šola)
— priprave na MDA
— kvizi, tekmovanja — zelo težko je dobiti sodelujoče

Mentorji smo v tem šolskem letu opazili predvsem naslednje:

1. Organiziranost šolskih organizacij in društev je treba drugače zastaviti, opredeliti odnos med ZSMS, SS, SSD in MKUD, predlagamo skupno načrtovanje na začetku šolskega leta.

2. Še vedno se pojavlja problem povezanosti med usmeritvami oziroma šolami, čeprav je delo vsaj med mentorji bilo letos bolj usklajeno.

3. Aktivnost ZSMS je še vedno usmerjena na koordinacijski odbor, oziroma vodstvo, po bud mladih skoraj ni.

4. Organizacija in izvajanje mladinskih ur — delo je potekalo v tem šolskem letu slabše kot prej — mentorji smo imeli veliko težav pri delu z referati za MU v oddelčnih skupnostih. Razen redkih izjem ni noben oddelk realiziral načrtovanih 10 ur, kljub napisanemu predlogu tem in pomoči pri realizaciji. Sestanki z referenti so bili skoraj vedno nemogoči, ker je bila tako slaba udeležba.

Priprave na MDA so potekale v okviru programa ZSMS. Med letom smo organizirali mladinske ure v posameznih oddelkih na temo MDA:

— izkušnje brigadirjev, v marcu in aprilu smo skupaj z občinsko konferenco sistematično vključevali vse učence v informiranje o vseh MDA, njihovi vsebini in organizaciji, v prostorih šole pa smo pripravili razstavo. Akcijo je vodila komisija za MDA v okviru KS ZSMS šole. Odziv mladine je bil minimalen.

Za prihodnje šolsko leto predlagamo:

— manjše število ur
— predlog tem in organizacijo pripravimo delavke ŠSS

— posebnih mentorjev MU v prihodnjem šolskem letu ne bi imeli, delno bi za to skrbela ZSMS, delno pa oddelčne skupnosti skupaj z razredniki.

Treba je poudariti nekaj glavnih akcij mladine na šoli:

— sodelovanje pri kvizih Tito, revolucija, mir in Mladost v pesmi, besedi in spretnosti, mladinske delovne akcije (družbeno koristno delo, varstvo okolja, humanitarne akcije), organizacijo mladinske politične šole, izdajo glasil, pripravo in izvedbo mladinskih plesov, evidentiranje mladincev v MDB, ZK, za štipendije Titovega sklada, informativni dan za novince na šoli, sodelovanje na srečanju srednješolcev v Slovenji Gradcu, pri rednih kulturnih in športnih dejavnostih na šoli, v občini in regiji.

Pri mladinskih urah so se učenci vseh razredov seznanili s samoupravo in družbenopolitično ureditvijo na šoli, s samoupravnimi akti SS s poudarkom na pravilniku o pravicah in dolžnostih učencev, občasno so obravnavali aktualne družbenopolitične dogodke doma in po svetu. Predstavili so dve raziskovalni nalogi: Boj proti zasvojenosti, ki so jo izdelali učenci pri izbirnem predmetu sociologija v šolskem letu 1982/83, in Stališča učencev naše srednje šole, ki je nastala v šolskem letu 1983/84.

Na šoli so delovale različne interesne dejavnosti kot sestavni del VI-dela šole, razdeljene na:

1. Poljudnoznanstveno področje (3 krožki tujih jezikov, zgodovinski, geografski, 3 fizikalni krožki, 3 matematični, 2 kemijska, 2 biološka in marksistični krožek). Sodelovalo je 165 učencev v 16 skupinah.

2. Kulturno umetniško področje. MKUD — Franci Paradiž je združeval naslednje krožke: — literarnega, dramskega, recitacijskega, likovnega, novinarskega, umetnostno-zgodovinskega in mešani mladinski pevski zbor. Sodelovalo je 429 učencev.

3. Tehnološko-gospodarsko področje. Delovala sta dva strojna krožka, računalniški krožek, fotografski in prometni krožek; vključenih je bilo 73 učencev.

4. Telesnovzgojno področje. SSD je povezovalo 14 različnih krožkov (atletiko, košarko za fante in dekleta, enako rokomet, odbojko, nogomet, aerobiko — ritmično gimnastiko, na-

Guštanj

mizni tenis, plavalni krožek za neplavalce, šahovski krožek, strelski in planinsko sekcijo). Sodelovalo je okoli 290 učencev.

Ohranjanje in razvijanje tradicij NOB

Delovni načrt šole za leto 1983/84 vsebuje elemente tematike NOB, ne samo pri rednih vzgojnoizobraževalnih programih (predvsem družboslovne dejavnosti), ampak tudi pri interesnih dejavnostih (krožkih). Sodelujemo z občinsko konferenco združenja borcev NOV in krajevno konferenco ZB; predvsem se borci udeležujejo naših kulturnih, obrambnih in telesnovzgojnih prireditvev, učencem spregovorijo pri rednih urah pouka zgodovine in obudijo spomine na ta leta naše nacionalne preteklosti tudi po pouku. Člani zgodovinskega krožka so izvedli več razgovorov s preživelimi borci, nekaj so jih posneli na magnetofonski trak, nekaj pa zapisali. Člani marksističnega krožka so organizirali okroglo mizo na temo odnos mladih do vrednot NOB, na kateri so sodelovali tudi predstavniki borcev.

Na dveh prireditvah, s katerimi smo slavili dan republike 29. november, so mladi tekmovali na kvizu o NOB. Strokovno je tekmovanje pripravil aktiv zgodovinarjev na šoli. Ze tradicionalno je v program šolskih športnih dni vključen jesenski pohod učencev v bližnjo okolico Raven. Obiščemo kulturnozgodovinske spomenike NOB, o njihovem pomenu in zgodovinski pomembnosti spregovorijo učencem učitelji kot tudi vabljeni borci. Prav tako je postalo že tradicionalno srečanje naših učencev, učiteljev in predstavnikov družbenopolitične skupnosti na Navrškem vrhu, s katerim počastimo dan OF in praznik dela 1. maj. K ohranjanju in razvijanju tradicij NOB prispevajo tudi obrambni dan (glej poročilo o dejavnosti) in organizirani obiski muzejskih zbirk in razstav.

Razvijamo tudi bralno kulturo mladih in starejših na družboslovnem področju, predvsem z Gašperjevo bralno značko. Učiteljski zbor šole je v začetku julija 1984 obiskal slovensko Koroško. Pot nas je vodila po krajih, ki so pomembni za razvoj slovenske narodne zavesti kot tudi njeno ohranjanje pred, med in po NOB.

Uresničevanje proizvodnega dela in delovne prakse

(po VIP in smereh)

— 1. letniki vseh usmeritev (kov., metalurške, NMU, PU)

— 2. letniki kov. met. NMU

— 3. letniki kov. met. NMU

1. Pogodbe o PD-DP (proizvodno delo in delovna praksa)

Šola je sklepala pogodbe o PD-DP s 33 organizacijami združenega dela, v ZR pa s 15 tozdi. Pogodbe so bile sklenjene v začetku

šolskega leta, sezname učencev za II. polletje pa so bili dostavljeni k pogodbi nekoliko pozneje — zaradi neizdelanih končnih seznamov razrednih skupnosti v začetku šolskega leta.

Nekateri ozdi so zamujali s podpisom pogodb, tako da je šola morala urgirati. K vsebini pogodb so bile posredovane določene pripombe.

Po en izvod pogodb je šola dostavila medobčinski inšpekciji za delo v Dravogradu.

Za šolsko leto 1984/85 bomo oblikovali pogodbe za daljše obdobje, k njim pa dodajali anekse za posamezno šolsko leto. Razmestitveni načrt in seznam učencev kot sestavni del pogodbe bo izdelan konec avgusta, ko bo znan sestav oddelkov.

2. Razmestitveni načrt

Za kov. in met. usmeritev za 1., 2. in 3. letnik je možno izdelati razmestitveni načrt po končanem oblikovanju razrednih skupnosti po popravni izpiti v mesecu avgustu in ko so znani štipenditorji učencev, za 3. letnike NMU pa šole, ko se učenci odločijo za posamezne smeri. Posebne težave pri razmestitvi učencev so bile pri 3. letniku NMU — smer matematični tehnik.

3. Liste del in nalog za PD-DP

V delovnih organizacijah, kjer so učenci opravljali PD-DO, so pravočasno izdelali liste del in nalog za 1. letnike kov., met. in ped. usmeritve, za 2. in 3. letnike pa jih še nekaj manjka (le te izdelujejo). Liste del in nalog ustrezajo predpisanim učnim vsebinam. Izvajalci uvajalnih seminarjev in inštruktorji imajo ustrezne priprave za posredovanje učnih vsebin.

4. Priprava učencev za PD-DP — izvaja organizator PD-DP šole.

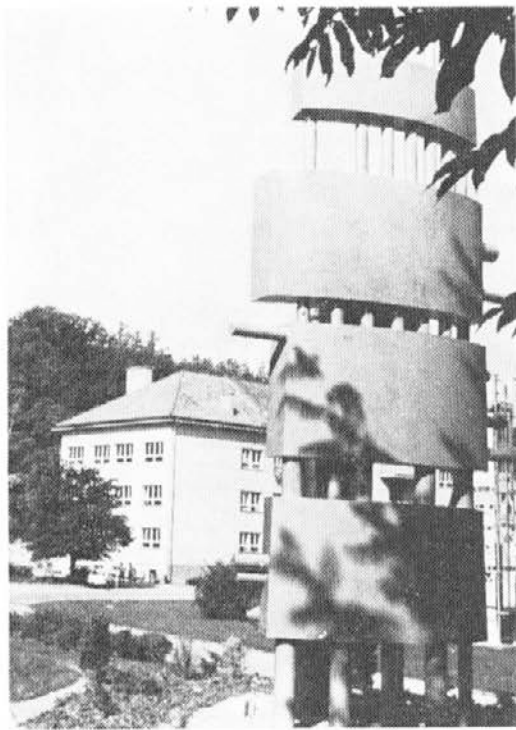
Teden dni pred odhodom učencev na PD-DP dobijo učenci podrobne napotke. Seznanijo se s temeljnimi smotri in načeli razporejanja posameznikov, s časovnim obsegom, zbornim mestom, z imeni oseb, ki jih bodo prevzele in pozneje z njimi delale, z zaščito in zaščitnimi sredstvi, zdravstveno-fizičnim varstvom, z upoštevanjem pravil v ozdu, z disciplino, zapisovanjem učnih vsebin, vodenjem dnevnika, s kriterijem ocenjevanja itd.

Napotke učencem dajejo tudi učitelji STM v zvezi s samoupravno organiziranostjo in odnosi v ozdih in tozdih. Na osnovi teh napotkov učenci napišejo tudi poročilo o samoupravljanju v delovni organizaciji, ki jih potem pregledajo učitelji STM.

Dnevnik pregleduje organizator PD-DP šole, ocene prepisuje iz dnevnikov dela v uradne knjige razrednik.

5. Pedagoški nadzor in svetovanja

V vseh organizacijah združenega dela je izvajal nadzor in svetovanje organizator PD-DP šole. Pri tem je kontaktiral z:

Forma — viva

- organizatorji PD-DP v ozdih
- mentorji-inštruktorji PD-DP v tozdih
- z učenci

Mentorji in organizatorji PD-DP so imeli na začetku šolskega leta sestanke.

Med šolskim letom smo obiskali vse delovne organizacije v vsakem polletju po enkrat, nekatere pa po večkrat.

Ob obiskih se dogovarjamo z izvajalci o vseh vprašanih, ki zadevajo učence.

6. Delovne obleke in obutev

Večina ozdov posoja ta sredstva učencem, ki jih ob zaključku PD/DP vračajo. V nekaterih delovnih organizacijah morajo imeti učenci lastne delovne obleke.

7. Osebnostna zaščitna sredstva

Vsi ozdi in tozdi dajejo učencem osebna zaščitna sredstva (očala, rokavice, škornje, rute) v skladu s pravilniki o osebni zaščiti. Učenci imajo garderobne omarice, v katerih shranjujejo svoja oblačila. Dobijo tudi sredstva za umivanje in v uporabo obratne sanitarne prostore.

8. Nagrade, topli obrok, prevozi

Nekateri ozdi izplačujejo nagrade učencem po kriteriju, ki sta ga izdelali Gospodarska zbornica in Zveza sindikatov Slovenije. Nekaj ozdov pa nagrad učencem ne izplačuje. Učenci štipendistov DO prejmejo štipendije.

V vseh organizacijah dobijo učenci topli obrok brezplačno.

Pri manjšem številu učencev nastopijo dodatni prevozni stroški. Te stroške nosijo učenci sami oziroma njihovi starši. Pri razporejanju učencev na PD/DP poskušamo, da bi bilo takih primerov kar najmanj, v nekaterih primerih pa so neizogibni.

9. Izostanki, obolenja, nezgode

Učenci radi obiskujejo PD/DP, le redki so primeri, ko neopravičeno izostajajo. Takšni izostanki se pojavljajo predvsem tam, kjer inštruktor ni dosleden in nima pravičnega odnosa do učencev.

Izostanki opravičljive narave so bili zaradi prehladov, poškodb, lažjih obolenj, zdravniških pregledov, porodniških dopustov in športno-kulturnega udejstvovanja nekaterih učencev. Vsi izostanki so morali biti dokazani z ustreznim potrdilom. Opravičeni izostanki, ki se niso zadelovali, so se šteli glede na število ur PD v posameznem programu, in sicer:

	opravičeno
— skrajšani program, 360 ur PD	70
— skrajšani program, 120 ur PD	40
NMU III. letnik	
— ostali programi 80 ur PD	24

Vsi izostanki, ki so presegali opravičeno število ur, so se morali v celoti nadomestiti enako tudi neopravičeni izostanki. Izostanke se zadelali po končanem pouku od 14. 6. 1984 dalje po posebnem seznamu učencev, ki je bil posredovan vsem ozdom in tozdom, kjer so se učenci morali zgledati. Delovnih nezdov pri delu ni bilo.

Načelno, učencev na PD/DP ne kličemo na šolske aktivnosti, izvzemši obvezno streljanje z vojaško puško.

10. Ocene učencev iz PD/DP

Vsi mentorji — inštruktorji ocenjujejo učence po kriterijih v skladu z veljavnimi navodili. Ocene vpisujejo v dnevnik učenca, posamezne pa tudi na liste dnevnikov, ki jih učenci izpolnjujejo.

Učenci so bili v šol. letu 1983/84 ocenjeni takole:

I. poll. 2., 3. letniki od 17. 10. 83 do 31. 12. 83

usmeritev	odd.	št. uč.	ZU	U	MU	še opravila
KOV	10	295	185	102	5	3
MET	2	48	28	19	—	1
NMU	4	123	113	9	—	1
Skupaj	16	466	326	130	5	5

II. poll. 1., 2. in 3. letniki od 13. 2. 84 do 15. 6. 84

usmeritev	odd.	št. uč.	ZU	U	MU	še opravila
KOV	8	237	179	57	—	1
MET	3	88	48	39	—	1
NMU	2	67	67	—	—	—
PU	2	61	56	5	—	—
SPK	2	20	4	15	1	—
SKM	2	67	29	35	1	2
Skupaj	20	540	383	151	2	4
V š. l. 83/84	36	1006	709	281	7	9

Opravilo 997 učencev ali 99,1%

Ob pisanju poročila še opravlja PD devet (9) učencev.

11. Splošna ocena

Učenci 1., 2. in 3. letnika metalurške usmeritve so opravili PD/DP v metalurških tozdih, skladno usmeritvi in smeri izobraževanja.

Učenci 1. letnika SKR program — metalurgi so opravili PD strnjeno skupaj 3 tedne ali 120 ur; učenci 2. letnika SKR program — metalurgi pa kombinirano s poukom teorije; dva dni teorija, tri dni PD/DP, in to od 13. 2. 84 do 20. 6. 84 (skupno 360 ur PD).

Tak način organiziranja je zelo dober, saj je pri tako velikem številu ur (360 ur) možen pregled opravljanja le-tega in sprotno reševanje izostankov ter ostalih problemov, ki se pojavljajo v ozdih—tozdih. Učenci pa so še vedno aktivno vključeni v življenje šole.

Učenci 1. letnikov kov. NMU in PU so opravljali PD v kovinarskih tozdih, skladno s programom predmeta OTP. Učenci 2. in 3. letnikov kov. usmeritve so opravljali DP v kovinarskih tozdih v neposredni proizvodnji; učenci 1. letnika SPK strnjeno 120 ur, 2. letnik SPK pa kombinirano s poukom, kot SKR — metalurški program od 12. 3. 1984 do 22. 6. 1984 (360 ur), opravili pa so 344 ur.

Učenci 2. in 3. letnikov NMU so opravljali DP v raznih tozdih. Razporejeni so bili skladno z usmeritvijo (matemat. tehnik, bio-kem. tehnik fizikalni tehnik). nekaj več težav je bilo pri razporejanju matemat. tehnika, ker ozdi še nimajo tako močno razvitega računalništva, da bi lahko sprejeli več kot enega učenca istočasno (razen v ŽR). S temi težavami se bomo srečali tudi v prihodnjem šolskem letu. Za bio-tehnika pa smo vključili dodatne ozde (Lek Prevalje,

Splošna bolnišnica Slovenj Gradec, Veterinarski zavod).

Vsi učenci navedenih usmeritev so opravljali PD/DP v skladu z veljavnimi navodili Zavoda SRS za šolstvo. 2. in 3. letniki v I. polletju; 1. letniki in ostanek 2. in 3. letnikov v II. polletju.

PD/DP je v šolskem letu 1983/84 potekala normalno, zahvaljujoč sodelovanju vseh inštruktorjev — mentorjev, organizatorjev v ozdih in tozdih.

Več težav za organizacijo PD/DP bo v šolskem letu 1984/85, ker se bo število učencev povečalo za eno generacijo, saj bo treba razporediti na PD-DP 1., 2., 3. in 4. letnik usmerjenega izobraževanja. S skupnimi močmi, strpnostjo, razumevanjem, poznavanjem vsebine smotrov usmerjenega izobraževanja, predvsem PD/DP, bomo tudi te težave rešili tako, da ne bo oškodovan učenec.

Poročilo o pedagoški praksi v šolskem letu 1983/84

Pedagoška praksa je potekala po načrtu, ki smo ga naši srednji šoli pripravili v septembru (razmestitveni načrti, pogodbe, izvedbeni načrti z opisi del in nalog za vse praktikante 2., 3. in 4. letnikov po starih programih). V letošnjem šolskem letu je opravilo pedagoško prakso 59 učencev 2. letnika, 76 učencev 3. letnika in 47 učencev 4. letnika.

Časovni razporedi: 2. letniki: 1. strnjeni del — 24. do 28. 12. 83, 2. posamezni dnevi skozi celo šolsko leto

Tu je prišlo do težav pri realizaciji, ker se osnovne šole niso držale izvedbenega programiranja, zato realizacija ni povsod 100 %.

3. letniki: 1. strnjeni del: 22. 11. do 28. 11. 1983,

2. skozi celo šolsko leto so učenci vodili oziroma pomagali pri vodenju interesnih dejavnosti na OŠ, posamezni učenci so delali popolnoma samostojno, kar je prav gotovo predstavljalo za šolo veliko pomoč.

4. letniki: delo je potekalo po starih programih od 5. do 9. marca 1984.

V času strnjene pedagoške prakse smo učence na vseh osnovnih šolah obiskali. Izpolnjene dnevnike so pregledali mentorji in organizatorja pedagoške prakse na naši šoli.

Pregled ocen: 2. letniki: 44 ZU
15 U
3. letniki: 46 ZU
30 U

UVELJAVLJANJE UČENCA KOT SUBJEKTA V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM DELU

Samoupravna in druga družbena dejavnost učencev

Delo vseh treh OO ZSMS in ŠS je potekalo po programu, ki smo ga sprejeli na začetku šolskega leta. Problemi so se pojavili pri realizaciji posameznih nalog (n. pr. delo mladinskih delovnih akcij, tekmovanja in kvizi zunaj šole, evidentiranje in sprejem v ZKS...). V delu mladine je še vedno opaziti nezainteresiranost in nesamostojnost. Delo je v veliki meri potekalo forumsko.

Šolska skupnost je dokaj uspešno reševala problematiko življenja in dela učencev na šoli (prehrana, dežurstvo, delo oddelčnih skupnosti). Več težav je bilo pri delu delegacije učencev za svet šole, šepalo je medsebojno obveščevanje in koordinacija dela z drugimi organizacijami in društvi.

Ocena sodelovanja učencev pri načrtovanju dela in življenja šole

Menimo, da imajo učenci možnost sodelovanja pri načrtovanju dela in življenja šole (skupna obravnava in sprejemanje plana dela šole za tekoče leto, pregled učnih načrtov na začetku šolskega leta, programi interesnih dejavnosti, organizacij in društev), vendar je odzivnost zelo slaba, ali pa je vezana na iniciativo učiteljev in mentorjev.

Ocena uresničevanja obveznosti učencev na šoli in zunaj nje

Večina učencev uresničuje obveznosti, ki se vežejo na pouk, dokaj redno in vestno,

enaka zainteresiranost je pri nekaterih interesnih dejavnostih. Večje težave pa nastopajo pri izvrševanju tistih nalog, ki imajo širši značaj.

Izven šole je precej učencev aktivnih v krajevnih organizacijah ZSMS, raznih društvi in klubih.

Organiziranost učencev na šoli:

- vsi učenci so člani ZSMS
- število članov OO ZKS: 12

Povezovanje šole z okoljem

Nekatere oblike vzgojnoizobraževalnega dela šola sama brez povezovanja in sodelovanja z uporabniki ne more izvesti. Na prvo mesto postavljamo program in izvedbo PD in DP, saj gre vsako leto za večjo populacijo otrok (glej poročilo), nekateri problemi pa ostanejo nerešeni kljub dobremu sodelovanju z OŠ, ozdi, Gospodarsko zbornico za Koroško, PIS in drugimi dejavniki. To so neizdelani programi, neurejeni samoupravni odnosi med osnovnimi, srednjimi šolami in PIS, pomanjkanje ustreznih mentorjev za PD—DP, nagajevanje učencev in mentorjev. Pomoč OZD pri izvajanju vzgojnoizobraževalnega dela je vidna v velikem številu zunanjih sodelavcev, ki učijo predvsem strokovno teoretične predmete (na šolske javne razpise ni odziva), in v oblikah neposredne menjave dela, ki pa so zelo redke.

Težko govorimo o različnih pozitivnih vsebinskih in oblikovnih premikih pri našem pedagoškem delu, saj teče proces reforme

v težkih materialnih razmerah, v zaostrenih odnosih, prisotni so elementi moralne in idejne krize, vse to pa vpliva na izobraževanje zaviralno in demotivacijsko. Realni osebni dohodki prosvetnih delavcev kljub stalnim indeksnim višanjem še vedno močno zaostajajo za OD zaposlenih v materialni proizvodnji, posebej če primerjamo isto kvalifikacijsko strukturo. Nezadovoljivo je strokovno in moralno politično motiviranje oziroma nagajevanje kvalitetnega dela. Zaskrbljujoče je stanje izobraževanja ob delu in iz njega. Tu se prepletajo širši družbeno-ekonomski, družbenopolitični in strokovni vidiki.

V prihodnje bo treba spremeniti način financiranja vzgojnoizobraževalne dejavnosti, dosledneje uresničevati zakon o svobodni menjavi dela, bolj življenjsko zastaviti kriterije vrednotenja dela, normative cen storitev (vključiti vse tiste delavce, ki so nujno potrebni, da delo na šoli nemoteno poteka) pri šolah z več usmeritvami, vodstvene delavce itd., opravili že skoraj administrativno-birokratske odnose, ki jih kljub vsem formalnim oblikam samoupravnega in delegatskega odločanja PIS do sedaj ni bilo mogoče izboljšati. Vzroke za perez kadrovske razmere (odhodi delavcev, nepokriti razpisi) na šoli je iskati predvsem v slabem družbeno-ekonomskem položaju vzgoje in izobraževanja v naši republiki, šole same in vseh delavcev na šoli.

uspešnost pri drugem delu, zato ga celovito usmerja in vrednoti.

V COŠ se lahko uveljavi sleherni učenec, pri pouku, učenju ali pri interesnih dejavnostih. Ker naredijo vse naloge v šoli in se tudi naučijo večino snovi, je njihovo delo in sodelovanje pri pouku boljše. Če pa so uspešni še pri ostalih oblikah dela, jim je življenje v šoli in veselje.

Načrtno in učinkovito uresničujemo zahteve zdravstvenega varstva in prehrane učencev. Vsi naši učenci v šoli malicajo in skoraj vsi tudi kosijo. V šolskem letu 1983/84 samo 16 učencev od 774 ni kosilo v šoli.

Za dobro počutje otrok pa poskrbimo tudi med aktivnimi odmori, s prostim časom po kosilu in z minutami za zdravje, ki smo jih uvedli skoraj pri vseh urah pouka. Minuta za zdravje, nekaj gibalnih vaj ob odprtih oknih, je dovolj za sprostitve učencev in učitelja, da lahko nadaljuje z delom.

V šolskem letu 1983/84 smo uvajali novi predmetnik in učni načrt od 1. do 3. razreda in pri pouku glasbene vzgoje, telesni vzgoji in likovnem pouku od 1. do 8. razreda. Uvedli smo tudi kulturne dneve in proizvodno in družbeno koristno delo za vse učence ter naravoslovne dneve od 1. do 3. razreda. Ugotavljamo, da smo imeli za kulturno vzgojo učencev na izbiri pester program. Povezovanje šole in njenega okolja vodi v skupno načrtovanje, organiziranje in izvajanje različnih dejavnosti. To se še posebej čuti v kulturnem življenju. ZKO Ravne nam je ponudila ogled glasbenih, gledaliških, lutkovnih in likovnih predstav. Filmsko vzgojo učencev pa smo načrtovali skupno s Koroškimi kinematografi. Naši učenci so sodelovali na najrazličnejših prireditvah v kraju, na občinskih in šolskih praznikih.

Letos se je šolsko PMKUD povežalo tudi s posameznimi tozdi v Železarni Ravne in za njihove delavce pripravilo kulturni program na sindikalnih občnih zborih in delavkam ob dnevu žena. Posamezne dejavnosti šolskega društva Mladost PMKUD se nenehno povezujejo z okoljem. Naša folklorna skupina je s pastirskimi igrami zastopala našo šolo na republiškem srečanju mladih folklornih skupin.

Katica Karadža

Celodnevna osnovna šola Koroški jeklarji v šolskem letu 1983/84

Celodnevna osnovna šola Koroški jeklarji se je s svojim bogatim in raznovrstnim delom za vse učence uveljavila v svojem družbenem okolju. Sprejeli so jo učenci, učitelji, starši in krajani. Izkušnje kažejo, da tako organizirana šola prispeva k izenačevanju možnosti za izobraževanje in pomaga izravnati razlike med otroki, ki nastajajo zaradi odraščanja v različnem okolju.

Organizacijo dela na šoli smo nekoliko spremenili glede na koncept celodnevne šole v Sloveniji. Prilagodili smo se organizacijam in društvom v kraju, tako da se naši učenci lahko vključujejo v najrazličnejše dejavnosti zunaj šole (ŠD Fužinar, glasbena šola), ne da bi izostali od ur pouka. Nekateri učenci manjkajo pri urah samostojnega učenja (dogovor s starši).

Ure samostojnega učenja smo uvedli na začetku in na koncu pouka. Usposabljanje učencev za samostojno učenje je pomembna in zelo zahtevna učiteljeva naloga. Učitelji nenehno iščejo najprimernejšo metodo dela, s katero bi usmerjali učence pri urah samostojnega učenja. Vedno znova ugotavljajo, da vse težave izhajajo iz prevelikega števila učencev v razredu, kar onemogoča kvalitetno delo pri pouku, še bolj pa pri samostojnem učenju. Težko je uresničiti načelo diferenciacije in individualizacije v oddelkih s 34 in več učenci. Radi bi dosegli, da bi bili učenci pri učenju čim bolj samostojni, zato učitelji usmerjajo svojo pozornost na način in kakovost dela, kako se učenci učijo in kako obvladajo znanje.

Samostojno učenje pa so začeli učitelji vnašati že v posamezne ure pouka. Priprave učencev na samostojno učenje morajo potekati že med poukom. Učitelji, ki učence uvajajo na samostojno učenje med poukom, ga uvajajo na smotrno izrabo časa, na pravilno izbiro in rabo različnih virov in ga spodbujajo k samoiniciativnosti.

Vzgojnoizobraževalno delo v COŠ je raznoliko in zato organizacijsko bolj zahtevno. Ker so vsi učitelji vključeni v vse sestavine dela, ne samo pri pouku, je spoznavanje učencev popolnejše, boljše pa je tudi vodenje in usmerjanje učencev v vzgojnem in izobraževalnem procesu. Vse to se odraža tudi pri pouku, ki ni več tako tog, pač pa veliko bolj sproščen. Učitelj ne misli samo na uspešnost učencev pri pouku, ampak tudi na

Ko pritisne mraz

Naravoslovne dejavnosti so nova sestavina programa življenja in dela osnovne šole. Namenjene so povezovanju, poglobljanju in razširjanju znanja o naravi in družbi ob učenčevem neposrednem opazovanju in aktivnosti v naravi in življenjskem okolju. Pri realizaciji naravoslovnih dejavnosti so nam pomagale najrazličnejše delovne organizacije, organizacije in društva v kraju. Pri načrtovanju in izvedbi so razrednim učiteljem pomagali tudi predmetni učitelji, ki poučujejo BI, KE, GO, FI.

Ker smo COŠ, smo se dogovorili, da uvedemo že sedaj v vse oddelke od 1. do 8. razreda družbeno koristno in proizvodno delo. Vsi oddelki so opravili po tri delovne dneve. Najzanimivejše je bilo spravljane poljščin in sadja. Okoliški kmetje so bili zadovoljni z dobro opravljenim delom, učenci pa z malico, ki so jim jo pripravili na kmetijah. Vsi učenci so sodelovali v spomladanski očiščevalni akciji v krajevni skupnosti in pri drugih akcijah.

Posebna kvaliteta COŠ je bogastvo življenja in dela na različnih področjih, ne samo intelektualnih, ampak tudi na moralnem, socialnem, kulturnem in delovnem. Vključevanje v najrazličnejše interesne dejavnosti omogoča učencem ustvarjalno delo in uveljavitev in s tem tudi razvijanje posebnih sposobnosti in interesov.

Šolsko leto 1983/84 je bilo zelo pestro po vsebini dela in kvalitetno po doseženih rezultatih.

Šola je bila odprta za učence od 7. do 16. ure za krajare od 16. do 21. ure.

COŠ Koroški jeklarji je obiskovalo 774 učencev, od tega 44 v Kotljah. Na centralni šoli smo imeli 25 oddelkov, na podružnični šoli v Kotljah dva (delno kombiniran 1. in 2. razred in čist oddetek tretjega razreda).

Razred je uspešno zaključilo 760 učencev ali 98,2 %. 14 učencev bo razred ponavljalo. Z učenim uspehom smo lahko zadovoljni. Čeprav je uspeh šole enak lansnemu, smo lahko zadovoljni, saj smo z dopolnilnim poukom pomagali težje uveljavim učencem, da so dosegli pozitivne ocene in osvojili znanje, ki je potrebno za pozitivno oceno. Zmanjšali smo število zadostnih učencev. Odličen uspeh je doseglo 225 učencev, prav dober 246, dober 221, zadosten 68 in nezadosten uspeh 14 učencev.

Za učence je skrbelo 48 pedagoških in 28 drugih delavcev. Vsa delovna mesta so bila ustrezno strokovno zasedena.

Učitelji v COŠ so zelo obremenjeni z delom, nekateri celo v posameznih obdobjih presegajo 42-urno tedensko obveznost, v katero sodijo poleg vzgojno-izobraževalnega dela z učenci še druge naloge. Poleg tega sodelujemo z učenci na najrazličnejših prireditvah v kraju itd.

Vzroki za utrujenost in preobremenjenost so tudi neustrezne delovne razmere za pripravljanje na pouk in za izvajanje razširjenega programa

COŠ, številčno preveliki razredi, nenehne spremembe in novosti v vsebini in oblikah dela, ki sprožajo pri učiteljih negotovost in napetost pri delu in s tem hitrejše utrujanje. Čeprav so zelo obremenjeni in so sprejeli nase veliko odgovornost za učni uspeh učencev, so naloge izpolnjevali redno. Velika obremenitev je nadomeščanje obolelih učiteljev. Poleg rednega dela morajo posamezniki prevzeti še ure obolelih učiteljev, posledice take preobremenjenosti so izčrpanost, glavoboli, povečana razdražljivost in temu sledi pogostejše obolevanje. Znano je, da so učitelji COŠ ves dan izpostavljeni hrupu in napetosti. Zaradi izredne dinamike celotnega dela in življenja v COŠ bi potrebovali učenci in učitelji ustrezne prostore za krajši počitek. Žal, našim učiteljem ne moremo zagotoviti ustreznih delovnih razmer za pripravo na pouk, ker so njihovi delovni kabineti preveč izpostavljeni hrupu.

K vsemu temu lahko prištejemo še nenehno primerjanje nagrajevanja učiteljev poldnevniš šol z nagrajevanjem učiteljev v COŠ, ki tudi slabo vpliva na medsebojne odnose. Res izvajajo enoten učnovzgojni program učitelji vseh osnovnih šol, odgovornost za učenčev znanje pa v COŠ v celoti prevzemajo učitelji in tako razbremenijo starše, saj jim ni treba v popoldanskem času sodelovati pri pisanju domačih nalog in pri učenju.

Pedagoško delo zahteva po svoji naravi vedrino, upanje in zaupanje. Kljub vsem težavam se naši učitelji trudijo, da ustvarijo pravo ozračje za vzgojno delo in dajejo učencem v COŠ občutek varnosti, jih spodbujajo k sodelovanju in jim pomagajo premagovati težave pri učenju.

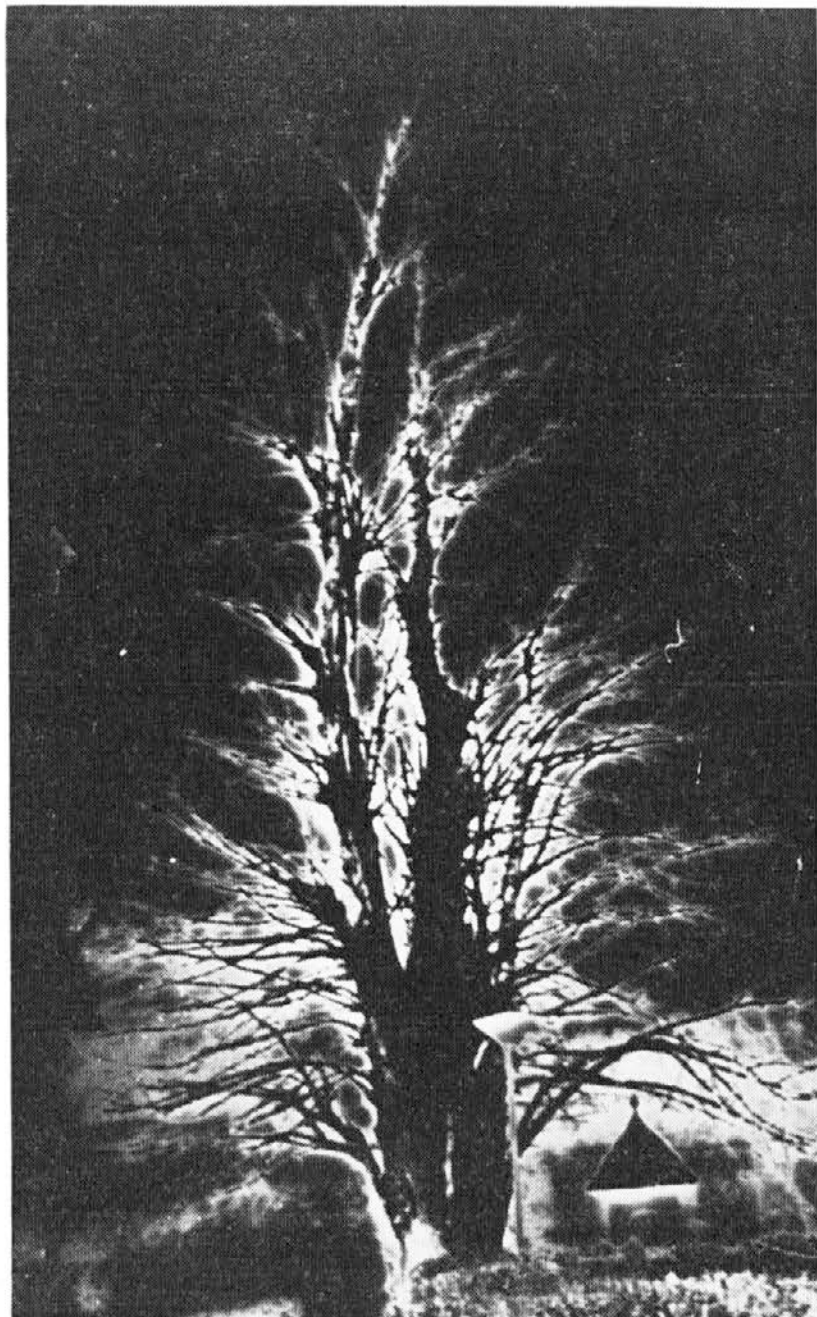
Na šoli je delovalo 57 različnih interesnih dejavnosti v okviru pionirske in mladinske organizacije. Učenci so uresničevali svoje interese pri: ŠSD Mladi Jeklar, PMKUD Mladost, ŠOLSKI ZADRUGI, V KLUBU MLADIH TEHNIKOV IN ORGANIZACIJI RK.

Sposobnejši učenci so se vključevali tudi v ure dodatnega pouka, kjer so širili svoje znanje iz matematike, kemije, fizike, zgodovine, angleškega, nemškega in slovenskega jezika in zemljepisa. Nekateri učenci so obiskovali še ure fakultativnega pouka angleškega in nemškega jezika. Sodelovali so na različnih šolskih, občinskih, regijskih in republiških tekmovanjih. Nekaj pomembnih srečanj pa smo organizirali na naši šoli. Bili smo gostitelji mladim filmskim ustvarjalcem in otroškim folklornim skupinam Slovenije. Na naši šoli je bilo tudi regijsko srečanje mladih tehnikov.

Pri organizaciji posameznih dejavnosti nam pomagajo tudi zunanji sodelavci. Večina teh mentorjev je opravljala svoje delo brez nagrajevanja. Z našimi učenci pa sodelujejo tudi dijaki pedagoške usmeritve srednje šole TNPU Ravne, ki se vključujejo v posamezne interesne dejavnosti kot somentorji ali mentorji. Z njihovim delom smo zelo zadovoljni. OZD, društva in organizacije nam nikoli ne odklonijo pomoči. Vse pogostejše pa se obračajo na nas, če potrebujejo šolske prostore, usluge šolske kuhinje ob različnih prireditvah za mlade ali pa sodelovanje naših učencev na najrazličnejših prireditvah.

Šolsko športno društvo MLADI JEKLAR je že četrtoč zapored osvojilo zlato plaketo ŠSD v Sloveniji. Naši športniki so dosegli zelo dobre uvrstitve na šolskih in občinskih tekmovanjih v igrah z žogo, nekateri smučarji in plavalci pa so posegali tudi po republiških in državnih odličjih.

V klubu MLADIH TEHNIKOV so urenicevali svoje interese vsi učenci, ki jih zanimajo tehnične dejavnosti. Po regijskem tekmovanju mladih tehnikov, ki je bilo organizirano na šoli, se je interes za te dejavnosti še povečal. Naša šola

Črno — belo

je bila prva v občini, ki je uvedla krožek računalništva. Vodil ga je zunanji mentor iz Železarn Ravne. Ob koncu šolskega leta smo kupili dva računalnika, načrtujemo, da jih bomo v prihodnjem šolskem letu kupili še več.

SOLSKA ZADRUGA je zaživela. Učenci so opravili veliko delovnih ur pri urejanju okolice, krajevne skupnosti, pri spravilu poljščin in sadja. Pri posameznih interesnih dejavnostih so ustvarili tudi dohodek. Ob koncu šolskega leta so mladi zadružniki dobili nov čebelnjak za osem panjev. Zadružniki so zelo razočarani, ker ostali učenci, pa tudi nekateri odrasli, nimajo pravega odnosa do družbene lastnine. Otroci in odrasli si delajo peč poti kar po zelenicah. Celo zimo so se trudile male cvetličarke z bršljankami, spomladi pa so žalostno ugotovile, da je po okenskih policah vedno manj lončkov, zato je bil tudi dohodek manjši od načrtovanega.

Za vodenje posameznih dejavnosti šolske zadruge bi potrebovali nekaj zunanjih sodelavcev. Morali se bomo povezati s kmetijsko zadrujo. TOZD Valjarna je pokrovitelj našega pionirskega odreda. S svojimi poslovnimi partnerji so nam delavci Valjarne pomagali pri nakupu orodja za šolsko zadrujo.

Težave, ki jih prenašamo v naslednje šolsko leto:

- streha, ki pušča ob vsakem naliwu
- številčno premočni oddelki
- premalo učilnic
- nesolidno zgrajena zgradba, ki terja nenehna popravila.

Načrti za novo šolsko leto:

- uvajanje fakultativnega pouka: angleški, nemški, srbohrvatski jezik, osnove elektronike, kemija v industriji, čebelarstvo in računalništvo
- še večje prizadevanje šole za uveljavljanje zdravstvenega varstva otrok
- kvalitetnejša organizacija samostojnega učenja in vnašanja SU v posamezne ure pouka (30 minut pouka, 15 minut SU)
- razvijanje tehničnih interesnih dejavnosti
- večje sodelovanje staršev pri organizaciji interesnih dejavnosti pri športnih dnevih, ekskurzijah
- prostorsko usposobiti osnovno šolo v Kotljah za štiri razrede.

Alojz Germ

Osnovna šola Miloša Ledineka v šolskem letu 1983/84

Postal je že običaj, da šola objavi poročilo o delu in življenju šole v preteklem šolskem letu. Tako občani širše spoznajo problematiko šolstva in laže ocenjujejo uspehe in neuspehe, bolj strokovno se lahko odločajo kot uporabniki, delegati, starši ali občani. Prav bi bilo, da bi tudi skupščine krajevnih skupnosti v občini obravnavale naša poročila in s tem prispevale k podružbljanju vzgoje in izobraževanja in vzbujanju večjega interesa za razvoj te zelo pomembne družbene dejavnosti. In končno je to tudi možnost, da se sami malo pohvalimo, ker pač ugotavljamo, da sta vzgoja in izobraževanje deležni zelo malo družbene pohvale ali priznanja.

Šolski okoliš naše šole je po površini največji v občini; vsa Zgornja Mežiška dolina šola svoje najmlajše v šoli Črna, ki

Alpsko smučanje je v naši občini prednostna panoga

Težko si predstavljamo, da bi morali realizirati delovni program šole brez posameznih OZD, društev in organizacij in brez sodelovanja staršev naših učencev. Preveč bi naštevali, če bi hoteli zapisati prav vse, ki so sodelovali z nami v tem šolskem letu. Prav pa je, da imenujemo tiste, ki so v šolskem letu 1983/84 storili za naše učence največ:

Železarna Ravne — TOZD Valjarna, TOZD ETS, Koroški zdravstveni dom, taborniški odred Koroški jeklarji, ZKO Ravne, SZDL Kotlje, gasilsko društvo, ŠD Fužinar, ZTKO Ravne, AMD Ravne, občinski sekretariat za SLO in DS, Postaja milice in KS Javornik-Sance in KS Kotlje.

Prav je, da se javno zahvalimo vsem učiteljem, ki so pri učencih s srcem in dušo in jih šolsko leto izčrpava bolj, kot bi bilo treba. Pri znanje vsem, ki s svojim delom v izobraževalnih skupnostih, zavodu za šolstvo, OZD, organizacijah in društvih kakorkoli pomagajo krojiti vzgojnoizobraževalno delo.

organizacija podaljšanega bivanja vplivajo tudi na večje materialne stroške. Stroški na učenca so najvišji na podružničnih šolah v Javorju, Koprivni in Podpeci.

V šolskem letu 1983/84 je bila kadrovska zasedba popolna; vsi strokovni delavci imajo ustrezno strokovno izobrazbo; dve delavki pa sta opravili strokovni izpit.

V materialnem pogledu problemi naraščajo. Znano je, da šole svoj prihodek pridobivajo s SaS OIS: šola (svobodna menjava dela), da se prihodek v koledarskem letu poveča za vnaprej določen odstotek, kar pa komaj zadošča za pokrivanje nujnih materialnih izdatkov. Izredno naraščajo stroški za energijo (kurjava, elektrika), komunalne storitve, prevoze... Prvenstveno moramo pokrivati omenjene potrebe, tako le s težavo kupujemo materiale za našo osnovno dejavnost. Tudi amortizacijo smo realizirali samo 50%. Tako lahko ugotovljamo, da materialna osnova osnovne šole peša.

Podobno je z osebnimi dohodki delavcev šole. Zaostajamo za osebnimi dohodki v primerjavi z združenim delom v gospodarstvu. Res je, da nam je omogočeno, da opravimo poračun — nekajkrat na leto, vsak pa zna izračunati, da denar, ki ga dobimo novembra ali decembra za leto nazaj, mnogo manj velja!

Učni uspeh v šolskem letu 1983/84 je bil do sedaj najboljši: skupno napreduje 99,2% učencev na matični šoli v Črni, na vseh štirih podružničnih šolah pa so dosegli 100% učni uspeh. Tudi generacijski uspeh je zelo dober: v osmih letih je uspešno končalo šolanje 98,1% vpisane generacije.

Struktura učnega uspeha (samo OŠ Črna): odličnih 29,2%, prav dobrih 29%, dobrih 24,9%, zadostnih 16,1% in nezadostnih 0,8% učencev.

Zlato medaljo »Bratje Ribar« za odličen uspeh v vseh razredih osnovne šole so dobili: Marjeta Jug, Mateja Kordež, Barbara Polanšek — iz 8. a razreda, iz 8. b razreda pa Zoran Gaber, Stanislava Lampret, Erna Ozimic, Simona Petek in Maja Savelli. Čestitamo!

ima centralno in štiri podružnične šole. Podružnične šole v Koprivni, Podpeci in Žerjavu omogočajo, da lahko mlajši učenci — do 4. razreda — obiskujejo šolo bližje domu. Starejši učenci se nato prešolajo na matično šolo v Črno. Le Javorci so vseh 8 let na svoji, 1152 m visoko ležeči šoli; obiskujejo »najvišjo šolo« v Sloveniji.

Učenci podružničnih šol hodijo v šolo peš; v km sicer niso zelo oddaljeni, je pa pot v šolo zelo težavna. Na matično šolo v Črno se vsakodnevno vozi 114 učencev (31,1%), od tega delno plačuje prevoz 18 učencev ali 15,7% vozačev. Samoplačniki so učenci, ki niso oddaljeni od šole nad 4 km in se vozijo v Črno, to so predvsem učenci iz Žerjave.

Razgiban šolski okoliš, število podružnic, število vozačev, varstvo vozačev, or-

V šolskem letu 1983/84 smo uvedli nov predmetnik in učni načrt za 1., 2. in 3. razred. S tem smo začeli konkretno uveljavljati smernice za delo in življenje osnovne šole. Bistvena novost je, da so bili uvedeni dnevi: kulturni in naravoslovni, družbeno koristno delo in športni dnevi. Te dejavnosti je šola opravljala že pretekla leta, sedaj pa so dobile boljše vsebino in organizacijsko obliko.

Dejavnosti ob pouku so bile dobro razvite. Posebno se moramo zahvaliti zunanjim mentorjem (skupno 12), ki uspešno vodijo interesne dejavnosti učencev. Ni mogoče podrobno opisati vseh dejavnosti, največji uspehi pa so:

— v letu 1983 je PO »Henrik Zagernik« dobil bronasto priznanje OF; PO »Janko Močilnik« na podružnični šoli Žerjav je dobil s pomočjo pokrovitelja — tozd Pogorevc — svoj prapor; PO »K-10« v Koprivni je organiziral že dvanajsto srečanje s kurirji 4. VDV brigade (glej Koroški fužinar št. 3/1984);

— OO ZSMS na šoli je skupno s PO in šolsko skupnostjo organizator vseh zbiralnih akcij in prostovoljnega dela (zbrali smo nad 15 ton papirja, steklenice in steklovino, oblačila, kovine), pomagali smo kmetom pospravljati poljske pridelke, pogozdovali, kopali jarke za telefonski kabel, sodelovali pri urejanju kraja, posebej še okolice šole, urejali šolski športni park...

— ŠSD je kljub neugodnim delovnim pogojem dobilo »zlato znak ŠSD«. Največje uspehe smo dosegli v tistih športnih dejavnostih, ki niso vezane strogo na vadbo v telovadnici. Smo ekipni občinski prvaki v smučarskih tekih in štafetah, v veleslalomu, imamo velike uspehe v krosu, v nogometu, šahu. V odbojki in košarki pa naši učenci zaostajajo za vrstniki v občini, ker so pač ti treningi vezani na telovadnico, ki je skrajno neprimerna.

— PiKUD: pevski zbor sodelujeta na vseh prireditvah v kraju, recitatorji popestrijo krajevne prireditve, ponovno smo osnovali folklorno skupino. Posebno aktivni so bili lutkarji, ki so z igrice Oblaček

Pohajaček sodelovali na medregijskem srečanju v Ormožu, in to zelo uspešno.

— Šolska zadruga je delovala takole: posadili smo krompir, fižol, zelje, skrbeli za šolski sadovnjak, okrasili šolo s cvetlicami, šolska hranilnica pa deluje uspešno že več let.

— MRK je organiziral svečani sprejem mladih v RK in dobro uspelo kviz oddajo. Posebej moramo poudariti uspešno sodelovanje MRK s krajevno organizacijo RK v Črni in Žerjavu.

— Na občinskem tekmovanju v SLO in DS sta naši ekipi zasedli prvo in drugo mesto (letos ni bilo regijskega tekmovanja).

Zelo na kratko naštetje uspehe smo lahko dosegli, ker smo dobro sodelovali s KS Črna in Žerjav in z DO: TOZD Gozdarstvo Črna in Žerjav, TOK Prevalje, KZ Trata, Rudnikom Mežica — TOZD Pogorevc, TOZD TAB, TOZD Lesni obrat, TOZD Metalurgija, TOZD TOM. Medsebojno sodelovanje želimo še poglobiti, za dosedanje sodelovanje pa hvala!

Naštete so bile najbolj uspešne dejavnosti ob pouku. Moramo pa še poudariti uspešno delo prometnega krožka, krožka NOB, kluba OZN, podmladka PD in tabornikov.

V letu 1983 in 1984 so potekale priprave za III. samoprispevek v občini in KS. V pripravi programa in nato v široki javni obravnavi je šola močno sodelovala. S programom smo seznanili učence, na roditeljskih sestankih tudi starše. KS Črna in Žerjav sta krajanom ponudila dober in privlačen program, v skupnem programu pa je na prvem mestu planirana gradnja telovadnice v Črni. Pri obveščanju krajanov v KS Črna in Žerjav so zelo aktivno sodelovali učenci, posebno še OO ZSMS. Uspeh ni izostal, saj so krajan KS Črna in Žerjav z veliko udeležbo na referendumu in glasovanjem »ZA« program potrdili in sprejeli.

Sedaj, jeseni 1984, pa so nastali problemi, kako program uresničiti. Telovadnice v Črni še nismo pričeli graditi, ker ni dovolj sredstev, ker ne vemo, kako velika

je lahko, ker je še mnogo drugih problemov, ki zaslužijo posebno obravnavo. Vsi pa vemo, da stara šolska telovadnica ni več uporabna, da gradimo telovadnico za šolo in kraj, da jo gradimo tudi za prihodnje generacije, da smo obmejna krajevna skupnost, da načrtujemo razvoj turizma (gl. članek G. Klančnika: Pospeševalec turizma, Fužinar št. 3/1984), da želimo izenačevati pogoje šolanja in delovanja mladih (tudi v športu), da moramo uresničiti na referendumu sprejete odločitve, da je to tudi resno politično vprašanje. Gotovo pa se zavedamo tudi vseh zaviralnih in neugodnih trenutkov in stanja v naši družbi.

V preteklem šolskem letu smo uredili šolsko knjižnico in shrambo za kuhinjo. Še naprej imamo težave zaradi telovadnice in delavnice za tehnično vzgojo, kuhinje in jedilnice. Na novo smo zgradili in dokončali zunanje igrišče za odbojko in košarko, dokončati moramo še naprave za skok v daljavo in višino (nikjer npr. ni več dobiti leša).

Šolsko leto 1984/85 prinaša nove probleme, tudi te bomo s skupnim prizadevanjem reševali in premagovali.

Našim bivšim osmošolcem želim uspešno nadaljevanje izobraževanja, vsem, ki z nami sodelujejo, pa iskrena hvala.

Ivan Hamur

Imaga

Vse bi naredil,
da ne bi več pil.
A kaj,
ko pogledam nazaj,
vedno sem se nalival
in v tem sem užival.

Tako daleč sem prišel,
da že trestji sem se pričel.
Priatelj je dovolj imam,
kadar za pijačo dam.

Oj ti alkohol,
naredil si pravi pokol.
Za malo veselja
me je zmanila želja,
naj vlada mi alkohol.

Potapljam se,
butam ob čeri,
nikogar ni,
da rešil bi me.

Lovim, lovim,
zagrabim za bilko
in si želim,
da bi dovolj močna bila,
da ne potonem do dna.

Sedaj ko se na površju držim,
si le eno želim,
da alkohol ne dobi več oblasti

in ne umaže mi moje vesti.

Na Ošvenu

Četrtrič srebrni Vres

Moški pevski zbor VRES DPD SVOBODA Prevalje je letos aprila tekmoval na republiškem tekmovanju odraslih pevskih zborov NAŠA PESMI '84 v Mariboru. Tudi letos je zbor prejel za svoj tekmovalni program — kot poprej že na treh tekmovanjih v letih 1976, 78, 80 — srebrno plaketo mesta Maribor.

Bralcem Fužinarja posredujemo oceno strokovne žirije, ki so je sestavljali:

Samo HUBAD, dirigent, predsednik žirije
Boris ČERNOGUBOV, prof. Akademije za glasbo, Novi Sad

Matevž FABIJAN, dirigent, Kranj
Jože FÜRST, dirigent, Ljubljana
Ivo JELERČIČ, dirigent, Postojna
Emil PETROVICS, skladatelj, Budimpešta
Branko RAJSTER, dirigent, Maribor
Marko Studen, sekretar žirije, ZKOS, Ljubljana

Tako so ocenili naš nastop na tekmovanju:

Moški zbor Vres, Prevalje

zborovodja Jožko Kert, 37 članov
izvajani program:

- T. Morley/M. Reger: Pomlad ozarja njen obraz
 - Felix Mendelssohn: Beati mortui
 - A. Nedved/U. Krek: Nazaj v planinski raj
 - Alojz Srebotnjak: Iz rosnega mraka
 - Lojze Lebič: Čas
 - Uroš Krek: Prekmurska
 - Lojze Lebič: Luba vigred se rodi
 - Blaž Arnič: Kurirček
- minutaža nastopa: 21.50

Program tekmovalnega nastopa je odličen, primerno izbran ter dovolj zahteven.

Intonacija je v glavnem čista, mestoma so očitni nekateri nerešeni problemi.

Zvok zbora je dober, sonoren in diferenciran, pohvaliti je treba solidne soliste.

Interpretacijo odlikuje dober ritem in izrazita dinamika, kar kaže na visok interpretacijski nivo dirigenta. Izpostaviti kaže izvrstno izvedbo obvezne skladbe.

skupna ocena: 86,0 — srebrna plaketa

Sekretar žirije:
Marko Studen

Zbor je doseženega uspeha vesel. Med moškimi zbori, ki so letos tekmovali na NAŠI PESMI, je bila to druga najvišja ocena. Pred nami je bil le zbor SREČKO KOSOVEL iz Ajdovščine, ki je osvojil kot edini moški zbor plaketo (90 točk).

Na letošnjem tekmovanju je sodelovalo 11 slovenskih mešanih zborov, med njimi so štirje prejeli zlate plakete, pet je bilo srebrnih in ena bro-

nasta. Moških zborov je tekmovalo le devet. Eden je dobil zlato, dva srebrno in pet bronasto plaketo.

Zenskih zborov letos na tekmovanju ni bilo.

Veliko besed je steklo v zvezi z letošnjo NAŠO PESMIJO. Le dvajset izmed stotine zborov po vsej Sloveniji se je odločilo tekmovali. So zahteve tekmovalnih programov previsoke? So pogoji dela oz. priprav za takšna pevska tekmovanja nemogoči in se zbori in njihovi zborovodji zato ne odločajo radi za tekmovanja? Na ta in še mnoga vprašanja bi bilo treba najti tehtne odgovore. Eno je jasno: odločitev zbora, da se bo udeležil pevskega tekmovanja, je drzna in zahtevna. Od pevcev in zborovodja zahteva izjemne napore, ki pa jih morejo pevci in njihov vodja le ob ustreznih morali in materialni podpori ter ob zanesenjaškem delu, ki mu je lahko plačilo samo uspeh. Če pa tega ni, potem je rezultat večmesečnih priprav prav klavrn, lahko je vprašljiva celo usoda nadaljnjega dela zbora.

Letošnje tekmovanje je bilo po zahtevnosti programskih usmeritev do sedaj najtežje. Vsak zbor se je moral predstaviti na tekmovanju z najmanj dvajsetminutnim programom skladb iz različnih stilnih obdobij (od renesanse do sodobne glasbene ustvarjalnosti), predpisana je bila težka obvezna skladba, v program pa je moral vsak zbor vključiti tudi eno ljudsko pesem.

Uspeh zbora je bil v slovenskem zborovskem svetu opažen. Vres je bil za nagrado povabljen v Cankarjev dom v Ljubljano, kjer je imel skupen koncert z zlatimi zbori. Uspeh pa omogoča zboru tudi nastopanja na pevskih odrih zunaj naših meja. Žal pa je tega v težkih gospodarskih razmerah vse manj.

Res je bilo republiško tekmovanje osrednji dogodek minule zborove sezone. Kljub polni angažiranosti zbora za to tekmovanje pa smo v minuli trinajsti sezoni imeli še vrsto pomembnih koncertov in nastopov. Vresovo pesem je bilo moč slišati:

Datum	Nastop — koncert	Kraj
1. 11. '83	Komemoracija na Barbari	Prevalje
5. 11.	Koncert pobratenih zborov	Trbovlje
16. 11.	Nastop na slovesnosti v osrednji koroški knjiž. Dr. F. Sušnik	Ravne na Koroškem
25. 11.	Akademija ob 40. oblet. AVNOJ	Prevalje
17. 12.	Srečanje zborov Slov. železnarn	Jesenice
22. 12.	Regijska akademija ob dnevu JLA	Prevalje
6. 2. '84	Kulturna podoba našega kraja	Prevalje
8. 2.	Nastop v menzi ŽR za slov. kul. praznik	Ravne na Koroškem
26. 2.	Revija Od Pliberka do Traberka	Žerjav
17. 3.	Revija Od Pliberka do Traberka	Ravne na Koroškem
7. 4.	Koncert	Slovenj Gradec

Moški pevski zbor Vres Prevalje

Kmetija

Datum	Nastop — koncert	Kraj
14. 4.	Repub. zborovsko tekmovanje NASA PESEM '84	Maribor
26. 4.	Revija zborov KOROŠKA POJE	Slovenj Gradec
5. 5.	Koncert zborov NASA PESEM '84 v Cankarjevem domu	Ljubljana
18. 5.	Trinajsti letni koncert	Prevalje
2. 6.	Koncert — združen z ostalimi zbori s Solnograš. območja	Bad Goisern — Avstrija
3. 6.	Koncert — samostojni	Bad Goisern
17. 6.	Nastop ob otvoritvi prizidka doma na Uršlji gori	Prevalje

To pa tudi ni celotna bera zborove dejavnosti. Ob pesmi je še mnogo organizacijskega dela, tudi sestankovanja in še kaj. Brez družabnosti tudi ne gre. Za vse to je potrebno veliko volje nekaj posameznikov, katerim je naložena poleg pevskih vaj še mnogokatera dodatna naloga.

Predsednik Marijan Kovač je za svoje pevsko (solistično) in organizacijsko delo prejel BRO-NASTO VORANČEVO PLAKETO za leto 1983, vso pohvalo pa si zaslužijo tudi vsi Vresovi odborniki, saj brez dobrega dela odbora vsega naštetega zbor ne bi mogel opraviti. Posebna zahvala gre blagajniku (Tanja in Jaki Rožič), tajniku (Rihard Čas) in gospodarju (Maksu Paradž). Pa še eno veliko pomembno akcijo smo imeli v minuli sezoni. Zbor si je oskrbel nove koncertne obleke. Hvala vsem delovnim kolektivom in družbenopolitičnim organizacijam za razumevanje pri zbiranju sredstev.

Za uspešno nadaljnje delo zbora so potrebne poleg kvalitetnih teženj in delavnosti tudi zunanje spodbude. Usoda nadaljnje rasti zbora torej

ni izključno v rokah pevcev in njihovega vodja. Prav je, da bi se tega zavedali vsi tisti, ki lahko kakorkoli prispevajo svoj delež za zborovo nadaljnje delo.

Hvala vsem kadrovskim komisijam v tozidih Železarne Ravne in v drugih delovnih organizacijah naše občine, kjer so zaposleni naši pevci, da so z razumevanjem reševali vloge za potrebne dneve izredno plačane odsotnosti z dela za številne vaje in tekmovanje. (Žal pa še vedno kje naletimo tudi na nerazumevanje posameznikov pri tovrstnih odločanjih.) Hvala tudi kulturnim

Miro Petek

Vresova pot bratstva po Srbiji

(popotne beležke)

Ko so na Koroškem še divjali najhujši boji, so v Srbiji že slavili zmago nad okupatorjem. Slast oktobrske osvoboditve so občutili tudi mnogi Korošci, ki so bili v te kraje izseljeni. Štiri desetletja pozneje Korošci in Srbi zopet skupno praznujejo obletnico svobode, čestitke in dobre želje pa je v to bratsko republiko ponesel moški pevski zbor Vres s Prevalj. Seveda je pot vodila v Varvarin v bratsko občino v srbskem Pomoravju.

Prvi dan

Okoli deset ur vožnje z vlakom loči Prevalje od Beograda, kamor so Vresovci prispeli 12. oktobra zjutraj. Glavno mesto je pozdravilo Korošce v megli in nič kaj prijazno, vendar to ni zmotilo dobrega razpoloženja. Obiskati Beograd pa danes pomeni tudi obiskati spominski park Maršala Tita na Dedinju. Hiša cvetja, muzej 25. maj, Titova delovna soba, lovska hiša — vse to je naredilo na Vresovce in vse ostale, ki smo jih spremljali na tej poti, izjemen vtis. Tu so zbrana vsa darila, ki jih je Tito dobil ob obiskih širom sveta in domovine. Korošci pa smo se še posebej ustavili ob štafeti, ki je pred leti začela svojo pot prav na Ravnah. Dve uri sta seveda premalo, da bi si lahko do potankosti ogledali vso to množico različnih predmetov in dokumentov. Sta pa dovolj, da lahko obiskovalec spozna njihovo veliko zgodovinsko vrednost in priljubljenost, ki jo je užival tovariš Tito.

Za ogled Avale je zmanjkalo časa. Pot proti Varvarinu nas je vodila po Ibarski magistrali, ki povezuje jugozahodni del Srbije z Beogradom. Lepa cesta pelje skozi živopisne predele Šumadije in po plodni dolini Zahodne Morave. Nekaj manj kot 200 kilometrov od Beograda in od Varvarina nas je ločil samo še most čez Veliko Moravo. Snidenje z gostitelji pred hotelom Plaža je bilo zares pristržno, saj so se mnogi med sabo že poznali in so si po letu dni ali še več ponovno segli v roke.

Popoldan je bil namenjen obisku temeljne organizacije Bratstvo, ki je del delovne organizacije Železarne Ravne. Tu smo si ogledali proizvodnjo pil, ki pa je

organizacijam — ZKO in kulturni skupnosti — za moralno in materialno pomoč pri našem delu. Posebno pa smo pevci hvaležni našemu strokovnemu sodelavcu, dirigentu Jožetu Fürstu iz Ljubljane, za njegovo pomoč pri pripravi na tekmovanje.

V Vresovi vetrini v naši pevski sobi so zbrane že štiri srebrne plakete. Vsak vresovec je nanje ponosen in vesel. Ob nas pa se teh uspehov lahko veselite tudi vsi drugi, ki nam stojite ob strani in nam pomagata po svojih močeh.

MoPZ VRES PREVALJE

za trenutek zastala, saj so Vresovci v proizvodni dvorani stopili v polkrog in zapeli nekaj pesmi.

Temeljna organizacija Bratstvo Varvarin je pričela z delom februarja leta 1982 in danes zaposluje 79 delavcev. To je zelo mlad kolektiv, saj je povprečna starost okoli 23 let, pri tem pa je 63 oostotkov delavcev kvalificiranih. Začetni rezultati niso najboljši, vendar je treba vedeti, da je tovarna nastajala v času vse večje ekonomske krize. K temu je veliko pripomogla tudi neizkušenost in druge subjektivne napake, videti pa je, da ta kolektiv vendarle trdno stopa po poti stabilnejšega ekonomskega razvoja.

Danes naredijo v Bratstvu okoli 400 tisoč raznih pil za domačo industrijo, želijo pa prodreti tudi na tuji trg. Poprečni osebni dohodek znaša okoli 19.300 dinarjev, poleg tehnične in tehnološke pomoči pa Železarna Ravne sodeluje tudi pri solidarnostnem izplačilu osebnih dohodkov in regresa za počitnice kakor tudi z drugimi sredstvi skupne porabe.

Po večerji je v hotelu Plaža zopet donele pesem. Bilo je to srečanje dveh kultur. Moški pevski zbor Vres s Prevalj je predstavil zborovsko petje, ki v tem delu Srbije ni tako razvito kot pri nas. Ob obloženi mizi in dobri kapljici se je pozno v noč slišala borbeni, umetniška in narodna pesem vseh narodov in narodnosti. Na drugi strani pa smo Korošci občudovali hiter korak in ritem mladih fantov in deklet, ko so po plesišču in med mizami zaplesali kolo.

Drugi dan

Lepo jutro je bilo kot naročeno za izlet. Hitro smo napolnili avtobus beogradske Lasta, ki nas je vozil na gostovanju po Srbiji. Gostitelji so imeli pri snovanju tega izleta kar precej težav, saj je v bližnji okolici množica kulturno-zgodovinskih in turističnih zanimivosti, ki so vredne ogleda. Odpeljali smo se proti Beogradu in se kmalu ustavili ob samostanu Resava. Ta samostan zavzema skupaj s cerkvijo posebno pomembno mesto v srednjeevropski zgodovini. Ravanico je zgradil knez Lazar v drugi polovici 14. stoletja. Nekoč je ta

samostanski kompleks obsegal cerkev, kuhinjo, celice in celo bolnišnico. Leta 1389 je knez Lazar padel v boju s Turki na Kosovem polju, dve leti za tem — ko ga je srbska cerkev proglasila tudi za svetnika — pa so njegovo telo prenesli v Ravanico. V tej dolgi zgodovini sta bila samostan in cerkev nekajkrat napadena, posebej pogosto sta bila tarča turških napadov. Tako so iz cerkve izginile ogromne količine zlata, zob časa pa je precej načel freske in druge slikarije. V cerkvi pa so še na mnogih mestih ostanki modre barve, ki ji strokovnjaki še dandanes ne vedo sestave, bila pa je menda precej dražja od zlata.

Ko so nam organizatorji obljubljali tudi ogled podzemne jame, si nobeden ni predstavljal lepote, ki je skrita v kraških nedrih vzhodne Srbije. Ob reki Zgornja Resava je danes znanih že več kot 50 jam in pečin, največja pa je na malem kraškem polju Divljakovac. Resavska jama je odprta šele dobro desetletje, vendar je zaradi naravne redkosti in lepote privabila že več sto tisoč obiskovalcev. Doslej je raziskanega okoli 2800 metrov podzemlja in ob lepo urejeni poti po jami lahko vidimo kristalne stebre Babice in Deda, drugod pa stebri zopet spominjajo na nogo slona, glavo jagnjeta, ljubezenski sestanek in drugo. V Srednji dvorani, ki je zelo akustična, je odmevala pesem moškega pevskega zbora Vres...

Nedaleč od Resavskih jam stoji istoimenski samostan. Zgrajen je bil leta 1418 in čeprav ga obdajajo visoki in močni zidovi, tudi ta samostan ni mogel kljubovati turškim vpadom. Ohranjena arhitektura in freske pa kažejo na izjemno umetniško moč nekdanjih mojstrov. Zgodovinski viri omenjajo, da je cerkev samostana v Resavi poslikal »eden največjih slikarjev, ki jih je Srbija kdaj imela«.

Po dolgem in zanimivem potovanju po vzhodni Srbiji je 13. oktobra zvečer čakal Vres še koncert. S svojim nastopom so navdušili skorajda polno kinodvorano in so morali načrtovanemu programu dodati še dve pesmi. Program so sestavljale borbene, umetne in ljudske pesmi vseh naših narodov in narodnosti, največ časa pa je bilo odmerjenega koroški in slovenski ljudski pesmi, saj je bil osnovni namen gostovanja pevskega zbora Vres prav predstavitev naše pesmi in kulture.

Tretji dan

14. oktobra so v Varvarinu in okolici zaplapolale zastave. Marsikateri kmet se je že zjutraj oblekel v praznjo obleko, drugi pa so lep nedeljski dopoldan izkoristili in se odpravili na tržnico. Letošnji oktober je že štirideseti svobodni oktober v Varvarinu, ki so ga tudi dostojno proslavili.

Varvarin, mesto na levem bregu Velike Morave, je središče občine z okoli 30 tisoč prebivalci, ki se pretežno ukvarjajo s kmetijsko proizvodnjo. Glavni kmetijski panogi sta sadjarstvo in vinogradništvo, ki zavzemata 100 oziroma 200 hektarjev planтажnih površin. Zelo dobra je tudi tehnična opremljenost kmetijstva. V občini imajo okoli 2800 traktorjev z raznimi priključki, 100 kombajnov, 2500 motokultivatorjev in drugo. Takšna opremljenost kmetijstva je povečala kmetijsko proizvodnjo od štiri- do petkrat. Ostvarja velike tržne

Vresovci so zapeli tudi pri spomeniku umrlih slovenskih izseljencev v Varvarinu

presežke za domače in tuje tržišče. V občini Varvarin je danes tudi pet organizacij združenega dela, v katerih je zaposlenih okoli 1250 delavcev.

Tudi stanovanjsko-komunalna gradnja v občini prav lepo napreduje. Elektrificirana so vsa naselja, zgradili so avtomatsko telefonsko centralo z več kot 2500 priključki, asfaltiranih je 73 kilometrov cest, zgrajenih 175 družbenih in več kot 5000 zasebnih stanovanj...

Moški pevski zbor Vres s Prevalj je to praznično nedeljo zapel še trikrat. Najprej na slavnostni seji, pozneje pa še na veliki

proslavi v središču mesta in ob spomeniku umrlim slovenskim izgnancem v Varvarinu. Vojno viro je kot izgnanec v Varvarinu preživel tudi profesor Janez Mrdavšič, ki je ob obletnici osvoboditve prejel visoko priznanje občine Varvarin. Prav ta spomenik in raznovrstni kulturni stiki med pobratenima občinama so v veliki meri sad njegovih prizadevanj.

Polni nepozabnih vtisov smo zapustili Varvarin in se vrnili na Koroško. Pred nami pa je sedaj težka naloga — kako vrniti gostoljubnost ob prihodnjem obisku Varvarincev v naši občini.

Ivan Goličnik-Drenov

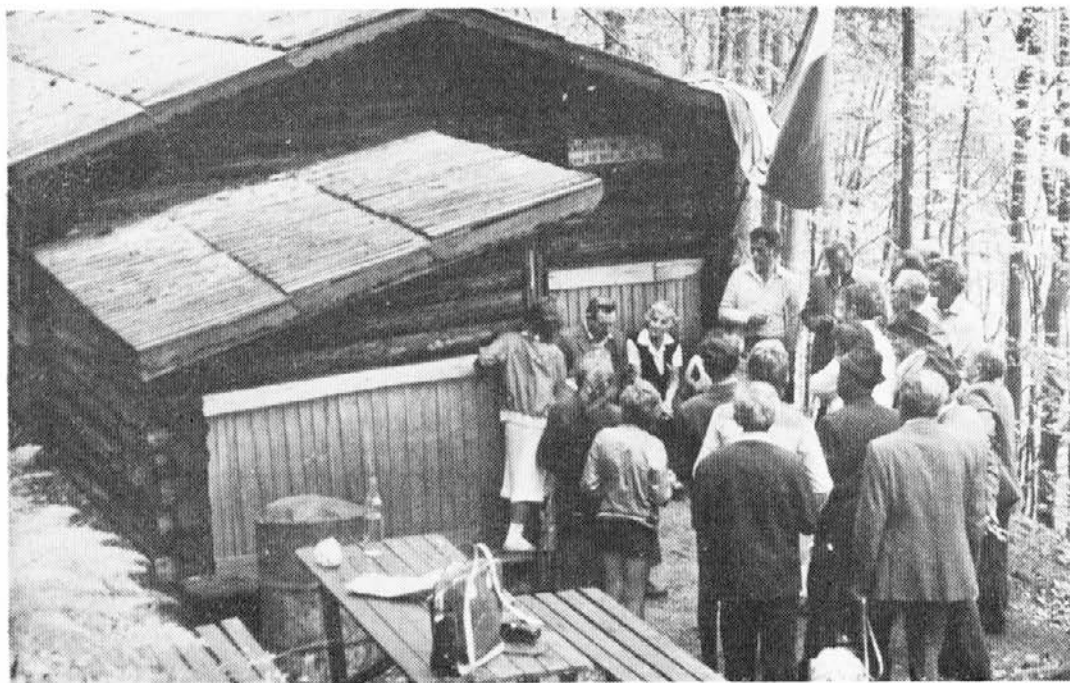
Prehrambna akcija

Oktober 1944 je naš Severno koroški bataljon prispel severno od Drave, na področje Svinje planine. Tu smo takoj začeli iskati zveze s četami, ki sta jih vodila Boj in Belin, ter s političnimi delavci Krištofa in Luca. Naš bataljon smo sestavljali mladi fantje in dekleta, le naša bataljonska kuharja Franc in Lojz sta že odslužila bivšo jugoslovnsko vojsko in oba sta bila po poklicu rudarska kovača.

Po nekaj dnevnem patroljiranju ter obiskih tamkajšnjih prebivalcev, ki so bili že v veliki meri potujčeni, je patrolja, ki jo je vodil namestnik politkomisarja bataljona Vojnomir, prišla pri neki drvarski koči v nastavljeno nemško past. V neenakem spopadu je padel politdelegat Drofelnik, ki je tako postal naša prva žrtev na tem področju. Vojnomir in še neki partizan sta se s težavo rešila ter se nemudoma vrnila v bataljon. Toda Vojnomir bi ne bil Vojnomir, če si ne bi želel oddolžiti Nemcem. Sporazumno s štabom je hitro zbral močno bojno patroljo, večinoma mitraljezce, in z njimi odhitel nad tiste Nemce v bližini tiste bajte, ki je bila sredi velike jase, so naši prišli, ko so se Nemci že pripravljali za odhod v dolino. Zdaj so bili Nemci presenečeni,

ko so jih naši zasuli z rafali, in to iz čisto novih angleških mitraljezov Brenov. Po krajšem boju je tam obležalo nad 25 mrtvih in ranjenih Nemcev, naši pa so se vrnili brez izgub. Ta spopad je slišala tudi Bojeva četa in kmalu je naš bataljon imel zvezo z vsemi našimi na tem področju. Nemci pa so občutno okrepili svoj nadzor v tistih krajih.

Proti koncu oktobra je naš bataljon taboril visoko v planini, nekje nad Volšperkom. Nekega večera je komandir prve čete Branko dobil od komandanta bataljona kapetana Mirka, nalogo, da mora iti s patroljo po hrano. Vendar je imela patrolja smolo, saj so ponoči prihajali le v nemške zasede. Proti jutru so se vrnili, sicer brez izgub, toda brez hrane. Po vrnitve Branka je komandant zadolžil mene, da moram nemudoma iti po hrano in jo tudi dobiti. Izbral sem 15 prostovoljcev, med njimi vodnika Vinka, dva mitraljezca ter celotno rusko desetino. Tako smo se rano zjutraj odpravili proti dolini v smeri Volšperka. Po dolgem, vendar neoviranem pohodu smo se prvič ustavili na neki večji kmetiji, že blizu doline. Kmet se je z nami zelo nerad pogovarjal, le toliko, da nam je povedal, da še

Pred bolnico B — 11

sami nimajo kaj jesti ter da v njihovem kraju že dolgo ni videl kakšnih nemških uniform. Tudi pri sosedu nismo opravili bolje, le precej časa smo že porabili za prazen nič. Z hrano smo kmete lepo prosili in tudi, če bi jim pri tem še tirolsko jodlali, bi bil rezultat isti.

Približno pol kilometra od tam smo videli mogočno kmetijo. Sklenili smo, da bomo šli tja, hrano vzeli ter o tem napisali potrdilo, saj s pričevanjem tu ni bilo nebenega haska. Bilo je že sredi dopoldneva, ko smo se ustavili ob robu gozda blizu kmetije, ki je bila približno 80 metrov niže. Vse je bilo videti v redu, zato smo se proti kmetiji najprej napotili; dva za stražo, vodnih Vinko in jaz. Stražarja sta odšla na stražarski mesti, midva z Vinkom pa v veliko hišo. Neka vrata v pritličju so bila zaklenjena, zato sva se napotila po stopnicah navzgor v prvo nadstropje. Prišla sva na dolg hodnik, Vinko je ostal na vrhu stopnic, jaz pa sem nemeraval potrkati na prva vrata, izza katerih sem slišal glasno govorjenje. Prav tedaj pa je zunaj hiše zaropotal rafal ter kmalu zatem še iz sob, kamor sva bila namenjena. Tudi skozi vrata so začeli leteti izstrelki in se ustavljali v zidu hodnika. Za hip sem kar otrpnil od presenečenja in strahu, saj sem mislil, da so ti strelji namenjeni nama. Toda tisti izstrelki, ki so se ustavili v zidu hodnika, so bili rafali naših mitraljezcev, ki so z roba gozda streljali na Nemce po oknih hiše. Slišala sva krike, vpitje in razna povelja, potem so iz sob začeli prihajati napol oblečeni policisti, vendar sva vsakega že pri vratih ustavila z rafali. Toda bilo je vedno več na stečaj odprtih vrat, da nisva imela več dobrega pogleda. Jaz sem po hodniku zakotalil defenzivno angleško ročno bombo, Vinko pa v pritličje, če bi slučajno tudi tam bili Nemci, in ko sta bombi eksplodirali, sva ju odkurila po stopnicah in iz hiše. Neovirana sva prišla do hleva, kjer so na tleh ležali dva moška in ženska. Imeli so dvignjene roke ter naju prosili, naj jih pustiva v miru. Ko sva videla, da so neoboroženi civilisti, sva jih brez besed pustila tam ter se po vozni poti vrnila k našim na rob gozda. Še pred nama sta se tja vrnila tudi naša stražarja. Vse to se je zgodilo v nekaj minutah in še isti dan smo izvedli, zakaj in kako.

Na tisti kmetiji je bil nekaj dni nastanjen vod policije, to je okrog 30 mož. Verjetno so po nočnem šihu spali in počivali in še sanjalo se jim ni, da bi jih mi obiskali sredi dopoldneva na nji-

hovem domu. Zato so imeli le enega stražarja in še ta je bil, na našo srečo, skrajno nepazljiv. Eden od naših stražarjev je bil namenjen prav na policijsko stražarsko mesto in ko se je pričel, da tam straži policist, je vanj izstrelil rafal. Policisti v hiši so naša stražarja že morali videti, saj so z oken hiše streljali po njiju, vendar

Milan Zafošnik

NOVI VRTEC IN JASLI NA JAVORNIKU

V okviru praznovanja krajevnega praznika Raven na Koroškem je bila 10. oktobra 1984 svečana otvoritev »jasli« na Javorniku.

Govoril je predsednik skupščine Krajeвне skupnosti Javornik-Sance Milan Zafošnik.

Otrokom smo v vseh obdobjih razvoja družbe namenjali veliko pozornost, a se vendar vedno znova vprašujemo, če smo zanje res vse tudi stori. Odgovor ni preprost in je seveda lahko tudi nikalen, če doseženo presojava le skozi to, kaj smo si zapisali in povedali, okoli sebe pa se ozremo s priprtimi očmi. Res je, hoteli smo več, kot smo zmogli ali zmoremo, a smo si cilje vendarle postavili iz potrebe. Vsaki družbi v vseh njenih razvojnih obdobjih je to potrebno za spodbudo, za trud, za sproščanje in aktiviranje ustvarjalnih moči vseh njenih delov in posameznih članov.

V občini Ravne, širše v Sloveniji in nekoliko kasneje tudi na drugih območjih Jugoslavije je pravi razcvet gradenj objektov za varstvene, vzgojno izobraževalne in zdravstvene potrebe posebej opazen šele z denarnim deležem in delom občanov. Brez tako zbranih sredstev bi zgradili vsaj za polovico manj. Ob tako intenzivni gradnji pa se je, razumljivo, tudi zatikalo. Nekatere gradnje so bile časovno zamaknjene, del objektov je bil prestavljen iz enega v drugi program, nekateri načrti pa niso v celoti uresničeni. Med take sodi tudi ta naš vrtec, za katerega smo občani in delovni ljudje Ravne od leta 1980 v celoti s samopriskupkom zbrali nekaj več kot 30 milijonov dinarjev. Enak delež smo združili za potrebe drugih krajevnih skupnosti v občini.

Ta del vrtea, ki že mesec dni sprejema otroke, je prvi od treh načrtovanih zgradb in tudi prvi

sta si še pravočasno poiskala kritje za vrnitev. Naju z Vinkom pa policisti sploh niso opazili, oziroma, kdor je naju zagledal, je bilo po njem. Če bi mi vedeli za te policiste, bi se jim izognili in bi, razumljivo, ne hodili k njim v »žic patroljo«. Tako je policiste doletelo to, kar so nam želeli »prijazni« sosedje, ki že več mesecev niso videli nemških uniform ter nam niso privoščili niti kosa kruha.

Ko smo bili še ob robu gozda in se posvetovali, kam bi še šli, je proti nam hitela desetina nemških vojakov, in to od kmetij, kjer smo jutraj že bili. Še po njih sta mitraljezca spustila rafale in odpravili smo se od tam. Spet smo dolgo hodili ter se že pozno popoldne spet ustavili na neki kmetiji. Tudi tu se nas niso razveselili, vendar smo le dobili, kar smo potrebovali. Dobili smo velikega vola in dva prašiča. Tudi s krompirjem, moko in soljo smo se založili. Ko sem kmetu pisal potrdilo za prejeto hrano, me je prosil, da sem na potrdilo napisal mnogo več, kot nam je v resnici dal. Tu smo tudi dobili še kar uporabne informacije, tudi o tistih Nemcih, s katerimi smo že imeli tisti dan opravka.

Že v temi smo se odpravili nazaj v naše bataljonsko taborišče. Na vola smo pazili kot na največji zaklad, da bi nam ne pobežala hrana, če bi še prišlo do streljanja, vendar smo se v miru vrnili. Ker se je naša prehrabena akcija končala uspešno in srečno, vendar v skoro smešnih okoliščinah, so se nam v bataljonu vsi smejali. Še resni angleški major se je smejal in dejal, da mu je žal, ker ni bil z nami.

v občini za nego naših najmlajših. Po petih letih zbiranja denarja. Zaradi predpisov gradnje nismo mogli začeti, dokler na zbirnem računu ni bilo toliko zbranega, kot je zahteval najugodnejši gradbeni izvajalec: Industrijsko gradbeno podjetje Gradis Ravne. Milijon manjkajočih sredstev smo si tedaj za finančno pokritje sposodili pri občini in ga tudi vrnili. Kolikor je bilo mogoče, smo z zbranim denarjem tudi gospodarili z vezavo pri banki, z vnaprejšnjim nakupom opreme in s skladiščenjem, z vnaprejšnjim plačilom pogodbenih cen ter podobno. Cena tega objekta je zato naslednja:

— pripravljalna dela, kot smo skupaj poimenovali gradbeno dokumentacijo s soglasji, so stali okoli 2 milijona dinarjev

— izvedbena dela, v katerih je gradnja objekta z 22 milijoni dinarjev po načelu »gradnja na ključ« največji delež, notranja oprema je stala 3 milijone dinarjev, del zunanje opreme pa 2,7 milijona, a kot posojilo Komunalnemu podjetju Prevalje. Poleg teh je občinska skupnost otroškega varstva VVZ dodala še 2 milijona dinarjev za nakup igrač in didaktične opreme. Seštevek vseh izdatkov torej presega zbrana sredstva, a so sedaj iz več virov pokrita. Naj omenim, da bi po izračunu leta 1980 36 milijonov dinarjev zadoščalo za vse tri objekte, v katerih bi bilo prostora za 170 otrok, vse tri zgradbe pa bi funkcionalno zaokroževale namembnost tako pomembne in občutljive ustanove, kot je varstvo in vzgoja otrok v njihovem najugodnejšem obdobju.

Vemo, da varstvo otrok s tem, ko smo ta objekt izročili delavcem vzgojno-varstvenega zavoda

na Ravnah in posebej v KS Javornik-Sance ni rešeno, a več kot to z zbranim denarjem ni bilo mogoče storiti. Gradnja torej ni končana in kljub težavam v družbi upamo na njeno nadaljevanje. Ta naš dolg našim otrokom bomo vsekakor morali uresničiti, pa čeprav sedanji čas ni naklonjen novim gradnjam te vrste. Kot nešteto krat doslej tudi sedanje težave niso brez izhoda, čeprav nas bolj, kot želimo, razdvajajo, potiskajo v malodušje in v zapiranje v krog osebnih problemov. Ker smo v vseh dosedanjih kriznih obdobjih znali in zmogli najti prave poti, zatrimo v sebi malodušje z ustvarjalnostjo povsod, kjer delamo in živimo.

Vsem občanom in delovnim ljudem Raven, ki so združevali denar, vsem, ki so vložili svoje delo in čas za to, da je lahko danes ta dogodek najpomembnejši v praznovanju krajevnega praznika Raven, se iskreno zahvaljujemo, delavcem vzgojno-varstvenega zavoda, katerim izročamo objekt v upravljanje, pa veliko uspeha v naše in njihovo zadovoljstvo. Teden otroka pa naj nas opomni, da so otroci naši, da so del družbe, zato danes nekoliko zaskrbljen pogled dvignimo za njih in za nas, saj živimo tudi za jutri.

Novi dom planincev PD Celje v Logarski dolini

Jože Kolenc

O GRADNJI INTERALPCENTRA

V zadnji številki »KOROŠKEGA FUŽINARJA« sem prebral članek o bodoči graditvi »INTERALPCENTRA« na Peči. Nčrti in podatki, ki jih bralcu ponuja avtor, se zelo lepo slišijo, vendar pa bi vseeno priporočal treznost in previdnost pri odločanju za takšno investicijo, ki bo nedvomno pogoltnila veliko denarja. Ljubitelji smučanja se dobro spominjamo, s kakšnimi superlativi so pospremili v »življenje« naše smučarske centre Golte in Kope. Veliko so pisali o njihovih perspektivah, saj so napovedovali »navale« tujih turistov in »kupe« deviz, ki naj bi jih zaslužili s tovrstno turistično ponudbo. Danes, 10 let po tem, pa vidimo, kaj se je iz tega »izcimilo«, milo rečeno, vse skupaj je ena velika »revščina«. RTC Golte kot tudi Kope se od vsega začetka dušijo v izgubah, o tujih turistih ni ne duha ne sluha; ponudba je skromna, lahko rečemo kar »bedna«, proge neurejene, pomanjkanje dobrega strokovnega kadra in vse skupaj je zelo klavrno. Oba »centra« (in še kateri) prinašata samo finančno izgubo, saj so RTC Kope svojega »skrbnika« Lesno Slovenj Gradec s svojimi izgubami skoraj potegnile v brezno; enako pa se dogaja z Goltemi, ki se jih vsi otepajo in so tik pred stečajem. To sem navedel predvsem zaradi tega, da bi se »tvorcem« novega centra malo odprle oči in bi na projekt gledali bolj stvarno, z očmi dobrega gospodarja. Takoj bo morda kdo rekel, da je center čisto nekaj drugega, kot pa so Kope ali Golte, saj bi novo središče gradili skupaj z Avstrijci. Ravno to narekuje še posebno previdnost, ker Avstrijci gledajo s stališča svojih potreb in koristi. Na avstrijski strani Pece je že zgrajena vsa infrastruktura, saj imajo že skoraj vse naprave in objekte; manjkajo jim le tereni na naši strani Pece. Avstrija kot dežela z

visoko turistično ponudbo, z vso potrebno infrastrukturo, z visoko usposobljenimi kadri, propagando, predvsem pa s stalnimi petičnimi gosti (česar vsega pa mi nimamo), je normalno zainteresirana za zgraditev »Interalpcentra«, saj si bo z novimi smučišči popestrila svojo turistično ponudbo. Od tega bi imela nedvomno korist, saj bi se turisti smučali na obeh straneh Pece, prebivali in rabili devize pa bi na avstrijski strani, nam pa bi ostale le — izgube. Opozoriti je treba, da Koroška ni-

ma ustrezne infrastrukture, niti ustreznih strokovnih kadrov (dokaz so Kope), da bi tako obsežen center lahko rentabilno posloval. Zgraditev vsega potrebnega, kar tak center mora imeti (Avstrijci vse to že imajo), pa lahko novemu »centru« prinese samo finančno izgubo, ki jo bo moral plačati naš delovni človek. Proti takšnemu centru govorijo tudi razlogi varstva narave, saj bi zgraditev »Interalpcentra« radikalno posegla v naravo ene naših najlepših dolin — Tople.

Nova — povečana Prešernova kočica na Stolu. Priljubljena točka slovenskih železarjev pri njihovih pohodih na Stol

Franc Felcer

PLANINSKI POHODI SLOVENSКИH ŽELEZARJEV V LETU 1984

Planinsko pohodništvo je zelo priljubljena in najbolj množična športno-rekreativna zvrst v okviru združenega podjetja Slovenske železarne. Že 15 let se številni slovenski železarji zbirajo na planinskih pohodih.

Letošnje leto so bili organizirani štirje planinski pohodi, in sicer:

1. SNEŽNIK, 1796 metrov, dne 26. 5. 1984, v organizaciji delovne skupnosti Tovil iz Ljubljane.

Iz Železarne Ravne se je pohoda udeležilo 80 železarjev-planincev. Pohod na Snežnik je bil za vse zanimiv, saj je le malo ljudi iz naše delovne organizacije že videlo to goro. Od Ilirske Bistrice, do koder smo prispeli z avtobusi, smo nadaljevali vožnjo po kraškem svetu do planine Sviščaki, to je 1200 metrov visoko. Od tod je bila pot zelo zanimiva, delno še v snegu, ki je bil za ta letni čas že redkost. Vrh Snežnika je bil v megli in vetru, tako da z razgledom ni bilo nič. Pristop na goro je lahek in v lepem vremenu tudi z edinstvenim razgledom na morje. Že na vrhu nas je dobil dež, ki nas je močil vso pot nazaj do Sviščakov. Organizatorji iz Tovila, ki so letos prvič pripravili pohod, so se zelo potrudili, da je bilo srečanje veselo in tovariško.

Zaradi dežja smo se predčasno obrnili proti domu. Potovanje smo preusmerili skozi zanimivo pokrajino Mašun, kjer so se pohodniki srečali s pravimi živimi med-

vedi, ki v tamkajšnjih gozdovih niso redkost.

Vseh pohodnikov je bilo 426.

2. RADUHA, 2063 metrov, dne 23. 6. 1984, v organizaciji Železarne Ravne. Za pohod na Raduho je bilo veliko zanimanje, saj se ga je udeležilo 220 pohodnikov iz Železarne Ravne.

Ravenski organizatorji so se potrudili, da je bil pohod izveden v zadovoljstvo vseh udeležencev. Svoje dobro razpoloženje je pridalo tudi enkratno lepo vreme.

Planinski pohod je potekal po že znani smeri iz Koprivne, mimo kmeta Janžka do Bukovnika in dalje na planino Grohat. Pri koči je bilo malo počitka in okrepčila, nato čez melišča in skalno škrbino Durce do vrha. Vračali smo se po isti smeri, le da smo na Slemenu zavili proti postojanki sv. Jakob in dalje v dolino, k osnovni šoli v Koprivni. TOZD Družbeni standard s Škufcem na čelu je pripravil za vse lačne in žejne zadostno in dobro okrepčilo.

Za zabavni del smo po varčevalnih smernicah pripravili veselo ozvočenje, vendar množici pohodnikov ni bilo po volji. Želeli so veselih in poskočnih viž.

Pohod na Raduho je bil v letošnjem letu najbolj množičen pohod, saj se ga je udeležilo skupaj 542 slovenskih železarjev.

3. STRELOVEC, 1222 metrov, dne 25. 8. 1984.

Železarna Štore je pohod čez Strelovec v Logarsko dolino organizirala že tretjič zapored.

V Železarni Ravne je bilo zanimanja za pohod še dokaj zadovoljivo, saj se je prijavilo 92 udeležencev, na dan pohoda pa je prišlo na avtobusno postajo samo 56 udeležencev, tako da smo pustili en avtobus doma. Med potjo smo dobili še 8 pohodnikov, tako nas je bilo skupaj 64.

Megleno in deževno jutro nas je spremljalo že tako na začetku pohoda, vendar smo pot nadaljevali kljub dežju, ki je padal vedno gosteje. Do koč na Klemenčijami smo prišli popolnoma mokri. Ostali železarski pohodniki, ki so prispeli za nami, pa so pohod preusmerili in se podali na Okrešelj.

V dežju smo nato nadaljevali pot do Logarske doline, do Planinskega doma, kjer je bilo slabo vreme ob srečanju z ostalimi železarji kmalu pozabljeno.

Skupna udeležba na pohodu je bila 296 železarjev.

4. STOL, 2236 metrov, dne 2. 9. 1984.

Jesenški železarji so pripravili 15. tradicionalni planinski pohod in 5. spominski pohod Janeza Jenka, in sicer na Stol.

Zanimanja za pohod je bilo med ravenskimi železarji precej, saj se je prijavilo kar 96 pohodnikov. Potovali smo z dvema avtobusoma do Žirovnice in dalje skozi Moste do Završnice. Na zbornem mestu smo prispeli zadnji in sami nadaljevali pot, najprej po travnikih, nato po gozdnih serpentinah in bližnjicah do Valvazorjevega doma. Tu smo srečali že ostale železarje, nekaj iz Štor, Jesenic itd. Od Valvazorjevega doma smo pot nadaljevali po »ta strmi« čez Prižnico do Prešernove koč. Do 12. ure so bili vsi naši pohodniki na vrhu Stola. K dobremu razpoloženju je pridalo svoje enkratno lepo in toplo vreme. Kamorkoli si se ozrl, povsod samo lepi razgledi in srečni ter veseli obrazi železarjev.

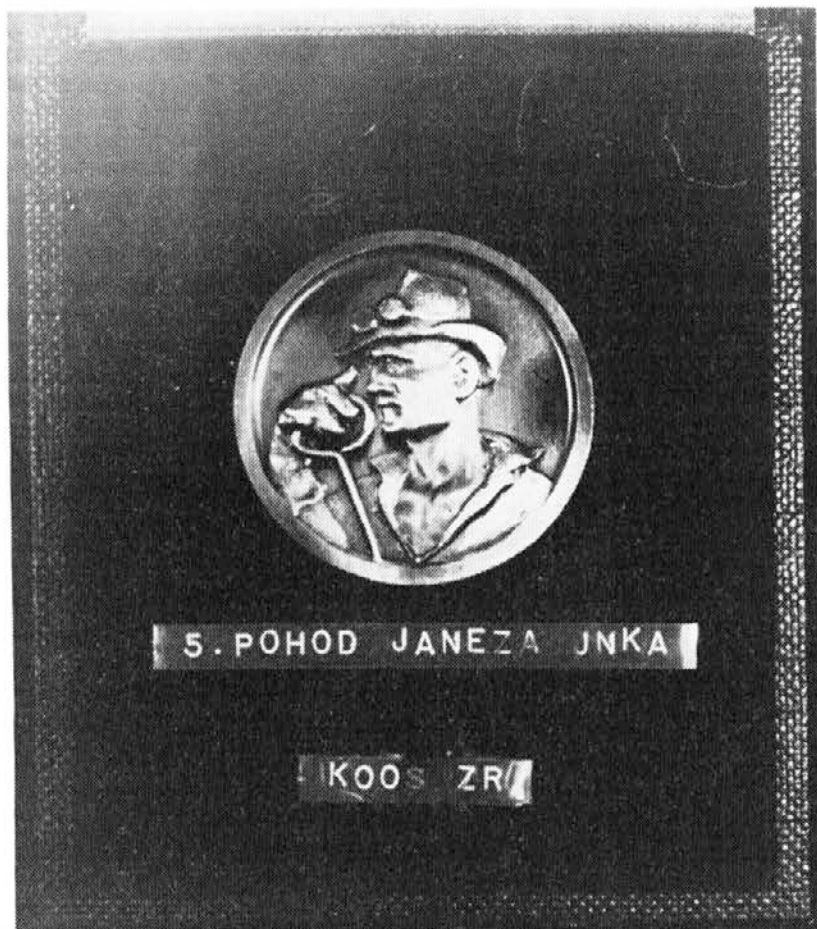
Vrnitev v dolino je skalila nevolja zaradi slabo označenih poti, vendar tudi to je bilo pozabljeno v Završnici ob veselem in prijetnem zaključku. Organizatorji Železarne Jesenice so v spomin na 5. spominski pohod Janeza Jenka na Stol podarili spominske plakete, in sicer osnovnim organizacijam sindikata in posameznim vodjem planinskih železarskih pohodov.

Planinski pohodniki iz Železarne Ravne pa so najbolj prizadevnim pri organiziranju planinskih pohodov iz Železarne Jesenice podarili za spomin velik znak Železarne Ravne. Spominske znake so prejeli: Mirko Klinar, Pavle Dimitrov, Boris Lazar in Mirko Podlipnik.

Skupna udeležba slovenskih železarjev na pohodu na Stol je bila 381.

Za letos načrtovani 5. pohod Slovenskih železarjev na Dobroče je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev odpadel.

Vsi planinski železarski pohodi so bili dobro in skrbno pripravljeni, število udeležencev na vsakem pohodu pa priča, da

Spominska plaketa za Konferenco osnovne organizacije sindikata Železarne Ravne

Spominske značke planinskih pohodov slovenskih železarjev v letu 1984

delavci-železarji želijo hoditi v naravo in v hribe.

Da so bili vsi železarski planinski pohodi izvedeni v zadovoljstvo vseh udeležencev,

so pripomogli planinski vodniki in člani gorske reševalne službe, ki so vodili ljudi po gorskih poteh in skrbeli za njihovo dobro počutje in varnost.

Planinski pohodi slovenskih železarjev v letu 1984

	število udeležencev na pohodih iz DO : SOZD — SZ								
	Jesenice	Ravne	Štore	Veriga	Plamen	Zična	Tovil	MI	Skupaj
26. 5. 1984 SNEŽNIK 1796 metrov	100	80	44	80	25	40	50	7	426
23. 6. 1984 RADUHA 2063 metrov	180	220	52	52	10	25	—	3	542
25. 8. 1984 STRELOVEC 1222 metrov	92	64	60	30	1	45	4	—	296
2. 9. 1984 STOL 2236 metrov	200	96	40	20	12	—	10	3	381
SKUPAJ:	572	460	196	182	48	110	64	13	1645
Planin. pohodi so bili opravljeni v štev. ur:	3720	2980	1184	1064	290	600	345	78	10261

V 10261 urah so planinci Slovenskih železarn bili na pohodu 1082 šihtov po 8 ur.

Skupno število planinskih pohodov Slovenskih železarjev in njih udeležba:

Udeležba ravenskih planinskih vodnikov
na pohodih slovenskih železarjev v letu
1984

Organizator pohoda — delovna organizacija	Število pohodov pohodnikov
Železarna Jesenice	15 8096
Železarna Ravne	12 7130
Železarna Štore	8 3361
Veriga Lesce	1 490
Tovil Ljubljana	1 426
SKUPAJ:	37 19503

Število Slovenskih železarjev, včlanjenih
v planinsko organizacijo

Železarna Jesenice	2850
Železarna Ravne	1833
Železarna Štore	550
Veriga Lesce	800
Plamen Kropa	60
Tovil Ljubljana	32
Žična Celje	60
Metalurški institut Lj.	15
Sozd SZ — Lj.	
SKUPAJ:	6200

STOL, 2. 9. 1984

Ivan Cigale
Rudi Čerpnjak
Jože Krivec
Franc Šisernik
Edvard Štruel
Štefan Vevar

Dežurna preventivna služba gorskih reševalcev na pohodih Slovenskih železarjev v letu 1984:

SNEŽNIK 25. 5. 1984

Jure Mavrič
Karel Ritonja
Jože Svetec
Rok Zagernik

RADUHA 23. 6. 1984

Ivo Gregl
Drago Horjak
Jure Mavrič
Marko Perak
Ferdo Pušnik
Karel Ritonja
Rajko Robnik
Erih Sirk
Jože Svetec
Slavko Štehnar
Rok Zagernik

STRELOVEC 25. 8. 1984

Drago Horjak
Jure Mavrič
Karel Ritonja
Jože Svetec
Rok Zagarnik

STOL 2, 9, 1984

Jure Mavrič
Rajko Robnik
Jože Svetec

SNEŽNIK, 25. 5. 1984

Vili Burjak
Ferdo Igerc
Vinko Krevh
Jože Krivec
Ivi Sekavčnik
Franc Šisernik

RADUHA, 23. 6. 1984

Vili Burjak
Ivan Cigale
Ferdo Igere
Vinko Krevh
Jože Krivec
Franc Podmeninšek
Martin Pšeničnik
Franc Šisernik
Štefan Vevar

STRELOVEC, 25. 8. 1984

Vili Burjak
Rudi Čerpnjak
Ferdo Igere
Jože Krivec
Jože Tevž
Štefan Vevar

Triglav — bakrotisk iz l. 1770

Bogomir Plešnik

Karate - šport v belem kimonu

Karate je veščina borjenja brez orožja. Nasprotniki si zadajajo udarce z rokami, nogami — pestjo, laktom, prsti, stopalom, kolenom — sočasno pa jih poskušajo odbiti ali se umakniti. Efekt močnega, hitrega in preciznega udarca nastane, kadar udariš v »vitalne točke« na nasprotnikovem telesu. To je petdeset mest, kjer so nezaščiteni živci, spleti živcev, krvne poti in notranji organi, ki imajo pomembno fiziološko funkcijo. V borbi se uporabljajo tudi različne metode izbijanja ravnotežja z namenom, da v ugodnem trenutku udariš v nezaščiten vitalno točko. S specifičnimi položaji in posebnim načinom gibanja dosežeš učinkovitost napada in obrambe. Dobeseden prevod izraza karate iz japonsčine pomeni »prazna pest«.

Karate, nekdanja borilna veščina azijskega naroda, je danes zelo razširjen borilni šport, znan po vsem svetu. Čeprav sta tehnika in moč zelo pomembni komponenti karateja, ima tudi psihični element v tej veščini posebno vlogo. Pri obrambi in napadu lahko samo miren in skoncentriran človek uporabi vse svoje znanje in sposobnosti. Duševni mir, hladnokrvnost, eksplozivnost, so največje odlike mojstra karateja.

Stari mojstri so govorili, da so potrebna tri leta, preden se naučiš pravilno stisniti pest, naslednja tri leta za položaje in naslednja tri leta, da se naučiš udariti. Z drugimi besedami, narediti iz telesa orožje je osnova karateja. Čeprav zahteva veliko ur treninga, zagotavlja odlično zdravje, gibkost, hitrost in gibčnost duha. Poleg tega karate omogoča, da dosežeš nadzor in neprestano prisotnost duha, da veliko lažje rešuješ probleme, s katerimi se srečuješ.

Kaj ni karate?

Odgovor na to vprašanje bo morda koristil tistim ljudem, ki pridejo v karate klub in po nekaj treningih razočarani odidejo. Takih ljudi je zelo veliko, izkušnje v svetu govorijo, da 60 do 80 % novih članov spada v to kategorijo. Mnogi pridejo v klub, ker mislijo, da se bodo tu brez muke in znoja naučili nekaj skrivnih prijemov Orienta, s pomočjo katerih bodo postali strah in trepet za vse napadalce. To pa podžigajo nekateri profesionalni učitelji, ki svojim bodočim učencem obljublajo, da bodo postali nepremagljivi. Take reklame se na žalost pojavljajo na naših ulicah. Potem so tu še filmi, ki nimajo nobene zveze s športnim karatejem. Karate ni veščina razbijanja opek, desk in drugih trdih predmetov. Ljudje, ki vadijo karate, želijo doseči čim močnejši udarec. Udarci mojstrov so pogosto tako močni, da lahko povzročijo težko ali celo smrtno poškodbo. Ali da prelomijo naložene opeke itd. No, v tem ni nič nadnaravnega. Vsak močan človek se lahko po nekaj mesecih specialnega treninga nauči tako udariti, da zlomi vsemogoče stvari. Toda udariti po predmetu in udariti človeka — to ni isto. Človek se giblje, napada, brani, človeško telo ni tako neoporno na udarce, kot se na zunaj vidi. Udarce, s katerim se lahko razbije deset opek, pogosto sploh ne poškoduje človeka. V cirkusih lahko vidimo mnogo artistov, ki služijo denar s prikazovanjem moči svojega udarca, a oni sploh ne poznajo karateja. Razbijanje trdih predmetov — tameshiwari — je samo test moči, ki ga uporabljajo izkušeni mojstri, da preizkusijo svoj napredek v treningu. Primerjati razbijanje opek s ka-

ratejem je isto kot trditi, da je najboljši nogometaš tisti, ki je zmožen najmočnejše udariti žogo.

Karate pa vseeno ni samo šport. Posebnost karateja so velike zahteve, ki jih ta šport postavlja pred ljudi, ki se z njim ukvarjajo. Potrebna je velika samokontrola, traja pa tudi veliko časa, preden obvladaš osnovne veščine. Zato karate privlači ljudi bolj kot drugi sorodni športi. V klubih vadi veliko ljudi, ki ne bodo nikdar šli na športno borišče, a vseeno redno prihajajo na treninge in se učijo, kako bi kak udarec ali prijem izvedli čim hitreje, zanesljivejše in lepše. Raznovrstnost tehnike treninga je zelo pomembna. Človeka pri 40 ali 50 letih si je težko zamisliti, da bi redno treniral boks ali rokoborbo, ker mu tega ne dopuščajo leta. Karate pa pogosto vadijo tudi ljudje v pozni dobi. Od njih nihče ne pričakuje, da bi se borili proti mladim tekmovalcem, toda z vajo in dogovorjeno borbo in še posebno v obveznih sestavih — katah, spremenijo ta naporni borilni šport v zdravo in zanimivo rekreacijo. (Na Kitajskem npr. vsak dan med delom v času malice delavci izvajajo kate).

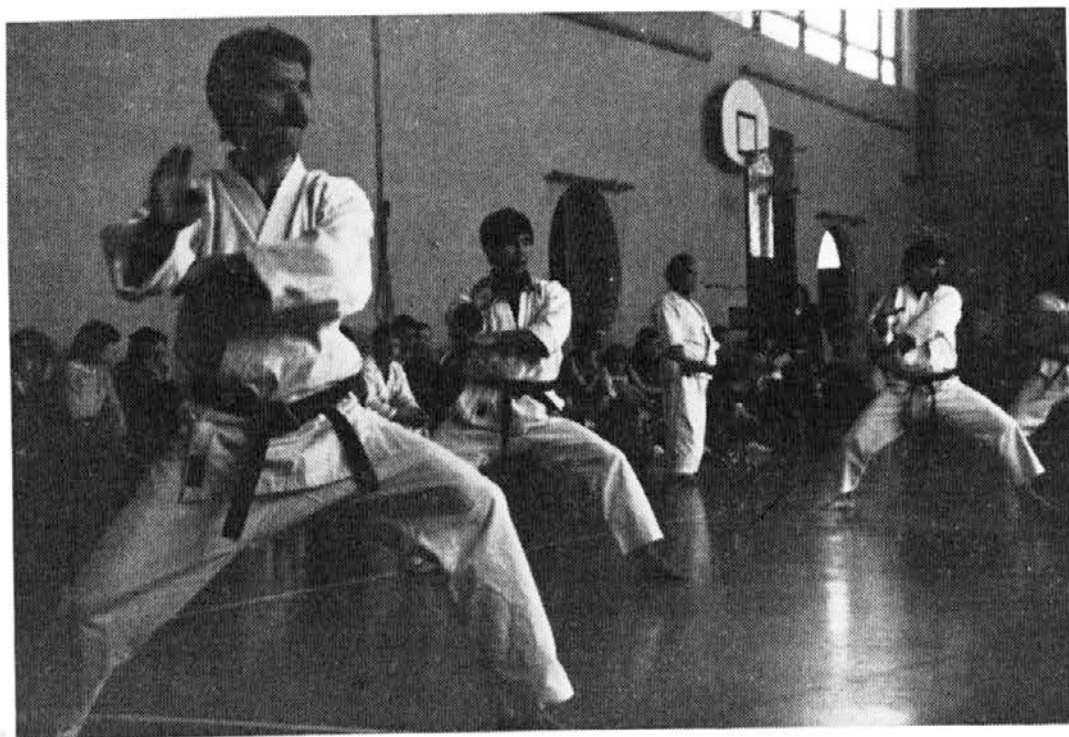
Karate se razvija v dve smeri, v tekmovalno in rekreativno. Tekmovalni karate se nenehno spreminja. Še zdaleč niso raziskane vse možne poti in kombinacije, ki bi bile najbližje idealni veščini. Najmnožičnejša v tekmovalnem karateju je športna borba, v zadnjem času pa tudi tekmovanje v katah. V katah tekmujejo tudi ženske, in to zelo uspešno.

Stili karateja

V tisočletnem razvoju so v raznih deželah Azije uporabljali različne oblike in metode karateja. V vsaki deželi je dobil nekaj novega, zato danes v svetu obstaja zelo veliko stilov karateja — japonski, stil Okinawe, korejski in kitajski. To so najvažnejši in najmočnejši stili sodobnega karateja. Zanimiv je tako imenovani siamski boks, mešanica evropskega boksa in karateja, v kateri prirejajo zelo surova in atraktivna tekmovalna. Niti v eni deželi te veščine ne vadijo na enak način. Na Kitajskem so stili razdeljeni na dve veliki skupini — mehko in trdo. Na Okinawi je vsak stari mojster razvil svoj stil. Na Japonskem deluje nekaj deset različnih šol, od katerih so najbolj znane Shotokan, Shitoryu, Wadoryu, in Godjoryu. Shotokan je najbolj razvit v svetu, tudi v Jugoslaviji. V zadnjem času so že začeli govoriti tudi o jugoslovanskem karateju. Stili se bistveno ne razlikujejo, zato nima smisla iskati prednosti enega stila pred drugim. Razvoj karateja vse bolj zabrisuje razlike med stili, zato je na tekmovalnih težko prepoznati posamezne stile. Razlike so ostale v katah. Zaradi toliko različnih stilov in razlik v tekmovalnih pravilih, torej neenotnosti, karate še ni olimpijski šport.

Kate

Kate (forma, oblika) so elementi tehnike karateja, izvedeni v obliki borbe proti namišljenim nasprotnikom, pri čemer so položaji, blokade in udarci povezani v neko celoto in se izvajajo po točno določenem zaporedju. Kate so najboljši način vežba-

Iz ljubljanskega seminarja

nja in preverjanja znanja karateja. Zato so zelo pomembne za športni karate.

Večina kat je nastalo že pred stoletji (nekateri so stare tudi več tisoč let) v deželah Vzhoda. Antični mojstri so jih prenašali iz generacije v generacijo vse do danes. Izvajajo se lahko samostojno, ni potrebna nobena oprema (vsak prostor, v katerem se je mogoče gibati, je zadovoljiv). Ker vsebujejo različne vrste gibov, ki so izvedeni v vseh smereh, predstavljajo dobre vaje in ne razvijajo ene skupine mišic na račun drugih. Ker bazirajo na namišljenih nasprotnikih (4 ali 8), ki napadajo z vseh smeri, predstavljajo odlično vajo za prilagajanje na različne ročne in nožne tehnike, uporabne v različnih situacijah. Zaradi kratkega trajanja, vsega nekaj minut, ne izčrpajo preveč, močno pa razvijajo tehniko. V vseh primerih se poudarita začetna in končna točka. To je končni test, ali so bili položaji in smeri pravilni. Kate — temelje karateja — bi lahko primerjali s črkami abecede; kakor črke gradijo zloge in besede, tako tudi te gradijo dele, iz katerih je zgrajen karate.

Profesor TAIJJI KASSE (8 DAN — na sliki) poudarja, da je danes zelo velika napaka, ker večina misli, da kata ni uporabna v borbi. Posledica tega pa je, da ni mogoče napredovati v borbi in stilu. Da dobi kata popolno vrednost, je treba

uskladiti dihanje z ritmom in kretnjami. Kate delimo na dve skupini, ene razvijajo hitrost, lahkotnost, okretnost, ravnotežje in orientiranje v prostoru, druge jačajo duha in telesno moč. Z dolгим treniranjem, s težnjo po vrhunski kvaliteti v izvajanju kat in njihovem poznavanju, doseže se dovršenost obrambe in napada v borbi, elementi postanejo refleksno-podzavestno povezani in nikdar ni vprašanje, kako se braniti v določeni situaciji. Vsaka kata ima svoj ritem, nekatere celo precizno določen način dihanja.

Po drugem načinu delijo kate na šolske in mojstrske. Začetniki se učijo šolske in na izpitih za pasove pokažejo, koliko jih obvladajo. Potem preidejo na veliko težje — mojstrske, ki so sestavljene iz šolskih in iz dodatnih novih elementov. V shotokan karateju danes uporabljajo okoli 25 kat.

Jugoslovanski karate je imel v svetu zelo lepe uspehe. Dr. Ilija Jorga in Velibor Dimitrijević sta bila večkratna evropska prvaka v izvajanju kat. Na svetovnih prvenstvih so naše ekipe pobrale nekaj bronastih odličij. Bojana Šumonja in Marijana Nenadić sta dosegli najvišja odličja na starem kontinentu med ženskami.

Razveseljivo pa je, da bo ta šport v prihodnjih letih zagotovo doživel še hitrejši napredek in se uvrstil med olimpijske športe.

stavo prepariranih rib (svojih trofejev) in ribiškega pribora. Veselje je bilo gledati otroke, kako so s svetlimi očmi in odprtimi usti gledali in otipavali ribiška čuda.

Ribiči so imeli tremo celo pred otroki. Ti so z zanimanjem poslušali predavanje, še posebej so prisluhnili razlagi o varovanju narave in vode, kako lahko sami pripomorejo, da bodo naše reke in seveda Meža vedno čiste in polne življenja. Ne mislite, da so govorili samo ribiči, kajti vprašanja so kar deževala iz otroških ust, marsikaj je zanimalo tudi tovarišice; skratka, to je bil sproščen in prijeten pogovor.

Za konec pa so ribiči prikazali lov, otroci pa so kazali na ribe v tolmunih in jih v razposajenosti tudi splasili. Sreča pa je bila ribičem naklonjena in tako so jim otroci navdušeno zaploskali, ko so potegnili prvo ribo iz vode. Bili pa so tudi razočarani, ker so ribico spustili nazaj, saj je bila premajhna. Zgodilo se je tudi nekaj, kar bo otrokom ostalo še dolgo v spominu, tovarišice pa so mislile, da je bilo tudi to domenjeno.

Otroci so na drugi strani zagledali mrtvo ribo in ribič Adolf je na njihovo prigovarjanje šel ponjo v dolgih ribiških škornjih. Nazaj grede mu je na spolzkem kamnu spodrsnilo in štrbunk na glavo v vodo. Po prvem presenečenju so vsi planili v prešeren smeh, ki jih je spremljal še vso pot nazaj v vrtec.

To sem napisal zato, da bi vsi spoznali, ne le ribiči, kako lahko že otroke učimo ohranjanju narave in svoje življenjske okolje. Marsikdo se bo zmrnil, čež, le kaj zmorejo šestletni otroci?

Ce bi videli to srečanje otrok in ribičev, njihove obraze in oči, bi kmalu spremeniili svoje mišljenje.

Otroci so veliko odnesli s tega izleta in bodo to ohranili v sebi, saj bodo tudi oni odrasli in mogoče postali ribiči, ki bodo znali ceniti naravo.

Herman Čepelnik

Kako jih vzgajamo

Ribe, ribič, voda — se je podilo v razposajenih glavah šestletnih otrok iz vrta SOLZICE z Raven na Koroškem. Vsi trije oddelki male šole so mrzlično malicali, saj se jim je mudilo na avtobus, ki jih je odpeljal na izlet, kjer so spoznali ribiče.

Tovarišice so komaj krotile razposajene otroke na avtobusu, saj so bile tudi same vznemirjene, ker niso vedele, v kaj so se podale. Prvič so se zmenile z ribičem, da se predstavi otrokom. Dogovor je bil sklenjen zelo hitro, zato je bilo presenečenje za tovarišice in otroke (pripravili so ga ribiči Adolf Čepelnik, Franc Fužir in Edi Očepk — vsi iz Koroške ribiške zveze) toliko večje. Na velikem travniku, na koncu Prevalj, kjer je reka Meža lahko dostopna in teče v blagem ovinku, so lahko otroci občudovali njen lahkoten in žuboreč tok. Marsikdo od otrok je tudi prvič videl lepo in čisto Mežo. Čeprav vsi stanujejo v njeni neposredni bližini, jih starši ne puste k Meži, sami pa jih tudi ne vodijo, saj marsikdo še ni pozabil, kakšna je bila pred leti. To ni bila reka, saj se je po njeni strugi valila gosta jalovina iz Rudnika Mežica in v njej ni bilo življenja. Tudi njeni bregovi so bili zanemarjeni, tako da so domačini v šali pravili, da je z raznobarvnimi plastičnimi vrečkami in drugimi odpadki okrašena kot novoletna jelka.

Na tem izletu so otroci spoznali, da je v Meži življenje, da je struga očiščena,

nekateri so prvič videli na lastne oči, kako švigajo ribe v njej.

Ribiči so jih pričakali ob vodi, seveda ne praznih rok. Priredili so pravcato raz-

Koča pod Ojstrico na Klemenči jami 1207 metrov. Najstarejša planinska koča na Slovenskem od leta 1932

Ajznik

Naš prispevek

Za proslavo našega krajevnega praznika smo prispevali svoj delež tudi čebelarji. Praznovali smo sedemdesetletnico organiziranega čebelarjenja v našem kraju. V ta namen smo odprli čebelarsko razstavo, na svečani seji v Titovem domu pa smo razvili društveni prapor.

Bil sem v nemajhni zadregi. Zavedal sem se, da mi je kot dolgoletnemu članu dolžnost, da sodelujem, toda kako se odtrgati od dela? Želel sem, da bi bilo ta dan grdo vreme, toda organizatorjem to ni uspelo, nasprotno, prav takrat je bilo tako sončno in toplo, kot je bilo v letošnjih jesenskih dnevih malokdaj.

O ti jesenski čas presneti! Dnevi se stiskajo, vreme kaj rado nagaja, zima se nevarno bliža — dela pa ne zmanjka. Včasih se ti zdi kot v tisti pravljici, ko odsekaš z majo glavo, na njenem mestu pa zrastejo takoj tri druge. To mojo stisko so slutili tudi organizatorji, zato so me še posebej opozarjali, naj se proslave gotovo udeležim. Pripravili so mi priznanje.

»Človek ne živi samo od kruha«. Ko sem se spomnil na ta svetopisemski izrek, sem se odločil, da sodelujem. Ni mi žal, kajti ta dan sem preživel v prijetnem vzdušju, česar ne moreš pozabiti tako hitro. Sicer sem se ob prihodu počutil malo neugodno; spomnil sem se na uganko, ki sem jo že davno tega prebral v nekem starem Mohorjevem koledarju, ki sprašuje: »Bog ne vidi ga nikdar, redkokdaj le kralj ali car; sosed naš, Urban, vidi ga vsak dan«. Odgovor se glasi: sebi enakega! Ker je Bog samo eden, ne more nikoli videti sebi enakega, bolj redko se to pripeti kraljem in cesarjem, toda kmetov je nas veliko, zato imamo to možnost vsak dan. Te možnosti jaz tisto jutro nisem imel. Kot v druge organizacije so lahko tudi v čebelarsko vključeni vsi stanovi in poklici, v našem društvu pa je nas kmetov razmeroma malo. Daleč od tega, da bi se sramoval svojega stanu, toda vseeno mi le ni bilo, ko sem se med to izbrano družbo znašel sam. Iz zadrege so me kmalu rešili: Ošven iz Podgore, Duler s Sel in Zábernik s Strojne.

Praznično vzdušje v dekorirani dvorani je popestril še zbor šestih harmonikarjev, ki so nam drobili koračnice, valčke, polke in venčke narodnih. Besede recitatorja so kar cingljale v lepi slovenščini, ko nam je prebral Valvazorjeve misli o čebelarjenju.

S svojim obiskom so nas počastili delegati iz sosednjih čebelarskih društev: s Prevalj, iz Mežice, Črne, Dravograda, Slovenj Gradca in iz pobratenega društva Šmihel nad Pliberkom. Dalje so bili navzoči predstavniki KZ Prevalje (pokrovitelj), TOK Gozdarstva Ravne, Veterinarske postaje Prevalje, SO Ravne, KS Čevčevje, KOZB Ravne, praporščaka lovske družine Strojna in Prežihov Voranc. Prišel je tudi predsednik Zveze čebelarskih društev Slovenije, ki je hkrati tudi predsed-

nik Pčelarskega saveza Jugoslavije, Andrej Petelin. Za časa kmečkih puntov so kmetje nosili za klobukom petelinje pero, zdaj imamo v čebelarskih društvih kar celega petelina, me obide šegava misel. Po dolgem času sem imel priložnost spet videti starost in učitelja čebelarjev v Mežiški dolini — Galoba. Prebral nam je podatke, koliko ajdovega medu so čebelarji iz nekdanjega Guštanja natočili in prodali

Milan Vošank

Prazno strnišče

Se zazre vame. Postojim. Ko grem navzdol čez travnike proti dolini, kjer buta in se praši fabrika. Pa je to butanje — sedaj — ne kje daleč, kakor da ga ne slišim. Bolj zaznam šum vetrov zgoraj z grebena Brdinj, ki se iznad Dobrij in Selovca vleče proti Selam in Kotljam. Pošumevajo smreke in macesni, ki se gosto razraščajo nad Rožijevo in Kurtnikovo domačijo. Toda šumenje je samo tam zgoraj, spodaj pa, kjer se breg prelomi proti grabnu, kjer sredi dreves z veliko lipo na sredi stoji Hartmanova domačija, onstran grabna se nato breg znova strmo dvigne in zravnava v javorliško ravnino, kjer se razprostirajo nova, vsa bela, guštanjska naselja in na samem dnu doline črna in siva ter še rjava fabrika, narava miruje in molči.

pliberškemu lecatarju v letih od 1892 do 1914. Med nami je bil tudi naš najstarejši član Alojz Mager, ki se lahko ponaša s člansko izkaznico iz leta 1938! Se zanimivo naključje: na čebelarski razstavi, ki smo si jo ogledali po proslavi, se je v spominsko knjigo vpisal prav Mager pod zaporedno številko 70, ki predstavlja našo jubilejno obletnico! Zaključili smo s slavnostnim kosilom v hotelu Merx.

Res mi ni žal zamujenega časa, pa čeprav sem moral prekiniti setev rži. Včasih se je treba odtrgati od vsakdanjika in saj za nekaj časa zamenjati delovno obleko za nedevno. Človekov obstoj je res odvisen od dela, vmes pa mora biti tudi čas in prostor za višje, duhovne vrednote!

Človek ne živi samo od kruha.

P. s.

S setvijo rži sem nadaljeval zvečer in jo dokončal v nočnih urah.

Prazno strnišče. Velikih kopic — ajh! — nov iz mogočnih rženih snopov, že dolgo ni več tam. Že dolgo je, odkar so zmlateni — zmašani in žito spravljeno v lesenih zabojih — koših na kašti. A strnišče se še vedno bohota. Rjava belo. Toda vse bolj ga prekrivata in preraščata detelja in trava. Tudi ledinska travnika na straneh, ki sta bila pokošena ob žetvi, sta se že lepo razrasla.

Septembrski dnevi prinašajo s sabo nekaj priokusa po bližajoči se jeseni in tudi spomine na odhajajoče poletje.

Potem le odidem naprej navzdol. Siva barva naše domačije se sili izmed zelenja sadovnjaka naokrog. Kašta, kakor da je že vsa črna, le velika hiša hoče biti nekam svetlejša.

Hotel Peca

ša in izstopajoča. Veter z grebenov ni dosegel lipe ob poslopjih, da bi me pozdravila. Iz vrha se radovedno ozre živina. Črni bik skloni glavo in zakopje s sprednjo nogo. Nekje v lesu zateglo zapoje motorna žaga in zatem zabrni še traktor. Na bližnjih njivah s korenjem se sklanjajo ženske. Utripi vsakdanjosti. Zasačena, komaj še opazna cesta vodi proti grabnu. Korak mi hoče biti težak.

Onstran dolin, nad hribovjem, se temni in visoki, dvigujeta Gora in Peca.

— — —

Nekdaj, dobro se še spominjam, smo velike njive posejali z ržjo, pšenico, ovsom ali ječmenom, pa včasih še s totrom (oljnico) in prvo poznopoletno strnišče še z ajdo. Ajda je bila pravi okras in ponos vsakega grunta. Žitna polja so valovila navzdol od kmetije in ko so orumenela, so bila lepa slika v veselje gospodarju in družini. Kruha ni smelo zmanjkati. Košti na kašti in hišnem podstrešju so bili polni. Le toča ali deževno poletje sta zmanjšali pridelek. Oče je kljub vsemu znal često poreči, da so nekdanj, takoj po vojni in še prej, za časa kralja, sejali še več, da je bilo koštev premalo in so morali shranjevati žito še v vreče.

A dandanes? Novi časi, mlajše moči, nova razmišljanja! Tudi novi gospodarski pogledi. Nekdaj je kmet sejal in sadil vsakega po malem. Z vsem: poljedelstvom, živinorejo, lesom... se je ukvarjal enako. Danes se vse bolj teži k napredku, bolj ozko specializirano. Na živinorejo, na določeno vrsto poljščine, z ostalim se ukvarja le za domače potrebe. Mnogi se te ozkosti, te napredne drugačnosti, oprimejo in le redki vztrajajo po starem. Seveda so danes tu še stroji, moderna mehanizacija. In vsemu temu na rob je treba dodati pomembno dejstvo: kmet in njegovo delo vendarle dobivata pravilno veljavo in potrebno cenjenost! Ali ne bi pomenilo živeti naprej po starem, živeti zastarelo, biti negospodaren in se spopadati s trpljenjem in z revščino?!

Tudi na našem vrhu se približujejo zahtevam časa. Skrb za živino je v ospredju, nekaj tradicije, nekaj nekdanjega — življenja ga le zahteva — pa ostaja. Zato vendar vsako leto — samo — njiva žita! Nekateri razlagajo, da se zna zgoditi, da bo tega žita in vsega tistega starega kmetovanja — časi danes to že nakazujejo — vedno več! Z modernejšimi pristopi k delu pač! Ob tem dodajajo, da bo kmečko delo, zaživetje s kmetijami, spet vse bolj množično in potrebno, kakor nekdanj?!

Naše velike žitne njive so zahtevale precej in težkega dela. Z volovsko vprego na jesen preorati njive, da se je zemlja čez zimo spočila. Na pomlad najprej vožnja gnoja s težkimi lesenimi vozovi — lojtniki, in ročno trosenje. Če je bil gnoj mehak, je šlo igrave in hitro, če pa je bil trd in zbit, je bila trošnja zamudna in utrujajoča. Sledilo je ponovno oranje. Vsako brazdo posebej. Sem in tja dolge ure. V spominu, kakor od včeraj, so mi jutra, ko sva z očetom že nekaj časa orala, preden je izza štajerskih hribov, tam na robu Gore nad Selami, vzšlo sonce. Narava se je svetleje obarvala in iz brazd se je kadila sopara. Vola sta bila zmeraj dobro naučena vleke. Hodila sta počasi in preudarno: eden v brazdi, drugi na njenem robu, le na koncu njive, na zahod, sta bila pri obračanju rada nerodna in sem ju moral krepko držati na vrvi, da ni bilo treba

očetu zadaj preveč nositi težkega železnega pluga ter je mogel zasaditi lemež v novo brazdo. Oranju je sledilo brananje, dokler ni bila zemlja primerno zrahljana in godna za setev. Najtežje delo je bilo s tem opravljeno. Ljudje in živina so se lahko oddahnili.

Z nalašč za to nalomljenimi zelenimi vejami v bližnjem grmovju smo sedaj po vsej njivi po dolžini označili nekaj metrov široke pasove — lehe, da je sejalec videl, od kod sejati. Sejalec je bil vedno oče. Nikogar ni pustil k temu delu. Slamnato posodo ob pasu si je z vrvo zavezal okrog vratu, segal vanjo po žito in — zamahoval. Nikamor se mu ni mudilo. Na zare smo že prej navozili vreče, da je imel seme vedno pri roki. Zgodilo se je tudi rado, da mu je žita zmanjkalo sredi njive, zato je moral nekdo skrbeti za donosanje. Povsod je potrosil enakomerno. Vajena roka. Ne pregosto, ne prereditko, saj pravilnost setve vpliva na dobro rast in pridelek. Po sejanju je sledilo drugo brananje. Zabranjeno žita. Vola je bilo treba goniti tako, da je zgornji del brane grabil novo, spodnji pa že popreje prebrano zemljo. Tako pogosto brananje je žito primerno debelo prekrilo. Nekaj dni zatem je oče — spet najrajši sam — obdelal še robove njive ob zahod, da je bila lepo urejena, lična na pogled in predvsem, da je ob deževju voda odtekala ob straneh.

Rž smo često posejali že jeseni, ker rabi za svojo rast dalj časa in je do snega že pogrnala v drobne kalčke, ostala žita pa vsa spomladi.

Zasejane njive so samevale do avgustovskih dni, ko je slama porumenela in klasje postalo zrelo — godno za žetev. Žetev je veselo in prijetno opravilo, čeprav na vročem soncu tudi utrudljivo. Toda takrat na to tegoba kar pozabiš in tudi ne občutiš prav ostrih res na klasu. Često smo na njive prihajali že ob svitu in se sredi dneva umaknili k počitku. Vedno se nas je zbralo precej, da se je na njivi naredila dolga vrsta. Družina, sorodniki, prijatelji, znanci, sosedje, sabekarji (sabekarji: dobili so od kmeta nekaj zemlje za lasten pridelek in jo odslužili z delom). Ob takih delih seveda ne sme manjkati jedače in pijače. Kot otrok sem imel često vlogo točaja. Posamezniki so zbrano družico žanjecev vedno znali obdržati razpoloženo, da se je žetveni dan često zavlekel z dobro voljo in živahnostjo, tudi s pesmijo, krepko v noč okrog založene mize.

Ržene snope smo sproti vozili z njive na ravnino pred kmetijo, na vrh, kjer smo jih zlagali na visoke, v zemljo zasajene močne rante. Kope. Snope je zlagatelj naokrog trdno privezoval na ranto, stoječ na lestvi s podpornikom. Na vrh je zasadil kapo. Zadnja kopa je dobila za srečo še žegnano šibo. Zlagatelju je bilo treba streči: mu podajati snope s podajalnikom. Kope smo otroci, na večno nejevoljo odraslih, kar preradi uporabljali za skrivalnice in lovljenje. In posebno je bilo treba paziti na živino, ki se je tudi prav rada zapodila med snopovje, da so se ti grobo trgali z rant. Lepa podoba so bile te kope, stoječe ob lipi in vidne daleč naokoli. Ostala žita — razen ajde, ki je na rantah često dočakala sneg — smo kar na njivah zlagali v kopice — ajhlne, ker so manjše rasti in se tudi na ta način dobro posušijo.

Posušeno žito smo zvozili na skedenj, kjer smo vsega shranili v parne. Ga sparnali. In ko ni bilo drugega večjega dela zunaj, smo

se lotili mlatenja — mašinanja. Nekaj malega se še spominjam mlatičev na našem gumnu, fantov in mož, ki so s cepci mlatili predvsem ržene snope. Mlatič je snope najprej prijel za retino in nekajkrat udaril po mizi, nato pa potolkel klasje do konca s cepcem. Pika poka, pika poka je že ob prvi svetlobi in ves dan udarjalo z gumna. Mnogi žito mlatijo s strojem — če niso na ravninskem predelu in imajo možnost dela s kombajnom — ki žito tudi sproti prečisti. Mi smo imeli — in še zmeraj — preprost železen mašin — »dreš mašin«, ki je žito samo krepko zmlatil. Zrna so padala na tla pred njim. Vsak snop je bilo treba vanj vtakniti posebej. Pri mlačvi smo bili razporejeni: nosač — tisti, ki streže — podajalec snopov na mizo pri mlatilnici. Snopi so bili že prej razdrešeni — z odvezanim pasom. Mlatilec je snopovje spuščal v zobovje stroja. Na drugi strani so trije zmlateno slamo še pretresli — stresali in jo metali na parno, kjer sta jo dva spravljala na posebne prostore — na anke — ter jo obenem dobro stlačila. Ko je bil tuš — določena zdrešena količina snopovja — ves zmlaten, je sledila priprava novega, obenem pa grobo prečiščenje žita. Žito smo basali v setneke — posebne posode z leseno mrežo na dnu in ga stresali v enega od gumninih kotov, dokler niso na mreži ostale samo pleve.

Delo z žitom, ko je bilo to zmlateno, še s tem ni bilo končano. Kadar je bila zmašinana neka vrsta žita, je sledilo končno čiščenje — vetje, ki je žito ločilo od plev, deloma pa tudi izločilo drobnejše. V ta namen smo uporabljali mašin — vetnik na ročni pogon. Žito je padalo čez več zaporednih mrež različnih gostot. Postopek se je dvakrat ponovil. Čisto, preveto žito smo v vrečah znosili v košče — lesene zaprte zaboje, kjer se je primerno osušilo za mletje.

Ob mašinanju in vetju se je vedno kadilo, bilo je vroče in ropotalo in delo spada med zahtevnejše na vsaki kmetiji. Ali, ko pomislim na lepo zapečene hlebe iz domače krušne peči, na okus tega kruha, posebno, če je svež; in ko se po napornem delu usedemo k mizi, na kateri je hleb, mošt in klobase, kdo se ne bi tega veselil. Vedno je kmečko delo veliko zahtevalo, pa znalo dati obilne sadove.

Dandanes? Mnogo starih opravil z žitom nam je ostalo. Le volovska vprega se ne pomika več počasi po poteh in njivah. Oranje, brananje in vse druge vožnje opravijo s traktorjem.

— — —

Odšel sem z našega vrha v dolino, misleč na čas nove vrnitve, prekoračil graben in se po klancu vzel do prvih visokih belih hiš na robu mesta. Ceste so me vodile naprej. In potem so minevali dnevi. In slika praznega strnišča me spremlja.

Zgodaj popoldne — morda malce neobičajen čas — se lotimo žetve. Vroč dan je, da se nad dolinami vlačijo soparne meglice, hribovje z Goro in Peco pa je v močni svetlobi, nekam nejasno sivo in brez obrisov. Žito — tudi do dva metra visoka ržena slama in težki klasi — zgoraj že lepo rumeno, le retišča so še rahlo zelena, torej ravno pravnje, da se požanje, sedaj še ponosno valovi na ravni, rahlo vbočeni, dolgi in ozki njivi med dvema zarama.

Žanjicam — domače ženske in sosedova — pripade začetek, ko s srpi odžanjejo vogal. Prvi težki snopi padejo na tla. Žanjica

najprej naredi iz nekaj bilk klas in ga položi na tla, nanj pa zajetno butaro, ki jo zveže v snop. Nekateri snopi so res obilni, drugi tanjši in lažji. Pravimo, težja je žanjica, večje snope dela. Vogal je končno odžet in sedaj poprime kosce. Z dolgo ranto najprej rž pritisne, položi, da bo lepše padala, se ne mešala in ne delala žanjicam težav. Nato zareže s kratkimi zamahi. Na spodnjem delu kosišča ima pritrjeno platno, ki mu pokošeno žito ravno polaga. Žanjice sedaj pokošeno pobirajo in vežejo v snope. Tak način žetve je hitrejši.

Kosec kosi najprej krajše odseke, postopoma pa vedno dalj, do neke meje, ki ustreza številu žanjic, ki so si izbrale vsaka svojo dolžino pobiranja. Počasi se začnejo pomikati po njivi navzdol.

Snopovja je vse več in začnem postavljati ajhline. Kop na vrhu ne delamo več, zato se mora tudi rž posušiti na njivi. Snopi so čisto višji od mene. Najprej snop pokončno zabijem z retino v tla, okrog njega pa nato naložim še štiri in po potrebi še kakšnega za oporo. Ajhl mora biti namreč trden, da ga dež in vetrovje ne podreta. Ko so snopi tako zloženi, klasje na vrhu zvežem s pasom in rahlo upognem navzdol. Zatem naredim kapo: na večjem snopu potisnem pas navzdol proti retini in ga na sredi upognem, klasnati del razširim in posadim vrh ajhline. S tem bo klasje zaščiteno pred mokroto.

Najhujša popoldanska vročina je minila, zavelo je nekaj hladu in žetev se je prijetno razživela. Strnišče postaja vse večje, vse več je snopovja na tleh, da moram vseskozi hiteti s postavljanjem ajhlinov, da preveč ne zaostanem. Oče veže snope, da gre žanjicam pobiranje še hitreje.

Stefanija Smonkar

SVETA SI ZEMLJA IN BLAGOR MU — KOMUR PLODIŠ (Zupančič)

I. POGLAVJE

Solski zvonec naznani konec učne ure. ZIV — ZAV.

Lena si privoščila malico: iz lanenega platna narejene torbe vzame rdeče jabolko in zasadi zobe v sočno meso. Zmoti jo glas: kolega: »Javi se upravitelju v pisarni!« Vprašujoče ga pogleda. Ne dobi odgovora.

Potrka, ne čaka na poziv, vstopi in že sliši: »Odpeljite se zjutraj s prvim vlakom, pojdite na okraj ter se javite na odsek za prosveto in šolstvo!«

»A a a« ... kaj več ne izve, ritensko se umakne. »Zelo ste skrivnostni, nekaj ne more biti v redu,« sklene nekoliko zaskrbljena sama pri sebi. Ko se Lena zjutraj ustavi pred znanim poslopjem, skoraj zdirja po stopnicah navzgor. V pisarni jo sprejme šolski nadzornik. On je bil zadnje osnovnošolsko leto Lenin razredni učitelj: blag, očetovski, že prvi dan šolskega pouka ga je vzljubila.

Tudi danes je pred njim ni strah — nasprotno, kar nekam toplo ji postane, ko ji stopi naproti: visok, s prikupnim nasmeškom in očarljivim pogledom ji prijateljsko stisne roko in še nekam vznemirljivo

Pijača: mošt in črničev sok, mora biti neprestano na voljo. Glasno se pogovarjamo in šalimo. Žanjice venomer zbadajo kosce. Celotno fotografiramo se. Otroci se igrajo in skrivajo med ajhlini.

Sonce se približa zahodu, grebenu Brinjeve gore. Dolina spodaj oddaljeno hrumi. Gori se otrese svetlobe in odeneta v temačne sence. Nenadoma smo na robu njive. Kosce podre zadnje žito in žanjice zravnaajo upognjene hrbte. Za danes bo dovolj. Pol njive je požete. Počasi odhajamo proti domu in le vrsta ajhlinov nemo zre za nami. Zahodna obzorja se rdeče prebarvajo: vse se spaja, prepleta, črno in sivo in rumeno in rdeče, dokler se ne umiri in razleti, da le še podoba zahodnih hribov štrli navzgor, barva pa hitro izginja. Jutri bo spet lep dan.

Drugi dan začnemo navsezgodaj. Več nas je, prišle so še žanjice iz doline. Ni še prevroče in neutrudno se zaženemo v opravilo. Kosce mora še hitreje zamahovati in tudi danes zlagam snopovje brez predaha. Sprva je vsak zatopljen v svoje delo, nato se le razgovorimo. O vsemogočem teče beseda. Ugotavljamo, da je letošnja rž dobro obrodila in bo dala lep pridelek. Še pred poldnem naredimo konec — likof. Kakšnih deset dni, če bo vreme lepo, se bodo ajhline sušili, zatem jih bo brat s traktorskimi vilami zvozil na skedenj, k mašinarju. Ostalo bo le prazno strnišče.

V senci za mizo pod lipo še posedimo. Spet je kakor dan poprej. Vroče, da je sopena zapolnila dolino. Tudi na mnogih kmetijah naokoli po hribovju, vidimo, že žanjejo. Poletje doživlja svoj višek. Zakaj bi razmišljali o jesenskih deževjih in zimskih metenjih.

vpraša: »Lena, bi šla službovat na osnovno šolo v Šmarjeto?«

Skoraj z odprtimi usti in široko razprtimi očmi se zastrmi vanj, nato izjeclja: »Ja, rada.« »Pa ne misli, da te premeščamo zaradi tistega ... no, kaj je že ...« Ne poslušaj ga več, vzradoščena je! Omotična pritava na železniško postajo, vsede se v razdelek: ko vlak odpelje, ne sliši drugega kot znano melodijo koles in že »hodil po zemlji sem naši ... Sveta si zemlja ...« Sanjari.

Noč prebedi, kakor na filmskem platnu se vrstijo prizori: »Malo čuden vtis sem naredila na kolegico Greto, ženo upravitelja,« razmišlja Lena, »ko sva se prvič srečali. Vem, kakor, kakor da bi iz oblakov padla, sem se znašla na osnovni šoli Kocbek.«

Na železniški postaji Dol je Lena izstopila z dvema starima kovčkoma, katerih vsebina ni predstavljala nobenega bogastva (učne knjige), bila pa sta kljub temu težka. Ni ju imela kje pustiti: vleče tovor, vleče za sabo noge. Ne dolgo. Že za prvim ovinkom zagleda pred hišo voziček. Prosi gospodinjo za pomoč. Posodi ji ročno vprego in že ropoče voziček ob njej.

Bliža se neznani vasi. Niti pomisli ne, da bi utegnilo njeno početje škoditi učiteljski avtoriteti. Gleda, na majhni vzpetini stoji poslopje osnovne šole. Bliža se — vleče voziček in opazi, da jo z zanimanjem opazuje tovarišica, ki postane že skoraj začudena, ker Lena ustavi voziček tik pred njo. »Kaj pa želite?« uradno poizveduje.

Ni ji nerodno. Predstavi se kot nova učna moč. Ne more verjeti! »In sami ste vlekli ta voziček?« Tržačanka zmaje z glavo: »Kaj pa sem hotela,« reče Lena kar tja v en dan. Z značilnim, simpatičnim smehljajem jo nekaj več kot deset let starejša tovarišica — njena poznejša mentorica — odvede k predstojniku — šolskemu upravitelju. S kolegico Dušico takoj navežeta pristne odnose, kmalu postane prijateljici.

Vse tri tovarišice naštudirajo in uprizorijo Prešernovega Povodnega moža s sliko, plesom, glasbo in recitacijo. Plešejo: v vlogi Urške se s povodnim možem — partnerjem Milanom — Lena veselo zavrti. Pojo gosli. Tamburaši so temperamentni, Lena sliši cimbale. S soplesalcem postaneta razposajena, igrata. V divjem zaključnem plesu ji šepne: »Dobra sva.« Občinstvo z aplavzom potrdi.

Lena z užitkom niza prizore, ko s kolegico Dušico za pustne dni naštudirata novo šegavo igrico — lahko bi ji rekli burka. Vse tri zastopnice šole in še dve prikupni pevki. S petjem in plesom prikažejo, kako je »kaznovana nečimrnost«. Gledalci se nasmejejo do solz.

Lena se nasmehe in pretegne, ko se spomni, da jo je tovarišica Greta malo za šalo malo zares poslala v režisersko šolo. Naslednje jutro je njena vna splahnela. Kakor bi kdo Leno z mrzlo vodo polil, so delovale besede predstojnika: »Tovarišica draga, kako je pa kaj s študijem? Se pripravljate na prvi del diplome? Dajmo, dajmo!«

Stegne noge, malo jo zaskeli tam blizu srca! Kmalu bo jutro, se tolaži: »Segla jim bom v roko in dejala: Adijo, Greta, mentorica moja, pri matematiki se je zataknilo, ne, drugo je še kar šlo v redu ... Dušica, tebe ni. Pred mano si odšla na drugo službeno mesto ... Srečna si lahko, vzorna pedagoška delavka si, pa tudi aktivna v družbenopolitičnem življenju.

Peter, ti si prijeten kolega. Pripravila sva kratek pevski koncert ... Adijo, Milan, naš sekretar, ti si določil, da sem šla iskat nepozabnega pripadnika naše armade z vabilom, da se v času dopusta pridruži mladim v vasi. Skupaj smo delali. Od tod novo poznanstvo — tovarištvo — prijateljstvo — mogoče še kaj več ...

Lena se v duhu poslavlja od prijaznih hribov nad šolo in omotična malo zadremle.

II. POGLAVJE

V Breznici Lena in njena sestra Zora izstopita. Lena stopi k ravnatelju osemletke v Žirih in se predstavi, da zve, kdo vodi podružnično šolo v Šmarjeti.

»Dolgo pot imate pred sabo — več kot dve uri je hoda do Šmarjete.« »Nič zato,« se korajži. »Bom že našla koga ... teka okrog. Pred krčmo stoji kmečki voz, v kateri stoji vprežena vola, ki mulita seno. Malo postoji in se ozira. Ne čaka dolgo, kmalu se pokaže lastnik vprege. Starejši

moški si da nekaj opraviti pri vozu. Lena stopi k njemu. »Oče, kam peljete?« v upanju, da se bosta peljala, z veselim glasom pobara.

»A kam? Če veste, kje je Šmarjeta, tja moram še noč.« »Res!« kot v zadoščenju vzklikne. Nato bolj ponižno: »Ali bi hoteli vzeti s seboj dve potnici?« »Zakaj pa ne,« je vrli Šmarječan takoj voljan.

Lena steče po sestrico Zoro in prtljago in že se skobacata na voz, ki začne počasi cincati. Hladno je ždeti na vozu, mesec november se je že prevesil v drugo polovico. Sestrica je utihnila. Ne vprašuje več, če je še daleč. Lena zve, da je prvi Šmarječan, ki ga je takole prijaznega srečala — Tomažev oče. Odrasle otroke ima. »Gregija vam bom še poslal v šolo,« pove, ko zve, kam sta namenjeni. Nekaj časa molči — prižiga pipico. Lena pokriva Zoro. Še vedno se cijazijo.

»Ja,« se oglasi, ko prijetno zadiši tobačni dim, »ta učitelj, ki je prišel za Grmovškom, je učil le nekaj tednov, kar hitro so ga poslali k vojakom. Brez učitelja ni nič,« poudari. »No, prav, bomo pa vas imeli,« se nekam opravičuje.

V globoki temi se vsi premrzli pripeljejo do cilja.

Premaknejo se in zlezejo s slamnatega opeka na vozu. Gospodinja, Tomaževa mati, jim je takoj postregla s toplim mlekom in okusnim rženim kruhom. Zorica je kljub utrujenosti v prostorni kmečki sobi spet oživila in smejala sta se, ker sta se na visoko postlanih posteljah počutili udobno in ker sta našli toplo zavetišče.

Okrog njih so bili po stolih, klopih in mizi položeni topli, pravkar pečeni rženi hlebci kruha. Dišalo je omamno. V tej omami sta zaprli oči.

»Sneg!« je zjutraj vzkliknila Zorica, ki je prva pogledala skozi okno. Lena se zastrmi v neznano, zasneženo pokrajino. Poslovita se in hvaležni sta prijaznim gostiteljem, ki ju prej še nasitijo z zabeljenimi ajdovimi žganci in kislim mlekom ter obljubijo, da bodo pravočasno spravili za njima prtljago.

Lezeta od Tomaža po bližnjici v breg k Šmarjeti. Precej strmo je — gazita — za njima ostane drobna sled.

Lena kmalu zagleda planoto. Prideta bliže... Tedaj se razgleda in se čudi. Od vsake strani ju pozdravlja zasnežena gora. Globoko zajame čisti planinski zrak. Najraje bi, kot razposajen vasaovec, zaukala v mlado jutro — tisti hip je sonce pozlatalo vrhove ponosnih očakov.

Šele sedaj opazita, da sta čisto blizu hišice, ki osamljena čepi v snegu — to naj bi bil hram učenosti.

Zaslišita mukanje — v bližini šole domujejo Blažijevi. Velika kmetija je in obenem zbirališče krajanov. Napotita se tja.

Seznanita se s svojimi sosedi, pri katerih dobita tudi ključ. Prijeten vtis naredi na Leno gospodar s svojo močnatostjo in všeč ji je mladostna gospodinja, ki se skoraj ne loči od svojih dveh odraslih hčera. Sproščena je; čeprav jih pestijo težave, ne more skriti vedrine duha.

Hčerki gledata Leno malce nezaupljivo, zlasti Frida, ki »novopečeno« učiteljico dvakrat kritično ocenjuje, saj se je po njenem vrinila na ta hrib. Še nedavno je prala perilo Frančku, ki so ga na vsem lepem poslali na odsluženje vojaškega roka.

No, Lena kmalu ugotovi, da je tudi ta nevidni zid prebit. Postanejo si blizu vsi. Naslednji dan spozna še domače sinove. Starejši, Ferdo, je vitek, plavolas fant s čistimi, modrimi očmi in mlajši, Jožko — temnih las in oči — je nižje rasti, čokat, rdečih, zdravih lic.

Zdrav rod živi tod, zanimivi ljudje, kmalu ugotavlja Lena, ki vedno bolj spoznava okolico in prebivalce strmih pobočij in ozke dolinice.

V soboto sta Lena in Zorica vstopili v ta čudoviti planinski svet, v nedeljo pa je v cerkvi blizu šole imel službo župnik, ki je od časa do časa prihajal v Šmarjeto svoje ovčice past. Ni šlo drugače, kot da je Lena prosila Blažijeve, naj v cerkvi objavijo, da se v ponedeljek zopet prične redni šolski pouk.

Lena začne misliti na delo. Z vsem mladostnim poletom se vživlja v nov način poučevanja: direkten pouk na eni strani — tiha zaposlitev na drugi — tako do-

poldne kot popoldne. Od živega opazovanja do absolutnega mišljenja in nato k praksi. Skušala bo nekaj narediti in učenec čim več nuditi. Lena se samovšečno nasmehe — oba znanstvena nazora dobro pozna — lahko ju bo razvila v praksi. »Citiraj,« se nagovarja, »kaj toliko ovinkariš, saj je naš znanstveni nazor dokaj preprost, če ga razčleniš. Vzgoja vsestransko razvitih aktivnih graditeljev in činiteljev našega novega družbenega reda. «Tega se bom držala,« sklene Lena, »oni drugi pa je bolj zaguljen.« Zopet nekomu narekuje: »Do popolnosti razvita človeška materija, vključena v produkcijski odnos brezrazredne družbe...«

Lena naredi načrt, otrese se teorije — prične s prakso.

(Se nadaljuje)

Opomba: vsa imena ljudi in krajev v pripovedi so izmišljena.

Mlinar Rudi

BO ŽE...

(Andrejčevi mami, babici, prababici namesto besed ob slovesu)

Kako skrivnostno lepi so stavki, ki se začenjajo z bilo je, nekoč, šla sva, ko so cvetele češnje...

Spomnijo vas na tiste lepe čase, ko so vam babice s temi besedami začele pripovedovati pravljice. Začele... Seveda, če ste imeli to srečo, da so vam vile sojenice postavile ob posteljo takšno babico.

Ob moji zibelki tam na Dolgi brdi se je sklanjala le mati in pozno v noč prisluškovala mojemu dihanju.

Seveda pa je živela tudi babica.

Tam nekje onkraj doline je bila vas, vsa stisnjena okrog bele cerkve, to je bil svet kot iz pravljice.

Čisto majhnega me je oče na ramenih ponesel v to vas. Tako sem z varne višine najprej zagledal nizko hišo z gankom, polnim rdečih rož. Sredi med njimi pa nasmejan obraz. »Babica,« me je poučila mama. Gledal sem, otrok, njene vedre oči, rože so cvetele, okrog nas je sijalo sonce.

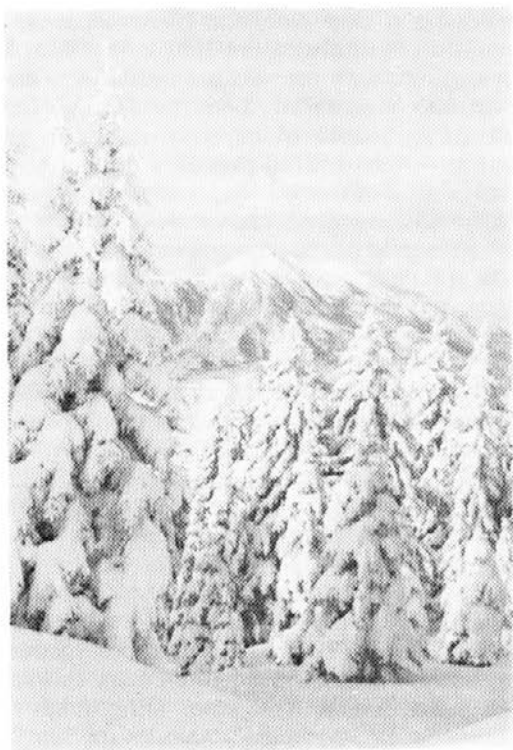
Oče je v bližnji gostilni izpil kozarec rdečega in z možmi pomodroval to in ono, sam pa sem se stisnil ob babico in izza nje oprezal za petelinom, ki me je očitno imel za svojega nasprotnika. Ona se je smejala in mi otrla solze z obraza.

Mama je stopila k njej in jo vprašala po zdravju in o tem in onem.

»Bo že...« je rekla babica.

Bujna rast

Zima

Doma sem potem slišal mamo, da se babica ne počuti najbolje. Stisnil sem se v kot in premišljeval, kaj počne babica sedaj, ko se ne počuti najbolje.

Morda pije čaj.

»Pij čaj, iz samih domačih rož je,« mi je hudomušno dejala, ko smo se že pozno zvečer poslavljali.

»Da te ne bo bolel trebuh,« je še pristavila. Pil sem čaj in jo gledal. Takšna je torej moja babica, sem premišljeval.

Potem sem še večkrat tako romal k babici tja v hrib k hiši z gankom, polnim cvetočih rož. Včasih je bila z dedkom, spet je sama slonela sredi njih in nam že od daleč mahala.

Leta so se neopazno izgubljala v daljavi modrosive Pece.

Prerasel sem že nekaj hlač. V dolini so se že trudili, da bi spravili vame čim več učenosti.

Ba-bi-ca sem črkoval in se trudil, da so bile črke lepo pokonci — kot vojaki, ki marširajo.

V pravljici so zorele češnje. Rdeče so se nasmihale z vej in se sklanjale čisto nizko nad zemljo.

Danes ni več te češnje.

Tudi nje ni več. Na pokopališču ob zidu je sveža gomila.

»Naberi si češenj,« je rekla in se ozrla v drevo.

Pognal sem se med veje in hrustal sočne rdeče češnje. Spodaj je stala babica in krnila kokoši.

Hudega petelina ni bilo več med njimi.

»Kokošja juha je zdrava,« je morda rekla tedaj ter se morebiti spomnila, kakšen strah je pognal ta petelin vame.

Ko bi mi naložila na krožnik preveč vsega in bi hotel pobegniti od mize, pa bi rekla.

»Spominjam se, kako je bilo nekoč. Velika družina, on, dedek, pa samo gozdni delavec. V kašči le nekaj pesti moke na dnu vreče. Tvoja mama ve, kaj je težko življenje,« mi pokima. Premišlujem o tem težkem življenju, pa mi ne uspe, da bi ga razumel. Tudi mame ne razumem, ko reče: »Stroga je bila

do nas otrok. Okrog mize polno otroških rok, sredi mize pa le napol prazna skleda.«

Stroga, premišlujem.

Ta njen obraz, roke, ki so me včasih po-božale.

Skoraj ji ne verjamem.

»Drugi časi so bili tedaj,« bi na to pripomnila mama. Babica pa bi se nasmehnila in dodala: »Kaj tak otrok razume, kako je bilo.«

Oče bi me pogledal, kot bi hotel reči: »Zapomni si te besede, ko boš zopet odklanjal jed, ki ne bo po tvojem okusu.«

Babica pa bi mi odrezala velik kos kruha, tistega domačega, ki se ga je še držal vonj po krušni peči.

»Jej,« bi dejala. »Hvala bogu, sedaj imamo,« bi bolj zase pomoderovala ter se zamislila. Ded bi vzel harmoniko in čudovito lepe domače melodije bi se zlele v nedeljsko popoldne.

»Že spet špila,« bi se hudovala babica, kot da ne bi mogla razumeti svojega moža, s katerim se je poročila pred davnimi leti.

»Že tedaj je poslušal samo muzikante, kamor koli sva šla, da so le kje zaigrali, je že bil zraven in je name kar pozabil,« bi se spomnila in mu požugala. Potem bi ga prijel za roko.

»Koliko let že,« bi pomoderovala.

Potem bi se oba zamislila. »Trideset,« bi ugotovila...

Čez čas, ki pa se ni ustavljal, sem neke počitnice gnal babičino kravo na pašo precej daleč skozi gozd do travnika, ki so ga imeli v najemu.

»Naj gre,« je rekel oče. »Se bo naučil delati,« je negotovo pripomnila mama.

Potem so bila to zame tisti čas zgodnja jutra.

»Vstani, slišiš, krava že muka,« bi rekla in me rahlo stresla za ramo. Vstal bi zaspelih oči, sredi mize pa bi me čakal krožnik kadečih se žgancev. Nikoli nisem jedel boljših.

Ne prej, ne pozneje.

»Saj ni nič, nekaj koruzne moke vsuješ v lonec vrele vode,« bi mi zagotovila, potem ko bi s krožnika izginila zadnja rumena drobtinica in ne bi v skodelici ostala niti kaplja mleka. Popoldne pa bi se skril na podstrešje

in bi tam odkrival zaklade. Ure bi minevale med brskanjem po starih večernicah in drugih knjigah, ki jih je tako skrbno shranjeval dedek.

Sprva bi me iskala, potem bi kar prišla in me odtrgala od mojih zakladov, ter me napotila po drva.

»Pusti ga, naj bere,« bi navadno rekel ded. Ona pa bi z narejeno jezo rekla: »Tak je kot ti, če ima le čas, je že v knjigah.«

Pogledala bi zdaj mene zdaj deda in bi se naskrivaj nasmehnila.

»Zdaj pa le pojdi po drva, da bom lahko skuhala večerjo.«

Tam, babica, sem odkrival, kako privlačen je svet med knjigami. Strani starega Tovariša, vezanega, letnik 1957. Ko sem odhajal, je šel ta letnik z menoj.

Sedaj je nekje na našem podstrešju. Več kot dvajset let pozneje. Moj sin raziskuje podstrešje.

Spodaj v kuhinji se igra hči. To je tvoja... kolika?... pravnukinja, vzeti bi si moral čas, da bi vse preštel, saj jih vseh niti ne poznam. In voščilo po radiu ob voščilu dedku nekaj mesecev pred smrtjo. Devetinsedemdeset let, sinovi, hčerke, vnuki, pravnuki. Sredi rož na ograji ni več tvojega obraza, ni več moje mladosti.

Rože na blazini ene izmed vnukinj v sprevodu ob zlati poroki. »Petdeset let v dobrem in hudem,« je rekel duhovnik.

Skupni posnetek z otroki. Vidim mamo, tudi njej že sivijo lasje. Potem z nami, vnuki, resna, a srečna. Roka počiva na dedkovi. Njegove oči te gledajo z ljubeznijo, globine katere nisem znal izmeriti.

»Si utrujena, babica?«

»Noge, noge,« potarna, potem pa vdano reče: »Bo že...«

Okrog nje otroški smeh pravnukov, vnukov...

Na štedilniku obvezno lonec domačega čaja. Tavžent roža, materina dušica, hribja resna, šentjanžve rože...

»Pa pomagajo?« sem nezaupljiv.

»Pomagajo, pomagajo...«

Zaupanje ti je najbolj pomagalo. Ljubezen do življenja je dolga leta premagovala vse bolezenske klice.

Sodniški zbor

Okrog mene je vse vrelo od življenja. Popoldne sestanek, zjutraj služba, družina.

Vedel sem, da sredi nekdanje pravljice dežele leži bolna. Včasih je zazvonil telefon in mama je vzdihnila.

»Hudo je z njo.«

»V nedeljo gremo,« sem sklenil. Potem je minila nedelja in še mnoge, pa nisem šel. »Saj ni tako hudo,« se tolažim.

Telefon zazvoni in onkraj žice pove glas, da njene oči ne zrejo več skozi okno proti Peci in laškimi cerkvam.

Bolečina.

Ni lahko spoznati, da bi jo moral prijeti za roko, ji jo stisniti ter ji reči: »Naša Veronika raste, da je veselje, na pomlad pridemo vsi. Saj boste ozdraveli.«

»Bo že...« bi najbrž rekla in se mogoče dvignila na komolce v postelji. Ded bi ji zrahljal blazino.

Soba bi vonjala po domačem čaju. »Pij čaj,« bi iz davnine prišel njen glas.

Potem smo se zbrali tistega lepega septembrskega dne.

Velika družina, bratanci in bratranke iz vse doline, da bi bili še zadnji skupaj z njo.

Črna, sveče, sprevid proti cerkvi, ki se dviga nad hišami vasi. Krsta v cerkvi.

Besede v slovo. »Na isti dan je izgubila oba, očeta in mater...« Ter naprej o težkem življenju in trpljenju, o tem, da včasih ni bilo lahko.

Pa njen »bo že...«

Pesem pavrov ob zidu cerkve... »Gozdič je že zelen...«

Zopet besede slovesa in spomin...

»Glej, da kmalu prideš. Veš, prebrala sem, kar si napisal v Fužinarju. Lepo je napisano.«

»Ah, kaj bi tisto,« ji v zadregi rečem. »Ko sem bil pri vas in sem tičal na podstrešju med knjigami, ste se pa hudovali.«

»Saj se nisem zares,« se opraviči.

»Vem, saj vem. Brez večerje pa tudi nisimo mogli biti.«

Potem še nekaj časa modrujeva, zanima jo vse o moji družini.

Odhajal sem. Se vedno redkeje vračal.

Preredko sem prihajal sem gor. Mnogo sem izgubil, preveč, da bi me ob njenem grobu ne zaskalelo.

»Ne bi smel tako dolgo odlašati, ne bi smel...«

Prihodnji teden bom šel na pokopališče... V vasico med travniki, ob belo cerkev nad hišami.

»Ata, zakaj si tako zamišljen,« mi reče sin. »Povej mi kaj!«

»Nekoč je živela babica...« Začnem. »In kadar ji je bilo hudo, je navadno rekla: Bo že...«

Andrej Logar

Govor na žalni seji ob smrti V. Hartmana (1907 - 1984)

Globoko smo pretreseni ob spoznanju, da je neizprosna usoda presekala tvojo nadvse polno in dejavno življenjsko pot. Pevska in kulturniška tovarišija tostran in onstran meje ostaja brez iskrenega in predanega prijatelja in tovariša; svojci brez dobrega in skrbnega moža, očeta in dedka. Vemo: čas bo zacelil rane, toda v nas bo ostala vtisnjena neizbrisna sled, ki si jo zarisal s svojimi dobrimi deli in zgledi ti, naš Foltej!

Že v času, ko se je slovenski narod z orožjem v roki boril za osvoboditev izpod fašističnega jarma, je iz koncentracijskih taborišč v domovino prispela vest, da nesrečniki, ki jih je kruta usoda zaradi njihovega porekla, narodnosti ali političnega prepričanja vrgla v pekel teh taborišč, pojejo. Organizator in duša tega enkratnega zbora je bil tovariš Hartman. Ko so zadonele te naše pesmi, je vse obnemelo in pesem je bila priča o živi sili naroda, ki se zna upreti svojim tlačiteljem, prav tako s pesmijo na ustih kot z orožjem v roki. Ali kot si sam med najinim zadnjim srečanjem ob zaključku revije »Od Pliberka do Traberka« dejal: »Vsi smo se v tem nepopisnem trpljenju oklepali naše pesmi in bili ponosni in verni v našo bodočnost, ko smo z njo osrečili sotrpine najrazličnejših narodnosti.«

Tesno in iskreno poudarjen je bil tvoj odnos do sodelovanja z matično domovino, še posebno s Koroško — z zbori in pevci — prijatelji v Mežiški dolini. Vresovcem si bil za botra, cenil si njihovo visoko glasbeno nadarjenost, njim in vsem nam pa si bil svetel zgled kulturnega delavca, ki se posveti nalogi, da prepeva in s tem priča o živi sili naroda, ki mu pripada. In lahka je bila odločitev, da ob petdesetletnici delovanja pliberške Edinosti prav ti prejmeš zlato Prežihovo plaketo — najvišje priznanje, ki ga Koroška lahko da za tako polno in čudovito življenje, kot je bilo tvoje!

S tovarišem Hartmanom smo izgubili predvsem našega velikega in iskrenega prijatelja, ki ga je poznal sleherni občan Koroške in tudi širne Slovenije, človeka izjemnih moralnih vrednot in življenjskih spodbud tudi za današnji dan. Tvoje delo in življenje nam bo zgled narodne zavesti,

Vrč

hrabrosti, delavnosti in požrtvovalnosti, človeškega lika, ki bo trajno povezan s kulturnim snovanjem naše dežele.

Za vse, kar si storil, dragi naš tovariš Foltej, v imenu občine Ravne na Koroškem in celotne koroške regije — iskrena hvala!

Milan Vošank

Očetu v spomin

(Francu Vošanku, p. d. Kurtniku)

Živel je za kmetijo. Živel je za glasbo.

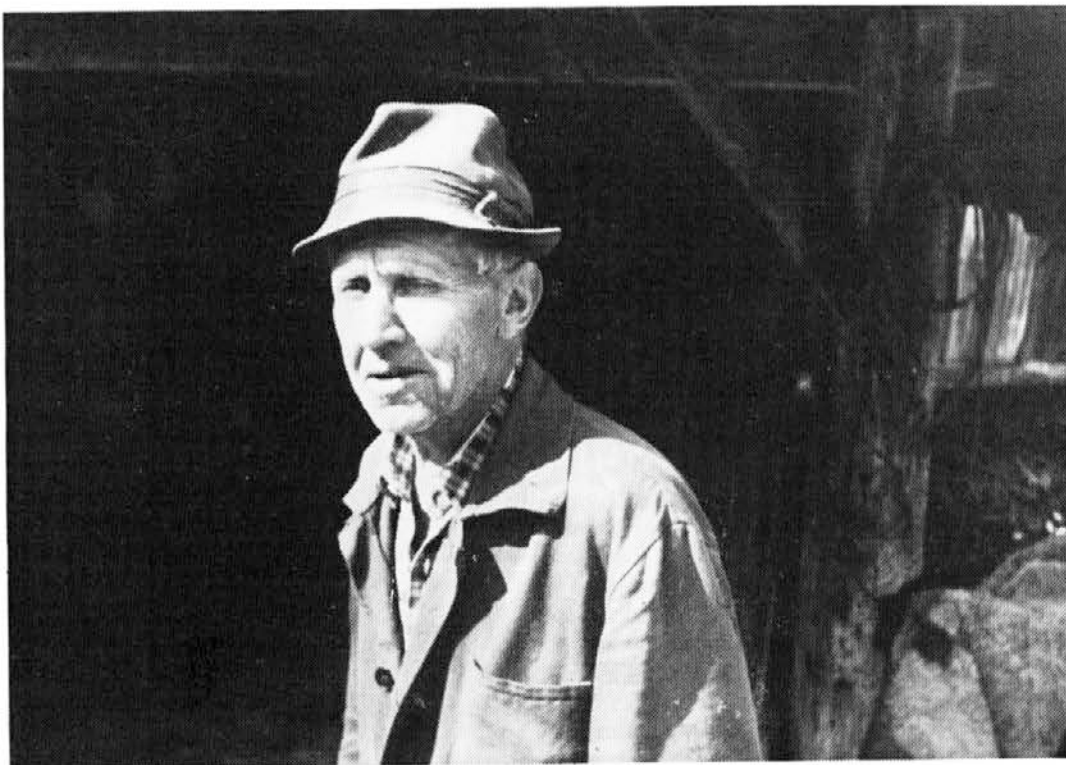
Življenje. Naše bivanje. Čas, zajet med mejnika rojstva in smrti; kratka doba, vendar ali te kratkosti mi pravzaprav ne znamo in nočemo dometi: za nas je življenje dolgo in dragoceno. In prav je tako! Morda je pomembneje razmišljati: Kako živeti, kako zapolniti naš čas bogato in koristno (da nam bo nudeno materialno zadoščenje, veliko veselje in predvsem — popolno duševno zadovoljstvo)? Ni prazna misel o umetnosti življenja!

Prepričan sem, da je naš oče znal živeti! Morebiti se tega ob svojih nenehnih neutrudljivih vnehmah in iskanjih niti ni zavedal. Tako bogato je znal živeti, da so mu bili dnevi često prekratki.

Hotel je biti — in je bil — uspešen kmet. Hotel je biti še uspešen muzikant — uspevalo mu je. Svoje življenje je že v zgodnjih mladih letih postavil pred dve odgovornosti. Veliki odgovornosti vsekakor. Z značilno koroško trmo je vzorno vodil svoj — Kurtnikov grunt. In nenehno posegal v zakladnico glasbenih modrosti. Povsod, v gruntu in v glasbi, je iskal in znal najti izvirne zadovoljstva in osebne sreče. Polovičarstvo je zavestno odklanjal, saj je zanj nekaj veljalo le popolnost. Takšno življenje je od njega zahtevalo veliko fizične moči in duševne trdnosti, tudi samoodpovedovanja, razumevanja družine... ter seveda — dela. Nenehnega dela. Vedno je bil garač (pa saj je to moral biti, njegova življenjska hotenja so od njega to nujno zahtevala). Ob vsem tem hitenju pa si je vedno znal najti še dovolj časa za družino: za ženo Antonijo (oče je že prestopil prag petdesetih let, ko sta se vzela. Prišla je izpod Pohorja, še zelo mlada. Vse življenje jo je cenil in spoštoval, ko mu je znala vselej trdno stati ob strani in v oporo), za naju sinova Jožeta in Milana (bila sva deležna izredno trde vzgoje, vendar, veliko naju je naučil: delavnosti, poštenosti, iskanja pravih poti v življenje; zahteval je

Planinska koča na Grohatu. V ozadju ostenje Male Raduhe in skalna škrbina Durce

Kurnik na dvorišču svojega grunta

od naju priti do svojega kruha in brat mu sledi kot naslednik na gruntu; hotel je še, da bi postala muzikanta, pa so nama prve začetne korake preprečila nesrečna naključja: kasneje sem se učil kitare in vedno se je smejal, čeprav mu je tudi bilo prav, češ, saj to sploh ni pravi instrument, brenkanja da se on nauči mimogrede) in za sestro Marijo (edina od petih sester in polsester, ki je ostala ob njem doma na gruntu. Mati mu je umrla kmalu po drugi vojni, medtem ko je očeta izgubil že davno prej, kot vojaka avstro-ogrskega cesarja Franca Jožefa na soški fronti; potem je prišel k hiši očim Kostvanj, hotuljski cerkveni orglar in kapelnik guštanske godbe, ki ga je vpeljal v modrosti muz glasbene umetnosti ter mu razširil splošno osebnostno razgledanost (marsikaj ga je ob gruntu in glasbi še zanimalo: politika, zgodovina, tudi druge umetnosti, življenje in razvoj ožje okolice, domače krajevne skupnosti in občine, domovine...)).

Skušam biti podoben svojemu očetu, pa se moram še veliko naučiti.

Lotevam se pisanja teh vrstic očetu v spomin. S ponosom ob misli na njegovo življenjsko pot in z veliko žalosti, ker mu je bila ta pot tako nesrečno pretrgana. Pravzaprav bi se tega zapisa moral lotiti šele pozimi, da bi ga nato v Fužinarju tudi on bral. Ze dalj časa sva se namreč menila (v svoji skromnosti se je tega branil) — in mnogi so nama prigovarjali: to morata storiti, oče si je takšno pisanje še kako zaslužil in ti, sin, ki veliko in rad pišeš — napiši — da se enkrat med zimskimi meseci, ko bo dovolj časa, usedeva in povrneva v njegovo preteklost. Ali — življenje je tako napredvidljivo!

Prvega oktobra smo očeta pospremili na zadnji poti na hotuljsko pokopališče. Ponedeljek je bil. Jesenski dan. Ko se je Uršlja gora odevala v meglovje, grozeč, da nad dolino pod sabo pošlje vihar in dež (naslednji dan in še nekaj dni nato je močno deževalo, pravo neurje, očetovi zadnji dnevi pred slovesom pa so bili še tako polni sonca). Vsa hribovita okolica se je morala prelivati v barvnih paletah; ali vsa ta lepota je kakor neopazna hitela mimo nas: resnica, ki ji nikakor nismo mogli verjeti, ki je nikakor nismo znali doumeti, nam je butala v prsih (in solze so se morale vedno znova sušiti). Ljudje, veliko ljudi,

sprevod, avtomobilska kolona, govorniki na domačem pragu in ob odprtem grobu, godbeniki na domačem dvorišču in na poti skozi Kotlje in na pokopališču, duhovnik, maša, zvonovi so peli, pogledi, nemi pogledi, sožalja, tihe, šepetajoče besede: vse se je dogajalo, vse je bilo ob nas in z nami, a vsega še takrat nismo zmogli prav dojeti.

Pregledujemo fotografije: oče na dvorišču grunta (novejša podoba: rahel, oster nasmeh, velik klobuk in ponošena suknja, obraz še tako poln življenja, zroč v objektiv), oče pred volovsko vprego, oče za motorno kosilnico, oče z ženo in našo materjo pred hišnim pragom, oče z vnukinjo (ves raznežen, ko izteza ročice proti njemu), oče kot muzikant s svojim klarinetom v rokah (ena od premnogh svatb sredi svojih somuzikantov: Golob, Starček, Kokalj, Čegovnik na enem od nastopov s pihalnim orkestrom: zamaknjeno zroč v note pred sabo), oče, še zelo mlad...

Oče, počivaj v miru, spomin nate bo ostal vedno globoko živ; in ta spomin je zelo obsežen: dolge liste bi moral popisati, da bi zajel vse. Kako smo bili vedno ponosni na njegovo muziciranje (ko je često moral sredi popoldneva z njive ali travnika, da se odpravi na koncert godbe. In ko je potem odhajal, ves zravn in urejen, v uniformi s svetlečimi našitki, proti dolini, smo vsi postali: lepo ga je bilo videti takšnega).

Kakšno skrb je imel z živino (posebno se je posvečal, dokler ni prišel k hiši traktor), reji volov. Spominjam se najbolj para Miško in Moni. Nenavadno velika vola sta bila, posebej Moni, pravi ponos in veselje gospodarja. Ko sta ostarela, smo najprej prodali Miška in Moni se je ves predrugačil: odslej se je obnašal tako, kakor da mu samemu ni več za biti. Otožno je mukal in postal bolj divji. Zgodilo se je, ko enkrat mlada vola nista mogla speljati sena čez klance pod domačo lipo; spredaj smo pripregli Monija. Ta je potegnil, ruknil in potrgal vse vrvi ter prelomil jarem. Kmalu po tem dogodku smo ga prodali. Vsem v hiši je bilo težko, ko ga je oče odgnal proti dolini. Kako je bil natančen in vzoren pri obdelavi njiv (neutrudno me je znal gnati skupaj z volovsko vprego pred brano, dokler ni bil s prstjo zadovoljen). Kako je začel modernizirati grunt (najprej je kupil motorno kosilnico. Za

stroj, odslej ponos hiše, smo skrbeli kakor za govedo. Kasneje je postal kooperant kmetijske zadruge in vsakoletna prodaja bikov je pripeljala k hiši vrsto strojev. Najprej tako zaželeni traktor s priključki. Vedno se je zelo bal za te stroje in nas nenehno opozarjal na pravilno delo z njimi). Kako smo ob poletnih večerih radi posedali v travi pred hišo, zroč v barve neba nad Brinjevo goro (takrat se je znal oče razgovoriti: kje vse po ovsetih je igral, kaj vse je prepotoval z godbo, kako je bilo pri vojakihi v Nišu, kako je dočakal začetek druge vojne v Zagrebu kot rezervist in, da bi se izognil nemški mobilizaciji, jo je še z dvema kolegom peš primahal na Koroško, kako je med vojno vseskozi sodeloval kot terenski aktivist s partizani, čeprav ga je gestapo nenehno nadziral, kako so nekda garali na gruntu, kaj vse bo treba še postoriti v prihodnosti...) Kako je bratove in moje mladostne norosti, poti in iskanja vedno skušal razumeti, čeprav mu je marsikaj bilo neznano in tuje, glede na naš generacijski razpon (moje veselje do umetniških snovanj, do športa, do gora in alpinizma, je često ostro kritično ocenjeval, vedno pa odobral trezno kot del neke potrebnosti v življenju)...

Tako rad je imel naš oče živino, pa vendar je moral podleči poškodbam od udarca mladega bika. Se za vedno posloviti, ko je imel navkljub 76 letom še kako dovolj življenjske energije in skupaj z družino skrb za prihodnost kmetije. Je to usoda? Ali sploh lahko verjamemo v usodo? Bo to nesrečno naključje? Slučaj? Kdo bi razglabljal! Saj tudi ni prav potrebno! Življenje ima svoje zakone. Toda včasih se je tako neverjetno težko sprijazniti z njimi!

Boris Florjančič

V spomin Marjanu Ažmanu

59 let je imel Marjan Ažman, ko mu je kruta smrt mnogo prezgodaj pretrgala nit življenja.

Rojen je bil 27. januarja 1925 na Jese-nicah kot sin železarskega delavca. Težko je bilo takrat preživljati veliko družino s štirimi sinovi in hčerko.

Tam, kjer teče Sava Dolinka in kjer noč in dan gorijo plavži in martinske peči, kjer se uliva in valja jeklo, tam je Marjan hodil tudi v osnovno šolo, poleti bosonog, pozimi pa le za silo oblečen in večkrat lačen kot sit. Skrbna Ažmanova mati pa je zmogla vse in je bila glavni steber sedem-članske družine.

Ko je Hitler okupiral Jugoslavijo, je bilo Marjanu 16 let. Ker je na Gorenjskem OF delovala že od poletja 1941. leta, je mladinec Marjan že pomagal prvim partizanom. Hodil je v kovinarsko šolo v železarni in je bil v stiku s starimi revolucionarji-komunisti, ki so ga opogumili, da ne bomo večno pod nemškim škornjem, temveč si bomo z bojem proti okupatorju v nekaj letih priborili svobodo.

Nemci so ga z drugimi fanti, ko mu je bilo 18 let, prisilno mobilizirali. Odpeljali so jih v München, od tam pa v Francijo, v neko kasarno v Chamberilu, kjer so jih pričeli učiti vojaških veščin. Ker je bilo na teh pripravah več slovenskih fantov, jih je začel nagovarjati, da bi poiskali zve-

Marjan Ažman

zo z makiji, tj. francoskimi partizani, ki so se julija 1943, ko je bil Marjan v Chamberilu, že pojavljali in se upirali Nemcem v Franciji.

V mestu je našel Slovence invalida, ki se je pisal Kovačič in ta jim je priskrbel zvezo s partizani.

V kasarni so se odločili za pobeg le najbolj korajžni, in to prvo skupino so sestavljali Marjan Ažman, Janko Smolej, Ivan Pršina, Uroš Toni, Marjan Marinšek in Franc Vogeljik.

Neko nedeljsko jutro so dobili dovoljenje za sprehod po mestu in bili so tudi dogovorjeni s Kovačičem, da jih pride iskat kurir makijev na kolesu. Akcija je uspela in šli so za kolesarjem izven mesta, do prvih hribov. S seboj so odnesli tudi orožje in bombe.

Ko so prispeli v štab odporniškega gibanja, so vsi veseli strgali vse oznake z nemških uniform in se pokrili s francoskimi baretkami, ki so jih nosili makiji.

Prve mesece so ti Slovenci-francoski partizani imeli skupne pohode in borbe z umikajočimi se Nemci. Marjan se je boril z ramo ob rami z makiji proti okupatorju na francoskih tleh v letih 1943 in 1944, vse dotlej, dokler se zavezniki niso izkrcali v Normandiji. Takrat so bile borbe po vsej Franciji in Marjan je prenašal velike vojne napore, dokler ni bila južna Francija osvobodena. Avgusta 1944. leta je bil Marjan že v Marseillu in skupno z drugimi soborci Slovenci so ga prepeljali v Napoli v Južno Italijo, od tam pa v Bari, kjer je bila formirana že prekomorska brigada. V tej brigadi se je potem boril vzdolž jadranske obale in vse do Ljubljane, ki je bila osvobodena zadnje dni vojne, maja 1945. leta. V bojih je dosegel čin vodnika in bil je komandir čete. Predsednik Tito ga je odlikoval z redom za hrabrost. Bil je hraber partizan, sprejet je bil tudi v partijo.

Po osvoboditvi, ko je bil demobiliziran, je nekaj časa delal na Jesenicah, nato pa je bil prestavljen na Ravne, kjer je od delovodja kmalu napredoval do obratovodja.

V prostem času, torej ob delu, se je šolal in postal strojni tehnik ter izredno delaven član društva inženirjev in tehnikov.

Napredoval je zaradi izredne sposobnosti, do direktorja TRO na Prevaljah. Tu je pokazal vso svojo strokovno sposobnost in bil je duša napredka te tovarne, ki je danes v ponos vsem nam ter je znana po vsej Jugoslaviji in tudi zunaj naših meja po najkvalitetnejših izdelkih rezalnega orodja. Za izjemne zasluge je dobil 1971. leta občinsko nagrado.

Za njega so res veljale besede velikega Gregorčiča, ki je dejal: »Ne le, kar velevala mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.« Tega načela se je Marjan Ažman držal vse življenje, dokler so mu moči dopuščale, in to ne samo v železarni, v TRO na Prevaljah, temveč tudi pri družbenopolitičnem delu in športu. Desetletja je delal v namiznoteniškem klubu, za kar je dobil najvišja priznanja, pa pri alpskih smučarjih, med katerimi je tudi sam tekmoval.

Pred leti mu je umrla mati — slovenska mati treh sinov — partizanov.

Marjana Ažmana pozna vsa naša ožja, pa tudi širša domovina, kot strokovnjaka visokega znanja.

Vendar, intenzivnost dela mu je načela zdravje in zaradi težke bolezni je bil 1979. invalidsko upokojen.

Na Marjana Ažmana ni pozabila tudi republika Francija, od katere ima visoko priznanje za boje v juliju 1943 in za zasluge v zavezniški vojski. Dodelili so mu medaljo in ostala priznanja kot makiju francoskega odporniškega gibanja.

Borci narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije se mu zahvaljujejo za njegov prispevek za osvoboditev in obnovo Titove Jugoslavije.

Jerica Skrivarnik

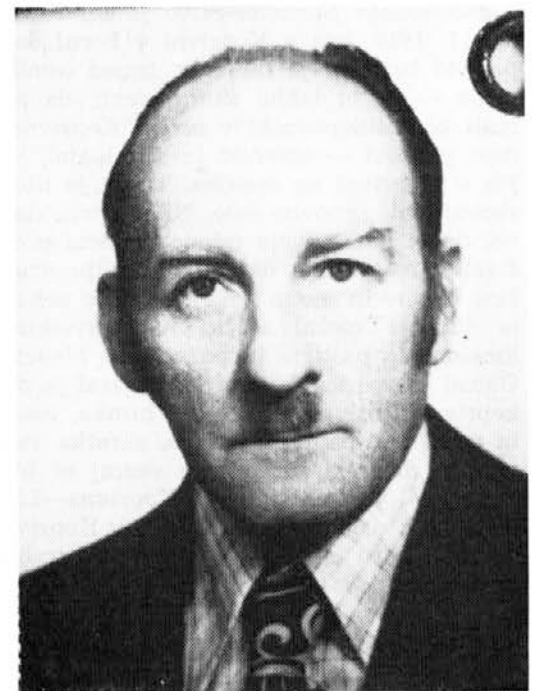
Zapustil nas je „Jušalov“ Anzi - koroški borec

Malo stran z Leš na hribčku je kmetija, ki jo imenujemo pri Jušalu. Tukaj je naš Bernekarjev Ivan zagledal luč sveta 7. 4. 1927. Vsi, ki smo ga poznali, smo ga vedno imenovali kar »JUŠALOV ANZI«. Ta kmetija sedaj spada pod Kot.

Bil je sin rudarja in kmeta najemnika. Pri hiši je bilo še več otrok. Vsi so morali trdo delati, da so se preživeli. Tudi Anzi je moral še skoraj šolarček pasti krave po Jušalovih travnikih in novnah. Marsikdaj je moral napasti krave, preden se je podal na Leše v šolo, pozneje pa na Prevalje. Kje so tista leta, ko smo bili otroci revnih staršev od bogatih zaničevani. Tako življenje je čakalo skoraj vse knapovske otroke. Trdo delo in malo veselja. Komaj si malo dorasel, si moral poprijeti za delo, če si ga dobil. Največkrat pa se je zgodilo, da smo bili knapovski otroci pastirji, pastirice, hlapci in deklet. Tako je bilo tudi pri Anziju. Dela ni dobil, ko je izstopil iz šole.

Delal je doma na kmetiji, ki so jo imeli v najemu. Zato je bil še toliko bolj navašen trdega dela.

Vojna jim ni prizanesla. Ivan je takoj pričel sodelovati s partizani, ki so se večkrat oglasili na njihovem domu. Dobival je razne naloge in hodil na javke k Makiju in Ravnjaku, pa še drugam. Ko pa je dobil poziv, da mora v »Arbeitsdienst«, je 7. avgusta 1944 pobegnil v partizane, kajti zavedal se je, kje mu je mesto, saj smo se nešteto krat srečevali in tudi dogovorili, da bo vsak pobegnil in se aktivno vključil v NOV, če bi moral na delo za fašiste. Tako je postal borec v 3. bataljonu VKO. Čez nekaj časa je bil prestavljen v GRUPO ODREDOV v Solčavo, od tam pa na oblastni komite za Koroško. Do konca vojne se je boril na Koroškem v okolici Šmarjete, Sel in Borovelj. Znana mu je bila vsaka stezica v teh krajih, prehodil je od Pece, čez Luže vse hribe v okolici Železne Kaple in naprej do Borovelj. Poznane so mu bile vse domačije. Marsikatero partizansko enoto je varno pripeljal mimo fašističnih bunkerjev. Nato se je široko zarežal: pa smo jih spet ukanili. Njegovi soborci so ga imeli radi. Kljub temu, da je bil mlad, je znal pripovedovati smešne dogodke, da se je vse smejalo. Bil je tudi dvakrat ranjen. Takoj ob osvoboditvi je bil v bolnici Celovec. Od tam pa so ga prepeljali na zdravljenje v Strunjan, saj so se morali partizani, žal, umakniti s Koroške. V Strunjanu je tudi služil vojaški rok, ko je ozdravel. Demobiliziran je bil 5. maja 1947.

Ivan Bernekar

Po vrnitvi domov leta 1947 se je zaposlil pri rudniku v Mežici kot kopač, nato pa še na drugih delih. Preden se je upokojil, je bil inštruktor praktičnega pouka na rudarski šoli v Mežici. Vzgojil je mnogo mladih rudarjev, ki se ga radi spominjajo kot marljivega in poštenega človeka. Na Lešah si je ustvaril svoj dom. Ves čas je lepo skrbel za svojo ženo in tri otroke. Zelo se je veselil upokojitve, saj je težaško delo že načelo njegovo zdravje in je bil potreben počitka. Po upokojitvi leta 1976 ga je pričelo zapuščati zdravje in je sko-

raj vsako leto moral daljši ali krajši čas preležati v slovenjegraški bolnišnici. Mnogo prezgodaj, komaj 58 let je bil star, je zapustil ženo, otroke, svojce in prijatelje.

Pokojni Ivan je bil tudi zelo aktiven na Lešah, kjer je sodeloval v KO ZZB NOV, dolga leta je bil v predsedstvu SZDL. Za svoje delo med vojno in po vojni je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in z redom dela s srebrnim vencem, pa še več drugih priznanj je dobil. Vsi, ki smo ga poznali in z njim delali med vojno in po vojni, ga bomo pogrešali in ohranili v lepem spominu. Od njega se je 22. junija 1984 na pokopališču Barbara poslovilo veliko Lešanov, sodelavcev in soborcev. Mežiška godba pa mu je v slovo poslednjič zaigrala žalostinko.

Jerica Skrivarnik

V slovo borcu Silvestru Sadovniku

Za hip nam zastanejo srca in misli, ko nenadoma v poznem večeru 7. avg. zvemo »Umru je Vestar!« To je za našo organizacijo Zveze borcev vedno žalosten dogodek, saj se naše vrste vse prepogosto redčijo, vedno nas je manj, redko kateri borec si učeka starost, kakršno so preživljali naši očetje in pradedje.

Sadovnikov Silvester-Silvo je bil rojen 26. 11. 1919. leta v Koprivni v borni Šoparjevi bajti in je bil eden izmed osmih otrok — ki bi lahko skoraj rekli, da so rasli kot samorastniki v osrčju Koprivne, med gozdovi — travniki in strminami, ki jih v Koprivni ne manjka. Tukaj je obiskoval tudi osnovno šolo. Ni mu bilo dano, da bi lahko svoja mladostna leta preživel v materinem okrilju v okrilju družine bratov in sestra, takoj, ko se je nehala šola je moral služiti h koprivskim kmetom za pastirja in pozneje za hlapca. Okusil je vse tegobe trpljenja, garal je po koprivskih njivah od zore do mraka, vozil in sekal les, napravljaval drva, skratka vsa težaška dela, ki jim včasih skoraj ni bil kos. Delal je tudi na cesti Koprivna—Lipold. Med drugim je služil tudi v Koprivni pri Kumru in Jeklnu, trdo je bilo treba včasih delati, saj ni bilo take mehanizacije kot je danes. To so kmetije v strminah, kjer je bilo potrebno vse ročno obdelati, spravljati pridelke in tudi seno nositi na hrbtu iz Jeklnovih strmin. Pa še vseeno je včasih z njegovimi vrstniki veselo zaukal in zapel, da je odmevalo po Koprivskih hribih, dolinah ter strminah, ter so se njihovi glasovi odbijali od skalovja in se izgubljali med hribovjem.

Ko je prenehal hlapčevati se je zaposlil pri grofu Turnu za drvarja. Tako je drvaril vse do takrat, ko je moral v bivši Jugoslaviji na odsluženje vojaškega roka, to pa je bilo v letu 1940. Ker pa je še ostal edini hranilec za svojo mamo je bil vojaščine oproščen in je služil samo od marca do decembra 1940.

Po vrnitvi iz Jug. vojske se je spet zaposlil pri grofu Turnu kot gozdni delavec.

Bil je vaje trdega dela, pa tudi dela ni dobil drugje. Po vdoru okupatorja v našo domovino je bil takoj odpuščen pri grofu Turnu, dali so ga na prisilno delo v Sinčo vas na avstrijsko stran. Vedeli so, da je to ena izmed korenin slovenskega ljudstva, ki se je že leta in leta borilo za lepšo bodočnost, zato ni smel delati v gozdu. Od tam se je vračal vsak teden domov v Koprivno. Tako je tudi navezal stike z narodnoosvobodilno vojsko in pričel aprila 1943. leta organizirano delati za partizane. To pa je še tem lažje delal, ker je bilo njegovo delo na avstrijskem Koroškem, kjer je prejemal naloge od koroških edinic na Koprivskem območju in območju Pece. Ker pa tudi ni manjkalo izdajalcev se je moral v začetku maja 1944 umakniti v gozdove med partizane.

Bil je borec koroških edinic — strelec, kurir, kar je pač bilo treba. Vse naloge je vestno izvrševal na področju Koprivne, Lepene, Klobasnice, Železne Kaple. Po naravi je bil bolj tih, zato so ga tudi imeli radi vsi njegovi bojni tovariši, včasih pa je povedal tudi kakšno veselo, šegavo, saj je humorja včasih kar primanjkovalo v težkih časih borbe. Marsikatero noč je prespal v osrčju narave — Koprivne, Pece, v strminah Železne Kaple. Bil je eden izmed mnogih borcev, ki so se borili za osvoboditev prelepe koroške zemlje tu in onstran meja naše domovine. Proti koncu vojne pa je postal komandir kurirske stanice B 12 na avstrijskem Koroškem. Ne da se popisati vseh njegovih stopinj in poti, ki jih je prehodil po tej strani Koroške in po Koroški onstran meje. Poznal je vse steze, prenašal pošto, se boril. Doživljal je vesele trenutke pa tudi žalostne. Po osvoboditvi izpod fašizma se je zopet zaposlil pri gozdarskih obratih, enkrat tu, enkrat tam. Bil je pač navajen dela v gozdu, ni ga ovirala ne burja, ne dež in ne mraz. Samo, da je bil v gozdovih, ki so šumeli nad njegovo glavo, pa je bil ves srečen. Zaradi vseh naporov, ki jih je skusil v rani mladosti in še pozneje, ko je spal pod milim nebom v snegu in mrazu je bil invalidsko upokojen v začetku leta 1965. Vedno je bil vesel, ko so ga vsako leto prišli obiskat njegovi gozdarski delavci za novo leto.

Leta 1949 se je poročil in stanoval v Pogacevi bajti na Zagradu. Rodila se mu je hčerka, ki jo je imel zelo rad.

Zelo je bil srečen leta 1968, ko je dobil boljše stanovanje v bloku zveze borcev. Še bolj srečen pa je bil, ko se mu je rodila vnukinja. Med sosedi je bil priljubljen, saj je bil dober sostanovalec in krajan kraja Prevalje. Vedno pa je še rad zahajal na Zagrad in med gozdove. Zadnji dve leti pa ga je pričela pestiti zahrbtna bolezen, kateri še do danes medicinske vede niso kos, tako je zadnje štiri mesece trpel, hiral in nazadnje podlegel.

Sedaj boš počival tukaj na Barbari — v bližini tebe pa šumijo gozdovi, v katerih osrčju si se rodil, delal in boril.

Za vso njegovo delo med NOB je prejel odlikovanje za zasluge za narod.

S težkim srcem se danes poslavljamo od tebe in smo te spremili na to počivališče, kjer boš počival v slovenski — koroški zemlji — za katero si tudi ti doprinesel svoj delež.

Silvester Sadovnik — Silvo

Zahvaljujemo se ti za tvoj doprinos, k osvoboditvi naše domovine in za tvoje po-
vojno delo v Krajevni organizaciji Zveze
borcev Prevalje, Socialistični zvezi delov-
nega ljudstva in Krajevni skupnosti Trg
Prevalje.

Ženi, hčerki, vnukinji, zetu ter vsem
ostalim sorodnikom pa izrekam v imenu
vseh družbenopolitičnih organizacij kraja
Prevalje iskreno sožalje.

Slava Ti!

Listnica uredništva:

Poročila šol smo dobili z zamudo zato jih
še sedaj objavljamo. Prvo poročilo Srednje
šole TNPU je zelo obširno in takih podrobnosti
v Koroškem fužinarju ne bomo več objav-
ljali.

Gradivo za naslednjo številko sprejemamo
do 25. 12. 1984.

Fotografije so prispevali: Občinski odbor
ZZB Ravne, Boris Fabijan, Vres, Fotoamater-
ski krožek, Prevalje, Peter Tomazin, Franc
Telcer, Risto Stojanovič, Anton Ikovec, Mirko
Korošec, Jože Kert, Franc Rotar, Maks Dolin-
šek, Franc Kamnik, fotoarhiv KF in Mojca Po-
točnik, ki je prispevala naslovno fotografijo.

Izdaja delavski svet Železarne Ravne. Ureja
uredniški odbor: Silva Sešel, Jože Kert, Fa-
nika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Sater, Mitja
Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože
Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože
Sater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor
Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg čla-
nov uredniškega odbora tudi: Stanko Bod-
ner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Je-
len, Marija Kolar, Janez Mrdavšič, Franc Ro-
tar in Ivan Žunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka
36. člena zakona o obdavčenju proizvodov
in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št.
33/72) in mnenju sekretariata za informacije
SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.